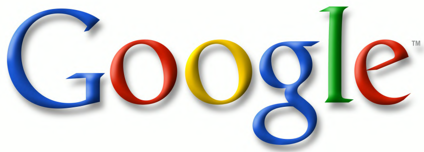

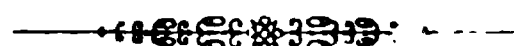

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
·LIBRARIES·
1817

TONTEMBOANSCHE TEKSTEN

UITGEGEVEN DOOR

J. ALB. T. SCHWARZ,
Oud-Hulpprediker van Sondèr c.a.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN
E. J. BRILL
LEIDEN 1907.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
·LIBRARIES·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

TONTEMBOANSCHE TEKSTEN.

TONTEMBOANSCHE TEKSTEN

UITGEGEVEN DOOR

J. ALB. T. SCHWARZ,
Oud-Hulpprediker van Sondĕr c.a.

BOEKHANDEL EN DRUKKERIJ
VOORHEEN
E. J. BRILL
LEIDEN 1907.

Boekdrukkerij voorheen E. J. Brill — Leiden.

VOORREDE.

De hier volgende teksten zijn door mij verzameld gedurende het tijdperk mijner werkzaamheid, eerst als Zendeling-Leeraar van het Nederlandsche Zendelinggenootschap, daarna als Hulpprediker, van 1861 tot 1903.

Grootendeels zijn zij door mij uit den mond der vertellers opgeteekend; sommige zijn ook door de vertellers zelf te boek gesteld, of door ontwikkelde Minahassers uit den mond hunner stamgenooten opgeschreven, nadat ik hun daartoe het verzoek had gedaan.

Oorspronkelijk heeft het niet in mijne bedoeling gelegen deze teksten uit te geven. Ik heb ze verzameld om vertrouwbare hulpmiddelen voor de studie der taal te hebben en om kennis te krijgen van de letterkunde van het volk, onder hetwelk ik als Evangeliedienaar werkzaam was, en daardoor mede van zijnen godsdienst, zijne gebruiken en denkbeelden en zijne geschiedenis. En eindelijk wilde ik goede voorbeelden hebben om mij te oefenen in den verhalenden stijl. Mijn hoofddoel bij dit alles was: de Evangelieprediking in de landstaal door nauwgezette studie te bevorderen en in het goede spoor te leiden.

Toen van lieverlede mijne verzameling zich uitbreidde en ik ook kennis kreeg van hetgeen uit andere deelen van het Indonesisch taalgebied van de letterkunde der met het Tontemboansch verwante talen werd uitgegeven, begreep ik zeer wel, dat het uitgeven mijner Tontemboansche teksten met eene Nederlandsche vertaling en Aanteekeningen, voor de studie der taal en der land- en volkenkunde van Nederlandsch-

Indië van groot belang zou zijn. De Minahassa, die tot in al hare hoeken en gaten, zelfs voor Europeesche toeristen toegankelijk is, behoort linguistisch en ethnographisch nog tot de minst bekende deelen van onzen Archipel. Toch weet men van het Tombulu'sch genoeg, om te kunnen vaststellen, dat het gebied der Minahassische talen een der belangrijkste van het gansche Maleisch-Polynesische taalgebied is. De uitgave mijner teksten zou dien ongewenschten toestand veel kunnen verbeteren. Maar mijne afnemende krachten lieten mij niet toe, bij mijne ambtsbezigheden ook nog deze taak op mij te nemen. Ik heb daarom de hulp aanvaard van den Afgevaardigde van het Nederlandsch Bijbelgenootschap op Midden-Celebes, Dr. N. Adriani, die mij door de Nederlandsch-Indische Regeering is toegevoegd, om mij gedurende de jaren 1903 en 1904 bij te staan in het uitgeven van mijn Woordenboek der Tontemboansche taal en van de hier volgende Tontemboansche Teksten.

De vertalingen der Teksten zijn door mij te zamen met Dr. Adriani gemaakt, de Aanteekeningen zijn naar schriftelijke en mondelinge mededeelingen van mij door hem opgesteld en hier en daar uitgebreid door de vermelding van toelichtende bizonderheden uit Midden-Celebes.

Kolongan-atas (Sondĕr), December 1904.

J. ALB. T. SCHWARZ.

Bij Gouvernementsbesluit van 16 Augustus 1902, N°. 9, is mij opgedragen, om den Heer Schwarz bij te staan in het gereed maken voor de uitgave van de door hem verzamelde gegevens tot beoefening der Tontemboansche taal. Nadat de Heer Schwarz mij dezen zijnen taalkundigen arbeid had overgegeven, heb ik dien op de volgende wijze kunnen verdeelen:

A. Tontemboansch-Nederlandsch Woordenboek.

B. Nederlandsch-Tontemboansche Woordenlijst.

C. Tontemboansche Teksten met vertaling.

D. Aanteekeningen van taalkundigen, ethnografischen en geografischen inhoud.

De werken, onder *A* en *B* gemeld, zijn te zamen in één deel uitgegeven, getiteld: „Tontemboansch-Nederlandsch Woordenboek met Register." Die onder *C* en *D* genoemd, zijn de hier volgende „Tontemboansche Teksten" in drie deelen.

De onder *D* genoemde stukken waren niet van dien aard, dat zij in den korten tijd, die voor de uitgave beschikbaar was, tot één geheel konden worden gemaakt. Daar ze echter de uitgave ten volle waardig waren, zijn zij door mij verwerkt in de Inleidingen op de Groepen, waarin ik de Tontemboansche Teksten heb verdeeld, en in de Aanteekeningen, die het 3de deel der „Tontemboansche Teksten" uitmaken. In die Aanteekeningen zijn de taalkundige, en een deel der geografische notities van den Heer Schwarz opgenomen, in de Inleidingen zijne ethnologische aanteekeningen. Daar er tusschen de laatste onderling niet altijd verband bestond, kon van de Inleidingen niet steeds een goed samenhangend geheel worden gemaakt; immers het hoofddoel was, aan een aantal belangrijke bizonderheden bekendheid te geven.

N°. 119 is, zoo goed en zoo kwaad als het ging, tot een Register van goden-, en godinnennamen gemaakt, daar de tijd ontbrak om op het geheele werk een Register te vervaardigen.

Daar de vertaling der teksten voornamelijk is ingericht als hulpmiddel, om den grondtekst te verstaan, zoo zijn niet alle in bizondere beteekenis gebruikte vormen in het Woordenboek opgenomen, daar de vertaling en de aanteekeningen die genoegzaam verklaren. Deze „Tontemboansche Teksten" vullen dus het Woordenboek aan, dat door het opnemen van te veel bizonderheden uit de teksten te lijvig zou zijn geworden.

Ten slotte wensch ik met dankbaarheid te vermelden de zeer goede hulp, die ik van een aantal Minahassers van den Tontemboanschen stam heb mogen genieten, zoowel van kundige Ouden, die uit hunne herinnering mededeelden, als van goed ontwikkelde Jongeren, die gemakkelijk waren op te wekken tot nadenken over de rijke en fijne vormen hunner schoone Moedertaal.

Posso (Res. Menado, Afd. Midden-Celebes),
September 1905.

N. ADRIANI,
afgevaardigde van het Nederlandsch
Bijbelgenootschap op Midden-Celebes.

INHOUDSOPGAVE.

GROEP I.

---

1. Kukua an doro' i mBila-mbilang wo se Wolai, sinisil i Jan Runkat, Kapoja.

Sapaka si mBila-mbilang, ja matinanĕm sa'ut. Muntio n sa'ut(ĕ)na wo maio i mĕwowoso, ja maio ipara'nda-ra'nda e Wolai, wo pĕngiru-ngirukĕnera i maindo se wowos. A si ĕndo makasa mangeo pailĕken i mBila-mbilang, jà pakakaapuno e Wolai ĕm puntina. Ituoka ng kuanao: „Tia'pe' kamu, wowondasangkuoka."

Nimaja' ĕn ĕndo, ja maio ka'i se Wolai. Mindoo im punti sera, ja lumeako tu'u am bowondas, milaso ĕm bowondas itjawe'eo-mio' an sula si ĕsa wo mate. Mangen si mBila-mbilang, pailĕkĕnao nimateo si Wolai wo sia indonao-mai. Ĕn du'i niĕ'mbana. Ituoka mapĕli'io sia wo tumowa se Wolai mai rumeindeng. Marengo se Wolai im bawa'ando, ja sera kinaalian apu aiwe'e i pinareindenganera. Tajango tojo' sera, ja rumangato-mange si mBila-mbilang, ĕng kuana: „Tumĕnga-tĕnga'-mange in du'i i tjarapimiow." Sumowato-mai se Wolai: „Sapa?" Kuano i mBila-mbilang: „Milĕ-ilĕk, en tia' se toja'ang kasĕpian in tjaju." Rumangato ka'i si mBila-mbilang: „Tumĕnga-tĕnga'-mange in du'i i tjarapimiow." Kuano e Wolai: „Mĕnĕ-pĕnĕs!" Rumangato ka'i si mBila-mbilang: „Tumĕnga-tĕnga'-mange in du'i i tjarapimiow." Kuano e Wolai: „Tanuoka makua: in du'i i tjarapimiow. O! ja isia tu'u re'e nimindo si tjarapita. Morak, angen sia!"

Ituoka mangeo se Wolai wo sera tumangka' si mBila-mbi-

lang. Ĕng kuaera: „Tia'pe' ko, itjo tu'u re'e si nimindo si tjarapiami; popoan sia wo mange ipumpun am posok." Sumowato si mBila-mbilang: „Je! waleku sama'!" Sumowato se Wolai: „Isurip-ange an unĕr in saraw sia." Siituoka maame'o si mBila-mbilang: „I-i, hi-i!" Ja iwangkilera-mako sia, ĕng kuanao: „E! waleku sama'!" Sumowato se Wolai: „E! indongkĕ', iwali-mange an dano sia." Maame'o sia, ĕng kuana: „I-i, hi-i, e mĕkiampung!"

Ilĕpoko tu'u-mio' an dano sia, ja sia muntĕp-ange am bu'mbu' im batu. Ĕng kuano e Wolai: „Ja! nimateo tu'u si mBila-mbilang e!" Palingan-ako i mBila-mbilang ĕng kasale-sale'anera, ja ng kuana: „E! waleku tu'uman sama'!" Maleo-mio' am batu sia, ĕng kuano e Wolai: „Ro'mbĕn." Rumo'mbo si ĕsa, karetĕn-ai i mBila-mbilang ĕm bua'na in tjamana, wo itu isomoina-mako a litjur, wo ng kuana: „Iitjope', e kalo!" Sawĕlano ka'i i ĕsa sia, tani'tuka ka'i. Ra'itja ipakua-kuaera in tjinareto i mBila-mbilang ĕng kama, iaka-akar sera im baja ĕng kinapela'an.

Ambituoka sera, lumangkoio-mai si Tu'a, ĕng kuana: „Sapa n ipakaĕna'miow wana?" Kuano e Wolai: „Tĕ'tĕkanami tjo, e Tu'a, sĕ'sĕpĕnu si wunong anio'." Kuano i Tu'a: „Sama', ta'an mindo-mai watu kamu wo isepĕ'd im pĕ'nar(ĕ)ku." Sumĕ'sĕpo si Tu'a, ta'an ĕn dano ra'itja nimakaapu, wo si Tu'a nimawĕsuo, iaka-akar sia i nimĕnĕndi-nĕndioka, wo se Wolai nitumimboi am batu, en tinuli im batu, iaka-akar i mangawangkil. Ituoka marengo sera, an da'itja wana kinaakoan.

2. Kukua an doro' i Tu'a wo si Mopow wo m Boran, sinisil i Natanael Rumokoi, Sondĕr, wo si Jan Runkat, Kapoja.

Kaindo-indono-mai si Tu'a anio', kumi'it in sisil e matumatu'a, ja mawaja-waja'o an unĕr in talun, ja palinganaomange si Mopow mĕnenge-nenge; kua'a si Tu'a mangeo milĕk si Mopow. Sapaka si Mopow ja malo'ti-lo'titj a linoindong in tjaju wangkĕr. Kĕilĕk i Tu'a si Mopow, ja ng kuana: „E, kuangku re'e wangkĕr si tjainde'engkuoka i malinga-mai mĕ-

ngangko-ngangko'. Tĕkis re'e, tanuoka re'e rere ng keitjei; ja kumento'o ka'i re'e-mio'!" Kuano i Mopow: „Mande tani'-tuo!" Ta'an kuano i Tu'a: „Ame'e! pĕkangĕnta si tjalat in tu'ura i tjaju anio', sa si seitja ĕ makawo'so." Kuano i Mopow: „Sama', itjoo-wo, e Tu'a, somoioka aku."

Ja mĕkango tu'u si Tu'a, ra'itja mawo'so. Ta'an an unĕr i Tu'a i mĕmĕka-mĕkang in tjalat, ja nimali'tji-li'tjir in tjalat si Mopow, wo sia mailĕk-io' wo'so tĕkek ri'ndiranao-mio' i lalaina in tjaju. Makĕpe-mako si Tu'a ĕ mĕmĕka-mĕkang, ja ng kuanao: „Itjope' ka'itje'." Mĕkango-mio' si Mopow, iroro'-nao tu'u-mio' si wo'so si niri'ndirana i lalaina in tjaju, ja ma-kauntĕ-untĕp ĕng keitjei. Itu si Tu'a wo malawi'o, akar sia i mĕmĕnĕ-mĕnĕsoka. Makalawi'o si Tu'a, ja makasale'o si Mopow, wo ĕng kuaṅa: „E, kendo'on aku in tjatĕkis taṙe! mĕtalitjuro tare kita, e Tu'a." Siituoka ja mĕtalitjuro sera si Tu'a.

Mĕtalitjuro sera, ja si Mopow mĕrajo-rajooka in owa'na, am pa'pa'an sia nimakatoko si Tu'a, wo mĕnenge-nengeoka: „Mopow! mopo-ow! mopow! mopo-ow!" Mĕmopo-mopowoka sia, ja sumumpako-mange in ta'an, wo sia itjasere-mange im Boran; ja ng kuana: „E, Wo'ko! kua'a itu ko wo aiwa'kĕs ambana? Karĕngan ko anio' en tow lewo'. Wona' pinangkur ko wo ko mawo'ko. Wona' ka'i siitu ĕng ka-walianu wo ko aiwa'kĕs ambana." Ituoka numuwu'o si Woran, ĕng kuana: „Sapa ĕn ipĕnuwu-nuwu' i Tjento' anio'. Tani'tu in tjakento', wo mai mĕnero-nero' iaku? Wona' ka'i itjope' ĕ lewo'. Kua'a ko makento'? Wona' pinangkur ang kalewo'anu ĕn iana, iaka-akar ĕng keitjeimu lĕntu'oka." Kuano i Mopow: „Tio'o mĕngĕli-ngĕli nuwu' ko, en tia' mangeku awĕsan i ma'kĕs. Tambisanu kendo'on aku, eng ko n aiwa'kĕs?" „Uli-ulit," ĕng kuano i Woran, „mĕtokol kita in dua, kĕrĕsĕngku ko? en sa ko wo kinĕrĕs(ĕ)kuo, ra'io kawisa wo ko itjawĕta'pe'. Sumu-sute'-mai tojo' wo ilĕkĕnuoka." Sumusuto tu'u-mange si Mopow. Ra'itja ure mĕtitjo-mai m Boran, niindo in ta'an si Mopow, niuma' ang kanat. Kĕrĕpet in ta'an, ja mangko'o si Mopow,

ĕng kuana: „Ampung, e Wo'ko! iwĕkar aku! mateo aku! itjaupus-ai aku! o, mateo!" Sumowato si Woran, ĕng kuana: „Ra'itja, itjoo tu'u si mĕmopo-mopos(ĕ)kĕ' iaku. Rĕpĕtan katu'u, e Ta'an! isiao si mĕnero-nero'kĕ'." Siituoka makarĕpĕto n ta'an, ja makataangko'o si Mopow, ĕng kuana: „Mateo aku! itjaupus-ai aku! o, mateo!" Kuano ka'i i Woran: „Kaĕndu! maio, maio, rumio-rior-ai katu'u, e Apo'ku! maio tu'u, indon sia!"

Karoro'angkĕ' i mĕnuwu-nuwu', ja sumpakĕno-mange i makata'an, wo indonao-mai si Mopow, ĕng kuanao: „E toro! nimindoka re'e mopow ĕn ta'an. Sumĕra'ka tu'u re'e mopow aku."

Tani'tu nimamuali a si Mopow. Katarena nimakatoko si Tu'a, ta'an kinasiwakana ja kawangkuran. Niange-mai i mĕrajo-rajo in owak, itu sia wo aitjaulur tani'tu.

3. Kukua an doro' i Wolai wo si Linsĕn, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai si Wolai ja nimawaja-waja' an talun. Mawaja-waja'oka sia, ja sia mailĕk in tinale'an. Mailĕko in tinale'an sia, sumereo-mio', ja wea-wean ĕ maero-ero'. Ituoka wueiĕnao-mio', ĕng kuanao: „Sapa si maero-ero' ambia'i e?" Sumowato si Linsĕn, ĕng kuanao: „Iaku, e Wolai." Ituoka sumero'o si Wolai: „Eka', eka'! itjo re'e si Linsĕn, kare'enoka re'e! malinsĕ-linsĕno re'e-mio'." Ituoka sumowato si Linsĕn, ĕng kuanao: „Sando'o tani'tu, ja re'e ko? em buring! ja mĕnero-nero'kĕ' endo'on, isiape' ka'i eka', eka' kawuring!"

Ituoka ja maĕmbowo si Wolai, ĕng kuanao: „Tio'o mĕnuwu-nuwu'-mai, tia' tare ko indongku-mai, wo iwĕsĕk(ĕ)ku-mitjo a ngirung." Ra'itja nimeman si Linsĕn. Ituoka indono tu'u-mai i Wolai si Linsĕn, wo iwĕsĕk(ĕ)nao-mitjo a ngirung, ĕng kuanao: „Ia ko, en itjoo si mĕnowa-nowat(ĕ)kĕ' iaku." Ituoka maĕmbowo ka'itje' si Linsĕn. Kĕwĕsĕk(ĕ)na-mitjo isia, mĕla'u-la'usoka mĕngĕ'kĕ-ngĕ'kĕt i ngirung, aiaka-akar(ĕ)na ka'itje'-mange si Woloi i nimate.

Ta'an mĕno-nowe' si Wolai ja sia mangilĕ-ngilĕk ampung,

ĕng kuanao: „Mĕkiampung." Mangko'o sia ja ng kuanao: „Mĕngangko-ngangko'oka tu'u aku, e mateo re'e, e Linsĕn, mareng, mareng-ai e Linsĕn, mĕ'ngĕto e Linsĕn." Ta'an mande sia mĕngangko-ngangko' kumaapa mangilĕ-ngilĕk ampung, ta'an da'io emanĕn i Linsĕn, akar sia nimateoka-mio' ambitu.

Ĕn doro'on in anio': Ja tani'tu ĕm bawaer a si marangka' kaapa mawangko' in owa'na wo mapopos se walina.

4. Kukua an doro' i Tu'a wo si Linta', sinisil i Natanael Rumokoi, Sondér.

Kaindo-indono-mai si Tu'a wo si Linta' anio' nimĕta'up. Ja pailĕkéno i Tu'a si Linta', ĕng kuanao a si Linta': „E marĕ'tĕrĕ'téngo kendo'o-mio' si Linta' anio'." Kuano i Linta': „Sando'o tani'tu." Kuano i Tu'a: „Ame'e! mĕmangi'itanta!" Kuano i Linta': „Ame'e, mĕpe'oka tu'u aku."

Siituoka ja tumerono tu'u sera. Kĕitjopat-ange i Tu'a, ja tumimboi-ange an ipus i Tu'a si Linta'. Pulu'o ngarĕpa ĕn tineronan i Tu'a, ja ng kuanao: „Linta'!" Kuano i Linta': „Koi!" Siituoka tumerono ka'i si Tu'a, wo sia mĕranga-rangat si Linta'. Pĕnowa-nowaténgkĕ' i Linta', éng kuanao: „Ambia'i aku."

Siituoka malawi'o si Tu'a akar sia in tumeron dumĕpĕ-rĕpĕt. Wo sia itjakunduo-mio', am pa'pa'an sia ja katitisano in ĕnda' pĕnĕ'sĕ-nĕ'sĕpĕn i Linta', akar(ĕ)na i nimateo.

5. Kukua an doro' i Tu'a wo si Talongka', sinisil i Natanael Rumokoi, Sondér.

Kaindo-indono-mai si Tu'a anio' ja lumĕwĕto in dojongan in dano. Ja an unĕroka in dano sia, ja pailékĕna-mio' si Talongka' makakĕpĕl am bawo im batu. Kuano i Tu'a: „Susur i langkoiĕngku-mai ko ja makakĕpĕl ambana." Kuano i Talongka': „Sando'o tani'tu. Iitjo nimema' iaku?" Kuano i Tu'a: „Ame'e! mĕmangi'itanta sumalu in dojongan in dano." Kuano i Talongka': „Sama', ta'an da'ipe' tarepe', woondo im bawa'ando ja ko mai." Siitu tu'u ng kini'itan i Tu'a.

Ja mawĕngi tu'u-mio' ja iterewa'o i Talongka' am baja se Talongka' i sumalu in dojongan in dano, kuanao: „Sapaka aku ja tina'aran i Tu'a woondo im bawa'ando ja mĕmangi'itan kami sumalu in dojongan in dano, ta'an itjuaku-mange an itjamu, sa parangatĕn i Tu'a-sa, ja masowat-ange."

Mawawa'ando-mako ja maio tu'u si Tu'a, kuanao: „Ambanaka ko, e Talongka'?" Kuano i Talongka': „Ambia'i." Kuano i Tu'a: „Sapaka ko ja maki'ito-mai iaku, eng kita ja tumerono. Sa parangatĕngku-sa ja masowat-ai." Kuano i Talongka': „Sama'."

Siituoka tumerono tu'u si Tu'a. Tumeron-ange pira ngarĕpa si Tu'a, ja rumangat si Talongka'; pĕnowa-nowatĕn e Talongka' am palangkoiĕna, akar si Tu'a mĕnero-nerongka, wo itjakunduomio' am pa'pa'an in da'io wana kĕtĕr wo akar(ĕ)na i nimateomio' ambitu.

6. Kukua an doro' i Tu'a wo si Tjawok, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Sapaka sera ja pute nimangan an dowar. Manganoka sera, ja sera mĕta'upo-mange. Mĕta'upo sera, ja poposĕno i Tu'a si Tjawok, kuanao: „E itjoo si Tjawok?" Sumowato si Tjawok, kuanao: „Iaku e Tu'a." Siituoka kuano i Tu'a: „Sapa m pawaja-waja'anu?" Sumowato si Tjawok: „Ĕm pawaja-waja'angku ja mangere-ngere kanĕn." Kuanoka ka'i i Tu'a: „Itjoo si mangere-ngere kanĕn, tananao ĕng katĕkek! iteak(ĕ)kukĕ' ĕndo'on ko ja." Sowatĕno i Tjawok ĕn iitu, kuanao: „E ka'itare, ore mĕpĕs im bĕrĕn iaku in tĕkek!" Kuano i Tu'a: „Nae uli-ulit! sa ko masale', ja mĕmbataruanta." Sumowato si Tjawok, kuanao: „Sama', mande aku in tĕkek(ĕ)kĕ' wo'o."

Ituoka ng kuano i Tu'a: „Sapaka kita ja mema' woimbon, ko ja mumung iwoimbon an iaku, o tani'tu ka'i aku mumung kaju iwoimbon an iitjo, ta'an iakuo-wo." Kuano i Tjawok: „Sama', iakuoka an somoi." Ituoka ĕng kuano i Tjawok: „Ja kumundu wo woimbonangku."

Woimbonano i Tjawok sia, ja ra'ipe' nimĕrua m boimbon maĕmbung, ja tumo'oro-mai si Tu'a, nimarĕngiso ĕ litjur. Ituoka ĕng kuanao: „Ja itjope' ka'itje' e Kawok, ĕm boimbonangku!" Kuano i Tjawok: „Ame'e!"

Woimbonano i Tu'a sia; ra'ipe' pinakaumung ĕng kaju, sumuripo a lalaina in tjaju si Tjawok. Mĕmoimbo-moimbono si Tu'a; tani'tuo ĕng kakĕli in tjaju aiwoimbona a si Tjawok, ra'itja si Tjawok, e mĕngo'ko-ngo'kor an tana'. Lumalisi-mai ĕng kaju, ja ng kuano i Tu'a: „Kio' ka'itje' si Tjawok! e masĕngkitjo, ona' mapateo."

Makaapu-mako m boimbon, ja ng kuao i Tu'a: „O Kawok, kumĕsoto-mai." Tani'tu ĕng karior si Tjawok mio'o kumĕsot-ai. Kĕkĕsot-ai si Tjawok, ja tumintjaso si Tu'a, ra'io nimareken ĕ nimatintjas, pa'pa'an sia mainde'o, pa'pa'an si Tjawok ma'am bu'uk ra'itja nimarĕngis.

7. Kukua an doro' i Wĕris wo si Wolai, sinisil i Hendrikus Tumbol, Lĕilĕm.

Kaindo-indonoka-mai a si ĕndo makasa, si Wĕris nimarururuntu in dano an unĕr in talun, wo mĕwĕra-wĕra' an oli-oli'. Mawaja-waja'oka sia, ja ipĕsuṅgkul i Wolai. Ituoka kuanao: „E Wĕris! indonu-mai ĕn oli-oli'mu, wo ĕpe'angku." Kuano i Wĕris: „Ore itintjas(ĕ)mu." Sumowato si Wolai, ĕng kuanao: „Ra'itja, e Wĕris." Siituoka iwe'eo-mange i Wĕris ĕm bĕwĕra'ana a si Wolai. Kĕwe'ena-mange itu, ja itu mapala'us aitintjasange i Wolai, wo ng kuanao: „En tu'uman!" Ja si Wolai itu lumaput-ange ang kaju, wo makaange sia, makataangko' ĕng kuanao: „En tu'uman, en tu'uman! e Wĕris! aiĕn-ange ĕn oli-oli'mu." Tani'tu pĕwĕra-wĕra'anoka i Wolai si Wĕris. Anaitu ja si Wĕris mawĕnduo muli-ulit.

Mĕmĕndu-mĕnduoka sia ĕ mawaja-waja' a linoindong i tjaju iitu, ja mailĕko si Tili'tjir, wo ng kuana: „E Tili'tjir, tĕ'tĕkangku ko, weangkuoka po'po'. Mangekĕ' indon-ai ĕn oli-oli'tju a si Wolai am puru'na i tjaju anio'." Kĕpa'anakĕ' in iitu, ja lu-

maputo-mange sia, nimĕngĕti-ngĕtip(ĕ)kĕ'-mange, iaka-akar in da'itja pailĕkĕn i Wolai. Itjaambo-mange a si Wolai sia, ja kopitĕna-mange rumĕpĕ-rĕpĕt am pĕ'nar(ĕ)na, iaka-akar si Wolai i mĕngame-ngame'oka wo mĕngangko-ngangko', pa'pa'an in sumakito. Mĕngangko-ngangko'oka sia, itjalĕpoko-mio' ĕn olioli', wo itu pitongĕn i Wĕris. Tani'tu kinaereanao sumawĕl ĕn oli-oli'na.

8. Kukua an doro' i Laku wo si Tjuse wo si Wolai.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja si Laku mawaja-waja' an talun. An tutuw(ĕ)na i mawaja-waja', ja sia mĕnigi-nigil in tambisa sia ĕn do'na makapandei si seitjĕ'-mange si ipĕsungkul(ĕ)naoka. Mĕmaja-maja'oka tu'u-mange sia, ja sia itjasumpakomange in tjakapojaan. Ja ambituoka sia, ja sia mĕta'upo wo si Tjuse, wo ng kuana an isia: „E Kuse, sapa m pawaja-waja'anu ambia?" Sumowato si Tjuse, ĕng kuana: „Sapaka aku, ja mangan i lumut." Ja am pa'pa' in tjailĕ-ilĕkan i Tjuse sapaka se Laku ja talos pandei-lewo', ja sia mare'eoka ĕ mĕpa'a-pa'ar wo sumoro'o wo tumintjas a si Laku.

Siituoka ja si Laku meneto im bawaja'na. Ja mĕmaja-maja'oka ka'i-mange sia, ja sia itjata'upo si Wolai. Siituoka ang karapi i masale-sale' sia ĕ mĕpa'a-pa'ar wo si Wolai, wo ng kuana: „E Wolai, sapaka tare kita ja mĕwali-wali ĕ maja'." Ja aitjaki'it tu'u tani'tu. Ja mĕmaja-maja'oka-mange sera, ja sera itjatĕka'o-mange a si ĕsa wĕ'tĕs, pĕngĕnto-ngĕnto'an e lamperan. Pailĕkĕneraoka-mange se lamperan in tjasale'enoka ĕ nimĕli'mur, ja mueio si Wolai a si Laku, ĕng kuana: „E Laku, sapa si makapotoi am pangana in tjaju anu mange?" Sumowato si Laku ang karapi im pandeina, ĕng kuana: „Sapaka ĕn iitu, ja momongan i Apo'ku, wo ĕn iitu ja aiwe'ena pateirangku, anaitu wo aku mawaja-waja' ambia." Numuwu'o ka'i si Wolai, ĕng kuana: „Tambisa ĕn tengena in iitu?" Kuano i Laku: „O talos lo'or!" Siituoka ja pĕwueiĕno i Wolai a si Laku: „Ro'na ĕn iitu ĕ mangeku tengkoran?" Sumowato si

Laku: „O tio'o, en tia' aku itjaĕmbow i Apo'." Ĕng kuano i Wolai: „Ore' rake, ĕn tumengkor-ange wo'o ambana!" Sumowato ka'i si Laku: „Ja, sa tu'u ko maawo in tumengkor, ja ro'nakĕ', ta'an tumaja-tajango aku ĕn tumintjas-wo, oreka kaĕmbowan i Apo'." Tani'tu tu'u si Laku tumintjaso, wo si Wolai mindoo-mai sangapokol ĕng kaju, wo lumaputo-mange a si tjaju iitu. Ja pailĕkĕna-mange si Laku in tajango, ja pangkurĕnao tu'u-mange se lamperan. Itjaipangkur(ĕ)na-mange isera, ja mĕngkĕro tu'u wo maĕgao-mai se lamperan wo tumampetampengo-mange a si nimangkur isera. Am pa'pa'an sia in dumĕ'ngĕto ĕm paki'tji'in, ja sia rumojoro-mio' wo matero-teron, akar(ĕ)na i nimange nilumĕindĕm an dano, mangĕnto-ngĕnto' se lamperan in tumintjas. Palingana tu'u-mako in ĕngkĕra e lamperan in da'io wia, ja tare sia mio'o kumĕsot-ai wo maja' mangere-ngere si Laku.

Sapaka si Laku, ĕ nitumintjas-ange, ja sia ra'itja mangekĕ' nimĕnto'-mio' tani'tu, ta'an ka'i sia ja mawaja-waja'. An tutuw(ĕ)naoka i mawaja-waja', ja sia itjasumpak-ange in tu'ura i marisa in tjokoak, mĕrainda-raindang, kaupusĕnoka ĕm bua'na, wo sia masĕng-io' ambitu. Ambituoka sia, ja kauma'ano-mange i Wolai. Itjasere-mange i Wolai si Laku, ja ng kuanao ang karapi i maĕmbow: „Ja kinaereangkuo tu'u ko, sapaka ko ja nime'eo wĕndu an iaku, en aitjuamu sapa si makapotoi am pangana in tjaju, ja momongan, anaitu wo aku nimangkur in iitu." Ja sumowato si Laku: „Sapaka kua'a ko ja nimuei an iaku ja in sa lo'or(ĕ)ka ĕn tengena in iitu. Ra'itja kua'a re'e aitjuaku an iitjo i lo'or ĕn tengena in iitu?" An tutuweraoka i mĕpa'a-pa'ar iitu, ja si Wolai itjasereo-mange i marisa, wo sia muei, ĕng kuana: „Sapa ĕn anio'?" Sumowato si Laku ĕng kuana: „Sapaka ĕn iitu ja merang i Apo'ku, wo ĕn iitu ja aĭwe'ena pateirangku oreka indoan i sei-mange." Mĕwueio ka'i si Wolai, ĕng kuana: „Tambisa ĕ nanama in iitu?" Sumowato si Laku: „O numanam ulit!" Siituoka ĕng kuano i Wolai: „Ja wean-ai a se wua'na iana aku." Janta'an aitjuakĕ' i Laku: „Tio'o en tia' aku itjaĕmbow i Apo'." Ja ng kuano

i Wolai: „O inde' rake, sa wo'o ro'naké' mĕpe' an iana!" Ja am pa'pa' si Wolai i maewe ulit in tjuman a se wua'na iitu, ja ng kuano i Laku: „Ro'nakĕ' ko ĕng kuman a se wua'na iana, ta'an dirior(ĕ)mu wo kuman, ja aku tumintjaso-wo, wo sa ko kuman in iitu, ja karĕngana pakéli-tjĕlin wo papĕsutĕn tumoro-toro."

Tani'tu tu'u tumintjaso si Laku, ja si Wolai mupu'o i marisa wo pésuténa. Pakapésuténa-mako én iitu, ja iwusék(é)nao-mange. Itjaiwusĕk(é)na-mange in iitu, ja sia makapĕndamo in dumara tumoro-toro, iaka-akar i mĕlue-lue' ĕm bĕrĕn. Malue'-oka ĕm bĕrĕna, ja sia sumamo'-mange in amo wo ém bérĕna, wo tani'tu am pa'pa' in tjinĕmuo ka'i i marisa ĕn amo, ja sia makapéndamo i nimakawĕndu-wénduo ĕm pamĕndaména, iaka-akar i mawile-wilei wo mĕrĕngke-rĕngkek ambitu. Ja matala-mako ĕn dumara iitu, ja sia mangereo ka'i si Laku.

Kaereana-mange sia ja makatĕkĕl am buna'kĕl a si ĕsa a'kĕl. Numuwu'o si Wolai, ĕng kuana: „Sapaka ko ja suli'angkuo ambia, en aku ja wineanuo wĕndu, katare-tare an doro' i momongan, wo nio' ka'i si tarepe'." Janta'an kuano i Laku: „Kua'a itu-itu re'e! Mainde' se Laku walina! Em pa'pa' aku ja ra'itja nimatintja-tintjas ambia en ĕnto'o makateir ang karai i Apo'." Siitukĕ' ka'i ém pinalingana ja sia mueio a si Laku, ĕng kuana: „Lo'or kua'a re'e é makarai in iitu?" Sumowato si Laku, ĕng kuana: „Lo'or nimangakar, wo paso'." Ja pangilé-ngilĕkéno tu'u i Wolai a si Laku in tjumarai in iitu, iaka-akar in tjini'itan i Laku, wo ng kuana: „Sawo ko mĕtutu' kumarai in iitu, ja itjaraitjuoka in ésa an iitjo wo n iitu ra'itja itjasea'." Ja itjaien-ai i Wolai a nuwu'na ja isaput(ĕ)nao tu'u-mange si Wolai én iitu wo ng kamana rua an dior aisomoina-mai a litjur, wo si Laku méwuei: „Awo koi, ra'itja paso'?" Sumowato si Wolai: „O, paso'!" Kuano ka'i i Laku: „Ja talos lo'or sawo karapi in do'kos itu ja saputĕn." Tani'tu ki'-itan i Wolai. Awoja pakasaputĕn-ako ja ng kuano i Laku: „O nimakapaso-paso'pe' sawo wean in api." Sumowat si Wolai: „Itji'it-io' ambitu." Siituoka iindoo-mai i Laku api iritjĕt(é)na

ambitu. Itjairitjĕt(ĕ)na-mio' ja ng kuanao: „Awo, paso'ka?" Ja si Wolai mĕréngke-réngkek wo mĕkita-kitawang si Laku, janta'an sia ja aiwajanakĕ'-mio' tani'tu, iaka-akar(ĕ)na i nimakaréngi-rĕngis-io' an tu'ur i a'kĕl iitu.

9. Kukua an doro' i Tili'tjir, si Ulang wo si Talongka', sinisil i Sam Welei, Kuntung.

Kaindo-indo-mai si Tili'tjir, si Ulang wo si Talongka' ja mékarĕtuk. A si ĕndo makasa sera in tĕlu nimaando, nitumumpa a si Tili'tjir. Awoja mangeo tumawoi si Ulang wo si Talongka', ja ka'itje' si Tili'tjir sumiwo in tjanĕnera in tĕlu. Tani'tu si Tili'tjir tumu'uno in tjure', iaka-akar iitu im bĕroiana. Mĕti-mako ĕn dano an tu'tu' pĕtiro'on, ja kua'a ĕn iitu ĕn a'uŋĕnao wo'o. Mĕa'u-a'uno in tjure' sia, makasa-mio' ruma'mbas an api ng keitjei ang karapi in owa'na, wo mate witu, iakaakar sia i nirumaindango in api.

Jawoja em pa'pa' in tjato'orao si ĕndo, ja si Ulang wo si Talongka' marĕmo ulit. Mangĕnto-ngĕnto' in towan i Tili'tjir in tjuman sera, ja ra'itja. Tani'tu mĕnawo-nawoi si Ulang wo si Talongka' ja ng kuaerao: „E inde'! kamarĕmo kita, ja ra'ipe' mai towan-ange i tjaandota i mange kuman. Ka'itu-itu katanu uja! Wona' re'e nitumĕkĕl(ĕ)kĕ' si mésiwo in tjanĕnta." Siituoka ng kuao i Talongka' a si Ulang: „Mangemu kua'a re'e ilĕkĕnai, inde' si niangeanta ra'ipe' nimakasiwo. Maarĕmo jau!"

Mangem beta' si Ulang. Mangena pailĕkĕn si Tili'tjir aitjasuwa'o an api nirumaindango. Wo si Ulang mali'tji-li'tjir-io' in api mĕngame-ngame', ĕng kuana: „Ka'itu-itu ĕndo'ong ko aitjasuwa'kĕ' an api, e Tili'tjir! Orow ĕndo'on! nirumaindango!"

Mĕngame-ngame'oka sia tumu'itjo wo'o si Tili'tjir in tjokopit(ĕ)na n an api. Ta'an da'itja ure ruma'mbas ka'i-mio' an api ĕng kokopit(ĕ)na karapi in owa'na, wo rumaindang ka'i tanu si Tili'tjir. Tani'tu si Tili'tjir wo si Ulang nimateo waja.

Jawoja pangĕnto-ngĕnto'on i Talongka' si Ulang, ra'itja mareng-ange; ja makaarĕmo ulit sia. Pa'pa'an si Ulang in da'io

mareng-ange, kuao i Talongka': „Mangekupe' ilĕkĕn-ai si mĕsiwo in tjanĕn, inde' tambisao." Mangenao pailĕkĕn si Ti-li'tjir wo si Ulang aitjasuwa'o waja an api, nimateo wo niru-maindango. Siituoka kua'a si Talongka' mali'tji-li'tjiro in api wo mĕngame-ngame', ĕng kuana: „O inde'! weta' kamu, Ti-li'tjir wo Ulang! Kua'a tu'u ndo'ong kamu aitjaulur waja tanana?" Mĕngame-ngame'oka sia, sumĕpuno wo'o. Kĕsĕpuna-mai mio' makasa-mai tjumĕsot ĕn sama'na, wo sia ka'i mate. Tani'tu sera in tĕlu nimateo waja a si ĕndo iitu.

Tio'o katawo-tawoi in tawoiĕn da'itja kapopoanu.

10. Kukua an doro' i Tjalowatan wo si Tu'a wo si Wolai, sinisil i Simon Pandei, Kapoja.

Kaindo-indono-mai sapaka si Tjalowatan ja nilumantak tana' wo mawaja-waja' mangan, janta'an sia ra'itja nimakaere kanĕn akar in tjawĕsuna, iaka-akar sia maarĕm(ĕ)kĕ', mande i nima-kĕpeo ĕ nimawaja-waja'. Am pa'pa'an in tani'tu, ja sia ma-ritja-ritjaoka wo maĕmbo-ĕmbowoka si seitjĕ'-mange si ipĕsung-kul(ĕ)na am pawaja-waja'ana en sera ja kailĕ-ilĕkana im bĕsu wo ĕna'.

Mĕmaja-maja'oka tu'u sia, ja sia itjasumpako-mange a si tjaju ma'umbi-wakar wawangkĕran; ja n ambitu pakalukutan i Wolai, wo n a niloindong-io' in iitu ja pakaĕnto'an i Tu'a. Ja kĕserekĕ'-mange i Tjalowatan si Tu'a, ja ng kuanao an isia: „E kalo, ambana re'e ko? Ambisa ko wo mai?"

Sumowato si Tu'a, ĕng kuana: „Sapaka aku, ja nimasĕng ambia, em pa'pa' i nimawĕsuo wo makĕpeo ĕ nimawaja-waja'." Ja kanatoka i Tjalowatan iitu, ja ng kuanao a si Tu'a: „Sa-paka ko, e Tu'a, ja pinangipitju kawĕngi in tjarĕngana ko en sĕra'angku, anae talos sama' eng kita in dua nimĕta'upo ang kaluluan." Kĕlingakĕ' i Tu'a in ainuwu' i Tjalowatan iitu, ja sia talos mainde' wo mio'o tumo'or-ai ang karapi i nigumĕ'-gĕr, ĕng kuana: „Ĕn iitu ja ra'itja kawisa wo ro'na mamuali, ra'itja kua'a re'e mĕkalo kita, e Kalowatan?"

Janta'an sinowat(ĕ)kĕ' ka'i i Tjalowatan in tana'i: „Mande rake! tambisa n iitu em pinangipi, karĕngana n iitu e mamuali." Kuano ka'i i Tu'a: „Ĕn iitu ja ra'itja kawisa wo ro'na mamuali; janta'an mange tare mĕkiputus si Tjolanota kita, pa'pa'an da'itja ro'na itji'it a si pinangipimu iitu."

Sapaka si Wolai n an dangka'era in dua, ja mĕma'a-ma'anio' i mĕnsonsowatanera, ta'an sera in dua ra'itja mailĕk-ange isia, en sia niri'ndirangkĕ' i lalaina i ma'umbi. Ja mangem tu'u sera in dua nimĕntondongan-ange, si Tu'a n an dior, paki'itĕn i Tjalowatan. Itjatĕka'-mange am paputusan sera, ja sera nimakaroro-roro'-mange in si Tjolano wo se maputus ja ambitu waja. Ambituo se Tumotongko' wo se Kumukunut, wo se Sowa; ambituo ka'i se Wio'o wo se Kalowatan, wo se Laku; ambituo se Uwak wo se Kiong-kiong wo se Nga'ngak. Waja isera ja mĕlinga-linga wo mĕnigi-nigil wo mĕmutu-mutus im baja se ailalitj an isera. Tani'tu ipakata'uo-mange i Tu'a a se maputus sapa si mémĕndu-mĕndu in atena si aipéambona-mai isera. Maja'o si Tu'a wo si Tjalowatan ja mangko'o-mai si Wolai: „Ja weta' tu'u si Tu'a! tani'tu in tjawangkĕr wo ng kakĕtĕr, ta'an mĕmitu-mitukĕ' ng kalongonan, iaka-akar sia im pĕpiaiĕno ka'i wo'on i Tjalowatan." A si tjaupusanaoka iitu, ja sia tumondongkĕ'-mange an isera, nimĕlawe-lawe-mange a se kajukaju, akar sia i nimange nimĕnĕp a si tjaju rangka' nilumoindong-io' se Kolano i maputus. Ambituoka sia, ja sia makara'nda-mio' wo mĕma'a-ma'an in ailalitj i Tu'a wo n sosowat i Tjalowatan wo n tambisa n ipakaputus e maputus.

Pakaputusĕn tu'u-mako e maputus, ja ng kuano i Tjolano an isera i nimuse' in iitu: „Ja karĕngana itji'it(ĕ)kĕ' a nuwu' i Tjalowatan em pinangipina tani'tu."

Mapo'o-po'ow-ako ĕ nuwu'era, ja si Wolai mangeo lumĕpok-ai nimapaunĕr-io' a se maputus wo si Tjolano, iaka-akar sera im baja tumbal i Tjolano ja nimangaja'ka', wo mĕwuei a si Wolai, éng kuaerao: „Kua'a itu-itu ko?" Sumowato si Wolai: „Sapaka aku, e maputus, ja makakili'-wo, ta'an aku ja nimangipi-ngipi, anaitu wo aku itjalĕpok-ai." Ĕng kuano ka'i e ma-

putus: „Sapa m pinangipi-ngipimu-wo, wo ko itjalĕpok-ai?" Sumowato si Wolai: „Sapaka aku, ja nimangipi-ngipi in si anak i Tjolano ja taneangku."

Siituoka pĕriorĕno i Tjolano in tjumua ang karapi in ĕmbow: „Ra'itja ro'na mamuali tani'tu." Janta'an si Wolai mĕngĕtĕ-ngĕtĕr(ĕ)kĕ' i mĕngua-ngua: „Karĕngana mamuali tani'tu, em pinangipitju."

Awoja tani'tu in tjaporak puse'eno mio' i Tjolano si putu-san iitu, ĕng kuanao a se maputus: „Ra'itja re'e ro'na si Tjalowatan sumĕra' si Tu'a."

Anaitu ng kinakaapuan i nuwu' e maputus a si Tu'a wo si Tjalowatan ja tanu in tjĕpuse' i nuwu' i Tjolano an isera. Ta-ni'tu kumi'it in tjaupusan wo ng kapandeian i Wolai, si Tu'a aitjawĕkar(ĕ)kĕ' am pinĕwilam bo'on i Tjalowatan isia.

GROEP II.

IIa. Kukua an doro' i Tjuow wo si Sokopet, sinisil i Sam Welei, Kuntung wo si Herling Kasiha', Talitjuran, Sondĕr.

Kaindo-indono-mai sapaka si Tjuow wo si Sokopet ja nimĕta'up a si ĕsa ro'kosa in dano. Mĕta'up-ange sera in dua, ĕng kuao i Tjuow: „Itja'! ĕn ipakatengemu, kumuruo-mio', ja sumangkĕro ka'i-mio' toka sapa ona'." Sowatĕno i Soko ĕng kuanao: „Mande ĕndo'on tani'tu, itjope' ka'i saanu, marae kataangko'!" Siituoka ng kuao i Tjuow: „Saanu, na?" Sowatĕno i Soko, ĕng kuana: „Me'e weta' ena!" Wo ng kuao i Tjuow: „Ja uanu tana'i: ko meko a si tjuntung anu meko, ta'an ko ja ki'itĕngkĕ'-meko i ataku, wo aku monge ka'itje' a si tjuntung anu monge, ta'an ki'itĕngkĕ' ka'i-monge i atamu, eng kita ĕ mĕmĕilĕkane', ja ĕn sairita ja se atatao." Siituoka ĕng kuao i Soko: „Sama', mongem kamu wo ka'itje' kami mekom. Ta'an se atata mĕna'kĕ' a mĕkele pĕawu'unta, wo sa ra'ipe' palingan ĕn ipakatenge i ĕsaan-ange an itjita, ja iseraoka ĕ makua-mange."

Makanuwu'-mako sera, ja sera mĕtalitjuro; mongem si Tjuow, mekom si Soko. Jawoja itjatĕka'-mange si Tjuow, sia tumengeo, nitumo'tol a nimatojo-tojo'pe'-wo, wo makatatenge, ĕng kuana: „Kuow! Ku-ow!! Ku-ow!!! Ku-ow!!!! Ku-ow!!!!!" iaka-akar si Tjuow malĕntutoka ĕm bĕrĕn ĕ matenge. Janta'an sangatengena sangawuei i ata i Soko a si ata i Tjuow, sawo palingano kaapa ra'ipe'. Janta'an ipĕngua-nguakĕ' i ata i Tjuow in da'ïtja palingan. Jawoja itji'it si Tjuow nimakawe'e-we'eo

ĕng kĕtĕr ĕ nimatenge, ja ra'itja palingan i Soko, kua'a sia mĕna'o matenge, wo si Sokopet ka'itje' ĕn tumenge.

Jawoja tumengeo tu'u si Soko nitumo'tol ka'i a nimatojotojo'pe', wo makatatenge ulit, tanu si Tjuow. Ja sangatenge ka'i i Soko, sangawuei i ata i Tjuow a si ata i Soko, sawo palingan kaapa ra'ipe'. A si wona' makatĕlu tumenge si Soko ra'ipe' pinalinga i Tjuow.

Janta'an kamang im pinalingao i Tjuow ĕn tengena i Soko, ja ĕng kua'a ĕn ipakawĕta-wĕta'o-mai i Soko in tumenge n a si tjakaapuan, iaka-akar si Tjuow mĕnto'oka nimawĕngĕl.

11*b*. Kukua an doro' i Tjuow wo si Sokope'.

Kaindo-indono-mai, kine, a si ĕndo makasa, si Tjuow wo si Sokope' ja nimĕta'up. A si ĕndokĕ' itu sera mĕnuwu-nuwu' ainde'-mako sera ro'na mĕngkaki'itan ĕm basa. Mĕwuei si ĕsaan-ange an isera, ainde' sera ro'na mĕmbataruan. Sumowato si pawueian: „Sama'." Awoja mapuse'-mako sama' ĕ nuwu'era, ja mangereo sairi. Makaere-mako sairi, kuano e rua nimĕmbataruan: „Sapaka kami ja nimĕmbataruan, ainde' si sei ĕn taangko' ĕn ipakatenge, si Tjuow kumaapa si Sokope'. Anaitu kami nitumowa itjamu maindo sairi. Awoja, pinĕnuwu'amio in sama' in sapaka kami ja mĕweteng: si ĕsa mitjo a si tjuntung Lengko'an, si ĕsa meko a si tjuntung anu meko, ang kuntung i Wa'ilan. Si ĕsa wo si ĕsa kinaialian sairi. Ta'an tana'i: si Tjuow maali si Sokope' maindo sairina, wo tani'tu si Sokope' sairianoka i Tjuow."

Awoja maema'-mako sama' ĕn ta'ar wo nuwu'era, ja mĕtaneo: mitjom se maitjo, mekom se maeko. Ririor wo mĕtane, ja mĕema'an in sama', in sapaka ĕn dirior tumenge, ja si Tjuow, wo tare si Sokope' a si tjuntung anu mitjo. Pareke-rekenĕn i makaasĕngo sama' si tjasaruna, ja iru'ndu'nao-meko si sairina, mangilĕk sa ro'na tumo'tolo. Itjatĕka'-mai si sairi, tumo'tolo tu'u. Ta'an sapa nimamuali? Ma'an pinĕpingow ja ra'itja. Siituoka ka'i iru'ndu' weta' meko si Tjuow sairi itu. Pareke-

rekenĕn itjatĕka'-wo mai sia, ja tumengeo ka'i si Tjuow, ta'an tanu si tjatare in tumenge, tani'tu ka'i ĕng karua. Iru'-ndu'o ka'i meko si sairi mangilĕk sa ro'na iangko'pe'. Pĕngawĕ-ngawĕsan i Tjuow ĕn tengena, ta'an mande tani'tu, ra'itja palingan.

Ang karapi i malawi' si sairi maware-wareng, ta'an da'itja wana kinaakoan. Mapĕkakoka si Tjuow, ta'an da'itja wana torona, pa'pa'an da'itja pinalinga i Sokope' kasaruna. Pa'pa'an in da'itja pinalinga ĕn tengena i Tjuow, ja kuano i Sokope': „Iakupe' ka'itje'." Siituoka sia tumenge pĕasarĕna kine wo'on tanu si Tjuow, im pĕtojo'pe' kine wo'on ĕng katare-tare, ta'an mande in aitojo'nakĕ', ta'an toka aiwa'mbar-ai ĕng katatenge. A meko si tjuntung i Wa'ilan ra'itja nimĕpĕsei. A si ĕndokĕ' itu mĕtaneo sera; ang karapi i malawi' si Tjuow mĕtane wo si Sokope' pa'pa'an da'itja nimakawolei.

Siituo kine ĕng kawalian ja aka-akar se Kuow tumbal in tarepe' maulur tani'tu ĕn ipakatenge. Tani'tu se Sokope' akar in tarepe' ipatojo'kĕ'era i matenge, ta'an marae katajang pawaja'an.

12*a*. Ĕĕngkasĕn an doro' e lumelempar i nimĕkowa' sa si sei n dangka'-mange ĕn telewan.

Kaindo-indono-mai sapaka se lumelempar nimaumung, mai mĕnuwu-nuwu' an doro' i angkaiĕn kolano an isera, wo sama' sera ro'na ipakawali ka'i pari'ndi-ri'ndiran a mĕkipĕsarot a se karenderera.

Awoja si Uwak maewe uli-ulit maindo kolano; angen-ai iitu wo mĕnuwu'o se lumelempar, ja si Uwak mĕrioro-mai mangko', wo ng kuana: „Karĕngan kita mawataru, en si sei a se lumelempar ĕ makaange-ange an dangka', ja isiao sisirĕnta pakolanon." Awoja itji'it in inde'era si lumelempar tani'tu ĕng kawangkĕr, kakĕtĕr wo kainde'en, ja makapĕnĕsoka ĕm baja se lumelempar. Awoja siituoka mĕrioro ka'i numuwu' si

Uwak ang karapi i masale-sale' wo taangko' ĕng kuanao: „Uli-ulit sama' tanu m basamiow, siituo ĕng ki'itĕnta."

Siituoka mangko'o ka'i si Uwak ĕng kuana: „Maio, nao mĕngure-ngure, in tarepe'kĕ' ema'antao si wasamiow tumĕna iitu. Karĕngana kita e mĕkowa'o, sa si sei makaange-ange an dangka'." Ja tani'tu waja se lumelempar tumelewo-mange. Makatelew-ako ĕm baja isera, ja tumelewo ka'i si Uwak. Ja ra'itja ure kĕliano se kinowa'ana. Awoja mĕkowa'o a si Tjios sia, ja si Tjios tumĕka'o-mio' a litjur(ĕ)na wo mĕla'u-la'us nisumisip am bu'uk i Uwak.

An somoi-ai in si Uwak ĕn da'io mailĕk-ange ĕsa a se lumelempar, am pa'pa' kinowa'anao waja, ja sia mangko': „Awo, si seitja tu'u ĕ nimange-ange ĕn ipakatelew?" Siituoka tumelew-ange si Tjios wo ng kuana: „Iakupe' ĕn ambia'i." Ja kĕpa'ana itu, makarangka'o-mange si Uwak. Ta'an si Tjios nitumĕka' ka'i a litjur(ĕ)na wo mĕnenge-nenge. Makaawĕs ĕn tengena i Tjios, makarangka'-mange si Uwak, akar(ĕ)na i makĕpe wo ra'io itjaange. Wo sia mangeo ruma'mbas-ai, nimateo. Ja tani'tu kinatongkeiangkĕ' i Tjios si Uwak.

12b. Ĕĕngkasĕn an doro' in aitjatambisa wo si Uwak ra'io nimaindo kolano e lumelempar, sinisil i Sadrach Warow.

Kaindo-indono-mai a si makasa waja se lumelempar nimema' paumungam bangko' am pa'pa' sera mangkai ĕsaan-ange an isera mamuali tjolano an ipakasa se lumelempar. Kamang in ambituo waja se lumelempar, ja numuwu'o si Uwak, ĕng kuana: „Itji'it im basata, ja karĕngana awean ĕm pakolanon an unĕr(ĕ)ta im baja, wo sama' wea-wean ĕ maloindo-loindong se mĕgigioan e lumelempar. Itji'it im basaku ja wajakĕ' se lumelempar wangkĕr se ro'na matele-telew-ange rumangka-rangka' a langit ĕn dĕti tumimboi in tjolano. Anae ĕn do'na indon kolano ja isisir a se Uwak am pa'pa' wajakĕ' se Uwak ĕ mangkĕ-wangkĕr am baja se lumelempar, wo si Uwak(ĕ)kĕ' ka'i si ro'na matelew maange a langit, wo matumpa-mai an

tana', iaka-akar ang karapi in ĕna' ĕ mĕli'tji-li'tjir masere-serĕ im baja se waja. Janta'an en ore wea-wean ĕ manganat, kaapa masomoi i nuwu' wo mĕngimbu-ngimbulu, sapaka kita mawataru si sei n do'na tumelew nirumangka'-mange. Si sei si makaindo, ja isia ĕ makolano."

Awoja sumowato si Tjios, ĕng kuana: „Itu n sama', kita ja mawataru." Maio ng kaĕmbowan i Uwak si Tjios, wo sia ipĕke'ke'na, karapi im bewelesĕn, ĕng kuana: „Itjoo si waranei mawataru wo iaku! Ko ja ra'itja malawi', kaapa mainde' ĕ men in iitu? Tananao in tjatĕki' wo ko'kos muli-ulit! Sa ko wo lomongku, ja tumambisape' saanu ko?" Sumowato ka'i si Tjios: „Mande aku in tĕkitj(ĕ)kĕ', me'e kita mawataru!"

Awoja siituoka makaĕmbowo si Uwak wo si Tjios pĕlomona wo'o. Ja kamang i Uwak i ngumangao ĕ mĕtongko' si Tjios, ja si Tjios tumelew-ange am ba'mba' i Uwak mĕla'ula'us nimuntĕp-ange an owa'na, wo kulatĕna-mako ĕn ate i Uwak, ja sia kumĕsoto am pĕ'nar, maali-ali in tjinulat(ĕ)na. Ja kumĕsoto si Tjios, mateo si Uwak.

13. Kukua an doro' i Uwak wo si Tjarokok, sinisil i Sam Welei, Kuntung.

Kaindo-indono-mai sapaka si Uwak wo si Tjarokok ja mĕtaranak. A si makasa sera in dua anio' makatĕka' am panganakĕ' ĕsa, wo mĕpa'a-pa'ar. Mĕpa'a-pa'aroka sera, ja ng kuao i Uwak a si Tjarokok: „Ĕnso' re'e wo iĕpe'ta m porong(ĕ)mu kalo'or."

Siituoka iwe'eo weta' i Tjarokok si Uwak iĕpe'na m porong(ĕ)na, wo iĕpe' ka'itje' i Tjarokok ĕm porong i Uwak.

Jawoja tani'tu ĕ nimamuali. An somoi-mai iitu pangilĕkĕno eta' wo'o i Tjarokok ĕm porong(ĕ)na, ta'an da'io iwe'e i Uwak, iaka-akar si Tjarokok in tawio maame' ĕ mangilĕ-ngilĕk. Tani'tu ra'io tu'u aiwe'e i Uwak ĕm porong i Tjarokok.

Siituoka ja si Uwak tumintjaso, wo sia ngaranan ka'itje' i Tjarokok in Uwak, em pa'pa' sia nimuwak isia.

14. Ĕĕngkasĕn an doro' in tambisa ng kinamualian wo m ba'mba' i Sunga makempot, sinisil i Wilhelmus Piri', Munte.

Kaindo-indonoka-mai sapaka waja se pongkor nimĕngkungkuanan, ja in ĕndo makasa sera karĕngana maumung. Awoja maio tu'u in sera i maumungo, ja mĕmbueiano sera, sa ambituo waja. Ja ng kuano e walina: „Si tuaritaoka Sangawirang n da'ipe' ambia." Anaitu iru'ndu'erao se Loe mange mangere isia. Mareng-ai sera, ja kumua in da'itja pinailĕkera sia. Siituoka ja sera rumu'ndu'o ka'i se Kĕrĕntungan, mainde'mako saanu isera n do'na makaere isia. Awoja maja'o sera mangeera pĕranga-rangatĕn an sĕsĕmpa'an, ta'an da'itja sumowat. Talali' in da'itja sumowat, ja rumawiro wo rumuruo se Kĕrĕntungan. Ja siitu wo niindo se Sangawirang wo iwalimange am paumungan. Ja ambituoka sera, tare numuwu' se pongkor wangkĕr ĕng kuanerao: „Sapao ĕn do'na patitjo'onta?" Ja sumangkĕro-mange si Sunga ĕng kuanao i mangko'-mange: „Ja ĕm basaku, itjamu im bangkĕr ro'na masĕra' itjami in tĕkek."

Kĕangko'kĕ'-mai i Sunga in tani'tu ja maio ĕng kainde'an da'io ipakakua a se pongkor tĕkek, ta'an se wangkĕr ang karapi i masale-sale' mapala'uso mangi'it mĕsĕra' isera. An iitukĕ' an tutuw in dĕga in dintja' kainde'enoka, ja mĕrioro-mio' si Sunga muntĕp am balena i Rĕmang. Pailĕkĕno i Rĕmang si Sunga, ja makaĕmbowo sia en tani'tuo in tjakare'en ĕ nuwu' wo ĕm banti'na a se karapina, iaka-akar kumompo'kĕ'-mai karetĕno-mange i Rĕmang am ba'mba' si Sunga, akaran i nimakempotoka.

15. Sisil an doro' in tjinamualian i Wolai, sinisil i Jusup Manampiring, Kuntung.

Itji'it in sisil e matu-matu'a, ja in dior-ĕ-wo ja ra'ipe' wana wolai ĕn a si tana' iasa, ta'an se wolai isera ja nimamualioka ang kasomoian.

Indo-indonoka-mai ja a si ĕsa ro'ong an amian, ja pĕngĕnto-ngĕnto'an i ĕsa wewene maĕsa-ĕsa makaanak ĕsa toja'ang tuama. Sapaka ja mawangko'o-mai si toja'ang isia, ja sia ure makaure makawera' wo taka, ra'itja ki'im masembong a si inanga, janta'an kasusur in ĕndo ja sia wĕwĕra'angkĕ' ĕn tawoiĕn. Makakĕli-tjĕli ja sia pĕtowan i inanga mange an uma, janta'an mare'ekĕ' sia, kumaapa mangeka an uma sia, ta'an mangekĕ' mĕwĕra-wĕra', iwajana-mio' si inanga ĕ mĕnawo-nawoi. Wo am pa'pa' im bawangunana tani'tu, sapa-sapamange m pangilĕkĕna, ja ra'itja paki'itan i inanga. Maioka tu'u a si makasa an tutuw i inanga i matawoi, ja sia mangilĕk a si inanga, ĕng kuanao: „Wean-ai to'ngaw pĕran aku, e ina'!" Ĕng kuano i inanga in sumowat: „O iitjooka ĕn iusĕw?" Siituoka ng kuano ka'i i toja'ang: „Ja weangkĕ' kua'amai tande!" Sumowato si inânga: „O iitjooka ng kanĕn?"

Awoja a si ĕndooka ka'i makasa, an tutuwera i mĕinang in an uma, ja si toja'ang isia pĕnowa-nowan i inanga mange am patawoian, janta'an da'itja kiim(ĕ)na, sia nimĕnto'kĕ'-mio' a lawi mĕwĕra-wĕra'. Siituoka ja ma'mbowo si inang(ĕ)na wo sia mĕra tande, wo itu iwe'ena ang kure' wo tutuwĕn. Ja maja'o sia, ĕng kuanao a si toja'ang: „Mai ilĕkĕn ĕn tu'tu'mu-sa en aku mangepe' am patawoian." An somoi tu'u-mai iitu si toja'ang isia maarĕmo, anae sia mangeo mĕngat in tjure', indoana in tjanĕna. Janta'an wuka'anao-mai ĕng kĕkĕlĕw in tjure', ja pailĕkĕnao pinumpunangke' im pinĕra. Siituoka ja ng kuanao: „En aku niulur i ina' tani'tu, ja mainaoka pailĕkĕn!" Siituoka ja indonao m pĕpĕraan wo itu'una an api; ja mawĕreng-ako ĕn iitu, ja itu angkaiĕnao-mai, wo itjĕlĕw(ĕ)na-mio' wo lukutana, akar i nilumĕtoko ĕ lulukut. Siituo kine se wolai wo lĕtokan ĕm pĕ'nar.

Ja tumo'oro-mai sia ĕn am pĕpĕraan, ja sia mĕwalu-waluio tanu wolai, wo masale-sale'oka mĕlapu-laput an dangka', ta'an sia ra'ipe' nimĕla'u-la'us nitumintjas, en sia mangĕnto-ngĕnto'pĕ'-mai si inanga a lawi. Marengoka si inanga ĕ nimatawoi, ja tajange'-mange tojo' sia rumangato-mange si ana'na ĕn a

lawi, ĕng kuana: „Ambanaka ko e itow?" Sumowato sia ĕng kuanao: „Ambia'i." Makatawioka-mai sia, ja palinanao-mange ĕn a lawi, ja aweano ĕ maĕngek. Kĕlinakĕ' in iitu ja kata'-tapano sia, wo sia mĕla'u-la'uso-mange muntĕp a lawi. Kaiun-tĕp(ĕ)na-mange a lawi, ja pailĕkĕnao si ana'na malapu-laputoka ang kalawat, wo mĕnenge-nenge in tana'i: „Ngek ngok! ngek ngok!" sinangapĕruaano im bolai, lĕtokanoka. Siituoka mang-ko'o-mai si inanga: „O weta'! nimaindoo re'e wolai si ana'ku! maio e itow! maio! waja im pangilĕkĕnu iwe'ekuoka iitjo, maio! maio!" Kuano i toja'ang: „Nao tare, e ina'. Ra'itja wineanu tande pinĕra aku, ra'itja winean to'ngaw ja kainainia sawĕl in tu'tu' wineanukĕ' in tande pinĕra, anaitu aku wo nilumukuto am bĕrenga im pĕpĕraan."

Siituoka mio' kumontil-ai sia mangem am buwungan i lawi, mĕngĕnge-ngĕngek wo matete-tete ambitu. Pakaseren-ange i inanga sia, ja nimawolaio ĕ giona, wo sia kumontilo-mange ang kaju wo tumintjaso an talun, wo akar-ai iitu sia mĕ-ngĕnto-ngĕnto'oka ambitu. Awoja isiao, kine, nisumuru-mai se wolai a si tana' iasa.

GROEP III.

16. Kukua an doro' i Wolai, sinisil i Thomas Dien.

Kaindo-indonŏ-mai sapaka si ĕsa wewene ja nimitong toja'am bĕru, janta'an si toja'ang iitu ja wolaitjĕ'. Jawoja maio i mawangko'o tu'u si toja'ang, ja ng kuanao a si Inanga: „O Ina', sa itjasale'mu ja pĕngarojoran-io' tĕpe ĕn a lesar pĕngalukutangkupe' wo'o sa aku mĕsĕndang. Sumowato si Inanga ĕng kuana: „Sama', e itow! janta'an toka ndo'o ko en da'itja gio in tŏw, ja mio'o itenda-mio' am pĕlangkŏ-langkoiĕn e tow?" Ĕng kuanao: „Mande wo, e Ina', ra'itja kua'a sapa-sapa itu."

Siituoka susur im boondo ja rojoran-io' i Inanga tĕpe ĕn a lesar wo mio' pĕngalukutan i Toja'ang. Awŏja mamuali a si makasa, sapaka si Wawu' luluna ja mange lumĕle'-mai, wo sia lumangkoi-mange am pĕngĕnto-ngĕnto'an i Wolai. Siituoka sumigilŏ si Wolai ĕng kuana: „E inde', sa rake wo'ŏ ki'im i Wawu' taneangku." Ituoka maio a si Inanga sia wo ng kuana: „O Ina', sa itjasale'mu, ja mange wueiĕn-ai si Wawu' mainde' wo'o sia masale'ka taneangku." Kuao i Inanga: „O ndo'on ĕm pales! ra'io sia ja masale'o in da'itja gio in tow! Wo ng karua itu, se lĕngei ndo'o tanuo-mai se itjita ro'na tumane an Anak i Tjolano? Ra'itja ndo'o ro'na, e itow, oreka mapalawi-lawi' in owak; anaitu tio'o tare, e itow." Janta'an linĕse'kĕ' i Wolai, ĕng kuana: „Mande, e Ina', mange ĕpe'an mainde'-mako sia masale'kĕ'."

Siituoka mangem si Inanga; awoja itjatĕka'-mange am bale i Tjolano sia, ja sia mueio a si Tjolano, ĕng kuana: „E

Kolano, sapaka aku, ja airu'ndu'-mai i Ana'ku Wolai, maipe' kine wo'o muei sa itjasale'muka, sia ĕ mangilĕk si luluna e ana'mu wewene." Sumowato si Tjolano ĕng kuana: „Sama', janta'an wueiĕn a si Toja'ang sa sia masale'ka kaapa ra'itja." Wo si Toja'ang wueiĕn i Inanga i Wolai, ĕng kuana: „O Wawu', sapaka aku ja airu'ndu'-mai i Ana'ku Wolai mĕwuei iitjo, sa ko masale'ka ĕn taneana." Sumowato si Wawu': „O kekek, si sei ĕ masale' tanean i Wolai? Mande ka'itare tu'u ra'itja wana n tumane an iaku akar i mate, ja menoka-mange ĕn tanean i Wolai! tio'o karu' aku! Ta'an ĕpe'an i muei si tjumi'it iaku, kaapa ĕsaan-ange a se tuaritju, eng kami ja siow ĕm bewene." Awoja wueiĕnao se uwalu, ja si Tjaaka-rangkĕ' ĕ nimen.

Awoja men-akō si Tjaakaran, ja marengo-mange si Inang i Wolai wo mangeo sumisil a si ana'na sapa ĕ nimamuali. Siituoka kuao i Wolai a si Inanga: „O Ina'! wawa'ando ja iwali-mange a si paroma'angku aku eng kami łumaese'-mange, mange lumĕle'-mai am palĕle'ana." Awoja mawawa'andoo tu'u-mio' ja iwalio-mange a si paroma'ana si Wolai. Awoja itja-tĕka'-mange sera, ja sera sinepa i Wawu' ang kara-karapi in ate masale-sale'. Siituoka kuao i Wolai a si paroma'ana: „Sa itjasale'mu, ja kita in dua lumaese', mangepe' lumĕle'-mai am palĕle'anu." Sumowato si Wawu' ĕng kuana: „Ja me'e." Wo sera mangem.

Ja am palĕle'ano sera, muka'o in tjaraina si Wolai, pailĕkeno i Wawu' ja ĕsa re'e Tuam Balanda si Wolai. Awoja maka-lĕle'-mako sera, ja kakajaano i Wolai ĕng karaina, ĕng kuana: „Kakaja, kakaja, tarepe' makaompĕr ambia'i ĕm pakean ni-lumo'or-ai am pakean in tjolano, karapi im pakean im bawu'." Tumarepe' tu'u-mai ambituo waja se kinakaja i Wolai, wo sera sumawĕlo wo marengo-mange am bale. Awoja se tow palangkoiĕnera-mange ja mangaja-ngaja'ka'oka am pa'pa' in aitjawaluio si Wolai nimaindoo ĕsa Tuam Balanda lo'or ni-mangakar, tani'tu ka'i si Tjolano ja nimangaja'ka' ĕn sinum-pakera-mai am pa'pa' in aitjawaluio si Wolai, wo tani'tuo in

tjalo'or ĕm pakeanera in dua. Siituoka ng kuao i Tjolano a si Wolai: „Tuam Bolai, kawisao kamu ĕ mamale?" Sumowato si Wolai: „Ang kandoanoka, e Tuang Kolano, en aku ja mangepe' maler im bale."

Awoja siituoka mangeo kumakaja si Wolai, ĕng kuana: „Kakaja, kakaja! tarepe' si wale lewo' anio' itjawalui, maindo wale nilumo'or-ai ang kalo'or im bale i Tjolano ang karapi i momonarana." Tumarepe' tu'u-mai ĕm baja itu nimamualio tani'tu. Awoja maio tu'u ang katĕluan ngando, ja lumĕkĕpo in ta'ar sera ang karapi in tjalo'o-lo'oran. Kasomoian-ai iitu ja kuao i Wolai a si pĕnana'ana: „Sapaka aku ja sumengkote', ta'an oreka ko panganatĕn e kaka'mu, ja tana'i: Sa ko wo towanera-mange tumamberen an tĕmbir i lawanan, ja tumengam-ange ĕsa wua'na in tĕnga' wo ĕsa wulinga', en sa ko wo tumamberen, wo ko itukeera-mange rumĕpĕ-rĕpĕt a laur, ja pĕriorĕn-io' i mĕte' ĕm bulinga' wo iwe'e-mio' am bawo in tĕnga', wo itu kĕsotan-ai i ĕsa ko'ko' laka', am pa'pa' sia kumukukoka ipapalingana-mange iaku." Wo tu'u si Wolai sumengkot.

Awoja an tutuw(ĕ)nakĕ' tu'u in an sinengkotan, ja towano e kaka'na si pĕnana'an i Wolai i mange tumamberen an tĕmbir i lawanan, janta'am beta' sia ja pinĕtenaanera ĕng kuaerao: „Sa si a si Wolai wo tumambereno-sa, ja itukemange rumĕpĕ-rĕpĕt a laur wo sia malĕsĕm." Tani'tu tu'u ĕ nimamuali. Matamberenoka tu'u weta' si a si Wolai, ja irukeerao-mange rumĕpĕ-rĕpĕt a laur, iaka-akar sia in aitjapasotange ang kararĕmana. Awoja siituoka pĕriorĕnao-mio' i mĕte' ĕm bulinga' wo iwe'ena-mio' am bawo in tĕnga' wo kumukukomai si Tjo'ko'. Kĕlingakĕ'-mai i Wolai in tjukuk i Tjo'ko', ja mamorako-mai sia, mainao pailĕkĕn si pĕnana'ana makaĕna'oka-mio' am bawo in tĕnga' ang karapi i Tjo'ko'. Siituoka indonao-mai si pĕnana'ana wo ipumpuna an ĕsa tempa, wo sia lumo'oko-mange am balena. Awoja itjatĕka'-mange, ja pailĕkĕnao si anak luluna e anak i Tjolano ja ambituo. Siituoka pĕwueiĕnao, ĕng kuana: „Ĕnso' si pĕnana'angku?" Sumowato

si Wewene isia, ĕng kuana: „Iakuo ka'itare tu'u si an iitjo, ja pĕpĕseiĕnuŏka?" Ĕng kuano i Wolai: „Ulit na?" Sumowato ka'i sia: „Ulit."

Siituoka mangem a si Tjolano si Wolai wo mĕwuei, ĕng kuana: „Ulit si am baleku in tarepe' si tjasaruku?" Sumowato si Tjolano: „Isia." Kuano ka'i i Wolai a si Tjolano: „Ulit tu'u na e Kolano?" Kuao i Tjolano: „Sa ra'itja isia, e Wolai, ja kami in am balesa karapi e ki'itĕn i an iitjo, ja itjaataoka ka'itje' an iitjo, janta'an sa isiaka, ja karĕngana ko en to'tokĕn." Siituoka ja ipĕkiwuka'o i Wolai ĕn tempa pinumpunana si an isia, ja kumĕsoto-mai si Wawu' aipumpun a si tempa iitu, wo mangaja'ka'o-mai si Tjolano wo se ana'na. Awoja a si ĕndokĕ' iitu mamualio kolano si Wolai, wo se Kolano in am balesa kara-karapi e anakera itjaatao a si Wolai.

17. Sisisilĕn an doro' i Tumotongko' kaapa Kumĕkĕsan, sinisil i Paulus Mumu, Lĕilĕm.

Kaindo-indon-ai a si ĕndo makasa si Tumotongko'ja nimaunĕrange a si ĕsa ro'ong. Siituoka sia itjasumpak-ange a lawi i ĕsa wewene maĕsa-ĕsa. Pailĕkĕno i Maĕsa-ĕsa si Tumotongko', wo sia mainde'. Siituoka ng kuao i Tumotongko': „Tio'o minde-inde' ko em pa'pa'an aku ja ra'itja sumĕra' iitjo. Janta'an sa ko masale', ja ko pĕkiinangĕngkuo." Ĕng kuao i Maĕsą-ĕsa: „Sama', aku masale' pĕkiinangĕnu." Ja ng kuao i Tumotongko': „Ko ja iru'ndu'ku mange a si Tjolanomiow, sa itjasale'na aku mangilĕk ĕsa a se lima anak(ĕ)na."

Mangem si Maĕsa-ĕsa iitu. Itjatĕka'-mange am bale i Tjolano, ja sia pĕwueiĕnao: „Sapa ĕm bawaja'mu?" Sumowato si Maĕsa-ĕsa: „Aku ja airu'ndu'-mai i Tumotongko', muei a si Tjolano, sa itjasale'mu, si Tumotongko' mangilĕk ĕsa a se anak(ĕ)na wewene." Sowatĕno i Tjolano ng kuana: „Wueiĕn tu'u a isera ja sa si sei masale'." Siituoka to'tolĕnao a si Luluna i muei akar i tji'itĕn i Tjaakaran, janta'an da'itja

wana nimasale' an isera. Wueiĕno si Tjaakaran, ja isia ĕ nimasale' pangilĕkĕn i Tumotongko'.

Kumawus-ako itu ja si Maĕsa-ĕsa marengo. Itjatĕka'-mange sia, kuano i Tumotongko': „Waweangka nimasale' pangilĕkĕngku a se Anak i Tjolano?" Sumowato si Maĕsa-ĕsa, ng kuana: „Si Tjaakaran isiaka nimen." Siituoka kuao i Tumotongko': „Ja karĕngana aku mange a si Tjolano, sa uli-ulit nimengka si Tjaakaran, kumaapa ra'itja." Mangen tu'u si Tumotongko', ja aitjasale-sale' i Tjolano wo si Anak(ĕ)na. Ja ng kuano i Tjolano: „En aku matu'ao, ja karĕngan si nimangilĕk si Ana'ku isia n sumawĕl an iaku." Tani'tu si Tumotongko' mamualio kolano wo sera si Anak i Tjolano mĕwaliwali am pamalean.

Pailĕkĕno i Pĕtowĕna, si Tumotongko' ja tow re'e, ta'an sia makara-karai in tjulit e tumotongko'. Siituoka mangem a se po'ow(ĕ)na si Pĕtowĕn i Tumotongko' wo ng kuana a se po'ow(ĕ)na: „Si Tumotongko' isia pinailĕkuo ra'itja re'e tumotongko', janta'an sia tow re'e Walanda." Siitukĕ' ĕm pinalinga e po'ow(ĕ)na, mangeera ilĕkĕn ulit re'e tow. Ja ng kuao i Luluna: „Sa tani'tu, aku mangilĕk tow iru'ndu'-mange an talun wo mange mangere tumotongko', siitu aku n tanu si tuaritju." Mangen se tow airu'ndu', ja nimakaere tu'u-mai tumotongko' wo paalinera-mai a si Anak i Tjolano luluna. Siituoka iwe'eo kărapina am buni; kasomoian pailĕkĕno, sinĕra'kĕ' i tumotongko' si Anak i Tjolano luluna.

18. Kukua an doro' i Toja'ang tanu Kapitu, sinisil i Frederik Karĕwur, Kuntung.

Kaindo-indono-mai sapaka se am balesa ja nimakaere ĕsa toja'ang, sia ja ra'itja wana ro'kos wo keitjei, tanukĕ' kapitu. Ja ra'itja ure sia m papiaranera, ja ng kuanerao: „Sapata tu'u in toro i mĕwangko-wangko' isia, ra'itja wana katoroan; awĕse' tare sia wo irojong(ĕ)tao, intji?" Kuano i Ĕsa: „Ja awĕs ĕn tani'tuo." Wo sia saputĕnera in aroro' wo irojong.

Ja marojongoka sia, ja itjawe'e-mange an dano maringin wo sia itjasampel-ange am batu lĕmpar. Ambituoka sia, ja sia pailĕkéno i ĕsa wewene maĕsa-ĕsa. Wo si Toja'ang tanu kapitu numuwu', ĕng kuanao: „E ra'a, sa ro'na ja indonange aku, wo iwali-mange am bale." Kuano i Wewene isia: „Sapaku in toro i mindo iitjo, en tanukĕ' kapitu?" Kuano i Toja'ang: „Wawean kua'a katoroan aku, anae sa ro'na, iwalimange aku." Kuano i Wewene: „Sapakĕ' e inde', ra'itja iwalitju!" Wo sia indona wo iwali-mange am bale. Ambituoka, ja ng kuano i Wewene isia a si Tanu Kapitu: „Ra'itja wana kanĕn, ja." Kuano i Tanu Kapitu: „Ja ĕmparan-io' in tjulo' ĕ meja, wo iwĕkar-ange ambitu aku. Ta'an dumojor(é)pe' ko wo mangepe' a se katana'-wo, wo tio'o maware-wareng-ai in somoi."

Tani'tu tu'u kini'itan i Maĕsa-ĕsa. Ja mareng-ai sia ja aiompéro m baja in tjakanĕn wo n ĕĕlépĕn e sija', ja mangaja'ka'o-mai isia. Ĕng kuano i Toja'ang: „Kumano-wo, em baja in tĕla'u-sa ja itia'oka-mio', em bawa'ando ja makaere ka'i tjanĕn." Siituoka ja sia kuman. Makakan-ako sia ja máilĕko i murano, wo ng kuanao: „E murano! Ja ambisa m bean iitjo em pati'isan, ja rumĕgĕs ka'i wona'. O inde'! sa n iasa itjarĕ'mba wo ko atĕwĕn." Kuano ka'i i Toja'ang: „Ja iwe'e ka'i-mange a meja aku, a'li'an ka'i in tjulo'. Ta'an ka'i ko ja rumojore'-wo, wo tio'o itaure-mai." Siituoka rumojoro sia wo mange a se katana'. Ambituoka sia, ja sia mailĕko-mange im balena, ja ra'io tani'tu, ta'an aitjaerao, wo sia mareng-ange.

Ra'itja ka'i nimaja' pira ngando, ĕng kuano i Ra'ana: „O inde'! makapĕsuto m bale, ja tĕkek ĕm bale, sawo wangko', ja ro'na pĕmĕsu-mĕsutĕn." Kuano i Toja'ang: „Mange wueiĕn ĕm bale i Tjolano, mainde' wu'unĕn." Kuano i Ra'ana: „Ja sapa n iwe'e in iitu?" Kuano i Toja'ang: „Me'e weta'-wo!" Mangem si Ra'ana wo sia muei. Sumowato si Tjolano: „Itjasale'ku, ta'an si ĕsa pariri anu mange ja wutan im paser, wo si ĕsa ja wutan in susi." Marengo si Wewene isia, wo

mange kumua a si Toja'ang. Kuano i Toja'ang: „Sama', ta'an sapaka ko, ja mangem am bale i Tjolano wo itjatěka'-mange ja mitong-io' tana' wo ilěpok-io' am pariri, makatělu n a si ěsa, tani'tuka ka'i n a si ěsa."

Tani'tu mangem si Wewene isia wo mema' tanu si aita'ar i Toja'ang. Ja pailěkěnao, ja nimawutao im paser wo n susi ěm pariri. Ja aitjuanao a si Tjolano: „Nimawutao ja." Kuano i Tjolano: „Ja sama'." Wo sera měluro wo rumojoro ěn ambitu. Rumojor-ako se Kolano, ja sumosoro-mange si Wewene isia. Pailěkěnao ja ra'io lo'or. Siituoka sia mange a si Toja'ang ng kuanao: „Ra'io lo'or, pa'pa'an in tinangkelasano ěn ambitu." Kuano i Toja'ang: „Iwali-mange aku, mange iwěkar-io' an sale'." Iwalio tu'u-mange sia. Itjatěka'-mange, ja ng kuano i Toja'ang: „Rumojore' ko-wo, iakupe' n ambia'i-wo."

Rumojoro ka'i si Wewene isia. Mareng-ange sia, ja nimawutao im pěrong ěm bale. Ambituoka sera, ja mangeo lumělе' si Toja'ang ta'an aira'ndakě' i Ra'ana, wo pailěkěna ja in sapaka sia, ja tuama re'e lo'or. Wo indonao ng karaina wo iěněp. Ja mangeo pangere-ngeren i Toja'ang ra'io wia. Kuanao: „Ra'io kua'a kumarai in iitu aku, ta'an aku ja tumaneo a si Anak i Tjolano." Siituoka mangeo muei si Anak i Tjolano sia. Kuano i Tjolano: „Sama', ta'an da'itja sapa n iwe'emu mangekě' měseke' wo se sangaro'ong, en sera ja tow lewo'. Sa sera kawoleianuka, ja itjooka ng kolano wo ko tumane a si ana'ku."

Awoja mangen tu'u sia, mangeo měseke', iaka-akar tu'u in sia nimakawolei. Ja marengo-mange a si Tjolano sia, wo itjuana in isia nimakawolei. Anaitu isiaoka ng kolano ambitu wo sia ka'i nitumane a si Anak i Tjolano.

19. Kukua an doro' i Toja'ang i Malěnge-lěngei wo si Lulun.

Awoja sapaka se měinang anio', ja talos lěngei nimangakar, akarera in tjumangkě' e mangilěk. Ja a si makasa sera i měinang, ja maange a se ito' i toja'ang iitu. Ta'an mange-

oka sera, iparitja-ritjakĕ' e ito'na. Marengo-mange a lawiera sera i mĕinang, si lawi mawuruko itu.

Ja a si makasa si Toja'ang iitu makareken in tana'i: „Ja mema'pe' kua'a kolombuang aku." A si ĕndokĕ' itu si Toja'ang nimema' ĕsa kolombuang. Tanuo i mawawa'andoo-mio' ja mangeo ita'an i Toja'ang ĕng kolombuang. Mando-mai mangenao ilĕkĕn im boondope' ĕn aita'ana. Itjatĕka'-mange sia, ja mio'nao iangkai-ai ja utĕroka. Kuanao: „Nimindoka tu'u re'e n aita'angku." Ja wulengĕnao-mai se pongkor isera. Maunĕroka im bale sia. Ja ng kuano e tow: „Ambisa sera wo, e Anak i Malĕnge-lĕngei, nirumombito karu' ko'?" Sowatĕno i Toja'ang iitu ĕng kuanao: „Ra'itja, ta'an niindo in tjolombuangku." Ja wueiĕno i ĕsa tow: „Ja sapa m pangilĕk(ĕ)mu isera?" Kuanao: „Wene'kĕ' wo'on." Ja weano weta' am pala'mbàkangkĕ'. Ta'an si Toja'ang iitu ja ra'itja nisumowat sapa-sapa. Ja mangem tu'u si Toja'ang a si Inanga, ĕng kuanao: „O Ina', waweano tu'u wene' kanĕn kita." Kailĕkanako i Toja'ang in sapaka ja roro'na kaereana sapa-sapa, ja ng kuanao: „Mema'pe' kua'a ka'i ĕsa aku." Ja a si ĕndokĕ' iitu, ja sia nimema' ka'i ĕsa. Mawawa'ando kai-mio' ruao tu'u ĕ mangena aitaan. Mandoo ka'i-mai ja mangena ilĕkĕn ĕn aita'ana. Pailĕkĕnao mawuta-wuta waja e pongkor. Wulengĕnao-mai se pongkor. Maunĕroka ka'i-mange im bale si Toja'ang iitu, ja wueiĕno ka'i e tow: „Sapa 'n ipawe'e se pongkor(ĕ)mu?" Kuano i Toja'ang iitu: „Karaitjĕ' wo'o wo salana jau." Weano tu'u karai wo salana sia. Marengo-mange a si Inanga si Toja'ang iitu ĕng kuanao: „O Ina'! wilitĕn-io' ĕng karaitju wo n salanaku, aiwe'e se pongkor(ĕ)ku niindo in tjolombuang niema'ku." A si ĕndokĕ' iitu, ĕng kuanao ka'i: „Ja mema'pe' kua'a ka'i ĕsa aku." Anaitu mawawa'ando-mio', tĕlu tu'u ĕ mangena ita'an. Mandooka-mai im boo-woondope' ja mangenao ilĕkĕn ĕn aita'ana. Pailĕkĕnao ja mawuta-wuta waja e pongkor se tĕlu kolombuang iitu. Wulengĕnao-mai se pongkor isera. Maunĕroka ka'i-mange im bale sia, ja towano ka'i e tow: „E Toja'ang i Malĕnge-lĕngei! sapaka ka'i n ipawe'e

se pongkor(ĕ)mu?" Kuanao: „Pisow(ĕ)kĕ' wo'on." Si Toja'ang isia ja ang karapitjĕ' i mainde-inde' am pa'pa'an in tow lĕngei. O weta' weano ka'i pisow sia, ta'an pisow re'e pungkut. Mande tani'tu sia rai'tja nimera-mai. Marengo-mange a si Inanga si Toja'ang iitu, ĕng kuana: „O Ina'! waweano tu'u pisow kita, e Ina', ta'am beangkupe' uting, wo sama' itumbal(ĕ)ku."

Jawo itu iema'na tumbalan. Pakaema'ana tu'u-mako itu, ja kalingaanao se Ito'na ja mange mĕlitag an talun. Ja mangem a si Ito'na sia, wo ng kuanao: „O Ito', sa itjasale'miow, ja kumi'ite' aku." Kuano e Ito'na: „Ma'ane' pisow ja ra'itja kaulitan, ja wo'ope' in tjumi'it; sa ko kumi'it ja karĕngan ko pongkolan in do'kos." Ja mandepe' tina'aran in tjainde'en, ja ra'itja tina'neina itu. Jawo si Toja'ang iitu mange a si Inanga ĕng kuana: „O Ina', sa ro'na ialer-io' walun aku, en aku ja kumi'ito' se Ito', mange mĕlitag an talun." Siituoka tu'u maja'o se Ito'na, wo sia kumi'it; susur in am pengkoran se Ito'na, ja si Toja'ang iitu mamorak ĕ mawaja', oreka sia pailĕkĕn e Ito'na.

O weta'! itjatĕnaoka si lalan pareke-rekenĕn ĕsa pal am papengkoran, ja sia ra'io nimailĕk in sine'pangan e Ito'na. Ja ng kuanao: „En aku n tinintjasangkĕ' e Ito'ku ja mĕnto'o kua'a ambia aku." Jawo si Toja'ang iitu kumanat in a'kĕl, wo ng kuanao: „Tuma'taso kua'a ambia aku." Wo sia mema' tĕrung pareke-rekenĕn tĕlu ngaparas in atĕp in talun. Jawo sia mi'mbit sangapulu' ĕ litag, wo ilitag(ĕ)na, ta'an aili'tjir(ĕ)kĕ'-mio' in tĕrung. Ipakalitag(ĕ)na-mako itu, ja sia mange an tĕrung. Rai'pe' nilumukut sia, ja palinganao marĕngkeko.

Ja mangena paten si wio'o. A si tĕlu ngando ja puteoka i matatar se wio'o sia, akar in aiema'oka solimai pinakombo'an in sĕra'. Ang kaĕpatan ngando ja ng kuanao: „Mangerepe'-mange se Ito'ku aku."

Maja'o si Toja'ang iitu, wo sumpakĕna-mange se Ito'na. Ja ĕsao wangkĕr ĕ niindo, ta'am borung. Kuano e Ito'na: „O ko topukĕn! nimakaerekĕ' tu'u-mai si Toja'ang anio'." Sowatĕn

i Toja'ang iitu, ĕng kuanao: „Mĕkisĕra'pe' a se Ito'." Ja wangkilano-mange koling sia, ra'itja aiwe'e ang karapi in upus, wo ririor ka'i-mange iitu, ja sia aisalo-salowo i Ito'na. Kuano i Toja'ang itu: „O Ito'! sa kamu masale', ja mangeo rumakut in sĕra' niindoku." Kuano e Ito'na: „Awo koi! ra'itja tu'u re'e nganga' sia? pe'tare kami m bona' lima ngapulu' ĕn aita'an ja wajape' in ĕsa ĕ niindo, ja wo'ope' iitjo!" Kuano i Toja'ang: „Ulit e Ito'." Kuano e Ito'na: „Sa ka'itje' ra'itja, ja karĕngan ko em pongkolanami!" Ja maja'o tu'u sera, ipakata'anerakĕ' ang kanat i Toja'ang iitu m pisow. Ja itjatĕka' tu'u-mange se Ito'na, ja uli-ulit. Kuano i Toja'ang: „Sangarakut(ĕ)kĕ' ĕn indongku, akar iitu ja itjamuoka." Kuano e Ito'na: „Ja ita'tak-ai lulun kita."

Ja maja'o si Toja'ang iitu tuma'tak lulun. Pĕta'takĕnao si sumpakĕna-mange ja ninumuwu'kĕ' in tana'i: „Ja itjaupus-ai aku, tio'o ta'ta-ta'takĕn aku." Janta'an iwareng(ĕ)naoka-mai i numuwu': „Ta'an mande kua'a aku ta'takĕnu, ta'an tio'o paina-ina'an, mande piso'nakĕ' ĕsa, ja tio'o paina-ina'an. Ta'an sa ko mange rumakut im paalinu, ja itampengkĕ'-mange an somoi aku. Jawo sa ko nimangem am bale, ja iwangengkĕ'-mange an du'u aku." Ja mangeoka a se Ito'na sia, ja pĕin-dongkĕ' wo'o e Ito'na. Kuanao: „Itjaupus-ai, tio'o indo-indon ĕn iana, wo kamu mangekuoka ita'tak-ai." Mangenao tu'u ita'tak-ai se Ito'na, aisawĕl a si niangena-mai ririor. Jawo tu'u sia mangem am bale, ja si wisa n aitjua i Lulun, ja ki-ni'itana, in iwĕkar an du'u. Mandooka-mai im boo-woondope', ja si Toja'ang iitu lumaes-ako wo marengoka-mange en oraso in tjuman. Ja mangem tu'u sia a lawina, mangena pailĕkĕn, ja alero ng kakanĕn am bawo i meja. Jawo sia mangaja'ka' ĕng kuana: „O inde'! si sei kua'a re'e ĕ nimaali-mai in anio'?" Ja paĕnto-ĕnto'ona, jo ra'itja wana ng kumĕsot-ai. Kuanao: „Kumano kua'a aku." Makakan-ako sia, ja ra'itja nimĕlur in tjinanana, wo ka'i sia lumaes. Marengoka ka'i-mange sia e mawĕngio, mange tu'u sia wo pailĕkĕnao ja niengketano n sosoloan, ja alĕro ka'i ng kakanĕn an dangka' i meja. Jawo

sia mangaja'ka' ĕng kuanao ka'i: „Si sei kua'a ĕ mauwit-ai im pakanĕngku?" Jawo ĕnto'ona ka'i tojo'. Paĕnto-ĕnto'ona ka'i ja ra'itja wana ng kumĕsot-ai, ja kumano ka'i sia. A si tĕlu ngando mĕngulu-ngulur tanu si tjatare. Kaĕpatan ngando ja si Lulun numuwu' ka'i ĕng kuana: „Sapaka ko ja mange mamuei im bale i Tjolano."

Ja ng kuano i Toja'ang iitu: „O ndo'on! sapao ndo'on ĕn iwe'eku iitu, ma'ane' tare karaiĕn-itjo aku ja ra'itja kaulitan, ja wo'ope' i muei im bale i Tjolano?" Kuano i Lulun: „O mangem beta'-wo!" Ja mangen tu'u si Toja'ang, mange a si Tjolano, wo sia muei a si Tjolano: „Ra'itja pawu'unĕn ĕm bale i Tjolano?" Kuano i Tjolano: „Pawu'unĕn, ta'an sa n iasa tĕlĕsanuka, ja irojor(ĕ)kukĕ' ĕm baja-waja in an sangkum im bale." Kuano i Toja'ang: „Mandepe' ja." Kuano i Tjolano: „Ja mai ambia'i-wo e!" Maio tu'u si Toja'ang ĕng kuano i Tjolano: „Ja sumereo-mio' im pariri, se ruakĕ' ka'itje' anio' ĕm buta-wutan im pera. Sa ka'itje' ra'itja indonu, ja karĕngan ko em pongkolan." Ja marengo-mange si Toja'ang ĕng kuanao a si Lulun: „Ja aipapalawi-lawi'muo aku, en aku ja tina'aran i Tjolano in sa ra'itja kapopoan, ja karĕngan aku en dantongĕnoka. Mĕwĕra-wĕra'kĕ' tu'u! rua m pariri, paka-wuta-wutan im pera." Kuano i Lulun: „Tio'o ko mainde-inde' a siitu, janta'an sapaka ko ja mindo-mai rua piso'na an iaku, tio'o ipapai-pailĕk, oreka wana mailĕk. Ja itjatĕka'-mange ko, ja ilĕpok-ange a se pariri rua n iitu, mĕkele ĕsa a si ĕsa wo si ĕsa."

Itjatĕka' tu'u-mange sia, ja kini'itana. Ira'mbas tu'u-mio' itu ja pailĕkĕnao m pariri ja kinuwuano im pera. Ja ng kuano tu'u i Tjolano: „Ja rumojoro tu'u kami." Ipakarojor(ĕ)na-mako m baja se ambitu, ja pailĕkĕno i Toja'ang in sapaka si wale itu ja talos wangkĕr. Kuano i Toja'ang: „Ja sapa tu'u ĕn itiruw(ĕ)ku si wale anio'? Mĕna'-mio' a si ru'una anio' aku, ja si seipe' ka'i ĕ mĕngĕna-ngĕna' a se ru'una walina?" Ja marengo-mange sia, ĕng kuanao: „Ja aipapalawi-lawi'muo aku, mĕwĕra-wĕra'kĕ' tu'u re'e, ĕn itiruw si wale iitu!" Kuano

i Lulun: „Mĕné-pĕnĕs eta'-wo. Apaka aku ja paalintjĕ'-mange im bĕngi, tio'o ipapai-pailĕk, mangekĕ' iwĕta'-mio' a si wuni an unĕr, wo kusi'angkĕ'-mange, tio'o pauntĕ-untĕpĕn ĕn iitu. Iitjo ja mĕna'kĕ'-mange a si ru'una an sangawiwi."

Ja kini'itan tu'u i Toja'ang. Mandooka-mai ja sia ka'i lumaeso; ja marengoka-mange sia, ja pailĕkĕnao ja nimatiruwo in doko' si wale iitu nitjumĕli-mai an doko' i Tjolano. Pailĕkĕna ka'i ja niompĕrano in tjanĕn. Kuanao ka'i: „Si sei kua'a tu'u re'e ĕ mauwit-ai im pakanĕngku?" Paĕnto-ĕnto'onamai, ja ra'itja wana ng kumĕsot-ai; ja ng kuanao: „Ja kumano kua'a tare aku." Makakan-ako sia, ja ra'itja nimĕlur in tjinanan, wo tumintjas ka'i. Mareng ka'i-mange sia, tani'tukĕ' ka'i. Ja a si tĕlu ngando ja nimĕngulu-ngulur tani'tu. Ja ang kaĕpatan ngando, ja ng kuano i Toja'ang iitu: „Ja ilukut(ĕ)-kupe'." A si ĕndooka tu'u itu ilukut(ĕ)nao. Pareke-rekenĕno tu'u i Lulun, ja nilumaeso ka'i si Toja'ang, ra'itja, e nilumukut si mawe'e im pakanĕna, ja ra'ipe' tu'u ure sia ĕ nilumukut-io', ja kumĕsoto-mai si Lulun. Pailĕkĕno i Toja'ang ja ĕsa wewene lo'or, ja m bĕrĕna tanu ng kasĕndot i ĕndo, ĕn suluna ja paser(ĕ)kĕ' wo m ba'ang ja paser(ĕ)kĕ' ka'i. Ja timboianao-mange sia wo ng kuano i Toja'ang: „Iitjoo tu'u re'en ĕ mawe'e im pakanĕngku." Ja sowatĕno i Wewene: „Iaku, ta'an apa ko ja muntĕp-ai a si wuni anio' wo ko sawĕlangku karai." Ja muntĕpo tu'u-mange sera, ja pailĕ-ilĕkĕn i Tojaang ĕ Lulun ra'io wia. Ja sumondolo tu'u in tjarai e Walanda si Toja'ang, wo sera lumaes mĕwali-wali. Wo sera pailĕkĕn i ĕsa tow, wo mangena iowĕr a si Tjolano ĕng kuana: „O Kolano, wona' ĕsa kolano si mĕngĕna-ngĕna' am bale i Tjolano-wo;" jawo sia mangaja'ka' wo mainde' am pa'pa'an oreka ipĕset(ĕ)na ng kakolanoana. Anaitu wo sia rumu'ndu' se surarona pitu ngapulu' mange wo'o mindo se ambalesa. Mangeoka sera, ja an tĕmbĕrane' sera, ja mĕlutawo wo'o se suraro, wo iangkaiera-mai n sinapang, ja makauluroka tani'tu, ra'io toro itjapĕku'. Ja kalingaano i Tjolano, ja i nimakailangkĕ' se surarona, ja sia rumu'ndu'pe' ka'i-mange suraro

pareke-rekenĕn maatus. Ja mangeoka sera, ja an tĕmbĕrane' sera, ja iangkaierao-mai n sinapang. Itjaiangkaiera in sinapang, ja sera makauluroka ka'i tani'tu.

Ja kalingaan ka'i-mako i Tjolano in tani'tukĕ' ka'i se surarona, ja ng kuanao: „Ja iaku kua'a ĕ mĕtĕt-ange." Ja mindoo-mai in sa'mbĕl sia, wo sia mange. Itjatéka'-mange sia, ja pailĕkĕnao tu'u, ja uli-ulit si tuama ja Walanda talos lo'or, tani'tuka ka'i si wewene talos lo'or nimangakar. Ja makasosor-ange sia, ja weso'onao-mai n sa'mbĕl wo ipĕparak(ĕ)na isera in ambalesa; itjaiangkai-ai in sa'mbĕl, ja makauluroka tani'tu. Ja ng kuanerao in ambalesa: „Ja iwajape'-mio' siawo, akar in sangaoras sia ra'io itjapĕku'." Iaka-akar tu'u si Tjolano i mĕkiampung, ĕng kuana: „Sa ro'na ja sama'ano-mai aku wo iitjooka ka'itje' ng kolano, ta'an iaku ng kumarua iitjo." Jawo mapo'o-po'ow-io' a si ĕndo iitu n isiaoka ng kolano. Ja ng kuanao: „Ja mema'pe' kua'a kasale-sale'an kita, en aku ja mĕkitowape' se mapĕrenta am bawa'ku-mio', wo se po'o-po'ow."

Ja ipĕkiangenao-mai se Ito'na. Mangeoka se airu'ndu'-mange ja sera mangaja'ka' ĕng kuanerao: „Itjatambisa itu wo tani'tu, wo kami ĕnotĕn ang kasale-sale'an i Tjolano?" Ja kuano e airu'n-du'-mange: „Aita'ar-ai an itjami, ja karĕngan kine kamu e mange." Jawo tu'u sera mange, ja itjatĕka' tu'umange sera, ja alero m baja kakanĕn, wo se aka im banua tuama ja ambituo waja. Am pa'pa'an in ambituo waja, ja kuano i Tjolano: „Ja en alero waja, ja lumukuto kita." Wo sera kuman. Tawio makakan ja kuano i Tjolano in tjumua a se mateir ang kakanĕn: „Ja e makakano-sa, ja iwaja'o-mai si paĕlĕpĕn iana." Iwaja'erao tu'u, aito'tol a si Tjolano wo mange a se mapĕrenta am bawa'na-mio' wo mange a se Ito' i Tjolano, ja itjaitu'tukera-mio' am paĕlĕpan, ja itjalengket(é)kĕ'-mange am biwi m paĕlĕpan, wo nilumengket ka'i-mio' am palukutan m pĕ'narera, iaka-akarera i mĕkia-kiampung a si makaito' isera. Ja sowatĕno i Tjolano itu ĕng kuanao: „Jawo mamĕndamo-mange kamu, an tutuw(ĕ)ku in toja'ange'-wo, pi-

nalĕnge-lĕngeimiow(ĕ)kĕ'-mio'-wo, janta'an pĕndamĕniow-mange m bawaer(ĕ)ku an itjamu. Anae kamu ja sangasĕrap ĕn ambana. Jawo sa kamu ra'io n a si ukuman iana, ja kamu in Ito'ku wo se toja'angiow ja maindooka ataku waja." Tani'tu sera nimaindooka ata i makaito' isera, sera in ambalesa wo se toja'ang. Siitukĕ'.

20. Kukua an doro' i Repi, sinisil i Albert Sumual, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai si wewene ĕsa ja makaanak ĕsa anak tuama, ningaranana sia Repi. Mawangko'o-mai si Toja'ang isia, iru'ndu'o i Inanga mange tuma'tak-ai tambĕlang panonoanera. Siituoka mangeo tuma'tak si Toja'ang isia. Ja kĕparak(ĕ)nape'-mange im bowong ĕsa, ja pailĕkĕna-mange ĕm bulinga' ĕsa, wo itu indona, paalina-mange am bale, iwe'ena am bakul paweana in tjarai, wo sia mangeo tumawoi.

Mawĕngio-mio', ja mangem am bale sia milĕk im bulinga' aiĕnĕp(ĕ)na am bakul. Itjatĕka'-mange, ja pailĕkĕnao si ĕsa wewene am bale. Ja ng kuano i Wewene iitu: „Kua'itu ko mangere-ngere im bulinga' iitu? pinĕte'kuo kua'a ĕn iitu, en iitu ja waleku. Ta'an en iitu ĕ niindomu, ja iitjoo ĕ mĕnana' an iaku." Mando-mai ja lumangkoio si Anak i Tjolano, wo sia mailĕk si Wewene isia makalukut an tĕtĕngoan. Siituoka muntĕpo am bale i Repi si Anak i Tjolano, ta'an airintuk(ĕ)kĕ' i Repi, wo sia mareng am bale mange-mai suraro sangapulu', mindo si Wewene pĕnana'an i Repi.

Awoja se suraro nisumumpako-mange si Repi i matongkei in tjaju an tĕmbir im bale. Siituoka mangenao itjua a si pĕnana'ana. Kuano i pĕnana'ana: „Tio'o mainde-inde'." Ja kumĕsoto am bale si pĕnana'ana mange a lesar, wo sia mangko': „Apo-apo'ku in dior! sa kamu ulit apo-apo'ku, ja iema'-mai wenten ĕsa a li'tjir i lesar." Mailĕkoka in iitu se suraro, ja marengo sera, wo itu mangeera sisilĕn a si Tjolano. Siituoka iru'ndu'o i Tjolano waja se surarona mange mindo si Wewene isia. Janta'an lumutawo se suraro, ja numuwu'o si Wewene

isia: „Waja se ipalutawera ja mange ambitu.” Awoja ambisa ĕm pinaturu'an i Wewene iitu, ja ambitu ĕm paangean i ipalutawera. Pailĕkĕnera-mako in da'itja kaindoanera ĕm benten, ja sera marengo. Marengo sera ja ng kuano i Wewene iitu a si Repi: „Ambisa-wisa ĕn angeanu, ja paalinukĕ' aku en sapaka aku ja ro'nakĕ' ka'i muntĕp sumawĕl am bulinga'.” Am pa'pa'an sera i mainde-inde'oka mĕngĕnto-ngĕnto' a si ro'ong iitu, ja sera mangem an do'ong walina wo mĕnto'o ambitu.

21. Sisil an doro' i Anak tuama i Tjolano a langit wo si Wawu' am bawo in tana', sinisil i A. Mokalu.

Awoja kĕaipe' i Anak i Tjolano a langit wo mai am bawo in tana', ja sia nimindo i giona i membe'. A si ĕndooka makasa ja si Membe' rumu'ndu'-mange ĕsa tow, mange muei-ai si Wawu' luluna i Tjolano a si ro'ong lina'usana-mai, taneana kine wo'on. Mangen tu'u si airu'ndu' wo mueio sia tana'i: „Nitjumua-mai in siri' si Membe' mĕwueipe' kine, sa ko masale' taneana.” Sumowato si Wawu' ĕng kuanao: „Si sei ĕ masale' tanean i Membe'!” Tani'tu marengo-mange si airu'ndu' wo sisilĕna in sapaka si Wawu' ja nisumowat(ĕ)kĕ' in tana'i: „Si sei tjine, ĕ masale' tanean i Membe'!”

Pa'pa'an in tani'tukĕ' ĕ nuwu' i Wawu' luluna kua'a ka'i sia ĕn dumu'ndu'o-mange muei si Wawu' kumarua, tanu ka'i im buwuei a si luluna. Sumowato sia, tanukĕ' ka'i in sosowat i luluna. Pa'pa'an in da'itja wana ĕ nimasale' isia a se rua Wawu', kua'a ka'i sia ĕ mapawueio si Tjaakaran, tanuka ka'i im buwuei a se rua ki'itĕna. Sumowato si Tjaakaran, ĕng kuanao: „Itjua-mange ĕn siri'tju a si Membe', in aku ja masale' taneana.”

Marengo-mange si airu'ndu' wo sumisil in aisowat i Tjaakaran, ĕng kuanao: „Sapaka si Wawu' ja nitjumua-mai in siri'na a si Membe', in sia ja masale' taneanu.” A si wĕngitjĕ' iitu, ja m bale i Tjolano tanuoka ĕndo-ĕndoan, in solo kina-

kaja-mai i Membe'. Siituoka mangaja'ka'o-mai sera im baja, ĕng kuanerao: „Kaitu-itu ja!" Ang karuaangkĕ' ngando, ja ng kuano i Membe': „Tumaneo kita." Wo mai tu'u a si ĕndo kumatĕlu in sera in tumaneo, wo mema' kasale-sale'an a si wĕngi iitu, ja si Membe' ka'i mai nilumukut ang karapi e wangko-wangko'. Maio a si ĕndo kumarua in sera i nitumaneo, ja ng kuano i pĕnana'an i Membe' a si tawang(ĕ)na: „Wawa'ando ialer-io' rano, inamoangkupe' woondo." Tani'tu ialero i tawang rano wo iwe'ena an du'u im buni ang kanaramĕn pĕngainamoana. Mando tu'u-mai ja mangereo in dano sia inamoam bo'on, pailĕkĕnaoka ja niinamoano i sei wona.' Tani'tu in tjarior towanao si tawang(ĕ)na wo wueiana in sa si sei ĕ niminamo a si rano nialer(ĕ)na kawĕngi. Janta'an si pĕnana'angka i Membe' in ĕsa wo kumua a si tawang(ĕ)na ĕng kuanao: „Iitjokĕ' re'en ĕ niminamo an dano, intji?" Sumowato si tawang(ĕ)na: „Ra'itja iaku." Ĕmbowoka i pĕnana'an i Membe' kua'a sia ĕn tĕpianao.

Maio a si tjaruaan ngawĕngi, kua'a si tawang(ĕ)na ĕn sumu'upo am bua'na in tjamana, wo sia ra'io toro tumĕkĕl am pa'pa'an im bĕnduo ĕm pamĕnda-mĕndamĕn. Mando tu'u-mai ja pailĕkĕno-mange i tawang(ĕ)na in si Membe' mainamo; kua'a si penana'an i Membe' ĕng kumbitĕnao-mange, wo mapoloo tu'u-mai sia. Tĕ'tĕrĕnao-mange si Membe' mainamo; ta'am Balandaoka. Tani'tu teronĕnao-mange in tjumĕrĕs sia wo ng kuanao: „Ra'io tu'u iwĕkar(ĕ)ku ko." Tumo'tolo-mai a si ĕndo iitu, ĕn sera mĕwali-walioka.

Ang kasomoian-ai iitu, ja si Membe' kumua a si pĕnana'ana in sia mangepe' mangere-mai sĕra'. Tani'tu sumawĕlo sia nimindo in tjarai i membe' ka'i, wo sia mangem an ta'asitj. Pa'pa'an si Membe' i nimangem, ja ng kuano e kaka' i pĕnana'an i Membe' an isia: „Sa sia marengo-mai, ja an darane' weta' sia, weano-mio' in dano paso' wo siitu ko ĕn itjaupus(ĕ)na." Tani'tu tu'u, maio si Membe'. Ja an darane' sia pa'pakanao-mio' in dano paso'. Ĕng kuano i Membe': „Kaitu-itu ko nima'pak in dano paso' an iaku?" Sumowato si pĕna-

na'ana, ĕng kuanao: „Siitu kine aku ĕn itjaupus(ĕ)mu, aitjua e kaka'ku." Kuano i Membe': „Maemangkĕ' re'en im patenaanera ko?"

Maja'o ka'i pira ngando an somoi-ai iitu, ĕng kuano i Membe': „Aku ja mangepe' ka'i mangere-mai sĕra' a lawanan." Tani'tu ka'i sia mangem. Kua'a ka'i ĕ maio se kaka' i wewene, ĕng kuanerao: „Sa ka'i sia marengo-mai sa, ja an darane', lĕpokano-mio' im pisow wo siitu ko ĕn itjaupus(ĕ)na." Tani'tu marengo-mai ka'i sia. Ja an darane' tu'u, lĕpokanao-mio' im pisow. Siituoka ĕng kuano i Membe': „Kaitu-itu aku paulurĕnu tani'tu?" Sumowato si pĕnana'ana, ĕng kuanao: „Siitu kine aku ĕn itjaupus(ĕ)mu, aitjua e kaka'ku." Kuano i Membe': „Sama', en aku m paulurĕnu tani'tu, ja marengo karu' mange a si amangku a langit aku." Tani'tu ng karior sia n tumu'tulo wo maja'o, ta'an ka'i si pĕnana'ana ja nitjumi'it(ĕ)kĕ' isia. Tani'tu mĕmaja-maja'o-mange sera, si Membe' ĕn an dior, patintjasanakĕ' si pĕnana'ana. Pa'pa'an in itjaupus(ĕ)nao, kua'a sia ĕn ĕnto'anao a si ĕsa kuntung. Itjatĕka'o-mange ambitu si penana'ana, ja sia nimĕla'u-la'usoka nitumĕkĕl am pa'a i Membe' am pa'pa'an i makĕpeo. Makaasĕng ka'i-mako si Membe', ja angkaiĕnao-mai si pĕnana'ana wo sia numani tana'i:

„Kuntung iitjo, kuntung iitjo!
Paalin-ange si toja'ang e makatoja'ang."

Wo tani'tu si Membe' meneto ka'i-mange im pawaja'anera.

Ra'itja ure si Membe' ĕ nirumeso ambitu, ja mapoloo-mai si pĕnana'ana wo sia kumi'ito ka'i-mange si Membe', akarana i makatawi-mange isia. Pa'pa'an im pailĕkĕn i Membe' i makĕpeo ka'i si pĕnana'ana, ja sia ĕnto'anao ka'i akar(ĕ)na i makangi'it-ai isia. Ja makangi'ito-mange si Membe' si pĕnana'ana, ja sia nimĕla'u-la'us ka'i nitumĕkĕl am pa'a i Membe'. Makaasĕng-ako si Membe' angkaiĕnao-mai si pĕnana'ana, wo sia numani, ĕng kuanao:

„O rintjeng, o rintjeng!
Paalin-ange si toja'ang e makatoja'ang."

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lengei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Měmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itěno-mange i pěnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ěnto'onao an těmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringěn. Ambituoka ja ita'ar(ě)nao a si pěnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karěngan luměle' a si rano anio'." Ja sera luměle'o a si rano iitu. Makalěle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukě' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ěn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatěka'o-mange, wueiěno e amang(ě)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ě)na, ěng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiěn si tawang(ě)na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ěm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ě)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongěnu ěm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si měnana' an isia mange mangilěk tawangan, ěng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ě)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ěsakě' itjatěla'u, karěngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ě)na: „Itjatěka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sěrěm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ěsa itjatěla'u, karěngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sěrěm, wo pitongěnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eeramako am bantang ěn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pěnana'an i Tjolano, ěng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pěnana'an i Tjolano: „Indon ěm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ě)na, ěng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)-na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)-na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)-na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

Wo si Membe' maja'o ka'i.

Mĕmaja-maja'oka-mange si Membe', ja sia paki'itĕno-mange i pĕnana'ana. Awoja am pa'pa'an tu'u i matawio in sosoran a langit, ja sia ĕnto'onao an tĕmbir i rojongan makangaran: Rano Makawuringĕn. Ambituoka ja ita'ar(ĕ)nao a si pĕnana'ana: „Sa ko wo masale' kumi'it iaku mange a langit, ja kita karĕngan lumĕle' a si rano anio'." Ja sera lumĕle'o a si rano iitu. Makalĕle'-mako sera, ja ng kuano i Membe': „Sa ko wo masale' mange karapitju, ja mangekukĕ' itjua in tawangku ko, eni? em pa'pa'an da'itja itjasale' e mama' ĕn aku nitumane am bawo in tana'."

Ja tani'tu sera in sumosoro a langit. Itjatĕka'o-mange, wueiĕno e amang(ĕ)na: „Sapamu sia?" Sumowato si anak(ĕ)na, ĕng kuanao: „Tawangku." Maio tu'u in tumu'tulo si Anak i Tjolano in itaneo e amanga, ja weano tawoiĕn si tawang(ĕ)-na. Katare-tare ja ipa'pako i Penana'an i Tjolano ĕm batuna i mostor sangawantang an tana'. Ipa'pak(ĕ)na-mako n iitu, ja ng kuanao a si tawang i ana'na: „Pitongĕnu ĕm baja se watuna i mostor an tana' anio'." Malinga-mako in iitu sia, ja sia mangem a si mĕnana' an isia mange mangilĕk tawangan, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja kinuanan i inangu i mitong im batuna i mostor makasa im bantang aipa'pak(ĕ)na an tana', wo iwe'e ka'i am bantang, ta'an aitjuana, ra'itja toro mande ĕsakĕ' itjatĕla'u, karĕngana iwe'e waja am bantang." Ĕng kuano i Anak i Tjolano a si tawang(ĕ)na: „Itjatĕka'-mange ambitu ko, ja kumua in tana'i: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja, kine, se sĕrĕm ja mai mitong im batuna i mostor anio', wo iwe'e am bantang, wo ra'itja toro ĕsa itjatĕla'u, karĕngan ipakawe'e-we'e am bantang." Tani'tu tu'u mali'uso-mai se sĕrĕm, wo pitongĕnerao wo iwe'e am bantang. Ipakawe'eera-mako am bantang ĕn iitu, ja si tawang i Anak i Tjolano mangem a si Pĕnana'an i Tjolano, ĕng kuanao: „Ra'io, pinakapitongkuo!" Kuano ka'i i Pĕnana'an i Tjolano: „Indon ĕm berong anio', wo mange iasu-mai rano!" Tani'tu ng karior mangem ka'i a si Anak i Tjolano si tawang(ĕ)na, ĕng kuanao

ka'i: „Aitjua i inangu, ja aku mindo im berong wo mange iasu-mai rano, anae tambisangku ĕn iitu?" Ĕng kuano i Anak i Tjolano: „Itjatĕka'-mange an dano ko sa, ja ng kuanuo: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Itjatĕka' tu'u-mange an dano sia, ĕng kuanao: „Aitjua-mai i Anak i Tjolano, im baja se kosei ja mai lumintjun am berong." Wo m berong ilĕpok(ĕ)nao-mio'; pailĕkĕnao tu'u-mio', ja nilintjunano e kosei, wo indonao-mai ĕn iitu wo iasuna rano paalin-ange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ja ng kuanao a si Pĕnana'an i Tjolano: „Kĕnu ĕn dano." Kuano i Pĕnana'an i Tjolano: „Sama', iwĕkaro-mio' ambana." Kasomoian-ai iitu ĕng kuano ka'i i Penana'an i Tjolano: „Wawa'ando ja si ana'ku ĕn tumaneo, anaitu ko tumimboi an dĕri, iĕla'b an isera." Mawĕngi tu'u-mio', ja itjalalitjo in sera i lumukuto, wo timboiano i tawang i Anak i Tjolano ĕn ipaĕla'b. Makalukutoka si Anak i Tjolano, ja warengĕna-mako ĕm bĕrĕn, si tawang(ĕ)na ja mĕngame-ngame'-oka, pa'pa'an i malua'bo ĕng kama paso'so'an in dĕri. Kua'a ĕn iitu ĕm pisinao-mako wo masama'o ka'i-mai. Karua ka'i i mareng-ako in somoi, ja si tawang(ĕ)na maame', pa'pa'an i malunguso ĕng kama paso'so'an in dĕri, wo tani'tu pisinao ka'i-mako wo ĕn iitu mapali'o ka'i-mai. Katĕluna i mareng-ako in somoi ja timboianao-mai si tawang(ĕ)na wo ng kuanao: „Maio, mio'om karu' am bawo in tana' kita." Siituoka ja maĕgao-mai se nilumukut wo'o ang kasale-sale'an, ĕng kuanerao: „Awo, ra'itja tu'u isiao si pĕnana'ana!"

Ja si Anak i Tjolano wo si pĕnana'ana nimaja'o-mai am bawo in tana'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

22. Kukua an doro' i Pokol, sinisil i Kambei Mengko', Kuntung.

1. Sapaka si Inang wo si Amang i Pokol ja tow lĕngei. An somoi-mai in si Amang i Pokol i nimateo, ja sia anio' mamualio tow; sapaka sia, ja toja'ang tuama.

Tumowo-mai sia, ja sia ra'itja wana kama wo keitjei tanu

se tow. Awoja itji'it in da'ipe' wana-mako ĕ nimamuali tani'tu a si ro'ong iitu, kaapa n am pakasa si tána' iitu, ja kĕkĕlian se tow nimai nilumili, kara-karapi e wangko-wangko' wo se sija-sija' a si tana' iitu, ta'an sera nimaali-ali waja-mai tatamber, mai iwe'e si Inang i Pokol anio." Ra'io; pĕwangko'on i Inanga sia aka-akarana i makailĕko mĕnuwu-nuwu', wo mai im baweano reke-rekenĕn. Ja sia anio' mĕlinga-linga in ipakua an doro' in tjapal i mange wo mai an tana-tana' walina. Makata'nei-mai si Pokol anio' sapaka sia ja masale' muli-ulit sumengkot. Ĕng kuana a si Inanga: „O Ina', sa itjasale'mu, sapaka aku ja masale' sumengkot." Sowatĕno i Inanga: „O itow! sapaka itu, ja ra'itja ro'na wo mamuali, pa'pa'an ko ja ra'itja wana kama wo keitjei. Tumambisao ko wo ro'na mange an tana' walina? Mangeo matambi-tambisa ko? Anaituo wo ra'itja itjasale'ku ko n sumengkot." Ta'an pinĕlĕse-lĕse'kĕ' i Pokol, iaka-akar in tjinaki'itangkĕ' i Inanga. Kuano i Pokol a si Inanga: „Sa aku wo sumengkoto ialer(ĕ)kĕ'-mai sangasaput watuna in tjapitu wo sangasaput ĕm batuna im bala'ang, wo ĕsa pagi', ĕsa pisow wo ĕsa pati. Maja'o tu'u ĕng kapal, ja indono-mai i Inanga si Pokol wo ipumpunao-mio' am bantang, kara-karapi im batuna in tjapituo wo m bala'ang, wo m pagi', wo m pisow, wo m pati, pinĕwali-wali waja ambitu. Pakatu'tulĕn-ako ja teintengĕnao-mange i Inanga a mange ĕ lawanan; aiwĕkar(ĕ)na ambisa m patumpaan-ai e mantĕros.

Pailĕkĕno e mantĕros sia, ja se mantĕros nimangaja'ka' am pa'pa'an sera in da'ipe' nimailĕk-ako tow tani'tu. Numuwu'o si Pokol, ĕng kuana: „Sa itjasale'miow, e mantĕros, mange itjuă-mange a si Tuang Kapĕteng, sapaka aku ja masale' sumengkot." Marengo tu'u-mange ang kapal se mantĕros, wo ipakata'uera-mange a si Tjapĕteng, sapa si aitjua i Pokol. Kuano i Tjapĕteng: „Sama'! angeniowo-mai sia." Mangem ka'i se mantĕros, mangeo-mai si Pokol. Janta'an dirior wo si Pokol paalin-ange ang kapal, ja sia mangilĕko se mantĕros, ĕng kuana: „Sa aku a mangeo ng kapal-sa, ja tio'o iwĕka-

wĕkar a mio' ĕn darĕm, ta'an iwĕkar(ĕ)kĕ'-mio' a mange n dangka'." Ja n iitu kini'itan tu'u e mantĕros. Itjatĕka'o tu'u-mange sia, pailĕkĕno i Tjapĕteng, ja si Tjapĕteng nimanga-ja'ka' tanuka ka'i se mantĕros. Ja si Pokol anio' aiwĕkar(ĕ)-kĕ' tu'u an dangka', siitu kine sia ĕ mailĕk se waja im baja palangkoiĕnera, am pa'pa' sia ja kolĕkoka ĕ nitjumĕsot-ange am bantang.

Moleo tu'u ng kapal. Maja' pira ngando si Pokol mailĕk ĕsa punten. Sapaka si punten itu, ja ra'itja wana tow. Siitu-oka mangilĕko a si Tjapĕteng sia: „Sa roro'na, ja itumpao-mio' a si punten anio' aku, ta'an mangekĕ' iwĕta'-mio' am paakaran in sonop." Ki'itano tu'u i Tjapĕteng, iaka-akar iru'n-du'nao se mantĕros, maali-mange si Pokol a lawanan a si punten iitu. Itjatĕka'-mange ja iwĕkarerao tu'u a lawanan si Pokol, tanu im pinangilĕk(ĕ)na. Marengo tu'u se mantĕros, jan-ta'an sera nimawaja'-mange, ja nimarengkĕ'-mange in somoi wo makasere-mange si Pokol, am pa'pa'an sera ja talos mau-pus ĕ mata'nei si tow pokol isia, itĕla'uo a si tana' kaluluan in tow. Ra'io, maja'o tu'u ng kapal wo mange nimakatajang. Ja kamang i pĕtu'u-tu'usĕnoka-mange i Pokol ĕng kapal, ja ng kuanao: „Pĕ'tare ng kapal pĕtu'u-tu'usĕngkuoka-mange, wo'ope'ka-mai isera i mailĕk(ĕ)pe'-mai iaku." Siituoka sia mu-ka'o-mai in tjaraina. Pakawuka'ana-mako iitu, ja sia nimain-doo tow Walanda, tuama wangkĕr wo rangka'. Sapaka re'e m pokol ja karainakĕ'.

Awoja mio'o tumo'or-ai sia wo ipumpuna am bantang ĕng karaina wo itu kipitĕnao-mai wo sia muntĕpo-mange an talun. Muntĕpo-mange sia, ja sia mindoo-mai im pisow wo sia mema' tĕrung; ĕn iema'na tĕrung, ja simbĕl, am pa'pa'an ĕn ambitu ja kĕkĕlian simbĕl. Pakaema'ana-mako itu, ja sia mindoo-mai im pagi' wo iema'na karisoran api. Mando-mai sia mindoo im pisow wo sia maras uma; pailĕkĕna im bangko'o m pina-ras, sia mindoo-mai im pati wo itongkeina in tjaju. Ra'itja pira ngando n akar-ai iitu, pailĕkĕna nimapĕrao ng kaju. Si-ituoka n iitu ritjĕtanao, akar in tjinaa-kaapu in api karapi e

kàju wàngkĕr. Mando-mai sià musĕwo im bala'ang wo ng kapitu; kĕusĕw(ĕ)na ja pinĕkĕmu-kĕmukĕ'. Majà' tĕlu ngando, pailĕkĕnao maluluno; maja tĕlu ngando nimĕta'upo ĕ lalaina, maja ka'i tĕlu ngando, pailĕkĕna masĕputo. Ra'itja nimaure-ure, ja waweano ĕ mĕririan am bua'na.

Siituoka sià mawaja-waja', mailĕ-ilĕk im bua'na in tjapitu wo m bala'ang. Mawaja-waja'oka sia, pailĕkĕna waweano m pakĕ'kĕtan e kawok. Mando ka'i-mai pailĕkĕnao si tjapitu ĕsa ja tumawio kaapun i tjawok. Siituoka ng kuano i Pokol: „A nde'e! ja tia'pe' wo ta'anangku, kaapunukĕ' re'e ng kapituku!" Ja mindoo-mai im pagi' sia wo iema'na ta'an in tjawok. Pakaema'ana-mako itu, ja ita'anao. Mando-mai pailĕkĕna nimindoo tu'u kawok, ta'an kawok wangkĕr, toka wawi. Pĕpatenao wo'o sia, kuano i Tjawok: „Ampung, ampung! sa itjasale'mu tio'o pate-paten aku." Sowatĕno i Pokol: „O ra'itja, karĕngan ko em patengku, en iitjo si maindo in tjapituku wo m bala'ang." Ĕng kuano i Tjawok: „Itjaupus-ai, itjaupus-ai aku, tio'o pate-paten! Sapaka n iana, ja ra'itja wala'am bo kapitu, ta'an ĕn iana ja paser. Anaitu sa ko wo masale', ko iwalitju-mange am baleku paser." Sowatĕno i Pokal: „Sama'." Siituoka ng kuano i Tjàwok: „Sapaka ko ja tumimboitjĕ'-mai an ipus(ĕ)ku, wo mĕngi'i-ngi'it iaku, ambisa m pengkorangku, ambitu m baja'anu."

Maja'o tu'u sera, wo sumumpak-ange sera kawok tani'tuo ng kakĕli. Ja si Tjàwok wangkĕr makàsa-kasa manuwu' tà'an dà'itja kailĕkan i Pokol sapa ĕn ipanuwu'na. Ta'an sanganuwu'-mai i Tjawok wangkĕr, tani'tu ng karior se kàwok mali'us-ange wo sera kumaset am pawaja'anera in dua, iaka-akar se kawok i nilumisi'doka n sangawiwi wo n sangawiwi. An iitu kailĕkàno i Pokol in sàpakà si Tjawok wangkĕr anio' jà mapĕrenta. Mĕmaja-maja'oka ka'i sera, ja sera itjasumpako ka'i-mange se kawok tani'tuo in tjakĕli. An somoi-mai iitu, sera itjasumpako-mange a si lalan mĕla'u-la'us-ange a si wale paser. Kuano i Tjawok a si Pokol: „Nange m baleku!" Mĕmaja-maja'ka tu'u sera itjatĕka'o-mange a si wale iitu. Pailĕ-

kĕno i Pokol si wale itu ja paser, tumo'tol an ari'i tumbal im buwungan. Karapi in tjantil wo ĕ meja wo m bangku, ra'itja wana nigumaet ta'an paser ipakasa. Siituoka sera sumosor-ange a logos wo sera muntĕp am buni wo mareng ka'i-mai a logos. Mĕluku-lukutoka ambitu sera in dua ja ng kuana i Tjawok a si Pokol: „Sapaka m bala'am bo kapitu, ja wowoso, anaitu ko ja marengo-mange wo mangeo tipu'un; sa itu pinakatipu'muo-sa, ja uwitĕno-mange a lawanan wo mange iĕlur sumama-sama' am pa'pa'an sa ituo pinakaaler(ĕ)-muo, ja tani'tu ng karior wawean kapal lumangkoi. Ja sa lumangkoio ng kapal-sa, towanu-mange wo ipĕkisakemu-mange ambitu ng kakĕli in tjapitu wo m bala'ang. Ja takura m pangilĕkĕn i Tjapĕteng in sakean in iitu, ja iwe'emu-mange n ĕsa kapitu, janta'an ĕn iitu ra'itja kapitu kaapa wala'ang, ta'an paser. Wo sa itu aitjatĕka'o-mange an tana'mu-sa, ja tĕla'uan-ange limangapulu' n a lawanan; se akar iitu ja pakaali-alinu waja-mange a lesar im bale i Inangu. Janta'an dirior(ĕ)mu wo maja' kumembut-ai se tĕlu kumi an iaku. Sa itjatĕka'o-mange-sa, ja indonu si tjumitju wo isusul-ange an api wo ilĕindĕm-io' an ta'asitj, siitu ng kailĕkangku in tjo in aitjatĕka'o."

Awoja marengo tu'u si Pokol, mangenao pailĕkĕn wowoso ng kapitu wo m bala'ang. Siituoka tipu'unao wo uwitĕna-mange a lawanan, mangena ĕlurĕn ambitu, akar im bawean kapal lumangkoi, tanu in aita'ar i Tjawok an isia. Pakaĕlu-rĕna tu'u-mako m baja se itu, lumangkoio wo'o ng kapal. Tajange' ng kapal, parangatĕnao-mange akar tu'u i nimĕnto.' Ĕng kuanao a si Tjapĕteng: „Ro'na sakean im paser(ĕ)ku?" Sumowato si Tjapĕteng: „Sama'." Siituoka ja isakeerao ĕm paser. Ipakasake-mako, ja pailĕkĕno, nitumĕ'tĕpoka n sanga-wiwi in tjapal, am pa'pa'an in tani'tuo in tjakĕli ĕm paser. Ja kumi'it tu'u in ta'ar i Tjawok, weanao-mange ĕsa si Tjapĕteng, tĕlĕs in sinakean im paser(ĕ)na... Tani'tu maja'o ng kapal. Sumuwa'o-mange ĕng kapal, itumpaerao ĕm paser i Pokol. Ipakatumpaera-mako m baja in iitu, ja mangem a si

Inanga si Pokol, mange kumua: „Sapaka aku, ja nimarengomai." Tani'tuo in tjarior sera mange a lawanan, wo mangeo muwit-ai im paser, mai ipawĕkar a lesarera. Ta'an diriorera wo muwit in iitu, ja aitaneo se lima ngapulu'-wo. Pakauwitĕnera-mako si tĕla'u iitu, ja si Pokol marenge' ka'i-mange a lawanan, mange nimĕngat se lima ngapulu' aitela'u. Mange sia, ra'io tu'u wana tow ĕn a lawanan.

Siituoka sia mindo-mai in tjumi i Tjawok wo isusul(ĕ)namio' an api, wo ilĕindĕm(ĕ)na-mio' an ta'asitj. Indona ka'i-mai ng karaina, wo karaiĕna. Tani'tu nimaindoo ka'i Pokol sia. Ra'itja nimaure-ure, kumĕsoto-mai si Tjawok kara-karapi e riwu ng kakawok(ĕ)na. Kuano i Tjawok wangkĕr a si Pokol: „Sapaka aku ja ambia'io; ambisao n to'oran im bale?" Kuano i Pokol: „A si lesaro anio'." Kuano ka'i i Tjawok a si Pokol: „Ituru-turu'o waja-mai sapa si tjasale'anu." Itjakuao tu'u i Pokol sapa se itjasale'na. Siituoka iru'ndu'o i Tjawok wangkĕr ĕm baja se kawok karapina. Tani'tu ng karior se kawok mema' si wale iitu. Pinĕma'i-ma'ilonganerakĕ' wo nimamualio wale. Sapaka n aipapa'ilongera ja paser(ĕ)kĕ' ka'i. Siituo si paser aitĕla'u i Pokol a lawanan, ta'an tinulierakĕ'-mai i nitjuman. Taporak ulit ĕng kĕema' e kawok si wale iitu, wajakĕ' im po'ow i ĕndo. Sapaka si wale itu ja paser(ĕ)kĕ' waja nitumo'tol an ari'i tumbal-ange im buwungan wo m baja in an sangkum i wale itu ja paser ipakasa. A si wengitjĕ' iitu marengo se kawok.

2. Mando-mai pailĕkĕno e tow a si ro'ong iitu si wale iitu, ja sumela-selap, iaka-akar mangaja-ngaja'ka' waja se tow en toka ĕndo-ĕndoan, ma'angka wo'o im bĕngipe'. Ra'itja ure n an akar-ai iitu ja si Pokol masale'o tumane. Kuanao a si Inanga: „Wo Ina'! sapaka aku ja masale'o tumane." Sumowato si Inanga: „Itu ja sama'." Siituoka iru'ndu'nao si Inanga, ĕng kuanao: „Sapaka ko, e Ina', mange a si Tjolano, wo wueiĕn-ange sa roro'na aku ja masale' tumane a si ĕsaan-ange a se anak i Tjolano." Mangem tu'u a si Tjolano si Inang i Pokol, wo mange kumua in sapa si aitjua

i ȧna'na. Sowatĕno i Tjolano: „Sama', ta'an mange alin-ai sia." Marengo-mai si Inang i Pokol mai-mange isia, wo sia teintengĕna-mange am bale i Tjolano. Itjatĕka'-mange, ĕng kuano i Tjolano: „Kĕnu se ana'ku siow ĕm bewene. Ta'an itji'it in tjanaramĕn, si matu'a ng katare wueiĕn." Ja si Pokol anio' maali-ali tĕtĕnga'an paser. Ja si sei si mindo in iitu, isia si taneana, kumaapa maindo pĕnana'ana. Mueio si Pokol katare a, si luluna. Janta'an si Luluna nisumowat: „E, iitjoo wo tumane a iaku! pokol ja uanu!" Mai tja'i a si Tjumarua tani'tukĕ' ĕ nuwu', wo nimĕngasa-ngasar(ĕ)kĕ' tani'tu waja se uwalu. Kasiowoka ja sia si nimasale' wo indonao-mange si tĕtĕnga'an paser itu. Sapaka si Tjaakaran anio' ja aipasero' e kaka'na pa'pa'an kine sia i nimasale' tanean i Pokol.

Siituoka ja pangilĕkeno i Pokol a si Tjolano, in sa roro'na, woondo sera ja tumaneo. Sowatĕno i Tjolano: „Ja, itu ra'ipe' mamuali pa'pa'an da'ipe' aler ĕng kanĕn wo n ĕĕlĕpĕn e niĕnot." Numuwu'o si Pokol: „Ja itu, e Tuang Kolano, ra'itja wĕndu ĕ mĕaler, asal(ĕ)kĕ' wo se mateir ang kakanĕn ĕn alerĕn." Ja itji'ito i Tjolano ambitu. Si upusoka i Tjolano si Pokol, ja sia turu'anao ĕsa wuni wo tĕkĕlana a si wĕngi iitu, ra'io aiwe'e i Tjolano nimange am balena. Numuwu'o ka'i si Pokol ĕng kuana a si Tjolano: „Sa itjasale' i Tuang Kolano, wawa'ando ja iĕpe', sa ulit(ĕ)ka si aitjuaku kaapa ra'itja." Ki'itano tu'u i Tjolano, wo sia mĕnot se Wangko-wangko', mai tjuman am balena a si wawa'ando. Itjaiwĕngi-mio' ja si Pokol kumua a se Kolano in ambalesa wo se anak i Tjolano tana'i: „Sa roro'na, muntĕpe' waja am buni-wo, wo ra'itja wana ĕsa maai-ai ang kĕsot." Siituoka muntĕpo waja am buni sera, ma'an ka'i si Pokol wo si Inanga nimuntĕp(ĕ)kĕ'-mange am bunina. Ambituoka sia ja sia kumakaja, ĕng kuana: „Kĕsotan-ai in tjakanĕn wo n ĕĕlĕpĕn wo sapakĕ' se itjaewe e niĕnot!" Mangeo tu'u ĕngatĕn ĕn a meja, ja alero waja ng kakanĕn wo n ĕĕlĕpĕn wo m baja se itjasale' e niĕnot. Siituoka sia rumu'ndu' si Inanga mange tumengkor im papalĕn im buni e Kolano in am balesa, wo m buni e anakera. Kumĕsoto

tu'u-mai sera, ja sera mailĕk in am bawo i meja, ambituo waja ng kakanĕn wo n ĕĕlĕpĕn.

Muntĕpo-mange si Inang i Pokol, wo si Pokol sumawĕlo in tjaraina itĕla'unao-mio' am buni si tjaraina pokol. Kumĕsot-ai sia, ja nimawalandao ka'i wo tuama rangka' em bangkĕr. Pailĕkĕno e uwalu anak i Tjolano sia, ja sera marengo-mange am buniera, wo mange mĕngame-ngame', e manĕsĕl muli-ulit, am pa'pa'an sera ja nimare'ekĕ' si Pokol, ĕnta'an sia ja ra'itja re'e pokol, ta'an tuama re'e lo'or.

Ra'itja ure ja kumĕsoto-mai se tuan-tuang niĕnot i Tjolano. Ja kumano tu'u se tuan-tuang. Janta'an si pĕnana'an i Tjolano ra'itja ki'im tjuman, en da'itja nilumukut kara-karapi e tuan-tuang si Inang i Pokol, wo se uwalu mangala'un ra'itja ka'i tji'im nilumukut, anaitu ng kantil, se nilukutanera wo'on, ra'itja nilukutan. Makakan-ako se tuan-tuang, ja ipapaangkaio waja i Pokol ĕn am bawo i meja, wo sia muntĕp ka'i-mange am buni, mange ka'i tjumakaja kakanĕn. Makakaja-mako sia, ja papakĕsotĕnao si Inanga wo mange lumukut-io' karapi i pĕnana'an i Tjolano. Ja wisao ĕ giona e kakanĕn am bawo i meja a si tjatarepe', ja tani'tuka ka'i se ipakaompĕro.

Mando-mai ja si Pokol wo si Wawu' pangilĕkĕno i Tjolano i lumĕkĕpo in ta'arera in tumane. Jawo si Tjolano mĕnot se tuan-tuang am bawa' im pĕrentana, wo se sij-sija', aka-akaran si Tjolano i nimema' lawi nialer(ĕ)na kanan e tow tani'tuo in tjakĕli. Mali'uso tu'u-mai m baja se niĕnot, ja si Pokol kumakajao ka'i tjakanĕn. Ja wisao ka'i ĕ nimamuali a si tjaawi'i, tani'tuka ka'i ĕn a si oras iitu, ĕ nimĕgigioanoka ng kakanĕn wo n ĕĕlĕpĕn. Makakan-ako se tuang, iwali-mangeera am bale i Pokol si penana'ana.

Tĕlu ngando n an somoi-mai iitu, ja si Pokol sumengkoto ka'i, itĕla'una-mio' am bale si pĕnana'ana, a si Inanga. Ra'itja pira ngando n an somoi-mai in tjĕsengkot i Pokol, ja si pĕnana'ana ipĕtenao e kaka'na uwalu, in sia in iwilangerao wo'on, pa'pa'an sia ja panganatĕnerao, en isiakĕ' n tinanean i Pokol. Siituoka towano e kaka'na si pĕnana'an i Pokol, wo sera mange

tumamberen an tatamberenan an tĕmbir in ta'asitj. Ja kumi'it in tetenaera, ja sa si Tjaakaranera matambereno, ja sia itukeerao-mange rumĕpĕ-rĕpĕt an ta'asitj, wo siitu sia ĕ malĕsĕm. Maio tu'u in tumambereno, ja si Luluna n dirior wo pĕngi'i-ngi'itan-ai, tumbal-ai si Tjaakaran. Tumambereno si Tjaakaran, ja sia ipatukeera-mange rumĕpĕ-rĕpĕt an ta'asitj, iaka-akar sia i mĕkia-kiampungoka, ta'an ipakarĕpĕterakĕ'.

Siituoka si pĕnana'an i Pokol itjapĕ'pĕso-mange a si ĕsa punten ra'itja paĕnto-ĕnto'an in tow. Ambituoka sia, ja sia lumaput a si tjaju an tĕmbir i lawanan wo mĕnganko-nganko', ĕng kuanao: „Kusoi, Kusoi! aku e! ĕn aitaju-mai i tjaka'ku Rintjitan." Ĕndo wo m bĕngi ja siitu n ipĕngangko-nganko'na an sangkum i rua ngasĕrap am puru'na i tjaju iitu. Sapaka n an tutuw iitu, ja sia ra'io nimakan. An somoi-ai iitu ja pailĕkĕnao-mange wawean kapal maai. Siituoka sia mangko' ka'i ĕng kuanao: „Kusoi, Kusoi! aku e! ĕn aitaju-mai i tjaka'ku Rintjitan." Makatawio tu'u-mai ng kapal, ja si Pokol makasake ambitu. Palingano i Pokol im bawean ĕ matu'ul i ngarana, ja ipĕkiĕnto'na ng kapal. Tumumpao-mange sia, mangena pailĕkĕn wawean ĕsa tow am puruk in tjaju. Sapaka sia, ja worungoka ulit wo wageioka, tanuoka gio e nimateo. Anaitu sia pĕtu'u-tu'usĕnaoka, tawioka ra'io katu'usana in isia si pĕnana'ana. Katu'usana-mako sia, ja si Pokol maupuso muli-ulit isia, wo sia mangena kĕ'kĕpĕn-ai wo sera maame'. Siituoka sia iwalinao-mange ang kapal. Awoja sisilĕno-mange i pĕnana'an i Pokol a si Pokol, sapa ng kinawaliana wo aitjawe'e-mai a si punten iitu. Itjatĕka'-mange ang kapal, ja weano i Pokol kanĕn sia, sapa-sapakĕ' si itjasale'na. Jawo mindoo-mai ĕsa pawean in doko' si Pokol wo itjĕsot(ĕ)na se roko' ambitu, wo weana pasĕngoran in asĕng. Pakaema'ana-mako itu, ja ipumpunao ambitu si pĕnana'ana wo kara-karapi in tjakanĕna. Itjatĕka'o-mai am balena si Pokol, ja ng kuanao: „Si pawean in doko' anio' ja pinumpunan in doko', anaitu paalin-ange ang karapi in ti'tir, oreoka malewo'." Ambituoka sia, eng kuanao a si Inanga: „O Ina', ambisa si pĕnana'angku?" Sowatĕno i

Inanga: „Sapaka sia, ja tinuli-mai e kaka'na; akaroka-mai iitu, sia ra'io pinailĕ-ilĕk(ĕ)ku-mako." Ĕng kuano i Pokol: „Sama'!" Siituoka sia mange a si Tjolano, wo muei sa ambisa si pĕnana'ana. Sowatĕno i Tjolano: „Siituo ng kinawalian e toja'ang anio', wo niares(ĕ)ku." Wueiĕno ka'i i Pokol a se anak i Tjolano, sa ambisaka si pĕnana'ana. Sowatĕnerao: „Ja ra'itja kailĕkanami, sa sia ambisa."

Maio in tjuman, waja isera nilumukut kara-karapi i Pokol. Tumo'tolo kuman, si Pokol mueio ka'i sumawĕl, sa ambisa si pĕnana'ana. Janta'an mĕngelo-ngelongkĕ' waja se uwalu mangala'un. Siituoka ng kuano i Pokol: „Itji'it re'e in tani'tu ja kamu aresĕngku." Siitukĕ' ĕ nuwu' i Pokol. Ra'itja nimaure-ure ĕn akar-ai iitu, ja si Pokol numuwu' tana'i: „Timbong-timbong ĕng kakanan, timbong-timbong ĕng kakanan." Siitukĕ' ĕ nuwu' i Pokol, ja lumengketo-mange am biwiera m piring karapi in tu'tu' wo n sĕra'. Siituoka ng kuano i Pokol a se Kolano in ambalesa: „Sapaka aku, ja mangepe' mangere-mai si pĕnana'angku, sa sia kaerangkupe', anaitu aku sumengkote' ka'i." Ja indonao-mai m pinumpunana si pĕnana'ana wo sia sumengkot. Tĕlu ngando ng kaurena i nisumengkot, wo mareng-ai. Marengo-mai sia, ja nimĕgigioanoka ng kulintang wo se patengem balina. Anaitu tajange'-mange ng kapal ja palingano-mange e tow a si tana' iitu, iaka-akar kĕkĕlian se tow wo se tuan-tuang mange nilumili am tĕmbir im pasuwa'an in tjapal.

Itjatĕka'-mai si Pokol ja sia nimĕla'u-la'us a si Tjolano. Ra'io nitjumĕli nuwu' si Tjolano, ta'an kuanao a si Pokol: „Sa itjasale'mu, ja itjooka ng kolano, asal wo wuka'ano-mange m piring am ba'mba' e ana'ku, am pa'pa'an aku maupuso muli-ulit isera." Kuano i Pokol: „Sama' sa tanu i nuwu'mu, ta'an dirior wo n iitu mamuali, karĕngan ĕn iitu ipakata'u am baja se am bawa' im pĕrentamu, in iakuoka ng kolano." Ipakata'uo tu'u si nuwu' iitu am baja se tow, iaka-akar i nimasale' ĕm baja se tow. Siituoka ng kuano i Pokol: „Timbong-timbong ĕng kakanan! Timbong-timbong ĕng ka-

kanan!" Siitukĕ' ka'i ĕ nuwu' i Pokol, ja maindoo tu'u-mai waja m piring am biwi e uwalu mangala'un anio'.

Tani'tu si Pokol nimamuali kolano. Ja se uwalu mangala'un anio' nimĕnto' waja ang kama i Tjolano, wo malinga-linga sapa ĕn itjua e ambalesa. Ja sera anio' ra'itja aipawe'e-we'e i Tjolano tinanean akar i mate. Siitukĕ'.

GROEP IV.

---

23. Kukua an doro' i Tjekekow wo se rua Mĕtuari, sinisil i Natanael Rumokoi, Sondĕr.

Sapaka se Mĕtuari anio' ja tuama, wo léngei e lengei. Sera ra'io wana inang wo amang. Anaitu si Ito'eraoka wo'o ĕ matei-teir an isera, ta'an sera ra'itja pinana'neina; ta'an iparu'mba-ru'mbajanakĕ', iaka-akar mawangko'o-mai sera, ra'itja sapa m pinatawoiera mĕndondo, mangekĕ' mĕmito-mitong in sinduk ipatia' e mara'as.

Makéli-mako n sinduk pinitongera, ja mangeo kumuku sende'en sera, wo mindo mata' nonoanera in sinduk. Ja sera mĕngasa-ngasar tani'tu susur in ĕndo.

Maioka a si makasa an unĕrera i nimapo'ow i mata', ja awean lumelempar mĕnenge-nenge an darĕm in tju'ung an tawiera, makua in tana'i: „Kekekow! aiĕn-ange aku, e Mĕtuari, wo mulinga'." Ja, ĕ ngaran i lumelempar isia Kekekow, lumelempar tĕkis mĕngaĕnto' makakéli-tjĕli an unĕr im bene', kasale'enoka ĕ giona, kaupusĕnoka n ipakatengena. Mĕnenge-nengeoka sia, ja mangeerao pangusuiĕn an darĕm in tju'ung, wo paalinera-mange am bale.

Ambituoka ka'i sia tumenge: „Kekekow, tutuwĕn am bantang aku, wo mulinga'." Tutuwĕnerao tu'u sia. Ra'itja ure tumenge ka'i sia, ĕng kuanao: „Kekekow, wuka'an aku e Mĕtuari!" Siituoka wuka'ano e Mĕtuari; pailĕkĕnerao, ja nimawutao im bene' ĕm bantang. Ja malintĕro sera. Mawawa'-andoo tumengeo ka'i si lumelempar, ĕng kuana: „Kekekow!

iwe'e an sangkor aku, e Mĕtuari, wo patutuwĕn ĕm bĕngi." Mando-mai tumengeo ka'i sia, ĕng kuana: „Kekekow, wuka'an aku, e Mĕtuari, wo ilĕkĕno-mio'." Pailĕkĕnerao tu'u n sangkor ja nimatiruwo im bene' lo'or. Ja ra'io ipakakua ng kasale'anera i Mĕtuari, makasere im bene' an sangkorera. Awoja pinangene-ngenet i Tjekekow tani'tu kasusur in ĕndo, akaran i nimawutao im bene' sama' ĕm baleera i Mĕtuari.

Ja itjarĕgĕso a se makali'tjir, sapaka m bene'era ja sa'alo. Anaitu maio ira'nda i Ito'era sera. Ja itjatĕka'o-mange sia, mangaja'ka'o-mai ĕ nimailĕk im baleera tawio irĕ'mba im bene'. Ja se makaito' isia panganatĕnao wo ng kuana: „Ja nirumombito karu' kamu?" Sumowato se Mĕtuari: „Ra'itja, e Ito'; ta'an mai milĕk si mawulinga' se wene' anio', sia ja ambia'i." Makakontoioka se makaito' am bineanera si lumelempar en si Ito'era makasereoka i makali'tjir ang karapi i mĕngawĕ-ngawĕs ĕng kaewean im bene'era tani'tuo in tjasa'al, ja tumengeo tu'u-mai si Tjekekow ĕng kuanao: „Kekekow! tutuwĕn am bantang aku, wo mulinga'." Ja tutuwĕnerao ka'i. Ra'itja ure, kuano ka'i i Tjekekow: „Kekekow! wuka'an aku, e Mĕtuari!" Wuka'anerao tu'u sia. Pailĕkĕno i Ito'era, ja makarĕpĕto ng kanat(ĕ)na isera, wo ng kuana: „Ja! ulit tu'u re'e! Uanu tare, iwe'epe'-mange an iaku-wo, e makaito'!" Ja itu kini'itanera ĕng kuanerao: „Sama', ta'an oreka iwaja e Ito'."

Marengo tu'u si Ito'era, irapinao si lumelempar. Ja a mangeoka m bale sia, tumengeo ka'i si Tjekekow, ĕng kuanao: „Kekekow! tutuwĕn am bantang aku, wo mulinga'." Ja pĕriorĕnamio' in tumutuw i ni'u si lumelempar am bantang. Ra'itja ure kuano ka'i i Tjekekow: „Kekekow! wuka'an aku, e Ito' e Mĕtuari!" Kaitenge-mai i Tjekekow, ja mapala'uso wuka'ano, ang karapi i masale-sale' e makaere kamang. Ja pailĕkĕnao n am bantang ra'itja wene', wajakĕ' in tataokok. Pailĕkĕnamako in tataokok(ĕ)kĕ', ja siituo ĕ nirumango isia, wo si lumelempar indonao wo patena, akar im pinakasĕra-sĕra'na. Ja waja in du'i aitia'na-mio' an amporan.

Talali' nimaja'o n ĕndo ra'io wana ng kailĕkan-ai e Mĕtuari

a si Tjekekowera, ja sera mangeo a si Ito'era, wo muei si Tjekekow. Kuano i Ito'era: „O, sapaka sia ja sinĕra'kuo am pa'pa'ana in da'itja mawulinga' im bene', mawulinga'kĕ' in da'itja pakanĕn." Kĕilingakĕ'era si nuwu' itu ja matĕkuro sera wo maame'o en sinĕra'o si matawang an isera. Maame'oka sera, ja ng kuano i Ito'era: „O inde' kamu, e makaito'! paame'aniow re'e si ra'itja wana katoroan, wo ipapiaitjĕ' se tow." Sumowato se Mĕtuari: „Sa itjasale' i Ito' ja iwe'e-mai n du'i wo umungĕnami." Indonerao tu'u an amporan ĕn du'i, wo mangeera iusĕw an talun. Ipakausĕwera-mako n itu, ja weanerao ta'ar ĕng kuanerao: „Katĕluan ngando ja kami mai." Kumawus-ako tĕlu ngando, mangem sera; pailĕkĕnerao, ja nitumowo. Tuma'aro ka'i sera: „Tĕlu ka'i ngando ja kami mai." Maierao pailĕkĕn, ja nime'eo pangana wo lalaina. Weanerao ka'i ta'ar: „Tĕlu ka'i ngando ja kami mai." Maio ka'i sera, pailĕkĕnerao, sapaka ĕ lalaina i tjaju itu ja kapas lĕme'. Tuma'aro ka'i sera: „Tĕlu ka'i ngando ja kami mai." Katĕluan tu'u ka'i ngando, ja sera maio, pailĕkĕnerao ja nimua'o. Ĕm bua'na i tjaju itu, ja kulintang wo momongan wo kelana; sawo itu rĕgĕsan-ai, ja itengena-mai; n tengena lolo'oran, tanuoka pĕlinga-lingaan-ange im pĕngatengen e mapĕli'i ang kambung. Ja a si ĕndo itu se Mĕtuari ra'io ipakakua n aaruiĕnera, en sera nimawa'ilano.

Kalingaano i Tjolano in se Mĕtuari nimawa'ilano, ipĕkiilĕk-(ĕ)nao se malukar sa sapa ĕ nimange-mai isera wo nimawa'ilano. Ja ra'itja wo'o itjua e Mĕtuari, ta'an ipaĕnĕ-ĕnĕperakĕ' wo'o a si Tjolano. Pa'pa'an im paware-warengĕnoka-mio' i Tjolano i mĕmue-muei, ja itjuao e Mĕtuari a si Tjolano ĕng kuanerao: „Oreka itjua i Tjolano kami anio' ja marombit(ĕ)kĕ', ja si Tjolano in ĕsa mange milĕk an talun si tjaju paupu'anami se kana'an iitu."

Pailĕkĕno i Tjolano ja ulit. Ĕng kuano i Tjolano: „Kumi'it in iaku ng kolano, wo makaanu in tjĕtĕr an ipakasa in tinambar e tow(ĕ)ku, ja iakupe'-wo ĕ maupu' se kana'an anio'." Ta'an da'itja ki'im e Mĕtuari. En itjare'ekĕ'era, ja ma'mbowo

si Tjolano wo iru'ndu'nao se malukar(ĕ)na makatĕlu siow, mange tumongkei si tjaju itu. Mangem tu'u sera, wo tongkeiĕnera, ta'an ĕn iitu ja ra'itja kinatongkeianera am pa'pa'an mĕnongke-nongkeitja sera, ja aitjawaluio uwasei. Nimamuali uwasei si tjaju iitu, karangoano makauli-ulit si Tjolano, wo ng kuanao a se Mĕtuari: „En se airu'ndu'ku ra'itja makatongkei si tjaju iitu, ja itjamuo ng karĕngana mĕrior tumongkei in iitu, en sa iitu ra'itja katongkeianiow ja kamu pĕmĕ'di-mĕ'disĕngkuoka akar i marai'." Tani'tu si Tjolano nimanginde' isera, ta'an sera ra'itja nimaliei.

Tumarepe'kĕ'-mai itĕwa'era tĕtĕwa', wo isu'upera si tjajuera akar in itjarĕ'mba.

Rumĕ'mba-mako si tjaju iitu, ja tapeoka si Tjolano, wo ang karapi i mĕnginde-nginde' kuanao an isera: „Itji'it in da'itja kaindoangku an itjamu si tjaju anio', ja timboiĕno-mange ng kakolanoangku."

Tani'tu se Mĕtuari anio' nimakar a nimaindo kolano.

Awoja tananao m pinĕngata'nei e kowinsom-bo i maupu' an doro' i Tjekekow wo se rua Mĕtuari am biwinsonĕnera:

Kekekow!
    Kam beru, wa'ilan!
Nitjumapei se rua Mĕtuari,
    Kam beru, wa'ilan!
Si Tjekekow wo si Wĕris,
    Kam beru wa'ilan!
Kumale'kew im bene',
    Kam beru wa'ilan!

24. Kukua an doro' i Toja'ang toloatĕkĕnoka wo si Sapi, sinisil i Geertruida Raintung, Lĕllĕm.

Kaindo-indono-mai, sapaka si Toja'ang anio', ja toloatĕkĕnoka, janta'an sia palĕnge-lĕngeiĕngkĕ' i Tumoloatĕk isia. Kasusur in ĕndo ari dumintju, ja sia mangilĕk wo'o i muntĕp

a gĕreja, ta'an sia pinémia-miaitjé' i Ra'ana, éng kuana: „A si ari dumintjuoka maai ko ja muntép a gĕreja." Itjaamboo ka'i-mai si ari dumintju iitu, mueio ka'i a si Ra'ana si toja'ang, éng kuana: „Jawo, e Ra'a iakupe' ka'itje' ĕ muntép, intji?" Sumowato si Ra'ana, éng kuana: „O ra'ipe' re'e muntép ko, eng ko ng kumémés(é)pe' re'e, janta'an ko mindo wulinga', mio'mu kelean-ai in tjémésanu, sa tanuo im bulinga' ng kakulo', ja paalino-mai."

Mio'oka si Toja'ang, pailĕkénao wawean sapi aiwa'kés an da'ter in dano. Siituoka sia pailĕkéno-mange i Sapi maali-ali im bulinga' wo ng kuana: „Kua'a ko maali-ali im bulinga'?" Sumowato si Toja'ang, ng kuana: „Kelean kua'a kine in tjémĕsan! sa kine tanuo si wulinga' anio' ĕng kakulo', ja paalino-mange." Ĕng kuano i Sapi: „Wean-ai kémĕsan aku." Sowaténo i Toja'ang si Sapi, ĕng kuana: „Mainde'ké' aku oreka kese'enu." Ĕng kuano ka'i i Sapi: „Tio'o minde-inde' ko, ra'itja kua'a kese'engku n iitu." Siituoka weano tu'u i Toja'ang kĕmĕsan si Sapi. Pailĕkéno i Toja'ang paku'usĕngkĕ' i Sapi, wo sia mainde'o wo ng kuana: „Paku'usĕngkĕ' re'e i Sapi i makémés." Numuwu' si Sapi, ĕng kuana: „Ra'itja kua'a makese' ĕn iitu." Pakakĕmĕsan-ako i Sapi ĕn iitu, ja pangilĕkéno i Tojaang. Iwe'e-mako i Sapi ng kinĕmĕsan, paalinao-mange am bale.

Itjatĕka'-mange sia, ĕng kuao i Ra'ana: „Si sei ĕ nisumembong nitjumémés?" Ja ra'itja wo'o itjua i Toja'ang. Janta'an kuano i Ra'ana: „Sa ra'itja itjuamu, ja ko tĕpiangku." Siituoka itjua tu'u i Toja'ang a si Ra'ana, ĕng kuana: „Si Sapi tu'uman ĕ nisumembong nitjumĕmés." Ĕng kuao i Ra'ana: „Woondo ja io'on-ai sia wo séra'an."

Mando-mai mio'om tu'u si Toja'ang, wo ng kuao i Toja'ang a si Sapi: „Aitjuakĕ' i Ra'a in séra'an ko ja." Sumowato si Sapi, ĕng kuana: „En aku n aitjuanakĕ' in sera'an, ja iusĕw(é)kĕ'-mange ĕn du'itju, eni!" Marengo-mange am bale si Toja'ang, turu'ano ka'i i Ra'ana tawoiĕn, janta'an si Sapi ra'ipe' wineso'na-mai. Jawoja itjaamboo ka'i in éndo ari du-

mintju. Mueio wo'o si Toja'ang: „Muntĕpoka re'e itu aku, intji, e Ra'a?" Sumowato si Ra'ana, ĕng kuana: „Ra'ipe' ka'i re'e muntĕp ko ja, en sumiwope' in tjanĕn." Wo ki'itan eta' i Toja'ang. Ja ng kuao ka'i i Ra'ana: „Angen-ai si Sapi wo siwon." Jawoja mangeo muntĕp si Ra'ana, ja mangeo-mai si Sapi si Toja'ang wo siwon. Mareng-ai si Ra'ana ĕ nimuntĕp-wo, nimakasiwoo si Toja'ang, janta'an da'itja ambitu sia. Pangereno i Ra'ana sia mange re'e nimusĕw in du'i i Sapi, ailowĕng(ĕ)na sumama-sama'. Marengo-mai si Toja'ang, ja nitjumano si Ra'ana. Siituoka sia kumano.

Maja'oka pira ngando n an somoi-ai iitu, mangeo pailĕkĕn i Toja'ang ĕn du'i i Sapi aiusĕw(ĕ)na, ja nitumowo wo nimua'o im baja-waja. Pirao ka'i wona' ngando ng kaure, ja mangeo ka'i pailĕkĕn i Toja'ang ĕn a niusĕwana in du'i, ja nitumowo re'e sumawĕl si Inanga. Siituoka maio itjua i Toja'ang a si Amanga ĕng kuana: „Sapaka si Ina', e Mama', ja nitumowo sumawĕl a niusĕwangku in du'i i Sapi. Palingan-ako i Amanga n iitu, ja wo'mbo'ono i Amanga si Ra'ana. Maentos-ako sera in dua, ja mamaleo ka'i sumawĕl sera si Inang i Toja'ang iitu.

Anaitu si Ra'a i Toja'ang iitu ja wino'mbo'nao. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

25. Kukua an doro' i Wulur, sinisil i Albert Sumual, Sulu'uu.

Awoja makaanako-mai si ĕsa wewene lĕngei, ja ĕsa toja'ang tuama, wo sia ningarananera im Bulur. A si makasaoka in sia im bangko'o, ja sia mĕwĕra-wĕra' a no'o wo sia mitong paneti ĕsa. Ja ema'anao pĕsi paneti iitu; pakaema'ana-mako, ja sia mangeo mamĕsi a lawanan. Makaindoo sia, ja ĕsa pongkor tĕkek. Kuano i Wulur: „O toro! waweangka re'e sĕra'an kami i mĕinang." Kuano ka'itje' i Pongkor a si Wulur: „Sa ro'na, tio'o sĕra-sĕra'an aku em baweang kua'a katoroanu an iaku-sa." Kumua si Wulur: „Ja sama' sa tani'tu." Kumuao ka'i si Pongkor: „Sa awean ĕm paawonu-sa, towangkĕ'-mai aku."

Iwĕkaro tu'u-mio' i Wulur si Pongkor, wo sia marengo-

mange am bale. Ja a lalanoka sia, ja sia mailĕk si anak wewene i Tjolano mange lumĕle'. Kĕilĕk(ĕ)kĕ' i Wulur si Wawu' isia, ja si Wulur masale-sale' mindo isia pĕnana'an, wo itu mangena itjua a si Inanga. Janta'an sia aisero'kĕ' i Inanga, ng kuanao: „Tani'tuo in tjalĕngeita, ja indonuo pĕnana'anu si Anak i Tjolano!" Ta'an palĕlonoka i Wulur si Anak i Tjolano. Mando-mai ja sia ka'i mange mamĕsi a lawanan. Itjatĕka'-mange a lawanan sia, ja sia tumowa si Pongkor: „O Pongkor, o Pongkor!" Siituoka ja mai si Pongkor wo sia muei a si Wulur, ĕng kuana: „Kaitu-itu ko?" Kuano i Wulur: „Kaawi'i aku ja nimailĕk si wewene Anak i Tjolano, ja isia si itjasale'ku indon pĕnana'an, ta'an da'itja toro en aku ja anak(ĕ)kĕ' i lĕngei." Kuano i Pongkor a si Wulur: „Mange a si Tjolano, wo wueiĕn an isia, sa itjasale'na indonu pĕnana'an si Wawu' isia; tio'o minde-inde'."

Siituoka marengo am balena si Wulur. An unĕroka i lalan sia, ja sia mailĕk si ĕsa sĕrĕm mapulĕ-pulĕsoka. Wueiano i Wulur si sĕrĕm: „Kaitu-itu ko?" Sumowato si Sĕrĕm: „Wean-ai rano aku." Ja weano tu'u i Wulur rano si Sĕrĕm. Kuano ka'itje' i Sĕrĕm a si Wulur: „Sa ko wawean ĕm paawon an iaku-sa, ja towan-ai aku." Wo si Sĕrĕm maja'. Ja marengo ka'itje' am baleera si Wulur.

Mando-mai, ja sia mangem a si Tjolano, wo sia mangilĕk sa ro'na indona pĕnana'an si Wawu' isia. Kuano i Tjolano: „Wueiĕn an isia!" Wueiĕno an isia, ja sinowat(ĕ)nakĕ' in tana'i: „Sa ko wo ro'na mindo in sisim(ĕ)ku aitjatinĕp an ta'asitj rararĕman, ja aku masale' taneanu." Marengo si Wulur, wo ĕ nuwu' i Wawu' mangena itjua a si Pongkor. Kuano i Pongkor: „Woondo ko ja mai ambia, wo itu iwe'ekuoka iitjo." Marengo am bale i Inanga si Wulur. Jawoja woo-woondope' tu'u ja an ta'asitjo sia, wo sia tumowa si Pongkor: „O Pongkor, o Pongkor!" Ra'itja ure ambituo ka'i si Pongkor, wo ng kuanao: „Nio' kua'a iitu e." Ja iwe'e-mako i Pongkor a si Wulur ĕn sisim; ja marengo si Pongkor, paalino ka'itje'-mange i Wulur a si Wawu' ĕn sisim, Kĕpailĕk(ĕ)kĕ' i Wawu' in iitu,

ja sia masale-sale' eng kinaereanao n sisim(ĕ)na. Kuano i Wawu' a si Wulur: „Eng ko nimakaereka in sisim(ĕ)ku, ja aku masale'ka taneanu." Itjuaoka i Wulur a si Tjolano n aitjua i Wawu' an isia. Ja itjelongkĕ' i Tjolano si Wawu' ĕn tanean i Wulur. Am pa'pa'an in tani'tu, ja itintjaso-mange i Wulur an do'ong walina si Wawu', wo sera mangereo wale paĕnaĕna'anera ambitu.

Awoja ure-ureanoka n an somoi-ai iitu, ja mangeo lumĕle' si pĕnana'an i Wulur. Wo sia pailĕkĕn i mateir a se sapi i Tjolano. Mailĕ-ilĕkoka si wewene isia si Mateir a se sapi, ja ra'io re'e kata'neiana se patei-teirana, wo sera kuman in tinanĕm e tow an do'ong iitu. Ilĕkĕnoka e tow ĕn tinanĕmera kinaa-kaapuo e sapi i Tjolano, ja mangeerao ipakata'u a si Tjolano si Mateir a se sapi isera. Towano i Tjolano si Mateir a se sapi isera, wo ng kuanao: „Kaitu-itu ipawajamukĕ' se sapitju ĕ makan in tinanĕm e tow?" Sumowato si Mateir a se sapi: „Sapaka ng kinawalian wo iwajaku se sapi nitjuman in tinanĕm e tow, ja am pa'pa' aku i mĕilĕ-ilĕkoka si wewene ĕsa, isiape' ĕ lo'or e si pĕnana'an i Tjolano." Siituoka si Tjolano mĕkitowa si Wulur mĕnana' a si wewene iitu, wo indon i Tjolano mamuali pĕnana'ana si pĕnana'an i Wulur. Wo ng kuano i Tjolano: „Wulur! sa ko makalaput(ĕ)ka si tu'ura i po'po' anio', ja ko ra'itja to'tokĕngku." Ja sapaka si tu'ura i po'po' iitu ja ra'itja toro palaputĕn e tow; si sei ĕ lumaput in iitu, ja matekĕ'. Siituoka si Wulur mange tumowamai si Pongkor wo itu sisilĕna a si Pongkor. Kuano i Pongkor: „Tio'o mainde-inde' lumaput(ĕ)kĕ' ta'an sa ko an dangka'o-sa, ja mindo-mai kĕmbal ĕsa, wo itu irojor(ĕ)mu-mai, wo paalin am balemu, wo kimbengĕn-ange ĕn iitu." Jawoja marengo si Wulur, wo sia lumaput si po'po' iitu. An dangka'oka sia, ja sia mindo-mai ĕsa kĕmbal, tanu in aitjua i Pongkor. Ja paalinao-mange am balena si po'po' iitu wo kimbengĕna. Pakakimbengĕna-mako n iitu, tumowo-mai ambitu ĕsa wewene lo'or wo sia indona pĕnana'ana.

A si makasa si pĕnana'an i Wulur makasake an tĕtĕngoan

makasere se sapi i Tjolano. Ambituoka sia, ja sia pailĕkĕn i Mateir a se sapi isera; ja kĕilĕk(ĕ)nakĕ'-mange isia, ja mangenao ipakata'u a si Tjolano si wewene isia. Kuano i Mateir a se sapi: „Sapaka aku, e Kolano, ja mai makata'u si Wulur, in sapaka sia ja waweano ka'i pĕnana'an ĕsa, isiape' ĕ lo'or e si pĕnana'ana-wo." Siituoka ipĕkiindoo ka'i i Tjolano si wewene isia n a si Wulur. Kuano i Tjolano a si Wulur: „Sa ko makaindoka in dano mĕnoi-now, ja ra'itja patengku ko." Mangen ka'i an ta'asitj si Wulur, wo tumowa si Pongkor: „O Pongkor, o Pongkor!" Siituoka mai ka'i si Pongkor wo ng kuana a si Wulur: „Kaitu-itu ko?" Sisilĕno-mange i Wulur an isia sapa ĕ nimamuali an isia. Kuano i Pongkor: „Sumakekĕ'-mai a litjur(ĕ)ku, wo ko paalingku-mange a si tana' wawean si Rano mĕnoi-now iitu." Kuano i Wulur: „Tani'tu in tjatĕkek(ĕ)mu, ja ro'na sakeangku?" Siituoka mawangko'o-mai si Pongkor isia, wo sia sakean i Wulur, wo sera lumaur. Malau-lauroka sera, ja si Pongkor mailĕko ĕsa tana' an tajang. Siituoka ng kuano i Pongkor a si Wulur: „Nange kua'a si tana' wawean in Dano mĕnoi-now e." Itjatĕka'-mange a si tana' iitu sera, ja si Wulur itana'o i Pongkor. Pailĕkĕno i Wulur, wawean ĕsa wewene mĕluku-lukut an tĕmbir in saroinsong, wo wueiana si Wulur: „Mawisa ko?" Sumowato si Wulur: „Sapaka aku, ja mai mindo si Rano mĕnoi-now anio'." Ĕng kuano i Wewene iitu: „Sa ko mindo iaku pĕnana'anu, ja sama' ro'na mindo rano." Sumowato si Wulur: „Sama', e niindoo i Tjolano si pĕnana'angku-wo." Ja mindoo im bowong ĕsa si Wulur, warengana in Dano mĕnoi-now. Pakatu'tulĕna-mako n iitu, ja sera in dua sumakeo a si Pongkor e marengo. Itjatĕka'-mai an tana'na sera, ja si Rano iitu paalino-mange i Wulur a si Tjolano. An tawioka im bale i Tjolano, ja itjalĕpoko ĕm bowong, iaka-akar in aitjatia' ĕn Dano mĕnoi-now.

Awoja mĕmĕndu-mĕmĕnduoka si Wulur, am pa'pa'an sia ja patengkĕ' i Tjolano, en da'itja maali-ali si Rano mĕnoi-now iitu. Siituoka sia tumowa si Sĕrĕm. Maio si Sĕrĕm mĕwuei:

„Kaitu-itu-wo?" Sumowato si Wulur: „Itjaupus-ai aku am pa'pa'an aitia'kukĕ' si Rano mĕnoi-now iitu. Ja aitjua i Tjolano sa, kine, ra'itja paalingku-mange an isia si Rano iitu, ja patena, kine, aku." Kuano i Sĕrĕm: „Eng ko nitumawang iaku-wo, ja tawangĕngku ka'itje' ko." Siituoka si Sĕrĕm iitu mange tumowamai se kasĕrĕm(ĕ)na, wo sera mai mindo si Rano menoinow aitjatia' iitu, akar im pinakaindo-indoera, wo paalin-ange i Wulur a si Tjolano si Rano iitu. Janta'an se Wulur ja maindeinde'oka ĕ maĕnto-ĕnto' a si ro'ong iitu, anaitu sera tumintjaso. Awoja sera in dua sumakeo a si Pongkor, mange an do'ong i Wulur, wo mangeo mĕnto' am bale i inanga. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

26. Kukua an doro' i Wutul, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Awoja mawangko'o-mai si toja'ang anio', ja sia mapaema' londei wo pĕsi si amanga. Kini'itam baja i amanga. Siituoka tumo'tolo sia ĕ mange mĕngamĕsi-mĕsi. Mangeo mamĕsi sia, ja ra'itja nimindo, wo sia marengo-mai a si amanga ĕng kuanao: „Tja maindo, e Mama'! ema'angkupe' sumawĕl ĕn iasa ja." Siituoka ema'anao; pakaema'ana-mako n iitu, pailĕkĕno i amanga ĕng kuanao: „Kua'a itu n iana nirondor(ĕ)-muo!" Sowatĕno i Wutul ĕn iitu, ĕng kuano: „En aku ĕ ningarananu im Butul, ja wutul ĕn iana." Ja sia mangeng ka'i mamĕsi.

Itjatĕka'-mange a lawanan, itontonao-mio' ĕm pĕsi. Mio'nao we'mbetĕn-ai, ja pongkor wangkĕr si niindo-mai im pĕsi. Kamang in am bawoo in dano, ja ipĕwe'enao wo'on a londei, ta'an mĕkiampungo-mai si Pongkor ĕng kuanao: „O ampung, e Wutul!" Sowatĕno i Wutul: „O ra'itja toro, pa'pa'an aku ja ureo ĕ mĕmĕsi-mĕsi ra'ipe' nimindo-mako, ja tarepe'o tu'u." Siituoka ng kuano i Pongkor: „Sa ro'na, ja ampungan-ai aku, wo sapaoka ĕm pangilĕkĕnu an iaku, karĕngang ka'itje' ko en tawangĕngkuoka, wo itjuaku iitjo: sa ko mĕkitawang iaku, ja mai rumangat tana'i: O Pongkor, ĕn ta'ar(ĕ)mu an iaku! Ĕng kĕrangat(ĕ)mu iaku, ja tarepe' aku tumo'or(ĕ)kĕ'-mai an

dior(ĕ)mu." Siituoka ng kuano i Wutul: „Anae uli-ulit?" Sumowato si Pongkŏr: „Ulit." Kuano ka'i i Wutul: „Sama' sapaka- ko, ja iwĕta'kukĕ'."

Siituoka marengo-mai ang katana'an si Wutul, ta'an sia ra'io nimareng a si amanga; ĕm binarengana-mai nimaioka a si Tjolano e Sĕlam. Awoja itjatĕka'-mai ambitu sia, ja nimaĕnĕ-ĕnĕpe'. Pailĕkĕnao wawean ĕsa Wawu' n a si Tjolano. Si Wawu' anio' ja paroma'an i mapatitj a si Tjolano. Palinanao, mĕnta'arano si Wawu' wo si Mapatitj, ĕng kuanerao: „Tuminting in tĕlu ja kita tumi'ir ĕn ambia; anae a si oras iitu alero se kawajo sakeanta, eng kita ja mangepe' a si tana' an sangawiwi." Ja waja in iitu ja pĕma'a-ma'anĕn i Wutul. Siituoka serenao sumama-sama' ĕm pĕkaraiĕn i Mapatitj, ja n iitu kulo' waja. Siituoka sumawĕlo karai wo salana si Wutul, aitji'it(ĕ)na an tambisa ĕm pĕkaraiĕn i Mapatitj. Tumintingo in tĕlu kuananao si Wawu': „Sumakeo kita." Siituoka sumakeo tu'u sera, wo sera maja.' Mĕmaja-maja'ka sera, ja kaĕndoano, wo pailĕkĕno i Wawu' si Wutul, ra'itja si Mapatitj. Kuano i Wawu': „Tumambisape'? Itjoo tare! Mĕmaja-maja'o tare!" Wo sera itjatĕka'-mange a si tana' an sangawiwi. Ambituoka sera, ja sera mailĕk ĕsa wale, wale i Maĕsa-ĕsa wo sera tumuli ambitu. Wueiĕno-mio' i makawale: „Tonapa kamu?" Sowatĕnerao-mange n iitu: „Tow an tana' sangawiwi wo mai, ta'an sapaka kami masale' wo'o mĕkiinang iitjo." Sowatĕno i Maĕsa-ĕsa n iitu: „Toka aku ĕ lĕngei!" Kuano i Wawu' wo si Wutul: „Itjamipe' ka'i ĕ lĕngei ja." Siituoka ng kuano i Maĕsa-ĕsa: „Sama', sa kamu masale' indongku anak." Mĕnto'o tu'u ambitu sera.

Mando-mai lumangkoio-mai si Malukar a se sapi, marintuk se sapi. Sumereo-mange si Wawu' sia, ĕng kuanao: „O ire', kalo'or si Wawu' anu mange!" Ja makasereoka-mange sia, ja itjasĕraro se sapi, wo muntĕp im patinanĕman. Pailĕkĕn-ako e makatinanĕm se sapi, ja si Malukar anio' mangeerao ipakata'u a si Tjolano. Wueiĕno i Tjolano a si Malukar. Sowatĕno i Malukar a se sapi: „Ja ulit, pa'pa'an aku, ja nima-

kasereoka am bale i Maĕsa-ĕsa ja waweam Bawu' lo'or. Ma'an si pĕnana'an i Tjolano, ja isiape' ĕ lo'or." Siituoka ng kuano i Tjolano: „Nae uli-ulit?" Sumowato si Malukar a se sapi: „Ja ulit, ma'an ipĕkitowa." Siituoka ng kuano i Tjolano: „Ja mange towan-ai." Angeno tu'u-mai sia. Ja maio pĕputembo si pĕnana'an i Tjolano, ja uli-ulit isia ĕ lo'or. Kuano i Tjolano a si Wutul: „Ja sapaka ko lumaput im po'po'. Sa ko ra'itja makaange ja karĕngan ko rantongĕn, ĕn si Wawu' ja indongkukĕ' an iitjo." Siituoka marengo-mange a si pinĕkiinangera si Wutul; pĕwueiĕno i Inangera: „Kua'itu ko tĕkuroka e itow?" Sumowato sia: „Uanu ja niindokĕ' i Tjolano si Wawu' wo aitjuana ka'i aku, lumaput, kine, im po'po'; ja sa, kine, aku ra'itja itjaange ja rantongĕn." Siituoka ng kuano i Inangera: „Tja wo'o wana si roro'na tumawang iitjo?" Kuano i Wutul: „Ja wawean de'e itu."

Siituoka ja sia mange rumangat si Pongkor, ĕng kuanao: „O Pongkor, ĕn ta'ar(ĕ)mu an iaku!" Kĕrangat(ĕ)nakĕ', ja kumĕsoto-mai an saru-saruna si Pongkor, wo ng kuanao: „Sapa n iitu?" Kuano i Wutul: „Sapaka aku ja airu'ndu' i Tjolano lumaput im po'po'." Kuano i Pongkor: „Ja sama', mangeo lumaput." Lumaputo tu'u, ra'itja aitjalĕpok, ta'an po'po' niindona ja rua, si ĕsa aira'mbas, si ĕsa airojor(ĕ)nakĕ'. Mando-mai in dangka'o si ĕndo, ja mare'omo si Wutul. Siituoka te'telĕnao si po'po' airojor. Kĕte'tel(ĕ)na in iitu, ja mio'o kumĕsot-ai si Wawu' ĕsa; isiape' ka'i ĕ lo'or e si Wawu' niindokĕ' i Tjolano.

An tutuw iitu, mangeo ka'i maja'-mai si Mawali-wali se sapi, wo sia itjasere-mange si Wawu' a mange m bale i Maĕsa-ĕsa. Makasereoka ka'i-mange sia, ja itjasĕraro ka'i se sapi wo mange muntĕp in tinanĕm. Mangeo ka'i makata'u a si Tjolano si makatinanĕm. Wueiĕno i Tjolano a si Mateir a se sapi. Sumowato sia: „Ja sapaka aku nimailĕk ka'i ĕsa Wawu' am bale i Maĕsa-ĕsa, isiape' ka'i ĕ lo'or e si Wawu' niindo i Tjolano." Siituoka angeno ka'i-mai si Wawu' tinimboiangkĕ' ka'i i Tjolano. Kuanao a si Wutul: „Ja sapaka ko

mere si Rano Manuwu'." Siituoka mangeng ka'i a si Inanga si Wutul. Itjatěka'-mange sia, ja těkuroka. Kuano i Inanga: „Kua'itu ko těkuroka ka'i?" Sumowato sia: „Ja aku wo těkuroka ja niindokě' ka'i i Tjolano si Wawu' wo itjuanao ka'i an iaku, mangere, kine, si Rano Manuwu'." Kuano ka'i i Inanga: „Tja ka'i wana si roro'na tumawang iitjo?" Sowatěno i Wutul: „Wawean de'e itu." Mueio ka'i si Inanga: „Si sei tja'i?" Sumowato si Wutul: „Si Pongkor." Siituoka sia mange rumangat si Pongkor, tanu in susuina an isia. Tani'tu mio' ka'i kuměsot-ai an dior(ě)na si Pongkor, éng kuanao: „Sapa ka'i itu?" Sumowato si Wutul: „Kinuanang ka'i i Tjolano aku, mere, kine, si Rano Manuwu'." Kuano i Pongkor: „Sama', maio wo ipakawalitju."

Měmaja-maja'oka sera, ja sia turu'ano tu'u i Pongkor si Wawu' makalukar a si Rano Manuwu' wo susuianao si Wutul éng kuanao: „Sapaka ko, mange an isia kumua-mange i maere-ere si Rano Manuwu' sa pěwueiěn i Wawu' mateir ambitu, eni?" Mangen si Wutul wo wueiěno tu'u i Wawu' ambitu. Ja sinowat i Wutul tanu in aisusui i Pongkor. Siituoka mangilěko rano si Wutul. Kuano i Wawu': „Ja mindo re'e mio' sangatintjo'." Makaindo-mako rano si Wutul, ja sia maja'o wo'o, ta'an kuano i Wawu': „E Wutul, ambisa m paangeanu?" Sumowato si Wutul: „Mareng tu'u am bale ja." Kuano ka'i i Wawu': „Ja sapaka aku masale' kumi'it iitjo, en iitjo ě nimakaere iaku. Nae ambisa ěn angeanu ja ambitu aku." Sowatěno i Wutul: „Toka aku ě léngei." Kuano i Wawu': „Mande tani'tu, iitjoo é nimakaere iaku" Sowatěno ka'i i Wutul: „Ja sama'." Mangen sera niméla'u-la'us ka'i-mange am bale i Maěsa-ěsa.

Awoja ambituoka sera, mangeo ka'i maja'-mai si Mengawali-wali se sapi, wo sumere ka'i-mange. Makasereoka ka'imange sia, ja itjasěraro ka'i-mako am patinaněman se sapi. Mangeo ka'i makata'u a si Tjolano se makatinaněm. Putusěno ka'i i Tjolano, ja sinowat(é)kě' i Měngawali-wali se sapi in tana'i: „Ja sapaka aku, nimailěk ka'i ěsa Wawu' am bale i

Maĕsa-ĕsa, isiape' ĕ lo'or e se Wawu' niindo i Tjolano." Siituoka ipĕkiangeo-mai i Tjolano si Wawu' isia. Maio sera ĕng kuano i Tjolano a si Wutul: „Sapaka sia, ja timboiangkukĕ' ka'i, ta'an karĕngan ko mangere si Rano Pera." Ja mangem ka'i a si Inanga si Wutul, tĕkuroka ka'i-mako. Wueiano i Inanga sia, ĕng kuanao in sumowat: „Sapa eta' niindokĕ' ka'i i Tjolano si Wawu', kinuanana ka'i aku i mangere si Rano Pera." Wueiano ka'i i Inanga sia: „Jo wo'o wana si roro'na tumawang iitjo?" Sumowato si Wutul: „Wawean, si Pongkor ka'i re'e itu." Siituoka mangem ka'i a lawanan sia wo rumangat si Pongkor. Kĕrangat(ĕ)nakĕ' ka'i, ja mio'o tumo'or-ai an dior(ĕ)na si Pongkor, wo mĕwuei: „Sapa ka'i itu?" Sowatĕno i Wutul: „Mangere kine ka'i si Rano Pera." Kuano i Pongkor: „Sama', kumi'it-ai iaku." Maja'o ka'i sera mange a si Rano Pera. An unĕroka i mawaja' ja ng kuano i Pongkor: „Mangem, iitjooka ĕ mange, makar(ĕ)kĕ' ambia'i aku. Sa ko mange ja kumua i mangerengere si Rano Pera, sa pĕwueiĕnera." Itjatĕka' tu'u-mange si Wutul, ja pĕwueiĕno i Mateir a si Rano Pera. Sowatĕnao ĕn iitu tanu tu'u in aisusui i Pongkor. Kuano i Malukar a si Rano Pera: „Ambisa ĕn angeanu, mange aku." Siituoka maio am bale i Maĕsa-ĕsa sera. Ambituoka sera, mangeo ka'i maja'-mai si Marintuk se sapi, wo sia itjasere-mange si Wawu' a mange m bale i Maĕsa-ĕsa. An tutuw iitu itjasĕraro ka'i-mako se sapi, wo mangeo ka'i makata'u a si Tjolano si makatinanĕm. Wueiano i Tjolano si Malukar a se sapi, sinowat(ĕ)nakĕ' in tana'i: „Nimailĕk ka'i si Wawu' aku, a si wale pinailĕkangku se pira-pira Wawu' niindo i Tjolano, wo an tutuw(ĕ)ku i makasere, ja se sapi muntĕp in tinanĕm." Kuano i Tjolano: „Angen-ai." Itjatĕka'-mai si Wawu' Pera, ja niindokĕ' ka'i i Tjolano; kuananao ka'i si Wutul: „Sapaka ko, ja mangere-mai si Rano Paser. Sa ra'itja makaere si Rano iitu ja rantongĕn tu'u ko."

Maio a si Inanga si Wutul. Itjatĕka'-mai sia, ja sia tĕkuroka ka'i-mako. Wueiĕno i Inanga sia: „Kua'itu ko ra'io mintjaja'-

mai?" Sowatĕnao n itu ĕng kuanao: „Niindokĕ' ka'i i Tjolano si Wawu'. Ja kinuananao aku mangere kine si Rano Paser." Kuano i Inanga i mĕwuei: „Ra'io tu'u wo'o wana ĕn do'na tumawang iitjo tanu si nimatawang iitjo a se pira-pira Wawu'?" Sumowato sia ĕng kuanao: „Si Pongkor ka'i wo'on ja." Siituoka ka'i mangeo rumangat si Pongkor si Wutul. Kumĕsot-ai an dior(ĕ)na si Pongkor wo mĕwuei: „Sapa ka'i n iitu, e Wutul?" Sumowato si Wutul: „Ĕn iparangat(ĕ)ku iitjo, ja mere kine ka'i si Rano Paser." Siituoka ng kuano i Pongkor: „Sama', maio, kumi'it-ai iaku." Maja'o ka'i sera; mĕmaja-maja' sera akar i mailĕk si Rano iitu." Mangilĕko rano si Wutul. Kuano i Wawu': „Sama', makaere, ta'an ambisa n angeanu? Aku masale' kumi'it iitjo." Kuano i Wutul: „Sama', mande aku i lĕngei."

Siituoka maio sera. Itjatĕka' ka'i-mai sera, ja tanukĕ' ka'i i niema-ema' i Tjolano an isia a se pira-pira Wawu'na. Siituoka ng kuano e Wawu' anio': „Sapaka si Wutul, ja pangilĕkĕnta a si Tjolano in to'tokĕn." Awoja to'tokĕnerao tu'u sia. Pakato'tokĕn-ako sia, ja waja se rano nierena ja ailĕle' waja e Wawu' in tino'tok. Itjaiwa'mbarera-mio' in dano iitu, ja tumowo-mai si Wutul, isiaoka ĕ lo'or e si Tjolano. Kĕilĕk i Tjolano in tani'tu, ja sia mĕkito'tok. To'tokĕn e Wawu' si Tjolano, ta'an da'itja niema'era tanu si Wutul. An somoi-ai iitu si Wutuloka ĕ nisumawĕl a si Tjolano, akar in isiaoka ng Kolano e waja im pinapĕrenta i Tjolano tino'toko.

Akar(ĕ)kĕ' iitu.

27. Kukua a si Rumangu wo si Rameitjau'.

Sapaka si Rumangu wo si Rameitjau', ja mĕngĕnto-ngĕnto' an Dumo'ong, ja sera in dua mĕontolan, ta'an makakĕli-tjĕli sera mĕmĕnsuluan-io' tani'tu wo makakĕli-tjĕlika mĕmĕlĕloan en da'io ipakakua-mange ĕ lĕloera.

Kaindo-indono-mai a si makasa ka'i pinĕsuluan i Rameitjau' si Rumangu wo ng kuano i Rumangu: „Inde'! sa ko mĕsulu-

sulu-mio' tani'tu an iaku, ja aku tumintjas(ĕ)kĕ'." Sowatĕno i Rameitjau': „Sa ko tumintjas, tondongangkukĕ', mande ambisa ĕn tintjasanu." Niulit re'e i Rumangu ĕ nuwu'na, en sia n tumintjaso, kumi'it wo sumalu'suk-eko in dojongan in Dano i Apo'. Kĕkailĕk-ai i Rameitjau' in si Rumangu nitumintjaso, ja tondonganao, wo ĕngatĕna sia, ja pailĕkĕnao ang keitjei ja si Rumangu nisumĕ'sĕk-eko in Dano i Apo'. Pĕngi'i-ngi'itĕna se tu'us in tjeitjei iitu. Mĕmaja-maja' si Rameitjau', akar i makatajang, wo mailĕk si ĕsa kosei, wo wueiana sia: „E kosei, ra'itja nimailĕk si Rumangu ko?" Sumowato si Tjosei: „O inde', nilumangkoio tarepe' sia, nitjume'os re'en an iaku, serenu kua'a-mai ĕn ipus(ĕ)ku, lĕmparoka eng kinake'osana." Awoja siituo ng kinatu'uran-ai wo n ipus e kosei ja lĕmparoka, am pa'pa'an ĕn ipusera-wo ja purengkeitjĕ'.

Kĕlinga i Rameitjau' in si Rumangu ja pinailĕk i Tjosei, kua'a sia ĕ mamorako maja'. An tutuw(ĕ)na i mawaja', ja sia manani tana'i:

„Rumangu, Rumangu! ĕnto'an, ĕnto'an
si Rameitjau', em bĕnduo, ei!"

Makanani-mako, ja sia mailĕko ka'i si Tili'tjir, wo wueiana: „E Tili'tjir! ra'itja pinailĕk(ĕ)mu si Rumangu?" Ĕng kuano i Tili'tjir: „O inde', sapakĕ' aku wo makatili'tjiroka, tinulina kua'a tarepe'." Ja am pa'pa'ano iitu wo se tili'tjir tani'tu m bawangunan, niange-mai in tinuli i Rumangu, e in dior-wo sera ja makarondor(ĕ)kĕ'.

Maja'o ka'i si Rameitjau' wo numani tanu si aipananina tarepe':

„Rumangu, Rumangu! ĕnto'an, ĕnto'an
si Rameitjau', em bĕnduo, ei!"

Mĕnani-nanioka sia, ja sia ka'i mailĕk si Tjumĕkĕpa wo wueiana: „E Kumĕkĕpa! ra'itja pinailĕk(ĕ)mu si Rumangu?" Sumowato si Tjumĕkĕpa: „O inde', sapakĕ' aku wo makakĕpaoka am batu, aitjasu'su' kua'a an iaku sia, wo aku aitjawangkil-ai." Awoja siitu ka'i ng kinawaliam bo se patu'ulĕn kumĕkĕpa ja makalengket(ĕ)kĕ' kaapa makakĕpakĕ' am batu,

ja i mande ang karĕpĕtan in dano, sera ja ra'itja itjarojong, ta'an makatangka'kĕ'.

Maja'o ka'i si Rameitjau' wo numani tanu ka'i se aipananina ririor. Mailĕko ka'i warukus i lĕpo sia wo wueiana: „e Warukus! ra'itja nimailĕk si Rumangu ko?" Sumowato si Warukus: „O inde', nilumangkoio tarepe' sia, wo aku aitĕ'tĕp(ĕ)na a lĕpo." Ja siituo ĕ nimange-mai wo ĕm paĕnto-ĕnto'an e warukus anio' ja a lĕlĕpoangkĕ', iaka-akar sera patu'ulĕngkĕ': „lĕpo."

Maja'o ka'i si Rameitjau' wo numani ka'i wo'on, ta'an palinganao patondongangkĕ' i Warukus nuwu' ng kuanao: „Nisume'pang-ange ambana sia, nimange, kine, am balena en ambana ĕm balena." Siituoka ki'itano i Rameitjau' ĕ nuwu' i Warukus; ja ra'io tajang ĕm binaja'ana-mange wo pailĕkĕnao ĕm bale i Rumangu. Awoja angen i Rameitjau' ja makaĕna' witu sia. Mĕmailĕkan-ange sera, ja sera mĕngkĕ'kĕpano, wo ra'io ipakakua ĕng kasale-sale'an i Rameitjau', eng kinaereanao si Rumangu. Numuwu'o si Rumangu ĕng kuanao: „Me'e, kakajanta!" Kĕkakajakĕ' i Rumangu, ja mĕruto-mai ĕn uran dĕpĕt, ra'io nimapo'o-po'ow ĕn a si sangando wo sangawĕngi, iaka-akar sera in dua aitjawĕimbĕn am bale i Rumangu. Mĕnĕs-ako ĕn uran, kua'a ka'i si Rumangu ng kumakajao; ĕng kinakajana ja kareta kara-karapi e kawajo ambituo. Siituoka sera mĕngkuanano i marengo an do'ongera, wo mio' pailĕkĕn e po'owera sera ĕ nitumaneo. Ta'an sera rumondakĕ'-mio' in tjareta, ra'io nimaja'. Tani'tu sera sumakeo ang kareta e mio'om. Itjatĕka'-mio' an Dumo'ong sera, ja itjakaja'ka'kĕ' e po'o-po'owera in sera ĕ nimarenge'-mai em pa'pa'an sera pinaere-ereera ra'itja kinaerean, wo'ope' itjakaja'ka'era i makasere si Rumangu nimasija'o, aweano kareta wo nitumaneo a si Rameitjau'. Siituoka se po'o-po'ow mĕrioro rumu'kup-ange ruru'kup, ra'io ipakakua ĕng kakĕli.

28. Kukua an doro' i Tjërisën, sinisil i Narcissus Lantang, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja si ěsa tare-tumow maroma' a si Wawu'. Janta'an si Tare-tumow isia ja ra'itja iwe'e i Tjolano tumane a si Wawu'. Siituoka měnuwu-nuwu'o si Tare-tumow wo si Wawu', in sapaka sera ja tumintjaso, en tani'tukě' ěn deken i Tjolano. Kuano i Wawu' a si Tare-tumow isia: „Ja tana'i: kěkokow-ai e kokow, ja maimuo alerěn se kawajo i mama' sakeanta. Sawo pinakaaler(ě)muo, ja maio rosorěn am bo'so aku, wo turukěn-ange an tětěngoan." Sumowato si Tare-tumow: „Ja sama', siitu ěng ki'itan." Awoja mapo'o-po'ow-ako ě nuwu'era kua'a si Tare-tumow ě marengo am balena.

Kaindo-indono-mai sapaka si Tjěrisěn ěn an tutuw iitu, ja malukar a si Tjolano; anaitu pinakapa'ana ěm piněnuwu-nuwu' i Tare-tumow wo si Wawu'. Awoja ra'ipe' nitjumokow se kokow, mangeo alerěn i Tjěrisěn se kawajo, en itintjas(ě)nao si Wawu'. Pakaalerěna-mako se kawajo, ja mangenao rosorěn am bo'so si Wawu' wo turukěna an tětěngoan; aipakaki'itji'it(ě)na tanu im piněnuwu-nuwu' i Tare-tumow wo si Wawu'. Awoja isakena-mako a si tjawajo si Wawu', ja sia sumakeo, wo sera tumintjaso tumaja-tajang, akar in da'io ro'na kaerean i Tjolano. Ja am pa'pa'an im běngipe', anae ra'itja kinatu'usan i Wawu' in si Tjěrisěngkě' ě mawali-wali isia. Awoja kamang in tajango ěm binaja'anera, wo nimuntěpo an talum bangko', ja sera kaěndoano. Makaěndo-mai sama' katu'usano i Wawu' in si Tjěrisěngkě' re'e ě mawali-wali isia. Siituoka ěng kuanao: „E, Kěrisěn! kaitu-itu ko nitumowo an iaku? Itjuaku ko ja si maroma' an iaku!" Sumowato si Tjěrisěn: „Anae tambisa ko; marengkě' kaapa kumi'ito iaku, en aku ja měla'u-la'us(ě)kě'." Sumowato si Wawu': „Tumambisao rake; ra'itja kumi'ito iitjo? e mainde'oka aku ě mareng."

Siituoka maja'o sera in dua, akar in itjatěka'-mange a lawanan. Mělawa-lawanoka sera, ja sera mailěk si ěsa pongkor

wo sia indon i Tjĕrisĕn. Siituoka ĕng kuano i Pongkor: „E Kĕrisĕn! tio'o sĕra-sĕra'an aku." Kuano i Tjĕrisĕn: „O ra'itja, karĕngan ko en sĕra'angku." Kuano i Pongkor: „Tio'o sĕra-sĕra'an aku, ta'an tana'i: mindo-mai tĕlu kumi an iaku ko, wo sa ko makaere kawĕnduan akar-ange inania ja mindo-mange ĕsa a se itu wo rĕngisan-io' tĕkek, tarepe' aku ambitu." Siituoka mindoo tĕlu kumi si Tjĕrisĕn wo si Pongkor iitu iwĕkar(ĕ)nao.

Tani'tu rumesoo ambitu si Tjĕrisĕn wo si Wawu' muntĕpo in talun. Mĕmaja-maja'oka sera, mailĕko in ĕsa rojongan, parojongan-ai in ĕsa munte. Siituoka ng kuanerao: „O, karĕngana tawioka n do'ong em baweano munte pinailĕk." Wo sera sumalu'suko si rojongan iitu, akar in itjatĕka'-mai am bale i Maĕsa-ĕsa. Awoja itjatĕka'-mai ambitu sera, ng kuanerao a si Maĕsa-ĕsa: „E apo', pĕkiinangĕnamio tare ko?" Sumowato si Maĕsa-ĕsa: „O inde', iakuo ndo'on pĕkiinangĕniow? Sumereo-mai, ra'itja wana sapa-sapa ĕn an iaku ĕ maindo tĕla'uĕniow." Kuano i Tjĕrisĕn wo si Wawu': „Mande tani'tukĕ', ta'an itjasale'ami tjo ĕm pĕkiinangĕnami." Kuano i Maĕsa-ĕsa: „Ja sama', tani'tuo kua'a." Siituoka si Tjĕrisĕn wo si Wawu' mĕnto'o am bale i inangera.

Kaindo-indono-mai ang kĕtintjase' i Wawu'-wo, sia nimaali im pakakajaan i amanga, anaeitu pirape' ngando ang kasomoian-ai in sera mĕngĕnto-ngĕnto'o a si pinĕkiinangera, ja sera kumakajao wale paser, karapi e ipalo'or in am bu'mbu' im bale ja ambituo waja. Kĕilĕk i Tjolano a si ro'ong iitu ĕng kalo'or im bale i Tjĕrisĕn wo si Wawu' ipawali-walina, kua'a sia ĕ mangaja'ka'o wo si Tjĕrisĕn tawoianao in toang, wo ro'na ĕm bale karapi i Wawu' kaereana. Ĕn toang itawoi i Tjolano si Tjĕrisĕn, ja sia iru'ndu'na-mitjo am Paondolan i Ĕndo. Awoja sa si sei ĕ mitjo ambitu, ja ra'io ipĕngakawareng-ako em papatengkĕ'-mai e tow a mitjo mbitu. Towano i Tjolano si Tjĕrisĕn wo ng kuana: „E Kĕrisĕn! karĕngan ko mindo tintjo' wo iitjo-mai rano am Paondolan i Ĕndo." Pakanuwu'an-ako i Tjolano si Tjĕrisĕn ja sia maja'o. Ta'an

sia ĕ mawaja'-mitjo karapi im bĕndu ĕn ate, pa'pa'an kailĕ-ilĕkana in sapaka sia ja ra'io itjawareng-ako, mateo-mai a mitjo mbitu. An unĕr(ĕ)naoka i mĕmaja-maja', makata'neio sia ĕng kuana: „O inde', maali-ali re'e itu kumi i Pongkor aku e!" Siituoka rĕngisana-mio' tĕkek si tjumi ĕsa, tumarepe' tu'u-mai ambituo si Pongkor wo ng kuana: „Sapa ng kawĕnduanu, eng ko ĕ nimékitowa iaku?" Sumowato si Tjĕrisĕn: „Sapaka aku ja airu'ndu' i Tjolano i mitjo-mai rano am Paondolan i Ĕndo. Ja sa mitjo ambitu, ra'io ipĕngakawareng-ai, mĕngapateoka-mai a mitjo mbitu." Kuano i Pongkor: „Tana'i: sumakeo-mai an iaku ko, wo iwalitju-mitjo, ta'an tumo'tol-itjo ambia akar in itjatĕka'-mitjo ambitu, tio'o manuwu-nuwu' mande pĕtambisanerao, tio'o mĕngku-ĕngkut, en tia' ko mate."

Pakanuwu'an-ako i Pongkor si Tjĕrisĕn, ja sera maja'o. Itjatĕka'-mitjo am paasuan am Paondolan i Ĕndo sera, éng kuano i Pongkor a si Tjĕrisĕn: „Ja masuo ambia'i." Siituoka sia masuo, wo pakaserena tu'u se Wawu' malukar a si rano iitu toka sapa ng kakĕli. Ra'itja maure-ure an unĕr i Tjĕrisĕn i maasu, maio si ĕsa Wawu' wo ng kuana: „E rombit! kaitu-itu ko marombit in dano palukaranami?" Ja ra'itja tu'u nimaéngku-ĕngkut si Tjĕrisĕn, akar(é)na i nimakaasuo. Makaasumako sia, sumakeo a si Pongkor sia, wo sera makom.

Kamang sera i mawaja'o ĕng kuano i Wawu': „E, kumi'ito tare itjamu aku, mainde'oka eta' aku ĕ mĕnto': nirombitano ĕn dano, itjaĕmbowo kua'a i apo' makarano aku." Siituoka kumi'ito si Tjĕrisĕn si Wawu' isia. Itjatĕka'-mako an tinowaan i Tjĕrisĕn si Pongkor sera, kua'a sera ĕ mĕtalitjuro; si Pongkor nimangem am balena, si Tjĕrisĕm bo si Wawu' nimakom am bale i Tjĕrisĕn. Itjatĕka'-mako am bale sera, itĕla'u i Tjĕrisĕn ambitu si Wawu' karapi in dano. Siituoka si Tjĕrisĕn mangem a si Tjolano, wo ng kuana: „Nimarengo aku ja." Pailékĕno i Tjolano in ambitukĕ' sia, kua'a sia ĕ mangaja-ngaja'ka'. Siituoka ng kuanao: „Ja sama' re'en e nimarengo." Kasomoian-ai iitu iru'ndu'o ka'i i Tjolano si Tjĕrisĕn mako am Pauntĕpan i Ĕndo, en ambitu ka'i tanu i maitjo am Paondolan i Ĕndo.

Awoja si Tjĕrisĕn ĕ nimako am Pauntĕpan i Ĕndo, tanukĕ' kà'i in tjĕitjona am Paondolan i Ĕndo, e màko ka'i nimakawali-mai ĕsa Wawu'. Itjatĕka'-mitjo am bale i Tjĕrisĕn sera, ja itĕla'unao-mio' ambitu si Wawu' wo n dano, wo sia mangem a si Tjolano. Kuanao a si Tjolano: „Nimarengo àku ja." Pailĕkĕn-io' i Tjolano in si Tjĕrisĕn ambitukĕ' ka'i, ja sia mangaja-ngaja'ka' ka'i, en si Tjĕrisĕn nimarengkĕ' ka'i-mai. Siituoka ng kuano i Tjolano: „Ja sama' re'en, eng ko nimarengo."

Ang kasomoian iitu pà'pa'an pailĕkĕn i Tjolano in da'itja mate si Tjĕrisĕn, ja iru'ndu'nao se tow ĕ moimbong kaju kĕli-tjĕlin, en si Tjĕrisĕn isuwa' ambitu. Awoja kaĕmbu-ĕmbungo im boimbon ja si Tjĕrisĕn iruruko ambitu, wo sia mate. Matemako sia, ĕng kuano i Tjolano: „Ra'io, nimateo tu'u." Awoja pailĕkĕn-ako i Wawu' niako-mai i Tjĕrisĕn am Pauntĕpan i Ĕndo wo si Wawu' niitjo-mai àm Paondolan i Ĕndo in si Tjĕrisĕn nimateo, jà ng kuanerao: „Ra'itja re'e wewene kita sa ra'itjà katowanta sia." Siituoka ipangilĕkera uran ilĕsĕm am boimbon, wo ro'na ĕn du'i i Tjĕrisĕn ra'itja makaapu. Matemako ĕn api, ja umungĕnerao n du'i wo pĕtulusĕnera. Pakatulusĕnera-mako n iitu, ja umungĕnerao ka'i n awu, wo iwu'mburera an du'i tinulusera. Siituoka n iitu na'amĕnerào in dano niitjo-mai i Tjĕrisĕn am Paondolan i Ĕndo, wo ĕ niakomai am Pauntĕpan i Ĕndo. Ipakana'amera-mako n iitu, mio'o tu'u tumo'or-ai si Tjĕrisĕn, nimamualio ka'i tow tanu in dior.

Kasomoian-ai iitu mereo ka'itje' lalan si Tjĕrisĕn an duma'-itja si Tjolano. Mangeo muei a si inanga sia: „Ẹ ina', kailĕkanu ĕng kinarai i amang i Tjolano in tjĕpatena?" Kuano i inanga: „O, kailĕkangku, itjamio é nimawilit-wo jau." Kuano i Tjĕrisĕn: „Jau iwilit re'e-mio' tanu in tjinaraina-wo, em baweane' ĕn tawoiĕngku." Ja iwilito tu'u i inanga tanu in tjinarai i Tjolano nimate. Pakawilitĕn-ako n iitu ja saputĕn i Tjĕrisĕn wo sia lumaes-ange a si Tjolano kara-karapi e Wawu'. Kĕilĕk(ĕ)kĕ'-mio' i Tjolano si Tjĕrisĕn, ja sia mangaja'-ka'o-mai wo ng kuanao: „O inde', ambanakĕ' re'e ko, e

Kĕrisĕn, ja nirĕngiso?" Sumowato sia: „Ambia'itjĕ'." Siituoka sia sumisilo ĕng kuana: „Ĕng kawaliangku wo tanu iasa, ja tana'i: „ra'itja ure aku n aisuwa'-mange am boimbon, ja itjawu'mbuso-mio' ĕn tinĕkĕlangku, wo aku itjatulungo-mio' an do'ong lo'or nimangakar. Siituoka aku sumaluo-mange in tĕmbĕram bangko', maongeoka aku, rangatĕno-mai i ĕsa Wangko', ra'itja katu'usangku, ĕng kuanao: „Tow ambisa ko-wo?" Kuangkuo: „Tow a mange m bawo in tana'-wo." Kuanao ka'i: „Sapaka aku, ja Kolano a mai n darĕm in tana', amang i Tjolano a mange m bawo in tana'; awoja sama'ka si Tjolano a mange mbitu?" Kuangkuo: „O waja isera ja sama' n owak." Kuanao ka'i: „Ja mange re'e ko, wo itjua-mange in si Tjolano karapi i pĕnana'ana wo waja se matimbo-timboi im pĕrenta karapina, ja karĕngana mai, itĕla'uoka-mio' se Wawu' ĕn tumeir am bale." Kuano i Tjolano am bawo in tana': „O, ulit tu'u na? Ra'itja towoanu kami?" Sumowato si Tjĕrisĕn: „En tia' si Tjolano kumuakĕ' im pĕtowoan, ja nio' ng karai i Tjolano an darĕm in tana', aiwe'ena-mai tu'us kine, oreka kamu ra'itja meman." Kĕsere-mio' i Tjolano in tjarai, katu'usanao-mio' in siitu ĕng kinarai i amanga ang kĕpatena. Siituoka masale-sale'o si Tjolano wo wueiĕna a si Tjĕrisĕn: „Ambisa m baja'anami-mio'?" Sumowato si Tjĕrisĕn: „O, iruruk am boimbon, tanu im binaja'-angku. Ṭa'an eng kamu ng kĕli, ja wangkĕ-wangkĕrĕn ĕm boimbon." Siituoka iru'ndu'o i Tjolano se tow mumung kaju. Kamang in tjĕlio ng kaju niumung, ja susulano. Kaĕmbu-ĕmbungo tu'u im boimbon, ja ng kuano i Tjĕrisĕn: „Ja sumuwa'o waja!" Siituoka si Tjolano karapi i pĕnana'ana wo se mapĕ-renta karapina sumuwa'o-mange am boimbon maĕmbung. Makasuwa'-mako sera, ĕng kuano i Tjĕrisĕn: „Sapaka ĕng kolano ambia ja iakuoka." Tani'tu si Tjĕrisĕn nimamualio kolano a si ro'ong iitu, en si Tjolano ambitu ja nimateo kara-karapi e mapĕrenta karapina.

Tani'tuo si sisil an doro' i Tjĕrisĕn.

29. Sisil an doro' i ĕsa Toja'ang wo si Tumotongko', sinisil i Servius Rawung.

Kaindo-indono-mai si ĕsa Kolano an sangaro'ong ja awean ĕsa toja'ang tuama. Si Tjolano iitu ja akaro iitu ĕng kakĕli in doit aipumpuna am pariri. Ja mawangko'o-mai si toja'angera, ja si Tjolano ipĕkiwarengo. Awoja maio a si makasa si Toja'ang iitu piaiĕn e karĕtuk(ĕ)na, ĕng kuaerao an isia: „Maio e karapi, wo mangeta ringinĕn in doit wo mĕmailĕkan mainde' si seitja ĕ makaindo." Tani'tu si Toja'ang mangeo-mai roit karapi i maĕnĕ-ĕnĕp a si Inanga wo sia mangeo mĕwĕra' karapi e karĕtuk(ĕ)na.

Awoja katare-tare sia nimaweso'pe', ta'an ang kasomoian sia nimarugi, iaka-akar waja se roit kinausuian, kaapa tĕla'uĕn i amanga itu nimakaa-kaapu, wajaoka im pulu' roit ĕ nimatĕla'u-mio' ang kama i Inanga. Ang karapi in tjatapean sia marengo-mai a si Inanga wo sia tumowo i mĕngame-ngame' wo mangilĕ-ngilĕk kanĕn. Siituoka ĕng kuano i Inanga: „Sapape' re'e n do'na ipanĕlĕs(ĕ)ta titjo'o sangando-sangando, e ana'ku, em baja re'en in doit tĕla'uĕn i amang(ĕ)mu itu ja aipakatia'muo re'en am putar!" Ja pakanuwu'ana-mako in tjapoloan sia, ja iindonao-mai lima roit wo itu ituruk(ĕ)na-mio' a si Toja'ang wo ng kuana: „Indon-ange si roit anio' wo mange itĕlĕs-ai tĕwi' kanĕn kita." Siituoka indono-mai i Toja'ang ĕn doit wo sia mange am pasar. Ja ambituoka sia mailĕk ĕsa meong wo si meong itu tĕlĕsana in doit paali-alina, wo sia marengo-mange am bale. Itjatĕka'-mange sia, ja mangaja'ka'o-mai si Inanga, pa'pa'an si Toja'ang ja ra'itja nitumĕlĕs tĕwi', ta'an nitumĕlĕs(ĕ)kĕ' meong, wo siituoka sia itjaĕmbow(ĕ)nao.

Ja ra'itja nimaure-ure an somoi-mai iitu iwe'eo ka'i-mio' i Inanga se lima roit wo ka'i sia iru'ndu'nao mange am pasar, mange tumĕlĕs tĕwi'. Janta'an mangem ka'i si Toja'ang ja aitĕlĕs(ĕ)nakĕ' si tumotongko' tĕkek si roit pinaali-alina-mange. Si tumotongko' tinĕlĕsana ja mĕnoi-now, anaitu si tumotongko'

itu ja indona pĕngĕwĕra-wĕra'an. Itjatĕka' ka'i-mange am bale si Toja'ang, ja mangaja'ka'o-mai si Inanga iaka-akar sia niluatana wo nuwu'ana. Awoja an somoi-mai iitu ipĕkiangenao-mai si Toja'ang si tumotongko', en siwono. Ta'an mangem si Toja'ang a si tumotongko', ĕng kuano i Tumotongko': „Sa itjasale'mu, tio'o indo-indon aku, wo ko tawangĕn wo kamangĕngkuoka ka'itje', em pa'pa' ko tarepe' ja pinalinga-ku-mai ipakaĕmbow i Inangu an doro'ku." Sumowato si Toja'ang an isia, ĕng kuana: „Sama', ta'an sapao n do'na itjamang(ĕ)mu iaku?" Numuwu' si Tumotongko' ĕng kuana: „Sa aku wo ra'itja patenu, ja ko iwalitjuoka am bale e apo'ku, wo ko mangekuoka wean-ai si pĕngakakajaan se waja-waja, sapakĕ' si itjasale'mu." Sumowato si Toja'ang: „Sa aku tongko'on e apo'mu?" Sumowato ka'i si Tumotongko': „Tio'o mainde-inde', ko ja patei-teirangkuoka, wo sa ko mawarengo-mai, ja iwalitjukĕ' ka'i-mai, anaitu kumi'ito-mai in ipus(ĕ)ku wo ambisa ĕm baja'angku, ambitu ĕm baja'anu."

Tani'tu sera maja'o. Sumumpak-ange im bu'mbu'an sera, ĕng kuano i Toja'ang: „Eng kita muntĕpo am bale e apo'-mu, ja pawasangku, ra'itja nimako ambisa eng kĕlian se tumotongko' ĕn ambitu, anaitu sa aku tongko'onera?" Sumo-wato si Tumotongko': „Tio'o minde-inde', em pa'pa' sa tanu wo awean ĕ mĕtongko' iitjo, ja nuwu'angkuoka sera, oreoka ko indonera, anaitu maio!" Siituoka sera muntĕpo-mio'. Su-mumpak-io' im balena e tumotongko' sera, ja kuano i apo' i tumotongko' tĕkek: „Sama' re'e, e pojo'ku, eng kita pinaali-anuo-mai sĕra'." Siituoka ng kuano i Tumotongko' tĕkek: „Tio'o indo-indon sia, en sa aku ra'itja tineirana, ja in tarepe' iasa aku ra'io wo'o ambia. Sia tinowaku nitjumi'it-ai wo mai-mange im pĕngakakajaan. Ĕn iitu ja aiwaer(ĕ)ku an isia, pa'pa'an aku ra'itja pinatena wo ra'itja sinĕra'na." An somoi-mai iitu iwe'eerao-mange ĕm pĕngakakajaan a si Toja'ang itu wo sia marengo-mai, ta'an sia aiwalitjĕ'-mai i Tumotongko' tĕkek, akar in tjumĕsot-ai am bawo in tana'. Wo itjatĕka'-mai am pana'pa' im bu'mbu'an, sera ja mĕtalitjuro, ĕng kuano

i Tumotongko': „Marengo-mange am bale i Inangu ko, wo mange ema'an-ange tanu se aisusuitju an iitjo én an doro' i pĕngakakajaan anio'."

Awoja wĕngi-wĕngipe' itjatéka'o-mange am baleera sia, wo sia mange tumulung am bawo i meja wo sia kumakaja, ĕng kuana: „Kakaja, kakaja! tarepe' waja si meja anio' ja mawuta-wuta in tjakanĕn!" Tani'tu ra'itja nimaure-ure ja nimawutao in tjakanĕn wo n ĕĕlĕpĕn n am bawo i meja. Siituoka mangenao polon si Inanga wo kuman. Ja sumumpak-ai si Inanga ĕng kuana ang karapi i mangaja'ka': „E na'ku! ambisa én iasa-wo? wo si sei é nisumiwo in iasa?" Sumowato sia: „E Inangku! ĕn iasa ja ra'itja ambisa wo mai, janta'an sapaka n iasa ja kinakajakĕ' em pa'pa'an aku ja wineanomai i Tumotongko' im pĕngakakajaan."

An somoi tja'i-mai iitu si Toja'ang kumakaja roit kéli, iaka-akar waja se pariri in doit nimakaapuo itu ja nimawutao ka'i sumawél. Awoja an somoi tja'i-mai iitu sia kumakaja wale lo'or karapi i monarana, ja n iitu nimamuali. Awoja sera i mĕinang nimasija'o am baja-waja, sama' ĕn doit, sama' ĕm bale, wo kumĕli-mai a se pĕtowĕn ra'io itjakua. Ja kailĕkan-ako e sangaro'ong ambitu in sera ja kélio ĕng kinausuian, anaitu si Toja'ang iitu angkaiénerao maindo kolano wo ĕn an tutuw im pinapĕrentana, se tow ambitu nimĕno-now ang karapi in ĕna' wo élur. Akar(ĕ)kĕ' itu.

30. Kukua an doro' in Tjupang Ĕsa, sinisil i Paulus Mumu, Lĕilĕm.

Kaindo-indono-mai wawean ĕsa Kolano kĕtĕr nimangakar. Ta'an sia ja ra'itja makaki'i-tji'it, ja in sia matimboi in tjakĕtĕrana an da'itja mĕsiri' se tow(ĕ)na, iaka-akar sia i nimakasija-sija'o, ta'an se tow(ĕ)na ja nimakalénge-lĕngeio. Awoja maio i nimateo si Tjolano iitu, ja kuluno i Toja'ang ĕn tĕla'uĕn i Amanga. Ja si Tjolano iitu wawean po'ow(ĕ)na tuama, kumaapa ito' i ana'na. Ĕng kuanao a si Anak i

Tjolano: „Waja in tĕla'uĕn i Amangu ja isake a londei." Isakeo, ja mawuta-wuta i londei. Ita'aro i Ito'na: „Mange ang kararĕmana, wo mange ilĕwu an dano waja se tĕla'uĕn iana; si ra'itja itjatinĕp, siitu ja ra'itja pinarusi i Amangu." Siituoka iwolenao-mange ang kararĕmana. Ilĕwunao tu'u m baja in tjupang wo n aroro' wo se sapa wona' waja, ja kupangoka ĕsa n da'itja nituminĕp. Indonao tu'u n iitu. Ja kumi'it in ta'ar i Ito'na, ja alinao-mange a si Inanga.

Itjatĕka'o-mange sia, ja iwe'enao a si Inanga. Ĕng kuano i Inanga an isia: „Ja mangeo tare itĕlĕs sapa-sapa am pasar si roit iana." Mangem sia, ja mailĕko si ĕsa tow maali-ali si meong, wo wueiĕnao: „Pawu'unĕn si meong?" Sumowato si maali-ali si meong: „Pawu'unĕn." Mueio ka'i sia: „Takura n iwe'eku isia?" Sumowato si mawangker si meong: „Kupang ĕsa." Siituoka iwe'eo i Anak i Tjolano si tjupang ĕsa iitu wo indonao-mai si meong.

Maja'o wona' pira ngando, ja kalingaana im bawean ĕn sumengkot an tana' walina. Maio in sera nimoleo, ja iwe'eo i Anak i Tjolano an isera si meong, ĕng kuanao: „Sa itja-sale'miow, ja irapimiow si meongku." Kuano e sumengkot: „Itjasale'ami, ta'an sapa in toroami i maali isia?" Kuano i Anak i Tjolano: „Paaliniow eta' mange-wo."

Siituoka indono-mai e sumengkot si meong. Moleo sera, mĕmole-moleka sera, ja sera mailĕko im punten. Siituoka sera sumuwa' ambitu. Sumuwa'o sera, ja sera mange a si Tjolano. Mangem sera, ja pĕwueiĕno i Tjolano, ĕng kuanao: „Tonapa kamu?" Sumowato sera: „Am puntem balina-wo, wo sumuwa'-mai a si punten iasa." Kuano i Tjolano: „Masale' kamu n tĕ'tĕkangku?" Sumowato ka'i sera: „Masale', ta'an sapa n tawoiĕn?" Kuano i Tjolano: „Mate se kawok am baleku; pa'pa'an ĕn a si tana' iasa ja kĕli tjawok, iaka-akar in da'itja toro kuman, mamaande-andetangkĕ' wo se kawok. Ta'an marengo-mange kamu-wo, túmĕna-tĕnaoka-mai in sa aku kumano."

Mangem tu'u sera, kumi'it in aitjua i Tjolano. Maio tu'u

in tjumano si Tjolano, ja mangem tu'u sera. Itjatĕka'-mange sera, ja ipaompĕro ng kanĕn i Tjolano. Ja si meong airapierao-mange, ta'an sinaputerakĕ'. Siituoka maja'o-mai se kawok wo iwĕkarera-mio' si meong wo mĕrintju-rintju'ku'oka sia ĕ matangka' se kawok, akar im pinakaindo-indona se kawok am bale i Tjolano, se tani'tuo tu'u in tjakĕli. Siituoka kalingaano e tow a si ro'ong iitu, ĕng kuanerao: „Ja n a si Tjolano, kine, wawean meong!" Siituoka towano e tow a si ro'ong iitu se maali-ali si meong, wo sera tĕ'tĕkanera in si meong ja mindooka se kawok am baleera. Awoja tani'tu ĕ nimamuali, iaka-akar i marengo sera, ja sera weano tĕ'tĕk ra'io aipakasake a londei.

Itjatĕka'o tu'u-mai an tana' pĕngĕna-ngĕna'anera, sera ja iwe'eo tu'u ĕn aipatĕ'tĕk si meong tani'tuo in tjakĕli. Pailĕkĕnoka i Ito' i Anak i Tjolano m baja se itu, ja ng kuanao a si makaito' isia: „Sumere kua'a eta' e! se iana ja ra'itja pinarampas."

31. Sisisilĕn an doro' i Toja'ang Kĕrok, sinisil i Abed Nedju Sarajar, Sulu'un.

Mamualio-mai tow si toja'ang isia, ja mĕngame-ngame'kĕ'; mande ambitu si Inanga wo si Amanga e mĕngame-ngame'kĕ', kaapa makan, kaapa mawaja-waja' e mĕngame-ngame'kĕ' sia. A si makasa tintjasan i Inanga wo si Amanga i mange-mai tale'. Maja'o sera, rumojoro si Toja'ang isia wo mawaja-waja' mĕngame-ngame' an unĕr in tĕmbĕran. Palinanoka i Tjolano, ja mare'eo si Tjolano wo ipĕkitowa i Tjolano sia, ĕng kuano i Tjolano: „E toja'ang iana! sapa ĕn ipĕngame-ngame'mu?" Sumowato si Toja'ang kĕrok, ĕng kuanao: „Akarao." Wueiĕno ka'i i Tjolano: „Nimawisa si Inangu wo si Amangu?" Kuanao: „Nimange-mai pongkolan-tumow." Kuano ka'i i „Tjolano: „Sapa?" Kuano i Tjĕrok: „Nimange-mai pongkolan-tumow." Kuano i Tjolano: „Sapa si ipakuamu: pongkolan-tumow?" Kuano ka'i i Tjĕrok: „Pongkolan-tumow tu'u ja!" Siituoka

pa'pa'an in da'itja kailĕkan i Tjolano si ipasowat i Tjĕrok, ja iru'ndu'nao sia, ĕng kuanao: „E Kĕrok, marengo!"

Marengo si Tjĕrok, wo maame'o ka'i. Marengo-mai si Inanga wo si Amanga, ja ipĕkitowao i Tjolano, kuanaö: „Sapaka si anakiow si Tjĕrok, pateno mata' eng kare'enoka ĕ mĕngamengame'." Kuanerao: „Si Tjolano tu'u ja."

Mando tu'u-mai iterewa'o a se tow ja im baja se tow lumowĕng si Tjĕrok kumali i lowĕngan isia siow ngarĕpa ĕng kararĕm. Palingano i Tjĕrok im pateno sia, ja ng kuanao: „O Ina' wo Mama', kumi'it aku in ilowĕngo, ja wean-ai meong aku wo pisoẇ ĕsa itjawalitju." Siituoka ki'itano i Inanga wo si Amanga.

Pakakalin tu'u-mako e tow ĕ lowĕngan isia, ja sia angenomai wo ilowĕngo. Itjatĕka'-mio' a lowéng sia, ja sia kumalio wo ng kuanao i makua a si Meong: „Kumo'kor, e Meong, iaku ĕ makali en da'ipe' winean im batu." Siituoka kumo'koro si Meong. Kamang in tajango ĕng kino'koranera, ja lumĕtupomio' ĕm batu aiwĕkar ambitu, anaitu ra'itja kinauma'an im batu sera. Tani'tu mĕmaja-maja' ĕn ĕndo e mĕngali-ngali si Tjĕrok, mako'kor si Meong. Po'owo in sĕrap si Tjĕrok wo si Meong ĕn an darĕm in tana', ja kumĕsoto-mange am bawo in tana' nirumoro' im bĕngi.

Itjatĕka'o-mange am bale i Inang wo si Amanga sera si Meong, kuanerao: „O si Tjĕrok si a'i!" Kuano i Tjérok: „Iaku!" Kuanerao ka'i: „Nitumambisa ko wo aitjawarenge'-mai?" Kuano i Tjĕrok: „Iaku nimakali, si Meong ĕ nimako'-kor, anaitu aitjawarenge'-mai." Numuwu'o ka'i si Tjĕrok, kuana: „Itĕlĕs-ai roke aku, wo sapatu, wo kastor, sa itjasale'-miow." Kuano i Inanga wo si Amanga: „Kaitu-itu ko mapales embai?" Kuano i Tjĕrok: „Me'e weta'-wo." Siituoka tu'u ki'itano i Inanga wo si Amanga, akar si Tjĕrok i makarakaraioka in tjarai e wangko-wangko', wo mawaja-waja'. Mawaja-waja'oka sia pailĕkĕnö i Tjolano, akar in aipĕkitowana, kuanao: „Nitumambisa ko wo aitjawarenge'-mai, e Kĕrok?" Sumowato si Tjérok kuanao: „Sapaka aku ja manĕsĕloka

wo'o mareng-ai, ěnta'an airu'ndu'ke'-mai i Apo'mu wo si Inangu, ja in sapaka kine ko e Kolano, mio'-mai in tjaraimu. Waja se pěkaraiěngku anio' aiwe'eera-mai." Kuano i Tjolano: „Ulit na?" Kuano i Tjěrok: „Ulit. Kailěkan i Tjolano in ěsa, in si seio si makakarai tanu si a'i ambia?"

Mando tu'u-mai tumerewa'o si Tjolano, ěng kuana: „Waja se tow kumalioka im baja'angku." Siituoka kumalio se tow. Ta'an si Tjěrok(ě)kě' ě nitumuru' in tjinalian. Pakakalin-ako ja ilowěngo si Tjolano, akar im binarengan sumama-sama'. An somoi-ai iitu mueio si pěnana'an i Tjolano, ěng kuanao: „E Kěrok, ro'na mareng-ai kawisa si Tjolano?" Sumowato si Tjěrok: „Ro'na mareng-ai in tjawuruk si sěrap." Pangěnangěna'anoka mai, ra'io mareng-ai si Tjolano, maka-akar si makangaranoka in Tjěrok ě nimaindo kolano a si ro'ong iitu.

32. Kukua an doro' e Rua Mětuari Ula, sinisil i Paulus Mumu, Lěilěm.

Sapaka se rua mětuari anio' ja ra'itja wana pěnamun. A si ěndooka makasa, ja iru'ndu'o i Matu'a si Tuarina ěng kuanao: „Ipangere-mai tjo'ko' tělěsan kita." Siituoka maja'o si Tuarina mangere ko'ko' tělěsan. Itjatěka'-mange sia, ja mueio ko'ko' tělěsan. Pa'pa'an in da'itja wana ě me'e ko'ko' tělěsan, kua'a sia ě marengo-mange a si Tjaka'na. Itjatěka'-mange sia, ja wueiěno i Tjaka'na ěng kuanao: „Nimakaereka-mai tjo'ko'?" Sumowato si Tuarina: „Ra'itja wana ě me'e." Kuano i Tjaka'na: „Ja en da'itja wana ě nime'e ko'ko' tělěsan, ja mange ipangere-mai wulinga' tělěsan."

Siituoka maja'o mangere wulinga' e ko'ko' tělěsan sia. Itjatěka'-mange sia, ja mueio wulinga'. Makaereo tu'u sia, ja siow ěm bulinga'. Kua'a sia ě marengo a si Tjaka'na. Itjatěka'-mange sia, ja wueiěno i Tjaka'na: „Awoko, piraka ěm bulinga' kinaereanu-mai?" Sumowato si Tuarina: „Siow." Kuano i Tjaka'na: „Iema'o-mio' wean im bulinga'; en iitu n siow, ja iema'-mio' siow, eken měkele ěsa. Tani'tu tu'u ě nimamuali.

Awoja ĕnto-ĕnto'anoka ĕn an somoi-ai iitu, ja tumengeo-mai kawajokĕ'. Kuano e rua Mĕtuari: „O toro! wulinga'kĕ' tu'u ja nimamualio kawajo, kumarua sapi, kumatĕlu membe', kumaĕpat wawi, kumalima kö'ko', kumaĕnĕm gansa, kumapitu wewek, kumauwalu asu, wo kumasiow meong." Kuano i Matu'a in tjumua a si Tuarina: „Naramĕn im pasakean si tjawajo."

Ja kini'itan tu'u i Tuarina. Makanaram-ako im pasakean, kua'a sia ĕn iwa'kĕs(ĕ)nao. Angenaoka wo'o im boondo ja niindoo i Tjolanoera. Siituoka ja mangenao itjua a si Tjaka'na: „Je, niindokĕ' re'e i Tjolano si tjawajo." Kuano i Tjaka'na: „Tambisantao rake sia!" Mawĕngioka-mio' a si ĕndo iitu, ja marengo-mange si Tjawajo wo ng kuanao: „Tio'o minde-inde' kamu, ta'an kamu ja tumintjas a si ro'ong iasa." Kuano ka'i i Tjawajo: „Maja'o kamu wo, en aku ja tumondongoka."

Maja'o tu'u sera, ja itjatĕka'o-mange a si ro'ong paangeanera. Ra'itja tu'u ure sera n ambitu, ja tumengeo-mai si Tjawajo. Kuano e rua Mĕtuari: „O toro! nitumondongka tu'u re'e-mai si Tjawajo." Mĕnto'kĕ-'mio' tojo', ja maio se airu'ndu', maimange si Tjawajo. Kuano i Tjawajo: „Ra'io mange aku." Siituoka kuano e airu'ndu'-mai i Tjolano: „Marengo kua'a tare kami!" „Itjatĕka'-mange a si Tjolano sera, ja sera wüeiano i Tjolano: „Ĕnso' si Tjawajo mangemiow-ai?" Sumowato se airu'ndu'-mange: „Nitjumuaoka-mai in da'io mai sia." Kuano i Tjolano: „Iwajao-mange sia."

33. Kukua an doro' e Ambalesa wĕrupe' nimamale wo si Sawurang wo si Sopit.

Sapaka se Ambalesa wĕrupe' nimamale, ja nimĕwale an tĕmbir i lüa'an i ĕsa rojongam bangkĕr wo kasawurangan. A si makasaoka ja tumana'o-mai si ĕsa Sawurang, wo sia maja' nimantĕr(ĕ)kĕ'-mai am bale e Ambalesa anio'. Ja am pagĕroka sia, ja mĕta'upo wo si Sopit. Kĕilĕk(ĕ)kĕ'-mange i Sopit si Sawurang, ja sia mainde'o wo mĕsisipo wo'on an dukut. Janta'an pailĕkĕn-ako i Sawurang in sia i mĕsisipo, ja ng kuanao: „E

Sopit! tio'o mĕnĕ-ĕnĕp an iaku, ra'itja kua'a re'e mĕtaranak kita?" Ĕng kuano i Sopit: „Tani'tuka ka'i n aitjua i ito'ku Liwang an iaku a si tjawisaona', ta'an aku ja mĕnginde-nginde'kĕ' se itjamu in Sawurang." Ĕng kuano i Sawurang i mĕwuei: „Ambituka se makawale in anio'?" Sowatĕno i Sopit ĕng kuana: „A si tjawoondo si tuama ja nitumalun, e nimaali-ali im pukĕt, wo mawali-wali se asu; anae wajaoka si wewene n a mange mbitu."

Siituoka si Sawurang mĕla'u-la'uso-mange a si Wewene isia. Itjatĕka'-mange sia, ja malintĕro si Wewene wo mĕtintjaso wo'o n am pĕsiwona. Janta'an sia pinerokĕ' i Sawurang, ĕng kuanao: „Tio'o tumintja-tintjas, en da'itja kua'a tambisangku ko." Tani'tu sia mĕniwo-niwokĕ'. Siituoka ng kuano i Sawurang i mĕnow si Wewene itu: „Maio, angenta-mai tjupa." Ĕng kuano i Wewene: „Sama', ĕn ta'an si sei ĕ lumaput?" Sumowato si Sawurang: „Iakuoka ĕ lumaput." Jawo sera mangem. Makano in tjupa sera, ja ng kuano ka'i i Sawurang: „Iwe'emu-mai n sengkamu, wo iĕpe'ku." Ja kini'itan tu'u i Wewene n iitu, iaka-akar ĕn sengkana aiwaleo i Sawurang ang kamana. Ipakawalena-mako n iitu, ja ng kuanao: „Kalo'or e! ĕn ta'an wiwine' ka'i ĕ lo'or ja! iwe'emu-mai ka'i n iitu-wo." Ja iwe'eo ka'i i Wewene n iitu. Jawo makaapu-mako ng kupa, ja ipĕkiwareng(ĕ)nao wo'o se niiram i Sawurang iitu. Janta'an si pangilĕkana iitu ja tinalakĕ' i Sawurang in ĕnow, ĕng kuanao: „Maio, mangeta indon tu'is." Kuano i Wewene: „Me'e weta' e na." Tani'tu mangem tu'u sera.

Ja sapaka si Sopit nitjumi'i-tji'it(ĕ)kĕ'-mange isera, ang karapi i maĕnĕ-ĕnĕp an isera. Ja mangere-ngereoka tu'is sera, ja sera itjasumpako-mange an dangka' in tjĕpal katu'isangka ka'i. Mĕkembu-kembutoka in tu'is si Wewene isia, ja sia ipĕ'-pĕso-mio' i Sawurang in ipus(ĕ)na ang kĕpal rurarĕman iitu, iaka-akar sia in aitjalĕpok-io'. Kamang sia in aitjalĕpoko, ja si Sawurang mĕrioro mareng-ange am bale i Wewene itu, en sia ja mangeo mangun in owa'na itji'itoka a gio i Wewene aiwilang(ĕ)na.

Malui-mako si Sawurang, ja marengo-mai am bale si Mĕnana' a si aitjawilango. Ja am pa'pa' tu'u si Sawurang i nigumioo i gio i Pĕnana'an i tow isia, ja sia ra'itja katu'usana in sapaka re'e sia ja Sawurangkĕ', mande i ngĕru m bow(ĕ)na. Ja a si tjatĕluan ngando im bawa'andoo, in sera in dua i nimĕwali-walio an tutuw ka'i i tuama iitu in ang karimbaimbangan i mata'nei si Pĕnana'ana i mawowoka ngĕru, ja tumengeo-mai si Sopit an dangka' in seip im baleera, ĕng kuanao tana'i: „E Apo'! alian-ange api si Ene, en ailĕpok ang kĕpal." Siituoka itjaĕmbowo i Sawurang si Sopit, wo sia pĕriorĕnao wo'on in dumintuk. Janta'an sapaka n aitenge i Sopit, ja pĕnigi-nigilĕnoka i Tow, iaka-akar in itjuanao a si Sopit: „E Sopit, sa ulit tanu ĕn aitjuamu, ja iwali-mange aku."

Jawo tu'u sia mindoo-mai api wo sera mangem, si Tow ĕn an somoi, maki'it-ange si Sopit, i mĕnenge-nengekĕ' tanu in aitengena tarepe'. Itjatĕka'o-mange ang kĕpal sera, ja mĕnenge-nengekĕ' si Sopit, wo sia muntĕpo-mio' pĕki'itĕn ka'i-mio' i Tuama ipawali-walina. Mĕta'upo-mange sera in ambalesa, ja ng kuano i Wewene: „Ambia'i aku, janta'an marengo-mange ko-wo, wo mange paten si Sawurang. Nio' aku, en aiwilang(ĕ)nao." Jawo mĕrioro tu'u-mange si Tuama isia i mange mate si Sawurang am baleera. Patena-mako sia, ja warengĕnao-mange i mange-mai si Pĕnana'ana.

Ja akaroka ka'i-mai iitu se ambalesa anio' marengo ka'i ang kaĕlu-ĕluran wo ng kasale-sale'anera tanu in dior; ja itu niange-mai in tjatawe'e reken wo ng katalĕsĕnan wo ng kataupusan i Sopit.

GROEP V.

---

34. Kukua an doro' i Ĕsa Make'et wo si Lolok.

Sapaka si Make'et anio', ja ĕm pake'etana a mange ĕn dowar; ja kasusur im boondo wo ĕm bawa'ando ja sia mange kume'et. Susur(ĕ)na i mange ja ra'itja wana ĕm pe' mangena paalin-ai. Siituoka ĕng kuanao: „En aku re'e ĕn da'itja wana ĕm pe' mai paindon am pake'etangku, ja maitju ĕpe'an i lumukut mainde' sapa si maperas im pe'ku."

Mando tu'u-mai ja sia mangeo lumukut, nitumo'tol i mamoondo akar i mawawa'ando. Kamang tu'u im bawa'ando, ja serenao-mange si tow an tu'ura im pe'. Kuanao: „O nange tu'u wona' si maperas im pe'." A siitukĕ' pailĕkĕnao tu'u masosoro wo katu'usana in sapaka sia ja lolok, wo ĕng kuanao: „Iwajape', iwajape'-wo, akar(ĕ)na in dumojor." Ja pailĕkĕnao tu'u-mange i marojoro, ja sia ilukut(ĕ)nao an tu'ura in daran. Ra'ipe' aitjatĕka'-mio' an tana' si Lolok e marojor, ja sia kĕrĕsĕno-mange i Makaupe'. Siituoka mĕkiampungo si Lolok ĕng kuana: „Ampung, ampung!" Janta'an pasowatĕngkĕ' i Makaupe': „O ra'itja, iitjoo si maperas im pe'ku." Ta'an da'itja mĕna' si Lolok ĕ mĕkia-kiampung, akar(ĕ)na in tjumua a si Makaupe': „Ampung; sa itjasale'mu, ampungan-ai aku, wo kita mĕkarĕtukoka." Siituoka ki'itano i Makaupe'. Kamang sia in tjini'itano, ja mueio si Lolok, ĕng kuana a si Makaupe': „O po'ow, awean pulintja' ĕng ka'kas(ĕ)mu ambia?" Sowatĕnao: „Wawean." Kuano ka'i i Lolok in sumowat: „Ja sama'. Sapaka ko ja mange-mai pukĕt, wo wawa'ando kita mai mamorapat, ta'an sapaka ko, ja makata'an-ako im pukĕt-

sa, ja mangeo rumu'ndu'-mai, en aku ja mĕnto' am pukĕt wo ilĕkĕnuoka kakĕli e wio'o rumumpak, kakĕli e patengku."

Mangeo tu'u rumu'ndu'-mai si Makaupe', siow se wio'o nirumumpak sinangawalitjĕ'. Palinano i makaka'kas ja nimĕwalitjĕ' nirumĕngkek. Io'onao, ja siow tu'u se wio'o nimate. Siituoka ja tumataro sera, wo ĕng kuano i Lolok: „Sapaka aku, ja iindokĕ'-mio' tĕkek am baja i giona a se wio'o iana, wo saputĕn-io' wo iwe'e-mai iaku." Siitu tu'u ĕng kini'itan i tow. Kamang si Lolok im bineano, ja ta'aranao si tow ĕng kuanao: „E po'ow, sa ko mange a si pĕnana'anu, ja tio'o mange ipakua-kua aku, eni! en tia' ĕng kamangu mapo'ow(ĕ)kĕ', pa'pa'an sa aku ra'itja mangemu ipakua-kua, ja sapaka ko itjomba'ku ang karapi i ngaran i Tjasuruangku wo si Tjasuruanu, sapaka ko ja ipatao-taor(ĕ)kĕ' ĕm baja im pangusuiĕnu, wo makaere, sama' ĕng kanĕn, sama' ĕm pasĕra'an. Wo itjuaku iitjo, kasiowan ngawĕngi wo kasiowan ngando ja kita mai mĕta'up ambia, eni!" Siituoka ĕng kuano ka'i i Lolok: „E po'ow, masale'ka ko ĕn ipakawalitju am baleku?" Kuano i tow: „Sama', sapaka aku, ja masale' mailĕk im 'balemu." Tani'tu iwalio i Lolok sia wo ĕng kuana: „Ja maio, kumi'it-ai iaku."

Maja'o tu'u sera; katare nimawaja'pe' an tana', kumarua nitumete am pondos, katĕlu nimuntĕp am palĕmboian in dano, ta'an sia ĕ mawaja'-mange ambitu nitumete-mange am pondos, ja pauma'angkĕ' in tutune im pondos; kuanao in tjumua a si Lolok: „Pauma'angkĕ' aku, ra'itja re'e toro maja', e po'ow." Kuano i Lolok: „Lisuan-io' in tana' makatĕlu ĕng keitjei, wo maja'-mai." Kini'itan tu'u i Tow. Maja'o tu'u sera, ja ra'io patunen, mange ka'i am palĕmboian in dano sera, kuano ka'i i Tow: „Malĕsĕngkĕ' re'en aku, e po'ow!" Kuano ka'i i Lolok: „Ramĕsĕn-itjo in dano ĕn amo makatĕlu ka'i." Tani'tu kini'itana ka'i. Siituoka muntĕpo tu'u-mio' ambitu sera, wo mio' an darĕm in tana'. Ja mĕmaja-maja'ka sera, sumosoro-mange am bale i Lolok. Siituoka ja ompĕrano kanĕn sera, ĕng kumano; ta'an da'itja nitjuman tu'tu', ja nimawĕsuo si Tow,

winĕsukĕ' in susuwa in tu'tu'. Siituoka mangilĕko i marengo am baleera si Tow. Ki'itano i Lolok, wo ĕng kuana: „O toja'ang, waja se itjamu rumakut in sĕra' wio'o wo paalintamange a si po'ow." Pakasaputĕn tu'u-mako ĕn sĕra', ja sera mangem karapi e toja'ang tĕlu nimio waja sĕra'. Ta'an sera ĕ nimawaja'o, ja tina'aran i Lolok in tana'i: „O po'ow! sawo kita aitjatĕka'o-mange am balemiow, ja tio'o ipakua-kua a si pĕnana'anu aku, en tia' mara'itjĕ' ĕm pangusu-ngusuiĕnu, eni!" Akar(ĕ)kĕ' itu.

35. Sisil an doro' i Mĕngange'et an Talun wo si Lolok, sinisil i Kumolontang, Sĕndangan, Sondĕr.

Kaindo-indono-mai ja wawean ĕsa tow mĕngĕna-ngĕna' a si ĕsa ro'ong a lawanan. Awoja sapaka si tow isia, ja mĕngange'et, janta'an ĕm pake'etana ja an talun an tajang-ange in do'ong. Kasusur im boondo wo ĕm bawa'ando si tow isia mange kume'et.

Maioka a si makasa in sia mangeo ka'i wo'o kume'et, ja sapa ĕ nimamuali? Pĕke'etanao ĕm pe', pailĕkĕna ja kine'-etano. Tani'tu tare sia marengo am balena. Maio im bawa'ando sia mangeo ka'i kume'et, ta'an angena, kine'etano ka'i. Siituoka marengo-mange am balena sia. Tĕlu ngando ĕm pe' itu ĕm pinĕnge'e-nge'etan i sei. Siituoka ĕng kuanao: „Tia'pe', wawa'ando si rombit isia mangeku ilukut." Awoja maio tu'u i mawawa'andoo-mio', ja mangenao ilukut. Sia nirumi'ndir a si ĕsa kaju ang kara'ter i a'kĕl pake'etana. Ra'itja nimaure-ure, ja palingana waweano tu'u ĕ marintja'kas-ai. Serena-mako, ja lolok, am pa'pa'an sia ja kolĕk pinangakaran, ja ĕm bu'uk(ĕ)na rĕnet, maose'oka an tana'. Sapaka sia ja mĕporong im porong tĕkek, ĕ giona o'lei tanu i lumut, wo sia mawulewuleng im binalu'. Itjatĕka'-mange an tu'ura im pe' sia, ja isangat(ĕ)nao-mange an dererot si ra'un itu wo sia sumosoromange eng kume'eto. Makake'et-ako sia, ja rerotĕnao-mio' ĕm pe' wo sia rumojoro.

Matawio-mio' in tana' sia, ro'naoka rua a'mbanga wo an

tana'o, ja teronĕno-mako i tow in tjumĕrĕs si Lolok wo timboiana am bu'uk. Ra'itja sapa ĕng kinala'us i tow i nimindo, ja nirumambus im porong, wo aipĕrior(ĕ)na i musĕk, pa'pa'an kailĕkan i tow isia, sapaka ĕm porong iitu ja wawean kĕtĕra. Siituoka ĕng kuano i Tow: „O inde', itjo tu'u re'en si manaram i mai marombit im pe'ku." Sumowato si Lolok, ĕng kuana: „Ja ulit, e kalo, ta'an sapaka aku ja aiparu'ndu'-mai e karapitju, am pa'pa'an in tarepe' iasa kami nimema' kasalesale'an. Anae sa itjasale'mu, wean-ai ampung wo iwĕkar-ai aku wo iwe'e-mai ĕm porongku." Sumowato si Tow, ĕng kuana: „Ra'io kawisa si porong anio' wo iwe'ekupe' iitjo." Siituoka ĕng kuano ka'i i Lolok: „Sa re'e tani'tu, sa si tjalo masale', ja ko iwalitju-mange am baleami." Sumowato si Tow, ĕng kuana: „Sama'; oteo kita mangem."

Tani'tu sera maja'o, maawo im bale i Lolok. Mĕmajamaja'oka sera, ja sumumpak-ange a si ĕsa kĕpal im batu; awoja si tjĕpal iitu wawean ĕsa lĕngkang tĕkek. Ituoka ĕng kuano i Lolok: „E kalo, tumimboio-mai am palukaku, wo kumi'it-ai iaku." Tani'tu sera muntĕpo-mange a si lĕngkang iitu. Ra'itja nimaja' rua ngarĕpa, pailĕkĕno i Tow sapaka ĕn ambitu ja ĕsa lalam bangko' mĕla'u-la'us a si ĕsa kapajasam bangkĕr. Sumumpako-mange sera, ja kĕkĕlian se masasau a lesar im bale. Siituoka numuwu'o si ĕsa matu'a a unĕr e kĕli masasau itu, mĕwuei a si ipĕngaru'ndu' upe', ĕng kuana: „Kua'itu si tow anio'?" Sumowato si ipĕngaru'ndu' upe': „Sapaka si tow anio', ja isiao si makape' si pĕngaangengku-mai. Ta'an aku ja kinauma'ana, anaitu sia aipakawalitju-mai." Kuano ka'i i Matu'a a si Tow: „E pŏ'ow! sama' re'en eng ko ĕ nimai. Sa ko masale', ja tia'pe' mare-wareng tarepe'. Woondooka i mamoondo wo ko mange karapi i maange-mai upe'; tio'o ko mainde-inde' in da'itja kuman."

Tani'tu tu'u kini'itan i Tow, iaka-akar sia in tjumanoka ambitu, wo tumĕkĕloka ambitu a si wĕngi iitu. Awoja woowoondope' tu'u i mando-mai, ja si Tow wo si Lolok mangeo ka'i tjume'et. Sera ĕ nimaja', nisumalukĕ' si lalam binaja'anera-

mai tjaawi'i. Itjatĕka'-mange an tu'ura im pake'etan sera, ĕng kuano i Lolok: „E kalo, iakuo ĕn sumosor." Sumowato si Tow: „Sama'." Makake'et-ako si Lolok, ja sia rumojoro-mio' wo sera mĕlĕp. Makaĕlĕp-ako sera, ĕng kuano i Lolok: „Sa itjasale'mu, e kalo, ja iwarengkĕ'-mai an iaku si porong niandet(ĕ)mu." Sumowato si Tow ĕng kuana: „Iupuso-mai an iaku si porong iitu, pa'pa'an aku ra'itja wana lalam balina ro'na kausuiangku porong tanu si a'i. Ko ro'nape' makaere porom balina, ta'an aku ja ra'itja; nimakaere weta' aku, am pa'pa'an an iitjo wo." Siituoka si Lolok masigi-sigil, tambisa ĕn do'na sia makaere im porong(ĕ)na iitu. Makata'neio si Lolok, ĕng kuana a si Tow: „Sa ko masale', e kalo, ja kita in dua mĕkara-karapio tare, kita ĕsaoka tawoiĕn. Tio'o mainde-inde' in tjakaapuan, sapakĕ' si itjasale'ta karĕngan itu ja kaerean." Si pangilĕkan iitu ja nienan i Tow. Awoja a si ĕndokĕ' iitu, sera in dua mema' ĕsa lawi paĕnto-ĕnto'an.

Mandoo tu'u-mai, ĕng kuano i Lolok: „E kalo! sapaka kita tarepe', ja mange an ta'asitj wo mamongkor." Ririor in sera wo mange an ta'asitj, ja sera nituma'tak pondos alerĕn pasĕwĕnan se pongkor. Itjatĕka'-mange an ta'asitj, sera tuminĕpo an dano, ta'an si Lolok ĕn an dior. Sera in an darĕm in dano, ra'itja makapĕndam-ai i malĕsĕm, ta'an tanukĕ' i mawaja-waja' ang katana'an. An darĕm in dano, sera mĕnepanepa se pongkor, kakĕli e pailĕkĕn, wo pĕnĕwĕ-nĕwĕnĕnera. Serenera in do'na akaro iitu ĕng kakĕtean i maali, ja sera marengo-mange a lawi, wo waja se pongkor itu tĕmburanera. Se tĕla'u im pinasĕra'era, ja mange ipawangker i Tow an do'ong. Ja makatĕlu pitu ngando sera ĕ nimĕngulu-ngulur tani'tu.

Awoja pĕndamĕno i Lolok in da'itja re'e kaandetana ĕm porong, ja indonao-mai si ĕsa pagi' tĕkek wo ĕng kuana: „E kalo, indono tare ka'i-mange si pagi' anio', irapit-ange im porong ambana, wo ita'ar(ĕ)ku an iitjo: sa ko wo manguma, ja tio'o tare itawangkĕr, mande se karo'ong(ĕ)mu wangkĕr ĕn uma, ta'an da'itja wana ĕ makaindo in tjakĕli im bene'

wo ĕn tandemu. Sa ko wo mamangker, patĕna-tĕnan-ange i makua ĕm be'ena, pa'pa'an tambisa si aitjuamu, ja ra'io itjareso. Sa ko wo mĕwawi, ja ra'itja ka'i wana ĕ makawawi tanu in tjĕkĕmĕl e wawimu." Siituoka indono-mai i Tow ĕm pagi', wo sia numuwu' ĕng kuana: „E Wa'ilan, kamang an iaku sawo tanu in ta'ar(ĕ)mu."

Kasomoian iitu ja sera mĕnsiri'ano wo mĕmbean in tjama wo ka'i mangilĕk kamang wo kalowiran a si ĕsa wo si ĕsa; tani'tu sera mĕtalitjuro, wo si Tow marengo-mange an do'ong(ĕ)na. Awoja si Tow anio' mangeo tu'u tumawoi, tambisa ĕn aita'ar i Lolok an isia. Maja'o tu'u ĕn ta'un, ulit nimamuali tanu i nuwu' i Lolok. Si Tow isia kĕkĕlian ĕm bene' wo ĕn tande, wo se wawina kumĕmĕ-kĕmĕlo-mai. Awoja se wene' wo ĕn tande wo se wawi itu pinĕmu'u-mu'un(ĕ)na iaka-akar sia ja kĕkĕlian ĕn doit. Ang kasomoian iitu ja si Tow isia nimaindo ĕsa Tow mamangker wo nimawa'ilan. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

36. Kukua an doro' i Toja'ang wo si Sĕra'-Tow.

Sapaka si Toja'ang anio', ja nimakaere mĕsea', ja putusĕnoka i Tjolano, ja ng kuano i Tjolano: „Sapaka ko, ja mange a si Sĕra'-tow. Sa sia wo kapandeianuka, ja ko ra'itja rantongĕn. Janta'an ko mange; ĕm paalinu-mange, ja waja in tatawoi e matawoi in tjaju, eng ko ja mange mema' im pumpunan isia."

Ja maja'o tu'u si Toja'ang iitu. Itjatĕka'-mange sia, pĕwueiĕno i tow Sĕra'-tow: „Sapa ĕm bawaja'mu?" Sowatĕnoka i Toja'ang, ĕng kuanao: „Sapaka aku, ja aru'ndu'-mai i Tjolano mai mema' im pitimu." Ja ng kuano i Sĕra'-tow: „Ja sama'." Ja pakaema'ana-mako ĕn iitu, ja ng kuano i Toja'ang iitu: „Jawo pinakaema'kuo ja!" Sowatĕno i Sĕra'-tow: „Ja sama'." Ja ng kuano i Toja'ang: „Janta'an waweane' tintja; ja mai mĕpe' ko, wo itjua-mai iaku se tintja wo itu rondorĕngkupe'." Mumpuno tu'u-mio' sia, ja kĕlĕwĕnao-mio', ja wueiĕna tu'u: „Awokoi si wisape' ĕn tintja?" Kuanao: „Kĕkĕ-

liane' re'e ja." Kuano i Toja'ang: „Tia'pe'-wo, wo ema'angku si anio'." Ra'itja si Toja'ang, e mapasa'o in du'una ĕpat. Pakapasa'ana-mako ĕn iitu ja ng kuano i Toja'ang iitu: „Jawokoi, e Sĕra'-tow! iitjoka ĕm pandei e aku?"

Ja si Sĕra'-tow iitu ja sija' nimangakar. Sapaka si Toja'ang anio' ja an tana' sangawiwi; jawo indon i Tojaang iitu ĕ laseran paser wo itu isakena a si Tjawajo Rĕgĕs i Sĕra'-tow, wo isakena ka'i witu ĕm piti pinumpunan si Sĕra'-tow. Am pa'pa'an in 'aipakasakeo ja tĕpianao si Tjawajo, wo sia tumeron, ra'itja nimaĕnto-ĕnto' wo a mangeo ĕ lawanan. Jawo isakenao a londei ĕm piti pinumpunan si Sĕra'-tow wo ĕ laseran paser. Jawo tĕpianao ka'i si Tjawajo en iwarengkĕ'-mange. Marengo ka'i-mange a lawanan si Toja'ang wo moleo-mange. Sumuwa'oka-mange, ja pĕwueiĕno i Tjolano: „Jawokoi, ĕnso' si niangemu?" Kuano i Toja'ang: „Kua'a sia e, kinĕtĕp(ĕ)kuo am piti."

Ja ng kuano i Tjolano: „Ja sama' ĕnta'an ko mitjo-mai i laseran paser a mitjo m Paantangan i Ĕndo." Siituoka moleo ka'i-mitjo sia. Mitjooka sia, ja nialinakĕ' ka'i-mai ĕn iitu, wo n iitu ituruk(ĕ)na a si Tjolano. Ja ng kuano ka'i i Tjolano: „Sapaka ko ja mako-mai tja'i i laseran paser am Pauntĕpan i Ĕndo; sawo itu paalinuka-mai, ja iitjooka ng kolano." Ja makom ka'i si Toja'ang mako mole. Makooka sia, pailĕkĕnao, ja ra'itja wana ĕ mateir, wo si laseran iitu isakenao-mai a londei.

Moleo-mai sia. Itjatĕka'-mai a si Tjolano sia ja pailĕkĕno i Tjolano pinaalitjĕ' kai-mai i Toja'ang iitu ĕ laseran. Ja ng kuano i Tjolano: „Kumi'it in tinĕndĕkangkuo, ja iitjooka tu'u karu' ĕng kolano ja." Iaka-akar tu'u in si Toja'ang iitu in aitjaamboo in tjolano a si tana' iitu.

37. Kukua an doro' i Mawĕris wo si Mengkat, sinisil i Sem Umbo, Tompaso', Guru an Tombasian an Dangka'.

Kaindo-indonoka-mai sapaka n a si ĕsa ro'ong ja pĕngĕnto-ngĕnto'an e rua mĕkarĕtuk, si Mawĕris wo si Songko'. Sera

in dua ja mĕkele rua ĕn anak. Si anak i Songko' ĕsa makangaran i Mengkat, si ĕsa ra'itja kailĕkan ĕ ngaran. Sapaka si Mawĕris wo si Songko' ja nimĕnta'aran in sawo ĕsaan-ange an isera n dior mate, ja se ula karĕngan teiran i mĕnonow(ĕ)pe'. An somoi-ai iitu, ja mateo tu'u si Songko', karĕtuk i Mawĕris. Awoja lĕkĕpĕno tu'u i Mawĕris ĕn ta'arera, wo towanao si Mengkat wo si po'ow(ĕ)na. Anaeitu mangem tu'u sera am balena. Ja sapaka sera tineiran tumoro-toro i Mawĕris, akaran in ure makaure sera kumĕmĕlo ĕm patamun i Mawĕris.

Makakĕmĕl-ako se ula, ja mĕnuwu-nuwu' se Mawĕris in ambalesa in tjarĕngan sĕra'ano se Mengkat i mĕtuari. Ta'an ĕ nuwu'era pinalingakĕ' i Mengkat. Awoja sapaka m patĕkĕlan e Mengkat i mĕtuari, ja ra'itja maera-era. Tani'tuka ka'i m patĕkĕlan e rua anak i Mawĕris. Awoja a si wĕngioka makasa pailĕkĕno i Mengkat si Mawĕris nimindoo-mai im pupus, wo itu tununa. Siituoka ja itjawe'eo an atena ĕ nuwu' e Mawĕris in ambalesa. Anaeitu an tutuw i Mawĕris i mĕtunu im pupus, ja pĕriorĕno-mange e Mengkat i mĕtuari i mangkai se anak i Mawĕris wo mange itĕkĕl am patĕkĕlanera. Wo sera sumawĕlo-mio' in tumĕkĕl am patĕkĕlan e anak i Mawĕris.

Ra'itja tu'u nimaure-ure, kumĕsoto-mai si Mawĕris maali-ali im pupus nimawa'ao, wo itupuna-mio' se rua anak(ĕ)na. Siituoka rakanĕno se rua anak iitu wo sĕra'anera. Lumukuto in tjuman, ĕng kuano e Mengkat i mĕtuari: „Tio'o solo-soloan, eng kami ng kĕmberĕn." An tutuwoka i makan, ilĕpoko-mio' e Mengkat an sale' ĕn sĕra' nimĕla'u-la'us an tana'. Siituoka maame'o se Mengkat wo sera iru'ndu' i Mawĕris mio' mangeremai in sĕra' iitu, ta'an maali-ali tjekepe sera. Awoja sapaka si tjekepe iitu aiwa'kĕsera an ipus i wawi wo sera tumintjas. Pakaseren-io' i Mawĕris ĕng kekepe ipĕngepe-ngepe, ta'an da'itja kailĕkana in ipusoka i wawi ĕ makepe.

Tumintjaso se Mengkat nimĕla'u-la'us-ange a si Tjolano, wo sera mĕnto'o witu. Sapaka si Tjolano makaanak rua m

bewene. Ra'itja ure se Mengkat ĕn ambitu, ja mĕwĕra-wĕra'oka sia wo si ĕsa Wawu' i Tjolano, makangaran Wulangkau'. Wo ang kasomoian sia pangilĕkĕno i Mengkat a si Tjolano. Awoja n iitu nienan i Tjolano. Janta'an kinuanan i Tjolano in tana'i: „Sawo kaangeanu-mai ĕn tatawun paser i Mawĕris, ja ro'na kamu tumane."

Siituoka tu'u mangem si Mengkat wo tumĕkĕl an darĕm im patĕkĕlan i Mawĕris. Tumĕkĕlo si Mawĕris, ja to'tolano i Mengkat i meso' ĕn tatawun paser iitu. Janta'an sangaweso' i Mengkat, mapolo ka'i-mai si Mawĕris. Am pa'pa'an tu'u makapirao weso'on i Mengkat, ja mio'o tumo'or-ai si Mawĕris mangere si mĕmeso-meso' in tatawuna paser. Pailĕkĕnao si Mengkat re'en. Siituoka wa'kĕsĕnao sia wo ng kuana: „Tarepe' ko ĕn sĕra'angkuo." Wo ng kuao i Mawĕris a si pĕnana'ana: „Tumu'uno-mange in darakanan ko, en aku mangepe'-mai tambĕlang nonoan." Itu'un-ako i pĕnana'ana n darakanan, ja si Mawĕris mangeo wo'o tume'tel in tjaju. Janta'an ng kuano i Mengkat: „E Apo', iwe'e-mai iaku ĕn tume'tel in tjaju ta'an ĕngkasĕne'-mai aku-wo, wa'kĕsĕnuoka ka'i-sa." Pakaĕngkasĕn-ako sia, ja indonao-mai m pati wo ipongkol(ĕ)na-mange in do'kos i pĕnana'an i Mawĕris. Siituoka mangenao indon ĕn tatawun paser i Mawĕris, wo sia tumintjaso. Paalinao-mange n iitu a si Tjolano.

Jawoja ng kuano ka'i i Tjolano: „Aweane' ka'i ĕn iru'ndu'ku iitjo, sa itu paalinu-mai, ja ko ro'na iwe'eku tumane a si Wulangkau'. Itjon-ai ĕn Dano am botĕl mĕrĕga-rĕga, a mitjo m Paantangan i Ĕndo." Awoja ĕ mitjo-mai si rano iitu, ja karĕngana sumake ang kawajo, e n iitu ro'na kaerean-ai sa itu pario-riorĕngkĕ'-mitjo. An tutuwoka i Mengkat i mĕmasa-masa in tumambisa sia ĕ mitjo-mai in iitu, ja sia makata'neio-mai si tjawajo i Mawĕris, rĕpĕt nimangakar, wo ng kuana: „Isiakĕ' ĕn sakeangku-mitjo." Anaeitu sia mange rumombit-ai si Tjawajo Rĕgĕs i Mawĕris. Janta'an si Tjawajo isia ja tumengekĕ' sawo indon e walina. Mangem tu'u si Mengkat. Makapira tu'u wo'o pĕindona si Tjawajo, ta'an mĕnenge-

nengekĕ', anaeitu mĕno'o-no'or(ĕ)kĕ' si Mawĕris. Janta'an pĕere-erena si mĕrombit, ra'itja kaereana, en sia maĕnĕp(ĕ)kĕ'. Maioka ang kasomoian tumenge si Tjawajo, ra'io nitumo'or si Mawĕris, am pa'pa'an itjua i Mawĕris, kasale'angkĕ' i Tjawajo i matenge. Siituoka indono-mai i Mengkat si Tjawajo wo sakeana i mitjo-mai in Dano am botĕl mĕrĕga-rĕga wo paalina-mai a si Tjolano.

Siituoka ng kuano i Tjolano: „Ĕsape' kai ĕn indonu. Siituoka tu'u-wo. Sapaka ko, ja mange-mai si Mawĕris, paalin-ai an iaku, am pa'pa'an sia ja talos lewo'." Siituoka pangereno i Mengkat ĕ lalan, wo ro'na si Mawĕris tangka'ana. Mangem si Mengkat wo tumongkei in tjaju i Mawĕris am patinanĕmana. Matongkeioka iitu si Mengkat, ja mai si Mawĕris. Ĕng kuano i Mawĕris: „A, nde'e! ambanao tu'u re'e si Mengkat." Ĕng kuano i Mengkat: „Ra'itja iaku si Mengkat, janta'an si Mengkat nimateo. Ririor wo sia mate, ja aitjuana i mai itongkei in tjaju i amanga ema'an pangko'na." Siituoka ng kuano i Mawĕris: „Sama' re'e en sia nimateo." Siituoka sembongano i Mawĕris si Mengkat matawoi im pangko'. Pakaema'anera-mako n iitu, ĕng kuano i Mengkat: „Pailĕkĕngku ja pute si Mengkat wo si Apo'. Anaeitu mĕpe'-mio' tumĕkĕl si Apo' wo kĕtĕpĕngku, itjua-mai iaku si wisa si tintja." Tumĕkĕlo tu'u si Mawĕris. An tutuw(ĕ)na i makatĕkĕl, ja mueio si Mengkat a si Mawĕris: „Ambisa si tintja?" Ituru'o-mange i Mawĕris. Si wisa n ituru' i Mawĕris, siitu m ba'kĕsĕn i Mengkat. Pakawa'kĕsĕn-ako i Mengkat ĕm baja se aituru' i Mawĕris, wo rĕpĕto waja ng kĕwa'kĕs(ĕ)na, ja numuwu'o si Mengkat, ĕng kuana: „Iakuo tu'uman si Mengkat ja, si pinĕsĕra-sĕra'nukĕ' wo'o. Janta'an ka'itje' ko nimamualio wetengku; ra'io kua'a itjakĕsot a si pangko' iana ko." Siitukĕ' ĕm pinalinga i Mawĕris, ja sia maĕmbowo wo sia kumĕtĕro wo'o ĕ mĕkĕsot, janta'an ra'io toro. Am pa'pa'an tu'u si Mawĕris ja kĕtĕ-kĕtĕrĕn, anaeitu mato'o-to'oroka ĕm pangko'. Awoja sangato'or-ai im pangko', sangatuke-mange Mengkat. Pinĕngulu-ngulur i Mengkat tani'tu akar in itjaambo-

mange im bale i Tjolano. Ĕng kuano i Tjolano: „Isiao tu'u si Mawĕris?" „E, isiao," ĕng kua i Mengkat, „janta'an tambisa wo sia ro'na pailĕkĕn? Sawo sia wuka'ano ja sĕra'anao tu'u waja se tow ambia." Anaeitu ĕng kuaerao: „Ja lutawénowo, wo wuka'an." Siituoka tu'u ja lutawĕn. Mate-mako sia, ja wuka'ano. Pailĕkĕno tu'u ja si Mawĕris(ĕ)ka re'e.

Awoja am pa'pa'an tinawoio waja i Mengkat ĕn airu'ndu' i Tjolano isia, ja iwe'eo i Tjolano si Wulangkau' mamuali pĕnana'an i Mengkat. Akar iitu.

38. Kukua an doro' i Sĕra'-Tow, sinisil i Servius Rawung.

Kaindo-indono-mai sapaka si Sĕra'-tow anio' ja mĕkarĕtuk wo si ĕsa Kolano. Awoja maio a si makasa sera in dua mĕnta'aran ĕsa ta'ar si ra'itja ro'na mĕntĕla'uan si ĕsa wo si ĕsa. Ĕng kuano i ĕsaan-ange an isera: „Sa iaku n dior mate, ja angenu-mai si pĕnana'angku maindo pĕnana'anu, wo tani'tu, sawo iitjo n dior, ja karĕngana si pĕnana'anu angengku ka'itje'-mai wo maindooka pĕnana'angku." Tani'tu n ta'arera in dua.

Awoja maja'o pira ngasĕrap an somoi-mai iitu, ja mateo si Tjolano. Ja itji'it in ta'arera, ja karĕngana si maĕsa-ĕsa itu maindooka pĕnana'an i Sĕra'-tow. Ra'itja pira ngando an somoi-mai im pinatean i Tjolano, ja angeno-mai i Sĕra'-tow si Maĕsa-ĕsa itu, maindo pĕnana'ana, wo karapi e rua toja'ang tuama ana'na ja ipakawalinao-mange am balena. Maja'o pira ngando an somoi-mai iitu, ja kakaapuano in sĕra' si Sĕra'-tow, wo anaitu ja itjaewenao ka'i in sumĕra' se toja'ang toloatĕkĕna. Awoja sapaka n aipaturu'na tawoiĕn a se rua toja'ang iitu, ja mauwit kaju iparuruk ang kawali pĕngarakanana se tow itjasale'na sĕra'an. Tani'tu ng kaju pĕngauwitĕnera i mĕtuari ja nimasu'uno.

Maio a si wĕngi makasa, tu'tulĕno i Sĕra'-tow se rua toja'ang iitu kara-karapi e rua toja'ang ana'na. Ĕ ngaran i luluna a se anak toloatĕkĕna, ja Sebat wo si ésa Kebat. Sera kinaraian i Sĕra'-tow in tjulo', ja se ana'na kinaraian im

buring. Sera ka'i pinĕtane n tinĕkĕlan, em pa'pa' se anak toloatĕkĕna ja aipaulun-onge, ta'an se ana'na ja aipaulun-eko. Tani'tu ng kĕtu'tul(ĕ)na isera. Ja kamang sera in aipakatĕkĕl(ĕ)nao waja am buni ja sia kumĕsoto-mange wo tumu'un in tjawali. Ja an tutuw(ĕ)nakĕ' i mĕtu'u-tu'un in tjawali ja aipakasawĕlo e Sebat in dua ng karaiera a se kasundurera karapi in tinĕkĕlanera ja aipĕsawĕlerao. Tani'tu pailĕkĕn-ako i Sĕra'-tow i makaluaro n dano, ja sia muntĕpo-mange am buni wo mange mindo-mai si Sebat wo si Tjebat, ilĕwu ang kawali. Ja sia nimatu'usoka im pĕkaraiĕn wo ng kĕtĕkĕlera; anae sia nimaange-mai se nimaulun-onge. Itjuana-mako sera ja se toloatĕkĕna, ra'itja, en se ana'nakĕ'. Awoja maroro'-mako sera, ja isu'up(ĕ)na-mio' mĕkele sangatatar se toja'ang makatĕkĕl wo sia muntĕpo-mange, mange tumowa-mai se toja'ang am buni. Kuana an isera: „Tumo'oro-mai, wo maio sumĕra', e ana'ku!"

Siituoka tumo'oro-mai se rua toloatĕkĕna itu, wo mange mindo im betengera, ta'an sera ja ra'itja nisumĕra', pa'pa'an kailĕ-ilĕkanera in sapaka n iitu ja tow wo rakanĕn. Anaitu ilĕpokerao-mio' am bo'so wo kuanerao a si tumoloatĕk isera: „Je, aitjalĕpoko n sĕra'ami! Wean de'e-mai api wo mio'amipe' itjepe in sĕra'." Tani'tu sera rumojoro-mio' an tana', maali-ali in tjekepe. Awoja sera ĕ nirumojor-io', ja ra'itja am pa'pa'an i mio'-mai in sĕra', ta'an sera ja tumintjaso, pa'pa'an sera mĕnginde-nginde'oka ĕ nimakasere se rua kasundurera in aipalĕwu i amangera ang kawali. Ja a si wĕngitjĕ' iitu sera nitumintjaso a si ro'ong iitu.

Mando-mai, ja se rua toja'ang itu mailĕko sapaka sera ja an unĕro in dĕkat e tow an sangaro'om balina. Tani'tu sera mĕmaja-maja' sumosor e mĕros in tjuntung, muntĕp an talun e kumĕsot an talun. Awoja pirakĕ' wona' ngando an somoi-mai iitu, ja sera itjasumpako-mange si ĕsa ro'ong; ja sapaka n a si ro'ong iitu pĕngĕna-ngĕna'an i ĕsa Kolano. Ambituoka sera, ja sera mĕnuwu-nuwu'o ja in sapaka sera ja mangeo tumuang a si Tjolano ambitu. Tani'tu sera mangem a si Tjolano wo muntĕp tow(ĕ)na. Awoja si Sebat nimakaere

tawoiěn mateir a se kawajo, si Tjebat měngauwit kaju iparuruk. Ang kasomoian-ài im pira ngando sera sumisilo-mange a si Tjolano an doro' in sapa wo sera nitumintjas am bale i amang wo si inangera. Awoja palingan-ako i Tjolano n sisil an doro' i Sěra'-tow, ja ng kuana an isera: „O, waja in tawoiěn i tow isia ja kailě-ilěkangku."

Ra'ipe' ka'i ure n an somoi-mai iitu, ěng kuano i Sebat à si Tjolano: „Masale' si Tjolano n tumělěs kawajo màpa'ilong im paser?" Sumowato si Tjolano: „Masale', tà'an ambisao n do'na kaereanu kawajo tani'tu?" Sumowato si Sebat: „A mange m bale i amangku." Kuano i Tjolano: „Sama', angeno-mai." Tani'tu tumi'iro-mange sia. Awoja itjatěka'o tu'u-mange sia; kaiuntěp(ě)nape'-mange a lesar im bale i Sěra'-tow, jà tumengeo-mai si tjawajo an untěp i lalandangan. Palingano i Sěra'-tow ěn tengena i tjawajo, ja ng kuanao an dekena: „Wona' pěrombitěno si tjawajo." Anaitu sia rumojoro-mio' maali-ali in ěěla'b wo màngena ipěěla-ěla'b si tjawajo. Ja sapaka si Sebat ja nirumarěm(ě)kě' an darěm i lalandangan, anae sia ra'itja pinailěk i Sěra'-tow. Ja pailěkěn-ako i Sěra'-tow in ambitukě' si tjawajo, ja sia marengo ka'i mange tuměkěl. Pěindono wo'o i Sebat si tjawajo, ja nitumengekě' ka'i. Siituoka ja rumojoro ka'i-mio' si Sěra'-tow, wo mio' makepe-kepe kaapa maěla-ěla'b si tjawajo; pa'pa'an in ambitukě' si tjawajo, ja sia mainde'o tare ěng kuana am basana: „Wona' re'e wawean mu'kur mali'tji-li'tjir i lalandangan." Anaeitu sia sumosoro-mange am bale wo mange ka'i tuměkěl. Siituoka ja weso'ono-mai i Sebat si tjawajo, wo paali-alina mange a si Tjolano. Ja maindo-mako n tělěsera ja waerano i Tjolano.

Siituoka ng kuano i Tjolano a si Sebat: „Itjasale'ku wo'o sa si Sěra'-tow pailěkěngku." Sumowato si Sebat ěng kuana: „Itu ra'itja ro'na mamuali, pa'pa'an sa ko wo mange an isia, ja ko mangenakě' sěra'an, ta'an sawo sia itjasale'mu i mailěk ja tarepe'kě' sia paalingku-mai an dior i Tjolano." Sumowato si Tjolano, ěng kuana: „Sama'; sa sia wo mangemu ipakawali-

mai ambia, wo ko ra'itja sĕra'ana, ja ko maitjuoka tamberan sangawetengan a se waja in tjinaereangku." Tani'tu maja'o si Sebat wo mange. Awoja itjatĕka'-mange an tĕmbir i lesar i Sĕra'-tow sia, ja sia mitongo-mio' tono wo itjusuna im baja in owa'na wo sia mange a si Sĕra'-tow. A mangeoka mbitu sia, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja airu'ndu'-mai i Tjolano, mai makata'u a si Apo' in sapaka si Sebat, si mai nirumombitange si tjawajo i Apo' ja nimateo, wo anaitu sa, kine, itjasale'mu ja mangilĕke', kine, kaju ambia, ema'an pangko'na."

Awoja kĕlinganakĕ' si nuwu' iitu, ja sia mangaja'ka'o-mai ang karapi i masale-sale'; wo sera rumojor-io', wo mio' mema' im pangko'. Ja kamang im pinakaema'erao, ja ng kuano i Sebat: „Itji'it im pinakaema'tao, ja ra'itja tanu in sama' tumĕkĕl-io' ambitu si Apo', wo iwe'eku n tututuw, wo ilĕkĕngkuoka mainde'-mako waweane' ĕn tintja." Siituoka tumĕkĕlomio' sia, wo itutuw(ĕ)nao-mio' ĕn tututuw wo se rua kaju itu wa'kĕsĕnao pĕwali-walin. Ja an tutuw(ĕ)na i mawa'kĕs, ja sia mĕngua-ngua a si Sĕra'-tow in tana'i: „Tia'pe', tia'pe'-wo! tia'pe' maero-ero'-wo, em pailĕ-ilĕkĕne' wona' re'e waweane' ĕn tintja." Awoja kamang im pinakawa'kĕs(ĕ)nao, ja wulengĕnao-mai wo sia maja'o-mange a si Tjolano. Ja an sangkum(ĕ)na i mawaja' ja sia mĕngua-ngua in tana'i: „Iaku tu'uman si Sebat, iaku tu'uman si Sebat!" Palingan-ako i Sĕra'-tow wo kailĕkana-mako in sapaka sia ja pinandeio i Sebat, ja sia makĕse-kĕseioka, mĕwĕka-wĕkar in owa'na, ta'an mande sia in tani'tu, ja ra'io iwĕta' i Sebat ta'an sia pĕmule-mulengĕnamange, iaka-akar in itjatĕka'. Itjatĕka'o-mange am bale i Tjolano sia, ja pangilĕkĕno wo'o i Tjolano sawo si Sĕra'-tow ro'na pailĕkĕna n amo. Janta'an ĕn iitu ra'itja kini'itana, pa'-pa'an kuana a si Tjolano: „Sawo sia wuka'anta in da'ipe' pinate, ja waja itjita pakaindo-indonao." Siituoka tĕngkitjĕneraomio' im pupus ĕn do'kos i Sĕra'-tow, akar i nimate. Mate-mako sia, ja wuka'ano i Sebat ĕm pangko'. Ang kasomoian-ai iitu sia ilowĕng.

Kaindo-indono-mai a si tjapiraan ngando an somoi-mai iitu,

ja kalingaano e tow a si ro'ong i Sĕra'-tow in sapaka si nimakaindo si Sĕra'-tow ja si Sebat. Siituoka sera in dua mĕtuari angkaiĕnerao, maindo kolanoera. Si Sebat nimaindo kolano, wo si Tjebat ja niindoera kumarua si Tjolano. Tani'tukĕ'.

39. Kukua an doro' i Sangarangan, sinisil i Servius Rawung.

Kaindo-indono-mai, sapaka ĕn a si ĕsa ro'ong pĕluku-lukutan i ĕsa kolano, ja wawean ĕsa wewene maĕsa-ĕsa makatoja'ang tĕlu toja'ang tuama. Awoja si Tjolano ambitu ja makatoja'-angka ka'i tĕlu toja'ang, ta'am bewene. Sapaka se wawu' anio' ja itjau-kaupus i Amangera, anaitu sera aiema'na ĕsa pĕngalĕle'an am palĕmboian in dano an da'itja wana tow ro'na mange makĕmu-kĕmu malĕle' ambitu. Wo aita'ar(ĕ)na kasusurera i mange lumĕle', ja karĕngan da'itja malangkoi a mapaso'o-mai si ĕndo, ja sera nimarengo am bale. Tani'tu sera ĕ mange mĕngalĕle'.

A si makasaoka im boo-woondope', ja sera in tĕlu mĕtuari mange ka'i lumĕle'. An tutuweraoka i malĕle', ja kumompo'-mai si ĕsa tuama pinangakaran in tjakolĕk, wajakĕ' in sangarangan ĕng karangka'na, mai nimindo-mange se tĕlu Wawu' itu wo ipakawalina-mio' an darĕm in tana'. Sapaka si Sangarangan, ja kakaja'ka'an muli-ulit am pa'pa'an sia mĕngawalu-walui-mio' in owa'na, matĕkek-ako-kolĕk e mawangkĕr-rangka' tambisakĕ' ĕng kasale'ana. Ja kasusur(ĕ)na in sumosor-ai am bawo in tana', ja sia tumĕkek-kolĕk in owa'na, ta'an an sangkum(ĕ)nape' i mawareng-io' ang kakolanoana, ja n owa'na mawangkĕro-rangka'. Awoja rumangka'o-mai si ĕndo, ja se tĕlu Wawu' iitu ra'ipe' mareng-ange am bale. Siituoka ru'ndu'ano-mange i Tjolano ĕsaan-ange a se malukar, mange milĕk-ai isera am palĕle'anera, mainde'-mako sapa ĕ nimange-mai wo sera ra'ipe' nimareng-ange am bale. Tani'tu ng karior si malukar itu mangem, ta'an mangenao pailĕkĕn, ja ra'itja wana sera n ambitu.

Siituoka ipĕrior(ĕ)nao-mange in tjumua a si Tjolano in da'itja

wana m pinailĕk(ĕ)na an isera. Kĕlinga i Tjolano in iitu, ja ipĕkirintja'nao se tow an do'ong sumembong i mangere se Wawu' tĕlu mĕtuari itu. Ruao ngando sera ĕm paere-eren, ja ra'ipe' kaerean. Ang katĕluan ka'i ngando, ja ipĕkiumungo i Tjolano ĕm baja se tow a si ro'ong iitu, wo wueiana sawo waweane' ĕn an isera ĕn da'ipe' nimangere se Wawu' iitu. Awoja wueiano se tow ja wajaoka se tĕlu toja'ang anak i Wewene maĕsa-ĕsaoka n da'ipe' nimangere. En iseraoka n da'ipe' nimangusui, ja ipĕkiwueio i Tjolano sawo sera ro'na makausui se Wawu' isera. Mangeo pĕwueiĕn sera, ja si Luluna e mĕtuari nisumowat(ĕ)kĕ' in tana'i: „Pe'tare ro'na makaere isera ĕm baja se tow ambia, ja wo'ope'ka-mai itjami in tĕlukĕ', wo anak ka'i i malĕnge-lĕngei! ta'an se tuaritju tu'u ja." Wueiano si tjumi'it isia, ja tanukĕ' ka'i in sosowat i tjaka'na. Ta'an maioka a si Tjaakaran, ja sia sumowat ĕng kuanao: „Ĕpe'anamioka i mangere."

Siitukĕ' ĕ nuwu'na, ja sera ipakawalio-mange an dior i Tjolano. An dioroka i Tjolano sera, ja sera wueianao ĕng kuana: „Ro'na kaereaniow i mĕtuari se ana'ku aitjatala? Sawo sera kaereaniow, ja ipakawali-mai an iaku, wo itjamuo in tĕlu ĕn tumane an isera, wo si sei ĕ makaere isera an itjamu, ja isiaoka maindo kolano sumawĕl an iaku." Sumowato si Luluna, ĕng kuana: „Pe'tare ro'na makaere isera ĕm baja se tow ambia, wo'ope'ka-mai itjami in tĕlukĕ', anak ka'i i malĕnge-lĕngei." Sumowato ka'i si Tjaunĕran, ja tanukĕ' in aisowat i Luluna. Ja maioka a si Tjaakaran, sia sumowat a si Tjolano ĕng kuana: „E Kolano! ĕpe'anamioka re'e, in tjaerean kaapa in da'itja." Palingan-ako i Tjolano ĕn iitu, ja ng kuanao: „Sapa ng karĕngana paaliniow, ja ro'na kausuian ambia." Sumowato sera, ng kuanerao: „Sapaka ng karĕngana paalinami, ja se anio'kĕ': tĕwi' wo sĕra' walunĕn, wo kure', wo pisow, pati wo tolu mĕkele ĕsa." Kailĕkan-ako i Tjolano in sapa waja ĕm paalinera ja pĕla'u-la'usĕnao i me'e.

Siituoka sera maja'o mangere. Ĕn tino'tolanera i nimere, ja a mange si rano pĕngalĕle'an e Wawu'-wo. Itjatĕka'-mange

witu sera, ja ng kuano i Tjaakaran a si Luluna: „Ilĕpok-io' ĕn tolumu wo ilĕkĕntape' sawo kita tumambisa ĕ maja'." Ilĕpok(ĕ)nao tu'u-mio' ĕn toluna, pailĕkĕnerao-mio' ja ipĕringiringin wo irojong in dano. Pailĕkĕnera-mako si tolu itu iparojongo in dano, ĕng kuano ka'i i Tjaakaran a si Tji'itĕna: „Ja iitjope' ka'itje' ĕ lumĕpok in tolumu." Ilĕpok(ĕ)na ka'i-mio' ja tanukĕ' ka'i i nimamuali a si Luluna. Kakaapuan ilĕpoko ka'itje'-mio' i Tjaakaran ĕn toluna, ja pailĕkĕnera ka'i-mio' tanukĕ' ka'i i nimamuali a se kaka'na. Siituoka sera maja'o sumalu si rojongan iitu. Ja ang kasiowan ngando in sera i nimasaluo si rojongan iitu, ja kalingaanerao-mange ĕn ĕrasa in sĕmpa'. Awoja siituoka sera tumulio tumĕrung an tĕmbir in dojongan, ĕnto'anera i mĕkipondos. Ja woo-woondope' a si tjapulu'an ngando, si Tjaakaran karapi i Tji'itĕna mangeo mĕkipondos an talun, ta'an si Luluna nimĕnto' sumiwo in tjanĕn.

An tutuw(ĕ)naoka i mĕpe'en, ja serena-mange si ĕsa tuama kukumbutan nimangakar, mange masalu'suk-ai in dano wo mĕla'u-la'us-ai an tĕrung wo kuman in tu'tu' pĕpe'enĕn. Pa'pa'an itu in tjaapunao, ja sia ipĕtokolo i nisumiwo, ta'an da'itja kinawoleiana si Tjumbut. Marengo-mai se nimĕkipondos, ja sisilĕno-mange i Luluna an isera sapa ĕ nimamuali, ĕng kuanao: „Sapaka aku tarepe' ja nimĕtokol wo si ĕsa rombit si nimai tjumaa-kaapu in tu'tu', sia ja kumbut pinangakaran, wajakĕ' in sangarangan ĕng karangka' ta'an ĕm bu'uk ja paweso'on. Sia mio'kĕ' nisumalu'suk-ai in dojongan; marengo-ka'i sia nisumalukĕ'-mio' in iitu." Numuwu'o si Tjumi'it isia, ĕng kuana: „Woondo iakupe' ka'itje' ĕn sumiwo." Tani'tu ĕ nimamuali. Mando-mai ja sia sumiwoo tu'u. Mĕpe'enoka sia, ja serenao ka'i-mio' si Sangarangan masalu'suko-mai in dano, wo sia mĕla'u-la'us-ai tjuman in tu'tu', iaka-akar in da'io wana ĕ nimatĕla'u. Siituoka sia ipĕtokol(ĕ)nao, ta'an da'itja ka'i kinawoleiana. Marengo-mai se nimindo pondos, ja itjuanao-mange sapa ka'i ĕ nimamuali. Siituoka ja ng kuano i Tjaakaran: „Woondo ja iakupe' ka'itje' ĕn tumiro' wo sia ĕpe'angkuoka."

Mando-mai in se kaka'na i nimangem ka'i mĕkipondos, ja sia mindoo pasĕk wo ipasĕk(ĕ)na a makali'tjir im patiro'an, wo sia tumiro'. Ja an tutuw(ĕ)naoka i mĕpe'en, serena ka'i-mio' si Sangarangan maaio, wo pĕla'u-la'usĕna in tjuman ĕn tu'tu'. Kinaroro'anakĕ' i makan, ja aipakawa'kĕso i Toja'ang am pasĕk ĕm bu'uk. Mawĕsu-mako si Sangarangan, sia mĕtintjas, ra'io toro. Siituoka sia pangkurĕnao in dara'as aka-akarana in tawio wo'o mate, wo sia ĕngkasĕna, wo mangena irojong. Marengo-mai se nimindo pondos, ja itjuanao-mange an isera in sapaka si Sangarangan ja pinangkur(ĕ)nao wo airojong(ĕ)nao.

An somoi-ai iitu, ja sera maja'o, mio'om a lua'an in dojongan. Itjasumpak-ange i lawanan sera, mueio si Tjaakaran, ĕng kuana: „Itji'it im pailĕkĕniow tambisa si rojongan anio', marojong mala'u-la'use'-mange a laur, kaapa nisumĕraro?" Sowatĕnerao: „Ra'itja katu'usanami." Siituoka ng kuano i Tjaakaran: „Sapaka itu, ja mala'u-la'us-ange an unĕr i laur, anaitu kita kumakaja londei wo woleanta-mange." Tani'tu itjakajaerao londei ĕsa, wo sere moleo-mange. Ang kasiowan ngando sera itjasumpako-mange in dano mapulis, iaka-akar ra'io itjawole ĕ londei. Ambituoka sera, ĕng kuano i Tjaakaran a si Luluna: „Tinĕpĕntao ambia sera, anaitu wa'kĕsĕntao an dere'enan ko, wo ko tuminĕp, ta'an sawo ko ra'itja makatang, ja mero'-mai im pondos wo we'mbetĕnamioka." Pareke-rekenĕn sangapulu' ngarĕpa ng kararĕm in tininĕpana-mio', ja iero'nao m pondos, wo tani'tu sia we'mbetĕn, en da'io makalĕsĕn. Itjakĕsot-ange a londei sia, ja tuminĕpo ka'i si Unĕra. Pulu'o ngarĕpa n tininĕpana-mio', iero'nao m pondos, wo ka'i sia we'mbetĕno, en da'io ka'i makalĕsĕn.

Maio a si Tjaakaran, ĕng kuanao: „Sa ra'ipe' aiero'ku m pondos, ja ra'ipe' toro we'mbetĕn." Ja rua ngapulu' ngarĕpa ng kararĕm in tininĕpana, ja sia mailĕk ĕsa tĕmbĕran lolo'oran. Siituoka iwa'kĕs(ĕ)nao am pasĕk ĕm pondos, wo sia sumaluo-mange si tĕmbĕran iitu. Katare-tarena in sumumpak-ange, ja wale i Maĕsa-ĕsa. Wo sia pĕwueiana: „E, Ra'a, ambisa m

bale i Tjolano ambia?" Sumowato si Maĕsa-ĕsa, ĕng kuana: „Tonapa re'e ko, en da'itja makailĕk im bale i Tjolano? Ĕm bale i Tjolano ja mange wueiĕn a se mĕndengkoman anu mange." Sumowato si Toja'ang: „Aku ja lumĕlĕme' am bawo in tana', ta'an sawo itjasale'mu, ja pĕkiinangĕngkuo ko." Numuwu'o sia, ĕng kuana: „Masale'kĕ' aku, ta'an sapao ĕm pĕkiinanganu iaku, en aku tow malĕnge-lĕngei?" Sumowato si Toja'ang: „Ĕng kasale'angku iitjo, pa'pa'an si inangku ja tanu'kĕ' ka'i iitjo." Tani'tu ngarananao si Toja'ang wo iru'ndu'na-mange a se mĕndengkoman. Mangeo mĕwuei si Toja'ang, sinowaterakĕ': „Mange wueiĕn a se mĕntĕluan." Mangeo ka'i a se mĕntĕluan sia, sinowaterakĕ': „Mange wueiĕn a se mĕĕpatan." Mangem a se mĕĕpatan, mĕlimaan, mĕĕnĕman, mĕmpituan, mĕuwaluan sia, ja nimĕngulu-ngulur(ĕ)kĕ' tani'tu, ta'an mangeoka a se mĕnsiowan sia, sinowatera: „Ĕm bale i Tjolano ja si anu mange."

Mangem am bale i Tjolano sia, wo mĕwuei a se ata ambitu, sawo ambisa si Tjolano. Sumowato sera: „Sapaka si Tjolano, ja siowo ngando n sumakit, anaitu sia makatĕkĕloka a si wuni anu mange." Kĕwuka'na-mitjo im papalĕn, serenao-mitjo se tĕlu Wawu' paere-erena, ja makalukut nisumaru-meko si Tjolano. Wueiano i Tjolano sia, ĕng kuana: „Sapa ĕ niaimu?" Sumowato sia: „Aku ja airu'ndu'-mai lumĕme' si Tjolano." Siituoka ĕng kuano i Tjolano an isia: „Sa aku wo kaema'-anu, ja tĕndanangkuoka si tjawajoku mapa'ilong im paser ko, wo m pakakajaan wo se ko'ko' makailĕk manani." Sumowato si Toja'ang, ĕng kuana: „Sapaka ko ja karĕngan eng kasama'-angkuoka." Kuano ka'i i Tjolano: „Sapa ng karĕngan iundam-(ĕ)mu iaku?" Kuano i Toja'ang: „Ĕn ipakalĕme'ku ja ra'itja wana n tow ro'na mailĕk, anaitu, sawo itjasale' i Tjolano, ja paparojorĕn se tow ambia." Tani'tu rumojoro waja se ambitu karapi e tĕlu Wawu'. Makarojor-ako waja sera, ĕng kuano i Toja'ang a se Wawu': „Mangeo indon-ai si tjawajo wo m pakakajaan wo se ko'ko', paaliniow-ange am bale i Maĕsa-ĕsa, wo aku ĕnto'on-ange ambitu." Kamangera in tumintjaso, sumo-

soro-mange si Toja'ang, wo si Tjolano mangena pangkurĕn, iaka-akar(ĕ)na i nimate. Mate-mako si Tjolano, rumojoro-mio' sia ĕng kuana a se ata ambitu: „Kasiowan ngando ja mange wuka'an-ange, en sapaka si Tjolaño ja nimaema'o."

Tani'tu sia maja'o mangem am bale i Inanga, wo sia mangeo tumu'tul en sera sumosoro am bawo in tana'. Itjatĕka'-mange a si pondos aiwa'kĕs(ĕ)na sera, ja sera mumpuno an sinangkong wo mĕkiwe'mbeto. Ja itjakĕsot-ange am bawo i londei sera, ja sera moleo maawo-awo-mai in dano pinĕngalĕle'an e tĕlu Wawu'-wo. Itjatĕka'-mai an dano iitu sera, ja iindoo e anak i Maĕsa-ĕsa kulintam bu'nut wo pakulintangan e Wawu' ambitu. Janta'an se tĕlu tuama isera ja mĕngĕnĕngĕnĕp(ĕ)kĕ' an da'ter im pĕngalĕle'an iitu, an tutuw e Wawu' i mĕnguli-ngulintang. Sawo wawean ĕ mange mĕra'nda isera i makulintang, ja ra'itja iwe'eera pailĕkĕn ĕn amo, ta'an ipasele-selengerakĕ'. Katu'usan-ako e tow in iserao se Wawu' i Tjolano, ja mangeerao itjua a si Tjolano. Kĕlinga i Tjolano in iitu, ja pĕriorĕnao i mĕkialer se kawajo sakeanera-mange in ambalesa, ja kĕ'kĕpĕnerao-mai se Wawu' wo isakeeramange a se kawajo.

Siituoka kumĕsoto-mai se Mĕtuari anak i Maĕsa-ĕsa wo mai mĕta'up wo se Kolano in ambalesa, wo ka'i sera isakemange ang kawajo, kara-karapi e Wawu' wo mareng-ange am bale i Tjolano. Awoja am baleoka i Tjolano sera, ja itjuao-mange i Tjolano in sapaka sia ja ra'io kolano, en sinawĕlano i Tjaakaran e anak i Maĕsa-ĕsa, en se rua kaka'na nimaindo kumarua i Tjolano. Tani'tu se Wawu' isera tinaneano e Mĕtuari, wo si Tjaakaran nimaindoo Kolano a si ro'ong iitu. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

40. Kukua an doro' i Rompas wo si Rompis wo si Sangarangan.

Kaindo-indono-mai, sapaka si Rompas wo si Rompis anio', ja pinontol i Tjolano i mangere si tjaakaran a se ana'na wewene, si aitjatala wo ĕnto'o paere-eren. Awoja ta'arano i

Tjolano sera, sa si sei si makaere isia, ja isiaoka ng kolano sumawĕl an isia.

Maio i maja'o si Rompas wo si Rompis muntĕp in talun, ja sera kinaialian lutaw. Mĕnuwu-nuwu'o sera, in sera ja mĕnsansawĕlan é mere, si ĕsa ĕ maja', wo si ĕsa ĕ mĕnto' sumiwo. Katare-tare si Rompas ĕ nimaja' mĕlutaw, wo si Rompis ĕn sumiwo. Makasiwo-mako sia, ja sia sumangiro in sa'mbĕl. An tutuw(ĕ)naoka i masangir, ja maja'o-mange si Sangarangan, mapala'us ninumuwu' a si Rompis ĕng kuanao: „E Rompis, pĕtokolĕnta!" Ja si Rompis nimangaja'ka' ĕ nisumere si Sangarangan, am pa'pa'an sia kinala'us i Sangarangan in tumu'il. Ja tare sera wo mĕmailĕkan, ĕng kuano i Rompis: „Ow! sa itjoo n do'on, ja maio!" Kuano i Sangarangan: „Ta'an sa aku kawoleianuka wo n do'kos(ĕ)ku itjatĕndĕk-(ĕ)muka an tana', ja ra'itja kanĕngku ĕn tu'tu' siniwomu, ta'an sa ra'itja, ja kaa-kaapungku ka'itje'." Enano-mange i Rompis, wo sera mĕtokol tu'u. Makaure sera ĕ mĕtoko-tokol, makalĕmbi si Rompis, ra'itja kakĕteana si Sangarangan. Kakaapuan itjaturu'o in si Sangarangangkĕ' ĕn takĕte, wo tani'tu kanĕno i Sangarangan ĕn tu'tu' kinaa-kaapuna.

Awoja maio si Rompas, pangereano in tu'tu' si Rompis. Itjuao i Rompis in tjinaapuo i Sangarangan. Mando-mai ja si Rompis(ĕ)kĕ' ka'i ĕn aitĕla'u sumiwo, em pĕĕngatane' kine i Rompas mainde' ka'i maitjĕ' kaapun i Sangarangan ĕn tu'tu' pasiwona. Ja uli-ulit tu'u ĕn tu'tu' siniwona maitjĕ' ka'i kinaapu i Sangarangan. Kumi'it si ĕndo iitu ja si Rompasoka ĕ nimĕnto' sumiwo. Makasiwo-mako sia, ja sia sumangiro ka'itje' in sa'mbĕl. Ra'itja ure kumĕsoto-mange si Sangarangan kinala'us(ĕ)na ka'i in tjumua: „Pĕtokolĕnta, e Rompas! Sa aku itjatĕndĕk(ĕ)muka an tana' ĕn do'kos(ĕ)ku, ja ra'itja kanĕngku ĕn tu'tu', ta'an sa ra'itja, karĕngan ĕn iitu eng kaapungku." Mĕtokolo tu'u sera. Makaure ra'io wo'o kakĕtean i Rompas si Sangarangan. Siituoka sia mindoo in sa'mbĕl pinasangir(ĕ)na, wo iparak(ĕ)nao si Sangarangan akar in tjinaindoan i Rompas sia. Siituoka kuano i Sangarangan: „Itu eta' tuama, ta'an si Rompis ra'itja

kĕtĕr. Ja maio ki'itĕno-mai aku, iwalitju ko mĕngat si Wawu' kaakaran e Wawu' i Tjolano nirumu'ndu' iitjo."

Kumi'ito si Sangarangan si Rompas. Mĕmaja-maja' sera tumbal-ange si rano wĕwĕlaram bo rararĕman. Susuiano i Sangarangan si Rompas, pa'pa'an mainde'kĕ' wo'o sia ĕ lumĕwĕt, ĕng kuanao: „Tumimboitjĕ'-mai ang karaitju ko, ni! eng ko mainde'kĕ' re'e lumĕwĕt. E, nange kua'a se wale anu mange, ku'kutĕnta kua'a i mĕngat ĕn iitu, sapaka n iitu ja wale e Mawĕris. Ta'an iitjokĕ' ĕ masosor, iaku ĕ maĕnto' an tana', wo sa ko paompĕranera in tjakanĕn, ja masarukĕ'-mange in tĕtĕngoan, en ipalĕtup-ai an iaku ĕn sĕra'." Enano weta' i Rompas.

Awoja makalĕwĕt-ako sera, ja sumosoro mange a si wale katare si Rompas, si Sangarangan nimĕnto'kĕ' an tana'. Si Rompas pinaompĕran e makawale in sĕra', kumano sia, aitji'-it(ĕ)nakĕ' an aitjua i Sangarangan, aipĕlĕtu-lĕtup(ĕ)na-mio' ĕn sĕra' wo pinĕnepa-nepa i Sangarangan. Tani'tu mĕngera-ngera-mange sera. Mĕngange-ngange, mĕngange-ngange, makakĕli e makawangkĕr ĕn sĕra' ipaompĕr a si Rompas. Maio a si wale kumasiow, ja si Rompas pamĕra'ano in tje'ke'. Itjatĕka'-mange am bale i Tjolano e Mawĕris sera, ja ng kuano i Sangarangan: „E, sa ko mange ambitu, ja mĕtokol-ange wo si Tjolano; sa ra'io kakĕteanu, sumiwitj-ai, wo mangekuoka tawangĕn ko." Mangem si Rompas kinala'us(ĕ)na wo'on i mate si Tjolano wo si pĕnana'ana. Katare-tare si Tjolano n aipĕtokol(ĕ)na, ta'an da'itja kaindoana en kĕlitjĕ' se nimange nimĕtokol isia, nae sumiwitjo si Rompas wo tumarepe'kĕ'-mai ambituo si Sangarangan. Ja ipĕtokolerao in dua se maĕnto-ĕnto' am bale i Tjolano. Ra'itja ure pinakapate-pateerao se ambitu.

Siituoka sera muka'o im buni-wuni; mangem a si tjumasiow, ĕng kuano i Sangarangan: „Rompas, ĕngatĕno-mange ambana si pangere-ngerenu, sa ambana ja iwalio-mange sia." Ĕngatĕno tu'u i Rompas a se makarete ambitu, eng kĕkĕlian kua'a re'e se wawu' ambitu. Serenao-mio' si paere-erena, wo sia towanao en sera ĕ mĕsawĕlo in sisim bo mareng. Marengo sera ja

sumakeoka ang kapal. Sapaka si Sangarangan nimĕnto'o a si ro'ong e Mawĕris, isiaoka ĕng kolano sawĕl i pinateera si Rompas. Itjatĕka'o-mange ang kapal sera, ja sera sumengkoto. A si makasa ja ng kapal iitu nitumuli ang katana'an. Kuano i Tona'as a si Rompas: „E Rompas, mange ang katana'an ko, angenu-mai si tjaju anu mange em paalintjupe'." Mangem beta' si Rompas. Pailĕkĕno-mange i Tona'as in si Rompas ja ang katana'ano, ja sia mario-rioroka mapawaja' in tjapal en itintjas(ĕ)nao si Wawu'.

Ja sapaka si Tona'as, ja sinisilan i Rompas in si Wawu' karapina, ja Wawu' i Tjolano a si tana' ambitu, wo tambisa n aita'ar i Tjolano, in sa si sei ĕ mākaere si ana'na, ja isiaoka ĕn tumane a si Wawu' isia, wo sia ka'i maindooka kolano isawĕl(ĕ)na an isia. Itjatĕka'-mange, ja si Tona'as mangem a si Tjolano, wo itjuana in sapaka si ana'na isiaka ĕ nimakaere.

Awoja si Rompas aitjatĕla'uo a si tjatana'an pinapatumpaan i Tona'as isia i mindo si tjaju a mange mbitu. Kaindo-indono-mai si Rompas mailĕk si wara' wo sia uwakĕna ĕng kuanao: „E Wara', weangku ka'itje' ĕlĕpĕn ambia ko, ta'an itelew(ĕ)mu ka'itje'-mange a si ro'ong anu mange aku." Sapaka si Rompas ja wawean ĕm pinĕkiinang(ĕ)na a mange mbitu, anaitu itelewo i Wara' sia, ipĕla'u-la'us(ĕ)na-mange a si Inanga. Awoja mawawa'andoo-mio' ja si Rompas malingao in supera wo lutaw. Kalintĕrano sia, eng karapi tja'i in tjulintang wo tamor wo se tetengen da'io ipakakua ng kakĕli mĕgigioanoka. Kuano i Rompas: „E Ina'! ambisa si patengean in anu mange?" Sumowato si Ina'na: „O, mema' re'e kasale-sale'an si Tjolano, eng kinaereano si ana'na aitjatala-wo, ja sia taneano tarepe'." Kuano i Rompas: „Angenta, e Ina', mangeta ilĕkĕn." Sumowato si Ina': „Ore' si sei si mange ambitu!" Kuano ka'i i Rompas: „O, ra'itja, am pagĕr(ĕ)kĕ' re'e ĕn da'ndaanta-mange." Kuano ka'i i Ina'na: „Ja mangem kua'a re'e ko e, ta'an tio'o itaure-mai, eni!" Tani'tu mangem si Rompas, mange makasere si Wawu' makalukut karapi i Tona'as. Kĕilĕk-ange

i Rompas si Wawu' ja sia rumu'ndu'-mange ĕsa tow, ĕng kuanao: „E anio'! iange-mai ĕlĕpĕn kita, iangekĕ'-mai si pakasarun i Wawu' anu mange, mange itjua-mai in tana'i: „Sapaka aku ja wawean ĕ nirumu'ndu'-mai, mai-mange si ĕĕlĕpĕn pakasarun i Wawu'."

Mangem si tow isia, wo paalina-mai a si Rompas si niangena-mai. Kĕĕlĕpo-mitjo i Rompas si ĕĕlĕpĕn iitu, kua'a sia ĕ miroto in sisim am bua'na in tjamana wo iwĕta'na-mio' a niĕlĕpana, wo ng kuana: „Mangem, e anio'! iwarengo-mange n anio', ta'an tio'o mangekĕ' iwĕta'-mio' tani'tu, ituruk(ĕ)kĕ'-mange sia si Wawu', eni!" Mangem ka'i si tow isia, wo ituruk(ĕ)na a si Wawu', si paĕlĕpan iitu. Kĕsere-mio' i Wawu in sisim, ja tani'tu ng kataporak sia mio'o tumo'or-ai wo numuwu': „E, ĕnso' si tow isia, si nirumu'ndu'-mai iitjo nimaalimai in anio'?" Iwalio-mio' i tow isia si Wawu' a si Rompas. Itjatĕka'-mio' ja iwalio-mange i Wawu' a si Amanga si Rompas wo sumisil in da'itja si Tona'as ĕ nimakaere isia, ta'an si Rompas. Am pa'pa'an iitu ja si Tona'as anio' aipĕkipate i Tjolano, wo si Rompas tumaneo a si Wawu' iitu a si wĕngitjĕ' iitu. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

41. Sisil an doro' i Pojo' i Lĕngei wo si Mawĕris.

Makawangko'-mai si Toja'ang isia, ja ng kuanao a si Apo'na: „Milĕke' asu tĕlĕsan aku." Sumowato si Apo'na ng kuanao: „Sapao ndo'on ĕn ipawe'emu pakanĕnera?" Kuano i Toja'ang: „Awĕse' tu'u aku ĕ mainu'oka am pakanĕngku ja." Kuano ka'i i Apo'na: „Itjokĕ' tu'u re'e ja."

Siituoka mangilĕko roit sia, rua roit, wo sia rumojoro mangere asu. Mawaja-waja'oka sia, ja pailĕkĕno i Tjolano; kuano i Tjolano: „Sapa m pawaja-waja'anu, e Toja'ang?" Kuanao in sumowat: „Maere-ere wo'on asu tĕlĕsan." Kuano i Tjolano: „Sa ko maere-ere asu, ja mange milĕk a se asuku." Siituoka mangem am bale i Tjolano si Toja'ang isia. Kuano i Tjolano: „Kua'a se asu e." Kuano i Toj'ang i muei: „Ta-

kura ĕm pangilĕkĕn isera?" Kuano i Tjolano: „Ja karapitjĕ' in upus(ĕ)ku iitjo, ja ĕsa an isera roit(ĕ)kĕ' ĕsa." Maero tu'u si Toja'ang rua ĕn doit, wo iwe'eo i Tjolano a si Toja'ang se asu rua, wo sera irapio-mange i Toja'ang a si Apo'na. Ja itjatĕka'-mange a si Apo'na sia, kuano i Apo'na: „Ore'! sa ko nirombit(ĕ)kĕ'!" Sumowato si Toja'ang, ĕng kuana: „E, ra'itja ka'itare, itjami si Tjolano ĕ nimĕtĕlĕs, ja.

Siituoka ja pĕwangko'onerao se asu, ja nimakaakar an tanu membe' ĕng kawangkĕr. An somoi-ai iitu, ĕng kuano ka'i i Toja'ang a si Apo'na: „Tumĕlĕse' sondang aku." Kuano ka'i i Apo'na: „Si sei ndo'on ĕn tĕlĕsan?" Kuano i Toja'ang: „Mangekĕ' tare ka'i a si Tjolano." Siituoka rumojoro sia wo maja'o. Mawaja-waja'oka sia, ja pailĕkĕno ka'i i Tjolano, kuano i Tjolano: „Mawisa ko, e Toja'ang?" Sumowato si Toja'ang: „Maere-ere sondang tĕlĕsan." Kuano i Tjolano: „Nio' kua'a ĕn sondangku e; ta'an makawe'ena in satu rupia." Kuano i Toja'ang: „O, satu rupia ĕm paalialintju." Kuano i Tjolano: „Indono re'e-mange ĕn sondangku." Ja indono tu'u-mai i Toja'ang ĕn sondang, wo waeranao satu rupia. Ja marengo-mange a si Apo'na sia, kuanao: „Kua'a tu'u ĕn sondang e." Kuano i Apo'na i muei: „A si seitja tu'u-wo?" Kuano i Toja'ang: „A si Tjolano-wo." Kuano i Apo'na: „O weta', ĕn tawangan i Tjolano an iitjo!"

A si ĕndokĕ' itu ĕng kuano ka'i i Toja'ang in tjumua a si Apo'na: „Papo', woondo-sa ja irajak-io' aku im boo-woondope'." Mando tu'u-mai irajako i Apo'na. Pakarajakĕn-ako ja si Toja'ang iitu kumano in dajak; wo makakan-ako, ja sia tuma'ta'o-mai se asu wo maja'o. Maja'o sia, nimuntĕp(ĕ)kĕ'-mange am pĕngĕlĕpan i Tjolano.. Itjatĕka'-mange sia, kuano i Tjolano: „Mawisa ko, e Toja'ang?" Ĕng kuanao: „Mĕpe'pe' wo'o maja' se asu." Kuano i Tjolano: „Ja lumukut wo mĕlĕp." Ja kĕlukut(ĕ)na-mio', ja sia pĕ'pĕsano e kake'et i Tjolano im busĕng, iaka-akar in ta'inaoka waja im pe' ĕn owak i Toja'ang. Kuano i Tjolano i mero: „E, ra'itja re'e maupus kamu!" Kuano e mapĕ'pĕs in sumowat: „Sapa ĕn itjaupus isia, wo

sapa im pĕsiri' isia?" Kuano i Tjolano: „Mai tjatu'u kuman ang karapitju, wo mĕlĕp." Sumowato si Toja'ang: „E, ra'itja tare manaram." Siituoka ja sia lĕse'engkĕ' i Tjolano, akar(ĕ)na i nitjumangkĕ'. Makakan-ako, ja si Toja'ang ra'itja wean e make'et ĕlĕpĕn. Kuano i Tjolano: „Mĕlĕp-ange katu'u am paĕlĕpĕngku." Siituoka mĕlĕpo si Toja'ang. Makaĕlĕp-ako sera, ja mĕtalitjuro, marengo-mange am bale si Tjolano karapi e kake'et(ĕ)na.

Ja maja'o ka'i si Toja'ang mange an talun. Ra'itja ure sia ĕ nimuntĕp-ange an talun, ja pailĕkĕnao se asu mali'tji-li'tjiroka in tu'ura in tambĕlang. Kuano in atena: „Tĕndakĕngkupe', mainde' se isera se ipakua in tjawok." Tĕndakĕnao tu'u, kumĕsoto se kawok wo indon e asu, iaka-akar in tjĕkĕlian se kawok niindona a si ĕndo itu. Wo sia mareng. Marengo sia, nimaja'kĕ' ka'i-mai am pĕngĕlĕpan i Tjolano. Itjatĕka'o-mai am pĕngĕlĕpan i Tjolano sia, ja ambituo si Tjolano. Kuano i Tjolano: „E, kakĕli tu'u re'e ĕ niindo!" Kuano i Toja'ang: „Uanu tare ena, e Kolano, tununtao se kawok, wo indoanta iĕlĕp." Kuano i Tjolano: „Ja me'e ja, ta'an pora-porakĕngkĕ', ore kauma'an-ai e kake'et." Pakatunun tu'u-mako se kawok, ja sumisiro iĕlĕp. Makaĕlĕp-ako sera, kuano i Toja'ang: „Somoioka-mai, e Kolano, rumioro aku, ore ka'i mai pĕ'pĕsan e kake'et(ĕ)mu." Kuano i Tjolano: „Sama', intao ko-wo, rumirioro."

Siituoka maja'o tu'u si Toja'ang, marengo-mai am bale. Itjatĕka'o-mai sia, kuanao a si Apo'na: „Kua'a tu'u se kawok e!" Kuano i Apo'na: „O inde' tu'u re'e kakĕli!" Kuano ka'i i Toja'ang: „Se anio' wu'unĕn, se a'i pasĕra'antaoka." A si ĕndokĕ' ka'i iitu kuano i Toja'ang a si Apo'na: „Papo', woondo-sa ja itiro'-mio' kanĕn se asu wo irajak-io' aku." Mando tu'u-mai, nialero i Apo'na ĕng kanĕn e asu wo n dajak kanĕn i Toja'ang. Siituoka wa'umbanao se asu, wo sia kumano in dajak. Makakan-ako sia wo se asu, ja tuma'ta'o ka'i-mai se asu sia, e maja'o ka'i. Maja'o sia, nimaja'kĕ' ka'i-mange am paĕlĕpan i Tjolano. Itjatĕka'-mange sia, kuano i Tjolano: „Mawisa

ka'i tjo, e Toja'ang?" Kuano i Toja'ang: „Mĕpe'pe' ka'i wo'o se asu." Ja ng kuano i Tjolano: „Lumukut wo mĕlĕp." Lumukuto-mio' si Toja'ang, pĕ'pĕsano ka'i e kake'et i Tjolano im busĕng. Kuano ka'i i Tjolano i mero: „Kua'itu si Toja'ang iana ra'itja pĕsiri'iniow?" Kuanerao: „Sapa ĕn ipĕsiri' si Toja'ang iana?" Kuano i Tjolano a si Toja'ang: „Mai tjatu'u ambia'i wo kanĕnta wo mĕlĕp." Kuano i Toja'ang: „E, ra'itja tare manaram." Ĕnta'an nilĕse'kĕ' i Tjolano, iaka-akar si Toja'ang i nitjumangkĕ' wo nimĕlĕp ka'i. Makaĕlĕp-ako sera mĕtalitjuro, mangem am bale si Tjolano wo se karapina. Mangem ka'itje' an talun sia.

Ra'itja ka'i ure mĕmbe'-mai si tu'a ĕn tinangka'ano e asu, iaka-akar i niindo si tu'a. Pakapaten-ako si tu'a, ja mangem ka'i am pĕngĕlĕpan i Tjolano sia. Itjatĕka'-mange sia, ambituo ka'i si Tjolano. Kuano i Tjolano: „Awo, nimindoka?" Kuano i Toja'ang: „Tu'a wangkĕr si niindo e asu. Ta'an uanu wo'o ena, e Kolano, ipapaange wo'o-mai se kake'et(ĕ)mu si tu'a." Kuano i Tjolano: „Ipapaangeoka-mai, en sera ra'ipe' ambia." Ra'itja tu'u ure ambituo se make'et. Kuano i Tjolano: „E, angeniow kine mai si tu'a niindo e asu i Toja'ang anio'." Kuano e make'et: „Si Toja'ang iana lĕngei, ja mindo tu'a!" Kuano ka'i i Tjolano: „Mangem, ulit kua'a ĕ nuwu' i Toja'ang iana." Siituoka mangem tu'u sera. Mangeera pailĕkĕn ulit tu'u. Ja wulenganerao-mange am pĕngĕlĕpan, wo tatarĕnera. Matataroka sera, ja sera palingano i Toja'ang in sera mĕngĕwi-ngĕwitoka in tana'i: „E karu', kita ja ra'itja mĕsiri' si Toja'ang iana, pĕngapĕ'pĕsanta karu' im busĕng, akar in ta'inaoka waja im pe'. Milĕk karu' in tarepe', sumĕra'o re'e tu'a kita." Pakatatarĕnera-mako si tu'a, ja wetengano i Toja'ang sera wo si Tjolano. Pakawetengana-mako sĕra', kuano i Tjolano: „Waja itjamu maali-mange in sĕra' i Toja'ang, paalinange a si Apo'na." Siitu ĕng kini'itanera.

Itjatĕka'-mange sera, kuano i Apo'na: „Nimindoka tu'u re'en." Kuano i Toja'ang: „Tu'a si niindo. Ja se anio' wu'unĕn, se anio' pasĕra'antaoka." Kuano i Apo'na: „Itji'it witu

ja." Mawawa'ando ka'i-mio' a si ĕndo iitu, kuano i Toja'ang a si Apo'na: „O, Papo', ialer-io' kanĕn tĕlu ngando aku, wo se asu, en aku ja lumantako-mange tana'." Mando tu'u-mai nialero i Apo'na se aita'ar(ĕ)na. Siituoka maja'o sia; nimangeoka an talun sangawiwi. Itjatĕka'o-mange sia, ja sia mema'o tĕrung patĕmburan in sĕra.' Pakaema'ana-mako ĕn iitu, ja maja'o sia. Mindoo sia ĕn a si ĕndo iitu lima ĕm bio'o. Wo se wio'o isera paalina-mange an tĕrung wo se sĕra' iitu tĕmburanao. Mando ka'i-mai, tani'tu ĕ niindo; mando ka'i-mai, tani'tu. Ja ang kaĕpatan ngando sia marengo-mai am bale. Marengo-mai sia, nimĕngi'mba-ngi'mbaoka-mai in sĕra', kumi'it in tjékĕlian. Ja mĕmaja-maja'oka sia, ja sia itjawaja'o-mai am bale i Mawĕris. Kuano i Mawĕris in tumenge: „Ris, ris, wĕris!" Siituoka sia tangka'ano i Mawĕris, kara-karapi e asu rua, wo ipumpunao am balena. Pailĕkĕno i Toja'ang, se asuna ja ipapumpuno an tempa, wo pailĕkĕnao ka'i pawuka'ano ĕm pumpunan isia, akar(ĕ)na in aipumpun. Pailĕkĕnao ja awean tuama ĕn ambitu niindo ka'i i Mawĕris, sia ja nitjumĕmĕlo. A si ĕndokĕ' iitu palinganao makua in tana'i si Mawĕris: „Woondo si Tjĕmĕl sĕra'angkuo." Mawawa'ando tu'u-mio' a si ĕndo iitu, ja patenao si Tjĕmĕl wo mando-mai sĕra'anao.

Makaure-mako si Toja'ang isia ĕn an darĕm im pinumpunan isia, ja kumĕmĕlo. Kapĕndamana-mako in sia ja nitjumĕmĕlo, makata'neio sia: „E, ra'io ure wo aku sĕra'an, en nitjumĕmĕlo." Siituoka palinganao se asu mĕngiu-ngiungoka, ja ng kuanao i numuwu' a se asu: „Pojo'ku, sa aku niapo'miow(ĕ)ka, ja kĕ'kĕtĕn-ange ĕm pinumpunan itjamu." Siitukĕ' ĕm pinalinga e asu, tumarepe'-mai sera nitjumĕsei wo kĕ'kĕtĕnerao ĕm pinumpunan isera, iaka-akar itu i nimagogar, wo sera itjakĕsot-ai. Itjakĕsoto-mai sera, kuano i Toja'ang in tjumua: „Pojo'ku, sa kamu nimapo'ka iaku, ja to'orĕn-eko in tjumaret si Mawĕris, wo kita i mĕapo' tow(ĕ)pe'." Tumarepe' tu'u-mai ja se asu tumo'oro-meko, wo kumaret si Mawĕris; ja am pa'pa' sia i nitjumili' iaka-akar(ĕ)na in sinĕra'oka-mako e asu. Siituoka

ka'i kuano i Toja'ang in tjumua a se asu: „Pojo'ku, sa ro'na, kĕ'kĕtĕn-ai ĕm pinumpunan iaku." Siituoka kĕ'kĕtĕnerao ka'i ĕm pinumpunan si Toja'ang isia, akar(ĕ)na in aitjakĕsot.

Itjakĕsot-ai sera, ja pailĕkĕno i Toja'ang mangeo rumojor-ai pitu ĕm Bawu'. Kuanerao: „E Toja'ang! sapaka kami kumi'-ito iitjo em pinatemuo si Mawĕris; kamang en sia ja pinatemuo. Sapaka kami im pitu ja ra'itja makaro'ong ambia, ta'an pinaindokĕ' ka'i i Mawĕris tanu iitjo, ta'an tinĕla'u-mio' nimasiwo im pinakana, anae kumi'ito iitjo kami." Sumowato si Toja'ang, kuana: „Sapa ndo'on ĕn itji'itiow iaku? sapaka aku ja Pojo' i Lĕngei." Kuano e Wawu': „Mande wo, nta'an tio'o kami wo itjatĕndei. Waja in tjakajaan i Mawĕris pakaalialinta. Kuano i Toja'ang: „Ja maja'o kua'a kita." Siituoka marengo-mai am bale sia kara-karapi e pitu Wawu'. Wo sera mĕmaja-maja', akar in sumumpako-mai an sĕndi im bale. Kĕilĕk e toja'ang maindo tu'is isia, kuanerao: „O tu'u, si Pojo' i Lĕngei kĕnun de'e!" Siituoka ja tumerono-mange sera, wo mangeerao itjua a si Apo'na, kuanerao: „E, si pojo'mu a mangeo mbia'i!" Kuanao: „E, pales ndo'on, ureo ra'io nimareng-ako mai, ja!" Kuano ka'i e toja'ang: „Ulit ja. Kĕkĕlian ĕn ipawali-walina!"

Ra'itja tu'u ure serenao-mange kĕkĕlian n tow, maaio tu'u si Toja'ang wo se pitu Wawu' ipawali-walina akar in aitjatĕka'o-mai am bale i Apo'na. Kuano i Apo'na: „Sapa tu'u ĕ nisumepĕ'd iitjo, wo aitjaure-mai?" Kuano i Toja'ang: „Sapaka tu'u aku ja niindo wo'o i Mawĕris, ta'an sumama' mawaliwali se asu." Kuano i Apo'na: „Nitumambisaoka wo ko aitjakĕsot?" Kuano i Toja'ang: „Kumili'o si Mawĕris, ja kuangkuo in tjumua a se asu: „O, pojo'ku, sa kamu nimapo'ka iaku, ja kumĕsei-ange wo kumĕ'kĕt-ange im pinumpunan itjamu." Siituoka tu'u ki'itanerao, akar in aitjakĕsoto-mai. Kumĕsoto-mai sera, ĕng kuangkuo: „To'orĕn-eko in tjumaret si Mawĕris." Siituoka to'orĕnerao-meko, akar im pinateera wo sĕra'anera. Kuangkuo ka'i: „O pojo'ku, sa kamu nimapo'ka iaku, ja gogarĕn-ai ĕm binĕimbĕnan iaku." Akar in ginogarera,

wo aku itjakĕsot-ai. Itjakĕsoto-mai aku, ja rumojoro-mio' se pitu Wawu' anio', niindo ka'i re'en i Mawĕris-wo." Kuano i Apo'na: „Ja sama'! misioka re'e kamu; kamang em pinateo e asu si Mawĕris." Numuwu'o ka'i si Toja'ang, kuana: „O Papo', waja se pitu Wawu' aiwalitju-mai ja pawean-ange kanĕm bo karai, en aku mereo pĕnana'an." Kuano i Apo'na: „Sama', nta'an si sei ndo'on ĕn indonu?" Kuanao: „Mangekĕ' i wuei si luluna e toja'ang i Tjolano." Kuano i Apona: „Sapa ndo'on ĕn aitjaraimu an isia, e kawĕlĕ-wĕlĕs!" Kuano i Toja'ang: „Me'e weta'-wo, em baja in tjakajaan i Mawĕris ja pinaalitjuo-mai."

Siituoka mangeo wueiĕn i Apo'na a si Tjolano, kuanao: „Sapaka aku, ja airu'ndu'-mai i Pojo'ku, muei tjine wo'o si luluna e toja'ang(ĕ)mu." Kuano i Tjolano: „Sama', enangku, ta'an wueiĕn a si toja'ang sa sia masale'ka." Wueiĕno tu'u a si toja'ang, ja masale'. Kuano ka'i i Tjolano: „Kumi'it si Pojo'mu i masale' si toja'angku, ja waja si wale anio' wutanai in doko'." Siituoka marengo-mange sia, wo ng kuanao a si pojo'na: „Nimeno si Tjolano wo nimeno si toja'ang, ĕnta'an aitjua i Tjolano, waja kine si| wale i Tjolano wutanu in doko'." Kuano i Toja'ang: „Sama'! tio'o mainde-inde', e Papo'. Waja itu mawutaoka." Rumu'ndu'o ka'i-mange si Apo'na si Toja'ang, kuana: „O Papo', mange itjua ru'ndu'ano-mai, mai-mange in doko'."

Siituoka mangenao tu'u itjua, akar in dinu'ndu'ano-mai i Tjolano, mai maĕngkei-ange in doko'. Mĕngĕngke-ngĕngkeitja wo nimawutao ĕm bale i Tjolano. Siituoka mangaja'ka'o si Tjolano, kuanao: „O tjitjainde' kanimasija' re'e si Pojo' i Lĕngei!" Ja marengo-mange si Apo' i Toja'ang, aita'aro-mange an isia, kapituan ngando ja sera kumaweng. Mai tu'u ang kapituan ngando, ja sera kumawengo, iaka-akar sera in tumowa se aka im banua. Makanoka se aka im banua, ja mĕnuwu-nuwu'oka in tana'i: „E, kanimasija' re'e si Tampĕngasun!" Makakan-ako se aka im banua, ja turukano i Tjolano in tjakolanoana si empona, iaka-akar i maindo kolano si empona, Pojo' i Lĕngei.

42. Kukua an doro' i Tjombangan, sinisil i Sam Welei.

Uitgegeven in de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Deel LVI, 3e Stuk.

43. Sisil an doro' in ailalan i Matu'ao a se Rua Wewene Mĕtuari.

Kaindo-indono-mai wawean Inang makaanak rua toja'am bewene, si matu'a-mai toloatĕkĕnaoka, si wo'mbas-ai anak(ĕ)na ulit. Si ana'na im pusĕr talos itjau-kaupus(ĕ)na, ta'an si toloatĕkĕna iparitja-ritja wo ipare'e-re'ena tumoro-toro. Si wo'mbas palo'o-lo'orĕna m pakaraiĕn wo m pakanĕn, pasiri-siri'inakĕ', ta'am beta' ĕm baja-waja nimatĕna si toloatĕkĕna, para'i-ra'iĕnakĕ'-mio', wo'ope' tare sa n tawoiĕn aipapatawoi isia ra'itja aipakaki'i-tji'it(ĕ)na, ja sia patĕpiana wo pakumbitĕn.

Kaindo-indono-mai si toloatĕkĕn aitjaĕmbow(ĕ)na an tawoiĕn, siituoka sia papaasuna. Mindoo in aasu si toja'ang isia ang karapi i mĕngame-ngame' wo mĕros-io' an dano. An danooka sia, ja sia milo'o in tjaraina eng kĕmĕsana am parojongan in dano. Karĕ'ndĕm(ĕ)na i makĕmĕs, itjapilu'o ng karai pakĕmĕsana wo itu pakatĕ'tĕrĕna marojong, ta'an ĕn iitu panĕsĕlĕnakĕ', anae tondonganao. Mĕmaja-maja' sia, maki'it im parojongan in dano masere-sere wo mĕmare-mareng in somoi mainde' ĕn iitu nilangkoinakĕ', ta'an da'ipe' kinaki'itana. Tani'tu m binaja'ana nimakatajango. Siituoka sia mĕsungkulo ĕsa tow. Kĕilĕk(ĕ)na si tow iitu, sia pamueianao: „O maĕsa-ĕsa, ra'itja pinailĕk(ĕ)mu ng karaitju?" Sumowato si maĕsa-ĕsa: „Ra'itja e mene, ta'an mange wueiĕn a se marua-rua." Mangem a se marua-rua sia, wueianao: „E marua-rua, ra'itja pinailĕkiow ĕng karaitju?" Sumowato sera: „Ra'itja, ta'an mange wueiĕn a se matĕlu-tĕlu." Nimĕngulu-ngulur-ange tani'tu sia tumbalange in itjaambo-mange a se mapulu-pulu'. Maio muei a se mapulu-pulu' sia: „E mapulu-pulu', ra'itja pinailĕkiow ĕng karaitju?" Sowatĕnerao: „Pinailĕkami pinitong i Matu'ao maĕnto-ĕnto' a si wale anu mange, nae mange wueiĕn an isia."

Mangem si Toja'ang iitu wo mangena wueiĕn: „E Apo', ra'itja nimailĕk in tjaraitju ko?" Sowatĕnao: „Ore', nio' ĕn

iitu, pinitongku an dojongan tarepe', ta'an atasan-ai aku wo, mai wean do'kĕtĕn se ko'ko'ku, wo wa'umban-ange se wawi, wo mai isiwo-mange tu'tu', e lĕmbioka si Apo'mu." Tani'tu ng kataporak si Toja'ang isia ng kumĕkek se ko'ko'; kĕkiek(ĕ)na-mange, tumumpa-mio' an tana' se wara' wo rumo'kĕt in tande aipawuras(ĕ)na. Itji'it si Toja'ang in ate sama' wo ra'itja kosero' kaapa manaram in tjosowat, ja sia ra'itja eta' mĕngkut-ai ĕ makasere se wara' ipakua i Matu'a in tjo'ko'na. Pakaweana-mako se ko'ko', indonao-mai iwa'umb. Kĕtengkor(ĕ)na mange im bawa'umban, lumi'uso-mange se ula': ambitu se wai', se tumotongko', se kalumaan, se tambulinga', se wĕwĕngkalĕn, se tampo'po' wo se waja-waja patu'ulĕn ula'. Aitjakaja'ka' i Toja'ang isia i makasere se ula' anio' makan am pawa'umban, ta'an mainde'kĕ' sia ĕn sumero'-mange. Pakawa'umbana-mako se wawi, kua'a sia ĕ mange sumiwo, mangena wueiĕn a si Apo' sa ambisa ng kure' siwoan. Mio' ituru'-mai i Matu'a ng kure', ja aitjalintĕr(ĕ)kĕ' i Toja'ang, pa'pa'an in takoitjĕ' ĕn aituru'-mange i Apo'na. Mande in tani'tu, ra'itja ĕngkutĕna-mai, asal(ĕ)kĕ' sia wo makasere, wo mĕrior tumu'un in takoi, iaka-akar ĕn iitu wĕroiana tĕwi'. Makasiwo-mako sia, ja sia mangeo kumua a si Apo'na i marengo wo'o. Kuano i Apo'na: „Sama' e mene! ta'an ko turu'angku lalan posokan, ki'itĕn-ange n iitu en siitu n tawi. Ja nio' ka'itje' ĕng karaimu, laleioka, ta'an pinanĕsĕl(ĕ)mukĕ'."

Siituoka sia tumi'iro en si lalan aituru' i Apo'na ng ki'itĕna, mande itu in da'ipe' kailĕkana. Mĕmaja-maja' si Toja'ang isia karapi in ĕlur wo masale-sale', pa'pa'an in tjinaereanaka ng karaina aitjarojong. Karĕ'ndĕm(ĕ)na i mawaja', sia katampengan-ange kara-karai wo aroro' mĕgigioan, karapi in totopok wo mandas wo ng kelana, pawiwingĕn. Siituoka si Toja'ang isia makasale'o wo mamora-morako ĕ mawaja', em baja itu mangenape' ituru' a si Inanga wo si tuarina. Itjatĕka' tu'u-mange am baleera sia, ja ituru'nao, ta'an aitjuakĕ' i Tumoloatĕk isia: „Wona' re'e nirombit(ĕ)na se tanana iitu, kua'itu-itu sia nimakaereo se makawe'ena in tjĕli?" An sangkum(ĕ)na i

mĕma'a-ma'an im baja im popopos i Tumoloatĕk isia an isia, ja n atena makawĕndu-wĕndu wo makatĕku-tĕkuro. Siituoka pakasisi-sisilĕnao sapa ĕ nimamuali an isia. Awoja ĕm pinaĕngkas(ĕ)na aipĕme'e-me'e i Inanga an deken, akar im pinakasigi-sigil i Toja'ang.

A si ĕndooka makasa sia tumena a si ana'na, ĕng kuana: „E ana'ku, tĕpiangku ko eni! Wo mio' irojong ĕng karaimu, ta'an tondongan-ange n iitu wo mange a si Matu'a ambitu, siitu ko ĕ makaere ka'itje' se makawe'ena in tjĕli." Nienan i Toja'ang isia, wo tani'tu sia patĕpiano i Inanga. Ja ulit sia aitjaulur tanu si tjaka'na. Ta'an kaindo-indono-mai mawe'eoka ro'kĕtĕn e ko'ko' sia, ja isero'nakĕ', ĕng kuana: „Ere', e Apo', wara' re'e se ko'ko'mu!" Sowatĕno i Apo'na: „Kosero' kua'a re'e ko." Maio ka'i sia i mailĕk se ula' se ipakua i Matu'a im bawina, sero'ona ka'i-mange. Tani'tu ka'i aisero'na ĕng kure' i Apo'na, pa'pa'an takoitjĕ'.

Pakatawoiĕna-mako se aipapatawoi i Apo'na isia, kua'a sia ng kumuao i mareng. Awoja si Toja'ang anio' tinuru'angka ka'i i Apo'na lalan, ta'an ra'io si lalam binaja'an i tjaka'na, tinuru'anakĕ' paposokan keke'osan wo lĕlĕpoan, tutunĕngan ulit wo kĕli watu. Itji'it sia in tinuru'an i Apo'na si lalan iitu, ja sia karĕngana maja' witu. Tani'tu sia marengo, ta'an sangarambuna-mange, itjake'os, sangarambun itjake'os, iakaakar sia katampengan i lĕpo wo katunean ĕn amo wo ng kama, wo'ope'ka-mai ng keitjei ja kinapela-pela'ano. Kĕseremange i Inanga isia in tjainde'enoka m pakaseren-ange, kua'a sia ĕ mamueio: „O inde'! kua'itu-itu ko katani'tu?"

Sisilĕno-mange i Toja'ang an isia sapa waja n tinawoina, wo tambisa m bawangunana a si Apo'na wo ĕ nimamuali an isia. Kailĕkan-ako waja i Inanga in tani'tu, ja makata'neio sia, wo sina'uĕna si ana'na in tana'i: „Sapaka m baja in iitu ja mamuali am pa'pa'an de'e ko in tjosero', ta'an si tjaka'mu ja te'es aiparu'ndu-ru'ndu'!" Akaro-mai iitu wo se mĕtuari isera pinĕngĕpute-puteoka i Inangera. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

GROEP VI.

44. Kukua an doro' i Rorong manguma, sinisil i Jakob Rorong.

Kaindo-indono-mai itji'it in tjanaramĕn e tow in dior sa mange maras uma wĕru, ja karĕngan mànge a se tona'as im pangumaan. Ja sapaka ĕ ngaran e tona'as isera, ja Wangkar wangko' si ĕsa, wo si ĕsa Wangkar toja'ang.

Tani'tu tu'u si Rorong tow lĕngei ànio' mangeo a si tona'as, wo kumua an isia: „Sapaka aku ja masale' mange maras uma wĕru, ta'an sa aku mange maras, ja tambisa?" Kuanō i tona'as Wangkar toja'ang: „Eng ko re'e ĕ masale' mange maras, ja mangepe' mirang-ange-wo, takura ng kasale'anu parasĕn, ta'an sa ko mange mirang, ja kumakan, tio'o kuma'mbitja'mbiri." Ja tani'tu tu'u sia marengo-mange am balena, wo sia kumua a si pĕnana'ana, ĕng kuanao: „Sapaka kita, ja mangepe' maras uma." Ja ng kuano i pĕnana'ana: „Ja mangeo maras, sapao ĕ mangemu pakanĕn, eng kita n da'io wana sapa-sapa n am bale?" Kuano i tuama iitu: „Waweane' re'e sende'en katuliangku-mange a lalan."

Siituoka ja sia maja'o wo lumàngkoi-ange in tinia', ja pailĕkĕnao n sa'ut, ĕng kuana: „Ra'itja nimako ambisa, sapaka n sa'ut ja pasende'en." Siituoka po'owĕnao-mio' ĕn sa'ut sangarĕpa ng kalambot, wo mangena pakanĕn. Tani'tu sia tumo'tolo i mirang. Siowo ngarĕpa m binirango-mange, ja sia mailĕko si wĕwĕngkalĕn, wo sia patena-mio' wo iusĕw. Ja ipakausĕw(ĕ)na-mako sia, ja sia marengo-mai am bale, wo mange a si tona'as, ĕng kuana: „Sapaka aku, ja mangeo nimaras, siowo ngarĕpa m binirangku-mio', ja aku mailĕko si wĕwĕngkalĕn. Ja nio' aku nimarengo-mai." Kuano i tona'as im

pangumaan: „Ja sapaka ko, mapĕli'ipe' woondo, ra'ipe' mange am paparasĕn tĕlu ngando. Ang kaĕpatan ngando ja karĕngan ko ka'i mange." Tani'tu tu'u a si tjaĕpatan ngando ja sia mange ka'i am paparasĕn. Siowo ngarĕpa m pinaras(ĕ)na-mio', mailĕko ka'i-mio' si wĕwĕngkalĕn sia. Siituoka patenao-mio' sia wo iusĕw(ĕ)na. Ipakausĕw(ĕ)na-mako sia, ja sia marengo ka'i-mio', wo mai a si tona'as ĕng kuana: „Sapaka ka'i aku nimailĕk si wĕwĕngkalĕn." Kuano i tona'as: „Woondo ko ja mapĕli'ipe', ra'ipe' mange am paparasĕn, tĕlu ngando n da'ipe' maange-ange. Si tjaĕpatan ngando, ja ko ka'i mange. Ta'an sa ko mange wo tani'tukĕ' ka'i, ja pĕngĕwu-ngĕwu'an-ange tĕlu ngando, ja a si tjaĕpatan ngando, ja ko ka'i mange, akar(ĕ)mu i makaparas." Tani'tu tu'u akar(ĕ)na in tumo'tol wo akar i makaparas, ja makasiow mate wĕwĕngkalĕn sia.

Makaparas-ako sia, ja kumombo'o. Makakombo'-mako, ja musĕwo tande sia. Kawĕruano n tande, ja sia mai a si tona'as im pangumaan, ĕng kuana: „Sapaka aku, ja nimakaparaso, kawĕruano n tande, ja akar(ĕ)ku in tumo'tol i maras wo makakombo', ja makasiow mailĕk si wĕwĕngkalĕn aku." Kuano i tona'as: „Ja nimema'o lawi tjo?" Kuanao: „Ra'ipe'." Kuano ka'i i tona'as: „Ja sapaka ko, mange mema' lawi siow ngaparas, ipakaunĕ-unĕr an umamu." Ja tani'tu tu'u ng kini'itana. Pakaema'ana-mako ĕ lawi, ja kua'a sia ĕ mindoo ke'etan. Ja ra'io n tande, mapateo m bu'uka. Ja m pe' limao ngalowas.

Makasa sia nimareng-ai am bale, nimaali-ali-mai upe' a si tona'as Wangkar toja'ang. Ja n a lawi tinĕla'uana-mai tu'tu' wo upe'. Ja mangeoka sia im boondo, mangenao pailĕkĕn ĕn tu'tu' wo m pe' ra'io wana. Pailĕkĕna ka'i n a lawi, ja waweano api. Mainde'o sia wo ng kuanao: „Wona' re'e maio pĕpu'isĕn i sei aku. Tia'pe', tĕla'uangkupe' ka'i-mio' pe' wo tu'tu' n a lawi." Siituoka marengo-mai am bale sia. Mando-mai sia ka'i mangeo am pake'etan, ja mangenao ka'i pailĕkĕn, kinano n tu'tu' wo niĕlĕpo m pe'. Makainde'o sia ĕng kuana: „Sapaka aku, ja ang kandoan mindo wawi." Tani'tu tu'u mindoo wawi sia, wo indona n ate, wo paalin-ange a se tona'as.

Katare a si Wangkar wangko'; ĕng kuano i tona'as iitu: „Sapaka ko ja makaere wene' wo roko' kĕli a si umamu iitu." Ja kua'a n ate i wawi m paalinao ka'i-mai a si Wangkar toja'ang. Sapaka sia, ja wola; pĕndamĕna-mio' n ate, ĕng kuanao in tjumua a si Rorong: „Ja sapaka n aitjua i Wangkar wangko' an iitjo?" Sumowato sia: „Sapaka, kine, aku ja makaere wene' wo roko' kĕli a si uma iitu." Kuano i Wangkar toja'ang: „Sere-seren-ai i Tjasuruan, wo aku kumua an iitjo: wawa'ando sia ja mate, pa'pa'an da'itja siitu n doro'on i ate anio', ja sia nitjumua an iitjo tani'tu." Siituoka ja itjuanao n doro'on i ate iitu, ĕng kuana: „Sapaka sera ja a mangeo ĕ lawi; ureo kua'a sera n a mange mbitu, ta'an da'ipe' kauma'-anu-mange sera. Sapaka sera ja pitu. Woondo ja ko mange an uma, kauma'anuo-mange kua'a sera." Ja tani'tu tu'u ĕ nimamuali; mawawa'ando-mako, ja palinganao-mange, ja nimateo tu'u si Wangkar wangko', pa'pa'an in aitiwa' i Wangkar toja'ang.

Ja wowoondope' tu'u i mando-mai, ja mangem ka'i si Rorong. Tàjange' tu'u, ja serenao-mange sapaka n a lawi, ja waweano tow. Makatawi-mange a lawi sia, ja kua'a se tow isera ĕ makantongoka-mai ĕ masungkul-ai isia. Kuanerao: „E apo', tio'o pate-paten kami! sa itjasale' i apo', ja mĕnto'o a si apo' kami." Ja wueiĕno i Rorong sera, ĕng kuana: „Tow ambisa kamu wo mai?" Kuanerao: „Sapaka kami, ja a meko wo mai. Ja ra'io wana matu'tul itjami. Anae, sa itjasale', ja mĕnto'o a si apo' kami." Kuano i Tow lĕngei itu: „Sama'!" Ja tani'tu tu'u nimĕnto'o an isia sera, wo matawoioka an isia, ĕn doro'on in iitu, nimaindo atana sera. Ja sapaka sera pitu, tuamakĕ' waja. Ja wona' pirao ngàndo sera n an uma, ja iwarengo-mai i Rorong am bale sera, wo sia mai mapĕli'i. Sia nimindo wawi, wo paalina-mange a si tona'as ĕn ate i wawi, wo itu iwe'ena a si tona'as. Pĕndamĕna-mio' ĕng kuana: „Ambituo tu'u re'e sera, intji?" Kuano i Rorong: „Sapaka sera ja wona' kapirao inania n a mange ĕ lawi, ja kua'a sera n ambiao." Kuano i tona'as iitu: „Ja sama'!

sapaka ko ja mema' pĕli'i siow ngando wo muma' siow ĕm bawi tjantong, irages si Tjasuruam bangko' wo se Kasuruan a monge, a meko, a mako wo se a mitjo, pa'pa'an iserao ĕ nime'e an iitjo si tjamam bangko' itu."

Ĕn doro'on in iitu, ja si tow mapĕndam talos lĕngei wo tumawoi tjarapi in tjarĕ'ndĕman, ja se Kasuruan aler wo me'e an isia kamam bangko'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

45. Sisil an doro' i Pontiana nimawinson, sinisil i Narcissus Lantang, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai a si makasa ĕn a si ĕsa ro'ong ja pinatean i ĕsa wewene maowa-owak. Mawĕngi-mio' in sia in ailowĕngo, ja matengeo si Pontiana, susur im bĕngi sia tani'tu. Sia ja mĕngawalui tow. Jawoja a si wĕngi makasa ĕn a lesar i ro'ong iitu ja pawinsonan e tow. An unĕreraoka i mawinson, ja itjakompo'-mai aweano wewene walina mawinson karapiera. Si wewene isia ra'itja katu'usanera, anaitu pĕtu'u-tu'usĕnera; kasomoian katu'usanerao in sapaka sia ja Pontiana re'e. Siituoka wa'kĕsĕnerao in tinitjoi ĕng karai i Pontiana an somoi. Makawinson-ako sera, ja mĕtalitjuro. Si Pontiana nimaja' nirumoro'kĕ'-mange am palowĕngan, wo se tow nimarengo am baleera.

Awoja se nima'kĕs in tinitjoi a si Pontiana mĕna'ne-na'nei i mangeera ilĕkĕn woondo a lowĕng ĕn tinitjoi aiwa'kĕs a si Pontiana. Makaĕndo tu'u-mai, ja mangem a lowĕng sera. Pailĕkĕnerao tu'u ĕn tinitjoi ja nimuntĕp-io' a nilowĕngan si wewene maowa-owak wo mate, wo nimapontiana. Siituoka itjakuao am baja se tow ĕng kaulitan, in sapaka sawo tu'u re'en aweam bewene maowa-owak wo mate, ja ra'itja mako ambisa, karĕngan mamuali Pontiana. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

46. Sisil an doro' e nimĕtokol wo si Pontiana, sinisil i Karĕwur Lantang, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai a si makasa si ĕsa ro'ong pinatean i ĕsa wewene maowa-owak, anaeitu sia nimapontiana. Awoja si

Pontiana isia lewo' nimangakar, iaka-akar se tuama ra'io toro mawaja-waja' wĕngi, pangi'i-ngi'itĕnaoka, pa'pa'an sia mangerengere si amang i tojaang. Sa tinimboiana si seitjĕ'-mange n tuama, wo sia ra'itja makakĕte, ja karĕngana sia e mateo wo iwalina-mange kara-karapina mĕwangko' si toja'ang.

Maio a si sangawĕngi nilumangkoio kato'or im bĕngi, sĕrap kere-kerew wo ura-uran, ja awean tĕlu tuama a lawanan wo mai lumangkoi si ro'ong iitu. Kĕuntĕpera-mange a si ro'ong iitu, linganerao-mange si Pontiana mĕsungkul-ai isera, mĕnenge-nenge tana'i: „Ngek, ngek!" e pĕnowa-nowatĕn i tĕkek: „sk, sk!" Siituoka kuaerao: „Ja male-aler, pangkurĕn sa sia mai." Ra'itja tu'u maure-ure, ambituo si Pontiana, sia mali'tji-li'tjir isera, tanu, kine, gansa sa sia sumusut-ai, sawo sia tumajang-ange itjawalui sapi tjulo' wo malui tanu sangakaju aroro' kulo' mio' mato'or-ai e sumimba-mai isera. Awoja sangasimbana-mai isera, sangapangkurera, iaka-iakar si Pontiana kinarangoano wo sia mĕla'u-la'uso-mai tumangka' isera. Siituoka ipĕtokolerao, sia tinimboianera a si wo'so a litjur. Mĕwĕka-wĕkar si Pontiana, ra'io itjawĕkar akar in tumawio mando. Pa'pa'an i mĕselapo-mai ĕm bena i ĕndo, ĕng kua'a si Pontiana mĕkia-kiampungo, mangilĕ-ngilĕk sa ro'na iwĕkar sia, ta'an da'itja iwĕkarera. Pa'pa'an i mandoo tu'u, maluio ka'i si Pontiana makoro'mbar e matĕpu'. Makaĕndo tu'u-mai tĕpu'oka sia. Awoja n tĕpu' iitu ritjĕtanerao; ĕn tĕmbur(ĕ)na o'lei nimangakar, ĕm bow(ĕ)na sĕngit nimangakar, mawow, kine, tow nimate. Akar iitu si sisil iasa.

47. Sisisilĕn an doro' i Piri', Sulu'un, niuwit e mu'kur, sinisil i Narcissus Lantang, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai an tutuw e Sulu'un i maupu', ja si Piri' sinampok in ampoi rĕpĕt. Awoja itji'it in tjanaramĕn e tow i maupu', ja mawĕngi-mio' karĕngana minson. Awoja maioka a si makasa si pĕtowĕn i Piri' mange niminson, ta'an dirior wo sia mange, ja kinusi'anao sama' ĕm papalĕm-bo, karapi in daran aiwe'tang(ĕ)na.

An tutuw(ĕ)naoka i mawinson, ja maio se mu'kur am baleera, mai muwit si Piri' sumakit. Awoja itji'it tu'u se mu'kur in tanukĕ' rĕgĕs, anaitu sama'erakĕ' waja ĕ maja' am papalĕn kaapa am bo'so, ma'an itu tintjakĕ' tĕkitj. Awoja uwitĕnerao si Piri' aiwaja'era an tintja in di'ndir a mongena. Ja sia aiongeera an ta'mbe an dote. Ipĕlapu-laputeraoka a si pangasa' a makona i lalan sia, ja sia mĕntuto-mai. Itjaiĕntut(ĕ)namai, mapala'us aiwĕkar-io' e mu'kur sia. Wo sera mĕngangkongangko' in tana'i: „Ra'itja karu' iaku, e tangkara' kĕsol!" Awoja se mu'kur nimainde' pa'pa'an nilutaw kine i Piri' sera, anaitu sera mĕngangko-ngangko' in tani'tu.

Mĕngangko-ngangko'oka se mu'kur, ja palingano-mako e tow. Siituoka akonerao. Makoerao pailĕkĕn, ja si Piri' re'en ĕn ipĕngangko-ngangko' e mu'kur. Siituoka indono-mai e tow sia, wo iwalio-meko am baleera, a lesaro im bale i Andrias in tarepe'. Akar iitu.

48. Kukua an doro' i Songko'.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja wawean pira-pira tow nimangasin. Mawĕngi-mio' ja sera tumĕkĕl. Mapoloo-mai sera, ja pailĕkĕnerao ra'io wana ro'kos si tjarapiera. Siituoka ja mangaja'ka'o-mai sera wo mainde', ĕng kuanerao: „Ja pinongkolano i sei in do'kos si tjarapita, ra'io ambitu n do'kos(ĕ)na." Ja siituoka sera mangĕnto-ngĕnto' in sapape' mamuali.

Awoja tumawio mando, ja pailĕkĕnerao, ambituo n do'kos. Kuanerao: „Ja songko' re'e si tjarapita! Ja tana'i: umungĕnta re'e komang, wo ipumpunoka an isia, sa ka'i sia tumintjaso woondo im bawa'ando." Ja mando tu'u-mai sera mumung komang. Mawĕngio tu'u-mio' ja tumĕkĕlo ka'i sera. Parekerekenĕn kato'or im bĕngi ja pailĕkĕnerao ja ra'io ka'i tu'u ambitu n do'kos. Tani'tu sia ja pumpunanerao tu'u se komang. Tumawio mando ja maio ka'i tu'u si songko', ja mĕwale-wale sia paki'tji'ingkĕ' e komang. Siituoka si songko' masĕko-mange a si nime'e komang an tolana. Siituoka ja si pinasĕk(ĕ)na

mange mĕkiu-kiupus a si songko', kuanao: „Sa itjasale'mu, ja indongkukĕ' se komang aipumpungku an tolamu." Ja itjĕsot(ĕ)na tu'u-mako se komang an tola i songko', ja kua'a si songko' ĕ maleo ka'i tu'u-mio' an tolana.

Ja sapaka n ipatelew e songko', ja ate pĕra, ja si mĕnu'tu-nu'tu' ja ĕnda'. Siituo ĕ nimange-mai wo makakĕli-tjĕli se songko' ja paemanĕn e Alipuru; itjaitenge-maiera, ja sera kaapa se tow mangko': „Komangĕn, komangĕn."

49. Sisil an doro' in tinambisa se Songko' wo lina'ungo.

Kaindo-indono-mai sapaka n a si ĕsa ro'ong ja wawean ĕsa tow makapĕnana'an si songko', ta'an dirior wo sera tumane, ja ra'ipe' kinailĕkan i tuama in sapaka sia ja songko', anaitu si tuama isia nimasale'kĕ' ĕ nitumane a si wewene isia.

Awoja tambisa si tuama ĕ nimakailĕk in iitu, ja tana'i: mapolooka-mai si tuama ĕn a si tjĕtĕkĕlera a si wĕngi makasa, ja pailĕkĕnao ra'io ambitu n do'kos i wewene. A si wĕngitjĕ' iitu ja kailĕkanao in sapaka si pĕnana'ana ja songko' re'e. Ja mandooka-mai, ĕng kuano i tuama a si pĕnana'ana: „Sa itjasale'mu, ja aku masale' kumi'it iitjo wawa'ando." Ta'an sumowato si pĕnana'ana, ĕng kuanao: „Ja itjainde'kukĕ', pa'-pa'an sa ra'itja songko' wo mange am paumungan e songko', ja mangeerakĕ' sĕra'an." Ta'an sia sumowat, ĕng kuana: „Mangeoka kumua an isera, sapaka aku ja masale' mamuali songko'." Kuano i pĕnana'ana: „Sama'; ja tana'i: wawa'ando sa kato'orao im bĕngi, ja tumimboi-ai am bu'uk(ĕ)ku."

Mawĕngi tu'u-mio' siitu ng kini'itana. Wo sera mange wo makatawi tu'u-mange ambitu; tajange' sera, ja masĕnguto se songko', ĕng kuanerao: „Waweano n da'itja songko' nimai." Itjatĕka' tu'u-mange, ja kua'a sia m pĕsĕra-sĕra'anerao wo'on. Ta'an sia kumua an isera: „Ja aku masale' mamuali songko', ta'an aku, sa itjasale'miow maindokĕ' mapatitj se mĕngaali-mai sĕra' wo se ra'itja." Kuanerao: „Sama'." Siituoka ja ipatitj(ĕ)nao ĕ ngara-ngaran e songko'. Ipakapatitj(ĕ)na-mako

waja, ja sera marengo. Itjatĕka'-mange am bale sera, ja ipĕla'u-la'us(ĕ)nao-mange a si Tjolano m pinatitjan i ngarangaran e songko'. Wo pinangilĕk(é)na a si Tjolano, sa ro'na se songko' ja paten.

Siituoka ja ipĕkiumung i Tjolano m baja se songko'. Maumungo-mai sera, ja kuanan i Tjolano: „Sapaka kamu wo se po'o-po'owiow ja mange mema' kasale-sale'an a mange ng kapal, mange mĕra' in dansa wo tengean im piola. Ta'an ĕ mĕra' im piola ja se itjamukĕ' in songko'." Awoja ririor wo sera mange ang kapal, ja mangeo nialer ĕn uwa ipumpun an darĕm in tjapal. Pakaalerĕn-ako m baja se itu, ja sera angenomai, mai mĕra' ang kapal, karapi e tĕlu tuang nitjumi'it an isera. Ja mawĕra'oka sera, ja se tĕlu tuang anio' nimaĕnĕĕnĕpoka wo tumumpa a londei wo sera tumintjas. Kamang in tajango, ja suwĕnganerao ng kapal, wo mĕmbungo-mai, iaka-akar nimakaapuo se songko'.

50. Kukua an doro' i Marintĕk.

Sapaka si Marintĕk ja makaamange' wo makainang, ta'an da'io si inang nilumua' isia, makatoloatĕkoka. Waweane' ka'i tuari sia, ta'an mĕtuarioka an sangawiwi, an amangoka. Awoja si tumoloatĕk isia ja maupu-upus kĕli se ailua'na ta'an si toloatĕkĕna itjaĕmbo-ĕmbow(ĕ)na wo itjare'e-re'ena wo itjaritjaritjana. Waja in tawoiĕn utĕr wo wĕndu ipĕngapatawoina si Marintĕk, wo ng kakanĕna para'i-ra'iĕna tani'tu. Ĕng kawaliana wo ipare'e-re'e i inanga tani'tu, pa'pa'an pakaserena si Marintĕk ja palilin kĕli i amanga.

Kaindo-indono-mai sapaka si inang i Marintĕk ja mangĕ'tĕngĕ'tĕng in si Marintĕk iwalinape' ang kawangkuran. A si makasa si amang i Marintĕk ja mĕwaja'-mange mangasu; janta'an diririor(ĕ)na wo tumalun aipata'ar(ĕ)na in si Marintĕk tio'o wo'o para'i-ra'iĕn i pĕnana'ana. Ta'an sapa ĕ nimamuali? Maja'o si amang i Marintĕk. Kĕwaja'na kua'a si pĕnana'ana ĕn sumiwoo kakanĕn numanam, nimindo ko'ko' wo nirumakam

bulinga'. Makasiwo-mako sia, ja towanao in tjuman se ana'na, ta'an si Marintĕk ja pataela'anakĕ'. Siituoka uwakĕnao si Marintĕk, iru'ndu'na masu ĕlĕpĕnerape', kine, in tjuman, ĕng kuanao: „Nio', e Marintĕk, mio' masu-mai, eni! Mario-rior(ĕ)kĕ'-mai, ta'am buta-wutan-io' ĕn aasu, wo tio'o maai-ai sa ra'itja nimakawuta, eni! Nio' ka'itje' ĕm bulinga' mio'mū sĕra'an an dano; ja mio'om!" Sapaka ĕn aasu paali-alin i Marintĕk ja wino'soan i inanga im bukala, siitu si Marintĕk ĕn da'io maware-wareng-ange; aita'ar(ĕ)na in tio'o mare-wareng-ange sa ra'itja nimakawuta ĕn aasu. Awoja ĕm bulinga' aiwe'e-mio' si Marintĕk ja wulinga' e tĕrioi. Sa, kine, ĕm bulinga' e lumelempar isera pasĕra'an an dano, ja pĕngakawaluian tĕrioi si nisumĕra' in iitu.

Mio'om an dano si Marintĕk, itjatĕka'-mio' sia iwangena am paasuan ĕn aasu, wo sia minamoo. Makainamo-mako sia, indonao-mai ĕn aasu; pĕndamĕnao ĕn iitu, porak(ĕ)kĕ' re'en, kua'a ĕn iitu iasunape'-mio' ta'an da'itja mautĕr-ai. Siituoka sia sumereo im bukala, ja wo'sooka re'en. Kĕserena-mio' in iitu im bo'sooka, ja sia mĕngame-ngame' pa'pa'an mainde' i mange itjaĕmbow i inanga; anaitu mainde'oka sia ĕ mareng-ange. Sapaka si Marintĕk ja makakĕpa a si watu an tampilira in dano. Kĕangkaina-mai in amona, serena-mange si ĕndo makatilengo-mako, tawio mawĕngi, wo sia itjatĕngo mio' im bulinga'. Siituoka sia makapĕndamo i maarĕm wo kulitanao m bulinga' en sĕra'anao. Kĕsĕra'na in iitu, ja itjawaluio tĕrioi.

Pa'pa'an i makawĕngio, ja si inang i Marintĕk makata'neio in sia airu'ndu'na-mio nimasu. Ĕng kuanao: „Mio'ta re'en ira'nda si Marintĕk, mainde' ambitupe'." Mio'na ira'nda, ra'io ambitu sia, kua'a sia ĕn ipaintjeru'na: „Ow, intjeru'na! weta' sia ra'io mareng-ange an iaku, maitjuoka itjua i nitumintjas."

Mando-mai marengo-mai si amang i Marintĕk. A si tjĕwa-reng(ĕ)na-mai iitu ra'ipe' erena si Marintĕk, em bona' airu'ndu' i inanga nimawisa. Ta'an mawawa'andoo ng kuanao: „E inang e toja'ang, ĕnso' si Marintĕk?" Kĕwueinakĕ'-mio' in

iitu, palinanao si tĕrioi matenge a li'tjir i lawi, matana'i: „Intĕk matĕrioi! Intĕk matĕrioi!" Ĕng kuano i amang i Marintĕk: „Ow, kaitu-itu si lumelempar anio' makua in Intĕk matĕrioi?" (En toka in ipakanuwu-nuwu' i „Marintĕk", makua ka'i in „Intĕk".) O inde' si ana'ku re'e wona', e inde'! E inang e toja'ang, ona' re'en pinapasĕra'muo im bulinga' e tĕrioi sia, na? Siitu kua'a ndo'on ĕn iitu! Ta'an nape' ka'itje' ko wo, ni! Ĕnga-ĕngatĕnuoka ĕn iema'ku iitjo sa sapa."

Siituoka sia muntĕpo in talun e mange mangusui wai'. Kĕkaerena si wai', ja indonao sia wo siwon, en iitu lino'o-lo'or(ĕ)na, ninamur(ĕ)na im baja nanamur, kinuni'ana, nimari-saana wo nonon. Makanono-mako in iitu sia, ja marengo-mange a si pĕnana'ana, ĕng kuanao: „E inang e toja'ang! nio' ĕn anio', sĕra'; iindo-mai tu'tu' wo kita kumane'." Mindoo tu'tu' si wewene isia, wo aiwoiwoinao sĕra'; siituoka ja sera lumu-kuto in tjuman. Ĕng kuano i tuama: „Ere', iitjooka ĕn su-mĕra', mare'eoka aku eng kĕlio ĕn sinĕra'ku." Sumĕra'o tu'u si wewene isia iaka-akar in iitu in tjinaa-kaapuna. Pakasĕra'ana-mako ĕn iitu ja sia me'kelo; makawe'keloka sia, ja sia mau-la'o-mai. Itjaula'-mako sia, ja sia ula' kĕre-kĕretan wo kotongko' im baja-waja, anaitu sia ningaranan in tumotongko'. Awoja maio in isia i malojo-lojono, ja ku'kutĕna in sumurip ĕm baja in an du'u-ru'u i lawi, wo sia sumosor am buwungan wo ma-kole-kolei ambitu. Kanatĕn-ange i mĕnana' an isia sia, ja ng kuanao: „Awo, tambisaka ko? Pĕ'ndisĕnupe'-mange si ana'ku, aiwaluimu lumelempar, kua'a ka'itje' ko ĕ nimamualio ula' e! Mora-porak, tumintjas wana ko, mange an talun! Ang koso-koso' wo n an dango-rangow wo n an di'a-ri'ang wo n am palĕ-palĕn, ambitu ĕm balemu."

Siituoka si ula' isia lumĕtupo-mio' wo sumondeko-mange an talun. Tani'tu si wewene, kine, isia ĕn apo' e tumotongko'.

51. Ĕĕngkasĕn an doro' im paemanĕn e rior a se Ngiung, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Sapaka si Ngiung anio', ja ĕsa tu'us, ja in sa sia mai mĕngiu-ngiung am bale, kaapa an uma, ja sia mai mapokei in ĕsa tow an sangkum im bale, kumaapa an uma iitu ja i mateoka. Sa ra'itja an sangkum e waja se tow ambitu, ja ĕsaan-ange a se po'o-po'ow ang karo'ong kaapa po'ow a se ro'ong an tajang, kaapa ang katawi. Siitu ĕn ĕsa.

Wo sa ka'i si Ngiung mĕngiu-ngiung a lĕ'mbak i lalan, rumior wo̧ sumomoi a si tow, ja m pasisilĕn an tani'tu, sia anio' ja kinĕ'kĕp i mu'kur kaapa i mĕnginde', kaapa i Mĕnga-ngĕpe'. Ja sa sia tengeana: „Ngiung! Ngiung!" wo si tow iitu ra'itja mainde' ja tarepe' sia e mĕna' ĕ manginde-nginde'. Ta'an sa si tow iitu mainde'kĕ', ja tarepe' sia ĕn dĕpĕtana, iaka-akar(ĕ)na-mange sia en da'io wo'o toro maja', pĕngi'i-ngi'itȩna-mange tumbal-ange im bale kaapa in uma. Akaro iitu.

52. Sisil an doro' i Sendow wo si Sokoub ana'na, wo si Mawĕris, sinisil i Narcissus Lantang, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai a si makasa si tona'as Sendow, Wawa', manguma a mange ng Ko'kor. An tutuw iitu sapaka si ana'na makangaran Sokoub ja sumakit, ta'an a mangekĕ' ĕn uma pateiran i amanga. Awoja a si sangawĕngi pawasa-wasan ro'nao kato'or im bĕngi, ja lingan-ange i Sendow si Mawĕris matenge an tajang: „Ris, ris, wĕris!" maroro'-mai i lawiera. Siituoka sia tumarĕmo wulu'd siow ngalowas, wo si sumakit irarĕm(ĕ)na an darĕm i la'lir. Ra'itja tu'u maure-ure sumelen-du'o-mai ĕn am bawo i lawi, iaka-akar i nimakure-kureo waja ĕn atĕp. Ĕng kuano i Sendow a si Mawĕris: „Nimai re'e ko?" Sumowato si Mawĕris: „Nimai, maipe'-mange si sumakit." Siituoka ng kua'a sia rukino-mange i Sendow im bulu'd, ta'an da'itja ki'im i Mawĕris tumintjas. Awoja am pa'pa'an in da'itja ki'im(ĕ)na tumintjas, ja iindoo i Sendow marisa in tjokoak,

wo iruruk(ĕ)na an api. Kĕwow(ĕ)kĕ' tu'u-mio' i Mawĕris i marisa, ja tumintjaso sia.

Ja kamang in tajango ĕm binaja'an i Mawĕris, ra'io palingan ĕn tengena, siituoka si Sokoub wiono-mai i amanga wo iwalio-mai am bale. Awoja mĕsoso-sosore' an daran im bale sera, tumarepe'-mai ambituo si Mawĕris, ta'an nimĕrioroka nimuntĕp-ange am bale si Sendow. Wo sia rurukanera ka'i i marisa in tjokoak. Kawowan ka'i-mio' i Mawĕris ĕn salĕinsĕnga in iitu, ja tumintjaso ka'i tumaja-tajang sia, wo ra'io nimaware-wareng-ai.

53. Sisil an doro' e rua toja'ang aitjarojong-io' a Lelema'.

A si makasa ja awean rua toja'ang aitĕla'u i inangera wo si amangera am bale, i nimange an uma. A si ĕndooka iitu ja se toja'ang isera mĕwĕra-wĕra' an so'so'. Siituoka ja itjarojong si pĕwĕra-wĕra'anera, wo n iitu pangi'i-ngi'itĕnera akar in iitu i nituma'up in dojongam bangko', wo sera itjarojong a si rojongam bangko' iitu. Mĕrojo-rojongoka sera, ja sera mako itjasampel a Lelema'.

Ambituoka sera, ja pailĕkĕno i Maĕsa-ĕsa makangaran i Topowene'. Ja towanao se toja'ang iitu, ĕng kuanao: „Maio katu'u, e itow, wo kita mange am bale." Ja kumi'ito-mange se toja'ang karapi i mĕngame-ngame'. Itjatĕka'-mange am bale sera, ja sera pĕlĕpe-lĕpeiĕn se waja kakanĕn ro'na wo'on itjalĕpei e toja'ang, janta'an da'itja mĕnĕs sera. Kasiowanoka ngando sera ĕ mĕngame-ngame', ja makata'neio si Topowene' ĕng kuanao: „Ja mĕnĕso e itow, wo iindokuoka wulinga' wo siwon ang kure' wĕru, wo iindooka kakajo' wĕru wo aasu wĕru, wo siwoan in tjanĕnta." Siituoka ja se toja'ang mĕnĕso.

Ja maio tu'u i mawĕngi-mio' a si ĕndo ito. Ja tumawio mando, kua'a ĕn iitu n siwonao. Makasiwo-mako sia im bĕngipe', ja polonao se toja'ang ng kuanao: „Tumo'oro, e itow, wo maio mindo im bulinga'." Awoja an tutuw(ĕ)na i nimĕsiwo ja ra'itja nimarintju-rintju'ku', ta'an nimaĕti-ĕtip(ĕ)kĕ'. Tani'tu

se tow kaper in tarepe' sawo n iitu ema'anera, ja sera ra'itja marintju-rintju'ku' wo itu ipĕngatĕnaera in sa mawua'o m bene' susur in ta'un.

54. Sisil an doro' in tjinatu'uran i Mano'or-api, sinisil i August Tewutow, Lĕilĕm.

Sapaka si Wulansinde wo si Pakomalutu' a Lengko'am bo itjarojong. An unĕrera i marojong, kua'a sera n itjatuli a Lina'unan wo an Ĕrĕngĕn wo an Ari'i. An somoi-mai iitu ja sera itjala'u-la'uso mio' a Lelema'. Ambituoka kua'a sera m pailĕkĕno i Wuntuambene'. Siituoka sera tontonano i Wuntuambene' im bowolei kampetanera, iaka-akar sera itjaĕnto'o. An somoi-mai iitu sera wueiano i Wuntuambene' in tana'i: „Sapa ĕng kakanĕniow?" Sumowato si Wulansinde wo si Pakomalutu' tana'i: „Sapaka ng kakanĕnami, ja tu'tu' wo wulinga', ta'an pakanĕnami ja pakanĕngkĕ' a loto wĕru, wo patiro'on ang kure' wĕru, karapi in aasu, kakajo', karĕngan ka'i wĕru. Ta'an kami anio' ja ra'itja kalimbongan."

Anaitu sa se tow mano'or api, karĕngan pĕngamĕngintjĕ', oreka se tow pĕlimbo-limbongĕngkĕ' ĕ mawelet. Am pa'pa' sa mano'or api, ja marages se rua ra'itja kalimbongan iitu. Akar(ĕ)kĕ' itu.

55. Kukua an doro' i Kariso wo se Anak(ĕ)na, sinisil i Winiwus Mondow, walian an Talikurang an Tompaso'.

Sapakĕm si Kariso, ja makawale kara-karapi i ĕsa taranak(ĕ)na makangaran Woleambene', a si ĕsa tu'dana im bĕ'tĕs, kaerean a nimawale e Tompaso'. Mĕngĕnto-ngĕnto'oka ambiitu seila in dua, ja kuanĕm i Woleambene': „Wo Kariso, sapakĕm ko ja tumanem, ta'an da'itja si sei ĕn taneanu, karĕngan ko ĕ mangekĕ'-ma'i si anak i Karema, anak i Lumimu'ut, am bawo i langit, makangaran Untaiwene'."

Ma'iĕm si nunuwu'un i Woleambene' itu ja kini'itan ing

kasale'an i Kariso. Wo an somoi-a'i itu ja sumoso'dĕm tu'u a langit si Kariso mange-ma'i si Untaiwene' mamuali mĕnana' a isia. Rumojorĕm-ma'i seila in dua, ja ma'i mĕ'bale a si tu'-dana ing kaju pĕngĕnto-ngĕnto'an i Kariso wo si Woleambene'. An somoi-a'i itu, ja si Kariso wo si Untaiwene' makaere tĕlu anak; ngaran e anakeila katare Wulansinde, kumarua Rorong Tino'or, kumatĕlu Pakomolutu'. Sapakĕm si Wulansinde, ja tinanean i ĕsa tow mĕngĕnto-ngĕnto' a mio' an do'ong i Lelema', ngarana Suwo'bene'. Ma'iĕm si Rorong Tino'or wo si Pakomolutu', ja mĕngĕnto-ngĕnto'pe' a si amang wo si inangeila.

Ta'an ma'i a si ĕndo makasa, ja numuwu' si Untaiwene' a se rua anak(ĕ)na itu, kuana: „Wo, Rorong Tino'or wo Pakomolutu', mĕnto'kĕ'-mange am bale kamo, am pa'pa' aku ja mokope'-ma'i kan-im-bawi an uma, kanĕne' e wawi." Maja'am si Untaiwene'. Ra'ipe' ure sia nimaja' ja kumi'i-ki'itĕm-oko se rua toja'ang itu. Mokom bo'o lumĕwĕt in dojongan i Masĕm seila in dua, ja aikarojong(ĕ)kĕ' am pa'pa' an tuitub itu si rojongan itu ja mano'so'. Ikarojongĕm-onge se rua toja'ang itu, ja mio' ikasampel an tawi in do'ong i Lelema'. Ikasampelĕm seila, ja pa'ila'an i Wulansinde, wo towa'ana-mange am balena an do'ong i Lelema'. Pĕ'bueiĕnĕm i Wulansinde seila, kuana: „Am pa'pa' in sapa kamo wo ikarojong in dano?" Ikua-mangeeila a si Wulansinde sapa si nimamuali a seila, kele si aikakua ririor. Jawo numuwu' si Wulansinde kuana: „In tarepe' iasa si inang wo si amang ja uli-ulit mainde' wo mangere-ngere ikamo in dua, anaitu karĕngana ja mekoku ipakata'u-ma'i."

An tuitub itu, ja iindo i Wulansinde kure' wĕru karapi ing kĕkĕlĕb wĕru, wo iindona ta'um wo kuana a se rua tuarina itu: „Sapakĕm kamo, ja sumiwo-mange a si kure' wĕru anio' wo a si ta'um anio', ta'an sa kamo ma'siwom, ja sia'am ma'doma-roma', ta'an karapi im pĕnĕs, roro'na rumoma' ta'an karapikĕ' i ma'kĕ'bi-kĕ'bit. Sumiwo-mange in tumawi i mando." Si tatawoi anio' ja nimamuali ĕsa pĕpĕli'in makangaran „ma-

no'd api", patawoiĕn e tow kaper an tuitub i mangĕtolĕm ĕm bene'. A si ĕndokĕ' tu'u itu ja maja'am si Wulansinde meko a si inanga wo si amanga. Winaja'ana-meko, ja aitumete-meko a si uwe airĕbana-meko akad in tĕmpok i uwe itu, ja aitumĕmpok-eko am bale i Kariso wo si Untaiwene'.

Ikatĕka'am-eko si Wulansinde tĕ'tĕrĕnam si Kariso wo si Untaiwene' ja mawĕndu karapi i mĕngame-ngame' am pa'pa' kinatalaan e anakeila rua itu. An tuitub(ĕ)kĕ' itu ja numuwu' si Wulansinde, kuana: „O Amang! O Inang! sia'am kamo mĕngame-ngame', am pa'pa' se tuariku rua ja a monge am bale, seila pinitongku aikasampel a mio' an dojongan i Nimanga. Sapakĕm seila in dua in tarepe' ja ma'siwo a si kure' wĕru wo a si ta'um karapi im pĕnĕs."

Siitukĕ' pina'linga i Kariso wo si Untaiwene', ja seila mĕnĕsĕm ĕ mĕngame-ngame', am pa'pa' se anakeila ja ambiitukĕm tu'u re'e. An somoi-a'i itu ja marengĕm-onge am balena si Wulansinde, ja ita'arĕm i Kariso wo si Untaiwene' a si Wulansinde, kuana: „Teiran-ange sama' se tuarinu rua itu, sia'am ipa'baja-waja.

56. Papĕli'in e Kaper an tumĕna in uma, Sinisil i Albert Walewangko' Rompas, Wuwuk.

Katare sera mapĕli'i am bawi, ngaran i papĕli'in itu m a n g u-s ĕ w, sanga-sangawale mapĕli'i am bale, mĕnsansawĕlan, an unĕr(ĕ)kĕ' in sangasĕrap. Sa mapĕli'io waja am bawi, waja se tow ja lumoango, se tona'as rumu'du' luminga wara' ipanguma. Katare tengena im bara' wesara in do'ong; tambisa itu kinaereano, rumu'du' ka'i se tona'as luminga wara' ipanguma. Sa itu pinalingao waja, mema'o ka'i si pĕli'i ngarana m ĕ k a n. Paema'anera itu ra'itja an do'ong: se tona'as am pamoitan, an sĕndi a mekona in do'ong, se tow am pĕngĕlĕpan. Kumawus ka'i itu, mema' pĕli'i m a n g e a n g k a j u, karapi tumo'tolo maras sera. Sa nimakaparaso waja wo nimapĕrao ĕng kaju mangereo ka'i si wara' kawĕngian.

Makaereo ka'i pĕli'i sumende' in to'ngaw, papĕlĭ'inera waja ja ko'ko' laka'.

Tumo'tolo mua' ĕm bene', ja rumintuk se keker; keker ja sakit in dọ'ong wo n uma. Tumo'tolo mupu', mema'o pĕli'i wangko' kumaapa pĕli'i manĕmpo'. Kumawus manĕmpo' mĕli'io ka'i si pĕli'i ipakua in tumumbal; a si tempo itu mangeoka tupun an uma si wawi. Marengo im bawa'ando, tĕlu kumaapa akar i lima mangala'un mĕkarapi maali-ali mĕkele sangalowas tambĕlang pĕra pinumpunan im batuna in to'ngaw. Sera mĕnto' an tana' an dior an ḍarĕm im bale wo sera matumbal si tambĕlang itu an tana', awean papan patumbalan in iitu, wo sera manani:

Tumumbal, e mangaitje,
Eng kita ja tumembope'
Tumembope' se mangalei
Mangalei — Kam beru!

GROEP VII.

57. Sisisilĕn an doro' in tjĕtani' in do'ong in Tjapoja, sinisil i Wolo Regar, Kapoja.

Kaindo-indono-mai si Asa' ja tow in Sondĕr wo sia mitjo mĕros-ai an do'ong in Dumo'ong an dangka', nimĕla'us-ai a si makangaran i Langkun. Itjatĕka'o-mai, sia mĕwuei a si Langkun, ĕng kuana: „Ja po'ow! ra'itja wana ng kinaereanu ro'na tani'in?" Sumowato si Langkun: „Ja wawean, ta'an itjita in dua." Sumowato si Asa': „Ja sama'." Nimaindo-indoo tani'tu ĕ nuwu'era, akar i mitjoo maja'-mai sera.

Maja'-mange mĕnto', maja'-mange mĕnto' pa'pa'an kailina wara' lewo', mĕnto' ka'i sera, kaapa posokĕn i sapa-sapa ĕ lalan pawaja'anera, mĕnto' ka'i sera, iakar im bona' pira ngawĕngi sera n a lalan. Awoja itjatĕka'o tu'u-mai sera n a si pawalian-ai i Langkun isera, ja ema'anera rĕna' wo tumo'oro tĕrung sera. Pakato'orĕnera-mako ĕn tĕrung, ja ng kuanerao: „Sapaka kita, ja ra'ipe' toro muntĕp a si tĕrung anio'; sa ra'ipe' nimalina in sama' ĕ nuwu' e makatana'."

An somoi-ai itu mawĕngio, wo sera sumorino tu'u wara'. Makasorin-ako wara' sera, ĕng kuanerao: „Ja mindoo-mai api pa'pa'an ja nienano e makatana' kita mĕnto' a si tĕrung anio'." Tanuo i mandoo-mai ja mĕnuwu-nuwu'o sera, ĕng kuanerao: „Ja sumangiro im pati tjita, eng kita ja rumo'ndoko." Se kaju pinaro'ndokera ja wawean ĕng kĕ'kĕpen i lima ng kawangkĕr. Wona' pira ngando sera ĕ maro'ndok, serenerao ja ro'nao to'oran lawi, pa'pa'an ja wangkĕro m pĕlas. Ĕm pinakanera i nimaro'ndok ja towang, ĕm pinasende' ja sa'ut im bolai. An somoi-ai iitu ja kombo'anerao ng kawang-

kĕr i niro'ndokera. Pakakombo'anera-mako itu, ja sumorino ka'i wara' makatĕlu ngaatus si wara' wĕngi, tani'tuka ka'i si wara' ĕndo.

Makaapu itu ng kuanerao ka'i: „Ja tumo'oro lawi tjita." Makato'or-ako i lawi sera, ja kuanerao ka'i: „Sapaka kita, ja tumawoipe' pĕli'i, ja ĕ ngaran i pĕli'i iitu: mapakukuk si tjo'ko'." Makaapu siitu wueiĕno i Asa' a si Langkun: „Sa kapopoantaka in dua in tumĕ'tĕk panga?" Sumowato si Langkun ĕng kuana: „Ja po'ow! nimakaapukĕ' a mapakukuk ĕn doko'ku." Sumowato si Asa': „Pute kita nimakaapukĕ', anaitu tintjasantakĕ' re'en si tinani' iasa." Sumowato si Langkun: „Ja maio, wo iwalitju-monge am Pinapalangkow, monge mangere-mai ĕsa tow sija'."

Mongeo makaere-mai sera si makangaran Angkol wo sia mĕwuei a si Asa' wo si Langkun, ĕng kuana: „Sapa n itĕ'tĕkiow iaku meko me'e in tĕ'tĕk panga?" Sowatĕnerao: „Ja kita in tĕlu palukaran." Sumowato si Angkol: „Ja sama'." Nimaindo-indoo tani'tu ĕ nuwu'era in tĕlu. Numuwu'o si Angkol, ĕng kuana: „E rua, mekom kamu, meko tumo'or-ange wale, sa pinakato'oro, ja aiĕno-mange aku." Mongeo maja'-mai sera. Itjatĕka'o-mai sera, ja tumo'oro wale. Pakato'orĕn-ako ĕm bale, ongeno-mai si Angkol. Itjatĕka'o-mai si Angkol, ĕng kuanao: „Ja itjono-mai se masusui an Sondĕr wo se tu'ur im bale." Maio sera, mapĕli'io si Asa' wo si Langkun wo si Angkol. Pĕwueiĕno e masusui: „Pĕli'i sapa n iasa?" Sumowato sera: „Ja tĕ'tĕk panga." Numuwu'o se masusui: „Sapaka kamu ja mindo-mange siow ĕm bowolei pakatu'u-tu'urĕn wo pakatĕmpo-tĕmpokĕn." Awoja pakaindonera-mako se siow ĕm bowolei iitu, ja ng kuano e masusui: „Sumĕmpeo-mange kamu, eng kita mapĕli'io." Aisĕmpe im boondo aipakawĕngi-wĕngi. Makaapuo m pĕli'i, indono e masusui se aroro' aisĕmpe a se siow ĕm bowolei, pa'pa'an itu ja tĕndan a se masusui. Mawĕngio itja-lierao se lĕntu' in tengena i wara' a si makapitu ngaatus karapi e tĕlu n do'kos in tow pinu'is.

Maandoo-mai numuwu'o se masusui, ĕng kuanerao: „Sapaka

kami ja marengo, ta'an ita'arami an itjamu sapaka m paindoan pamatu'an wo tona'as, ja itjamu in tĕlu wo akar e pojo-pojo'miow. Ja eng kami mitjom, sapaka kamu ja lumoango-mange wo mangumao-mange, wo mindo-mange tona'as wo walian in uma, ta'an ita'arami an itjamu mindo-mange paru'-ndu'an, katare n iru'ndu'miow isera ja mange mangusui-ai an dowar si tengena i wara': ke'ke' makasa, patu'ulĕniow-ange si tje'ke' makasa iitu ja „wesaran im bale." Maandoo ka'i-mai mange-mai si makapat ĕ lowas wo makasa ng ke'ke', wo a si ĕndo itu waja se makasasa ja sumungkul-ange se paru'ndu'an an sĕndi im bale, wo se paru'ndu'an ja mĕmo'o-mo'ow-ange kaju taiapu wo itu pĕnĕlé-nĕlĕtan-ange in araw, angen-ai e waja se makasasa. Kaitimboi e patu'ulĕn makasasa, kumeret si ĕsa wo si ĕsa."

An somoi-ai itu marengo se masusui. Ta'an dirior in tumi'ir, pĕwueiĕnera a se tĕlu, a si Asa' wo si Langkun wo si Angkol: „Sa sapa ĕn ingaran a si ro'ong iasa?" Sumowato sera: „Ja ĕ ngaran i ro'ong iasa ja Kapoja, pa'pa'an a si makasa, an tutuw-ami i maaipe', ja pinatean in api a mitjo m palĕmboian i rano anio', wo kami mindo kaju makangaran kakapojaan, niindo-anami api; anaitu si ro'ong anio' ja ngarananami in Tjapoja." Waja se nitumani' in Tjapoja ja nimateoka waja ambitu. Akar iitu si sisisilĕn an doro' in do'ong in Tjapoja.

Sapaka si Asa' ja nitjumĕsot-ai an Sondĕr an sangkum i Mama'it i makulu-kulu in tjapala an Sondĕr. Jawo si Mama'it anak i Sumolang, wo si Sumolang anak i Tambuwun. Sapaka si Asa' nisumuru-mai si Sarajar, si Sarajar nisumuru-mai si Simbar, si Simbar nisumuru-mai si Sondak, si Sondak nisumuru-mai si Pariei, si Pariei wo si Su'ot nisumuru-mai si Wolo, ja isiao si maio i nimamualio Mĕsehi, ningaranan in Derek Regar. Wo si Derek Regar kaapa si Wolo Regar nisumuru-mai si Israel Regar.

Ĕn ipĕwale e Kapoja ja si Manĕmbir wo si pĕnana'ana si Tumimperas. Ja m pĕngĕna-ngĕna'anera a makona im bale e Kapoja a Masawukow.

58. Sisisilĕn an dumoro' se tĕlu Ro'kos in tow aitjali an Tèmbir in usĕwan si Tumotowa karapi i lĕntu' im bara', sinisil i Androkles Su'ot.

Talali' nimapĕlaso si sinisirera lukutan i ipĕro'ong, ja ng kuano i Langkun: „E po'ow(ĕ)ku Asa', sapaka kita ja mĕweteng; iaku mĕnto' tumu'tul im bara', iitjo ka'itje' mangere ro'kos in tĕlu tow, wo itu mai pĕwali-walin ang karapi i lĕntu' im bara'." Numuwu'o ka'i sia, ĕng kuana: „Ēm pangereanta itu ja an sangkum(ĕ)kĕ' in siow ngawĕngi ng kaure."

Ja an iitukĕ' maja'o si Asa'. Ja maja'o sia, makaereo tow i Mongondow. Maio ang kasiowan ngando ja nimakaereo tĕlu n do'kos in tow. Wo tani'tu ka'itje' nimatu'tulo m bara', wo itu pĕwali-walinera an ĕsa kure' wĕru, wo itu saputĕnera im pira-pira ngauli'pir ĕm buna'kĕl, wo itu itjaliera an tĕmbir in usĕwan si Tumotowa. Ja ng kinalianera si tjure' iitu makasiow mĕtumbal-itjo ng keitjei n a si Tumotowa wo mitjo.

Sapaka n doro'on in do'kos e tow pinu'is, ja n iitu maindo kĕtĕra im pĕro'ongan em pa'pa'an in dior(ĕ)wo ja linipute' im pĕseke'an. Wo ka'i n an doro' i lĕntu', ja n iitu nimaindo kĕtĕra im pĕro'ongan wo ng kamang e tow an do'ong, en tani'tu n sasanin i Langkun wo si Asa'-wo.

Awoja an somoi-ai iitu kĕlian ĕ nimaki'it an sasanin i Langkun wo si Asa'. Em pa'pa'an sa si sei masale' sumengkotange an tana' walina, kaapa mange mangusui an arĕna' e walina, karĕngana sia mi'is sangapi'is ĕn tana' ang kinalian in do'kos e pinu'is wo ĕ lĕntu', en iitu maindo kĕtĕr am pawaja-waja'ana wo kamang(ĕ)na am pangere-ngerean, ambisawisa-mange.

59. Sisil an doro' i Tumotowa in tambisa n iitu m pinangere e rior-wo, wo itu indonera ipĕro'ong, sinisil i Silvanus Mumu, Lĕilĕm.

Sapaka ng katare-tare tawoiĕn e tumani', ja mangere watu indon Tumotowa. Em baja im bara' e tumani' ja alero,

siituoka ja numuwu'o se mangaku mamuali tona'as a si ro'ong tani'in, ĕng kuanerao: „Ja sapaka kita maja'o wo mangere si wara' i Tumotowa, ĕn iitu lowas makapat wo ke'ke' makasa."

Ja maja'o sera, mĕmaja-maja' akar tu'u sera i makalingao si wara' pangere-ngerenera. Siituoka marengo-mai am bale sera. A maio m bale sera tumowa tow akar im pira se ro'na makakĕte si watu indon Tumotowa. Ja si watu itu mangeerao tinu'usam-bo. Alero se tow, maja'o sera, wo sera maali roko', ĕsa m pasolongan. Itjatĕka'o-mange a si watu itu sera, numuwu'o si Tona'as, ĕng kuanao: „Ja sapaka ko ja watu, ta'an ko indonami paragesĕn, wo ko ngarananami in Dĕwumbene' wo Pokalambene', anae nio' ĕn doko' itĕlĕsami iitjo." Iwĕkarerao n doko'. Iwĕkarera-mako itu, ja sera marengo ka'i-mai am bale. A lalanoka sera, kuano i Tona'as: „Sapaka kita mapa'a-pa'anoka in sama', wo sia aiĕnta-mange."

Marengo-mai am bale sera, mangĕnto-ngĕnto' pira ngando an somoi-ai iitu. A si sangawĕngi sera maja' sumoring, sera mangere-ngere si wara' sama' iangeera-mai si watu; itu ja kitj makasa. A mangeo n dowar sera, ja sumoringo si makailĕk masoring an isera: ot, ot! Sumowato si wara': kitj! A'io itu, marengo-mai am bale sera, maio maler, en a si wĕngitjĕ' iitu sera nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ'-mai a si watu indon Tumotowa.

A mangeo mbitu sera, ja si watu itu saputĕno sumamasama' in doko' pasolongan, si pinaali-mai ririor. Pakasaputĕneramako, itu ja wulenganerao-mai, paalin-ai a si tani'in. A maio mbitu sera, itjalio itu, ito'or. Aitjato'oro itu wo pinakaĕluro, ja numuwu'o si Tona'as ĕng kuanao: „Sapaka ko, ja watu, ta'an ko indonami Tumotowa wo Tundĕk im bale." Wo sera ka'i sumoka'd-itjo, makasiow lumeak akar-itjo i Tumotowa; itjalio witu si tjure' wĕru sinaput i laka m ba'mba'na, si pinumpunan i lĕntu' im bara' nialer mai itani'.

Makando-mai waja itu pinakaĕluro. Siituoka se matu-matu'a tumo'tolo maras makali'tjir si Tumotowa, wo pĕlasĕn sumamasama', ja siituo m patu'ulĕn lesar. Ang kasomoian-ai iitu

mĕngawĕ-ngawĕso-mai ng kakĕli e tow, atorĕno m pĕli'i. An sangkum in sangata'un se tona'as makatĕlu mapĕli'i a lesar. Ĕn iitu katare: mamu'mbur, kumarua: mapawua', wo kumatĕlu: manĕmpo'. Kasusur e peli'i tĕlu anio' tawoiĕm baja rua ngando, ta'an itu tu'ulĕngkĕ' ĕsa. A si ĕndo katare mindo wawi, a si wĕngi itu waja se tow mai mindo pasil wo mange weletan am bale; wo a si ĕndo kumarua se tona'as mindo ko'ko', se tow ra'io mai mindo pasil, ta'an si tona'as makangaran masainsang, sia sumusur in sĕra' am baja se tow a si ĕndo itu.

60. Sisil an doro' in tjĕtani' in do'ong in Tjiawa, sinisil i Lumĕmpow Lumanaw, Kiawa.

Sapaka si masale' tumani', ja ririor i mange maras ja sia nimangere ĕsa tow a se makailĕk matani' pĕwalean. Awoja makaereo sia si makangaran i Mongkaren, Tonĕlĕt, sia winaeran sampuri ĕsa. Ang kĕto'tol i maras ailinga wara' lowas makapat. Si ĕndo kĕparas sangando itu, ja tĕlu ngando, enetĕno. Mangeo ka'i menet, ja luminga wara': lowas ka'i makapat wo ke'ke' makapat.

Pinakaparaso a si tjatĕluan ngando, wo itu iĕnto' lima ngando wo enetĕn ka'i. Kalimaan ngando mangeo ka'i luminga wara'. Mange luminga wara' lowas ka'i makapat wo ke'ke' makapat wo kĕte makasa. Mĕnto' pitu ngando. A si tjapituan ngando ja makoo tumo'or lawi. Tumo'or lawi ruangapulu' wo lima ngaparas. Mando-mai a si tjĕto'or i lawi ja maler im balun wo tumĕlĕs ko'ko' laka' raindang wo ĕsa n siwei wuring. Si wĕngi itu siituo ng kĕtĕlĕs si ro'ong itu. Ĕn aiwe'e pulu' wo ĕnĕm ngakai ĕn sampuri wo ĕpat ngakai ĕng kulo'. Mando-mai ja maja'. Si tjo'ko' laka', tuama si nimaali, si siwei, wewene si nimaali. Maja'o, ja patamoran wo patengkoran i momongan. Nimaja'-mako ang Kiawa. Luma'us-ako a si lawi tino'or. A si ĕndo itu waja se mapĕrenta a mai n tu'ur im bale nimako waja karapi i tjapala wangko' wo se rua

kumarua, si Mangowal wo so Tololiu. A si ĕndo itu sera wineane' ka'i. Si tjapala·wangko' wineane' ka'i rua n sampuri; se rua kumarua mĕkele sangakai ng kulo'. Aiwe'eo isera itu, ja kumano. Makakan-ako, sera marengo-mitjo. Kumano se tow. Makakan-ako sera, ja kinaito'orano i lawi si ĕsa wo si ĕsa. Mawĕngio rumu'ndu'o ĕsa tow nisumosor-onge ang kuntung ma'an si wara' makasiow ĕ manguni. Siituo ĕn airitjĕt api aisusur i lawi e tow.

Mando-mai mangere watu lumangkoi sitjun ĕng karĕnet. Mawĕngio-mai' mangeo wulengan-ai ĕm batu, maipe' iwĕkar an sĕndi im bale. Mawĕngio-mio', ja ilinga wara' makasiow ĕ manguni. Ja si watu itjali, iwe'e ang kapĕruaan im bale, ngaranano sia „Tumotowa." Mando-mai waja se tona'as wo se walian nimamoondo i masu rano irano am pasil. Ja in sera mawaja'-mitjo an dano, ja nimanani. Katare ja tana'i:

„Ja Empung renga-rengan e!
Turu'an lalan karondoran.
Tia' ilampa-lampang a si lalan kaengkolan."

Karua:

„Ja si lalan tumalitjuran wengkesan i laleindeng!
Lampanganami i mĕtuari ra'itja mĕntantajangan!"

Itjatĕka'o-mitjo an dano sera, mangen in aasu, wo sera minamo. Ja numuwu'o ng kuaerao: „Ja n sakit irojong-ako in dano. Sawĕlan-ai in owak sama' kami im baja. Kami masu rano irano am pasil, eng kami manĕwaso. Anae akar in tjaure-ure kami mĕngasu-ngasu a si rano itjo."

Ĕ ngaran in dano itu ja Na'nap. Marengo-mako, makoo numono im pasil. Siituo n to'tolanera i melet ĕng kuaera: „Ja Apo' nimema' in tana'! mai tjuman-ange pasil! Kumi'it in aisusuimu a se apo-apo' rior wo tumumbal-ai in tarepe', kami marages itjamu in Tjasuruan. Anae pangilĕkĕnami: lowi-lowirĕn wo sama-sama'an-ai ĕn owakami im baja, wo kami sama' mĕrage-rages itjamu in Tjasuruan."

Mawĕngio iĕma'o tĕka'an se ko'ko', itĕka'o sera isaru-mitjo. Tumĕkĕlo se tow, kumukuko si tjo'ko', ja mangeo teiran e

tona'as wo se walian. Kaitjukuk i tjo'ko' paki'itĕnera i manuwu'. Ĕn aipanuwu'era ja tana'i: „Aitjukuk i tjo'ko'ami se tow mai a si ro'ong iasa, ra'io mareng-itjo." Susur i tjo'ko' in tjumukuk siitu m pĕmare-marengĕn akar i mando. Makando-mai, se tow minson tanu se kuman im bene' wĕru, akar-ange itu mĕminso-minson akar in siow ngawĕngi.

Rumu'ndu'o tĕlu tow mange nisumoring wara', nimangilĕk tenge i wara' makasiow ngapulu' wo lima. Ta'an sangatenge i wara' ja ilĕntu', ipalĕntu' rere wuring, ipaki'it in tenge i wara'. Anaitu siow ngapulu' wo lima ĕ lĕntu'. Ja se tona'as nimange-mai, nimakawali ĕsa toja'ang tuama mange nimaali-mai i lĕntu'. Itjatĕka'-mai, luma'us-ai a si watu aitjali an unĕr im bale si tinu'ulera Tumotowa. Ambituoka sera mindo-mai tjure' wĕru karapi in tjĕkĕlĕw, wo pumpunanera i lĕntu' wo itu iindoera wuna'kĕl sangata'tas, wo itu saputĕnera, wo itu soka'dĕnera a si watu ipakasiow-onge, iru'u in tana', aipaka-siow-onge ĕng keitjei, ambituo ĕng kinalian in tjure' winean i lĕntu'. Siituo ng kinakaapuan wo sera mĕnto'o a si ro'ong itu. Si nitumani' si ro'ong itu, ja si Lumanaw. Pitu ngapulu' ĕn tow aipakawalina-mako.

61. Sisil an doro' in tjinatu'uran i ngaran in Tjiawa, sinisil i Lumĕmpow Lumanaw, Kiawa.

Sapaka si makangaran in Ite', tow an Sondĕr wo mange mĕwale a Motolin. Ambituoka, sia indono tona'as. An sang-kum(ĕ)na in tona'as, se Motolin ja maindo wene' kĕli, ta'an se Sondĕr ra'io nimaindo wene'. Siituo wo sia angen-ai i makangaran in Ondang, airu'ndu' i tu'ur im bale makangaran in Tambuwun.

Angeno-mai sia, ja pulĕ-pulĕsan i manende', anaitu ra'itja wo'o ki'im(ĕ)na mai. Ta'am beanoka in tjelana paraindangan, makawaer im pitu sampuri, ituoka sia mai. Maio sia, ja nitjumembut-ai wene' sangatu'ur, wo itu saputĕna in simbĕl. Maja'o-mai, ja kinawĕngiangkĕ' a mai si lopa'na, a mongena

in dojongan tĕkek patu'ulĕn Lunoi. Ambituoka sia, tumo'or tĕrung ĕnto'ana, wo iusĕw(ĕ)nao si wene' sangatu'ur iitu. Ja makaapuo m pulĕs i manende', wo mapĕli'io si Ite'.

Kumi'it iitu sia mulĕs i mapawua', katare-tare siow ngawĕngi, kumarua pitu ngawĕngi, kumatĕlu lima ngawĕngi, kumaĕpat tĕlu ngawĕngi. Makaapu itu, sia tumo'or lawi sangaparas, tu'ulĕnao itu: lawi im bene'. An somoi-ai iitu sia mapĕli'i, mindo wawi. Kumi'it iitu sia mapĕli'i a si tjo'ko'.

An somoi-ai iitu, sia mulĕs i manĕmpo', siow ngawĕngi, kumi'it iitu pitu ngawĕngi, kumi'it iitu lima ngawĕngi, kumi'it iitu tĕlu ngawĕngi. Makaapu itu sia ka'i mapĕli'i am bawi. Somoi-mai iitu sia mapĕli'i mindo ko'ko'. Kumi'it iitu sia tumumbal nimindo wawi. Makaapu itu, upu'una si wene' aiusĕw, wo itu iwe'ena a lawi tĕkek, tinu'ul lawi im bene'. Kumi'it iitu sia ka'i mapĕli'i mindo ko'ko', ja si pĕli'i iitu tinu'ul maso'. An somoi-ai iitu sia majat nimindo ko'ko', si pĕli'i iitu tinu'ul majat. Wo makaapu itu uwitĕnao m bene' a si lawi pĕngĕnto-ngĕnto'ana.

Kumi'it iitu sia musĕw, nimindo wawi. Makaapu itu sia makoo lumo'ok-ai. Tu'ulĕno si niĕnto'ana itu ja Kiowa, am pa'pa' kiniowaana-mai in ta'una in a mange ĕ Motolin wo mai an Sondĕr. Ja maiooka in an somoi-ai iitu in tani'ino i Lunanaw ĕn ambitu, ja ngarananao si ro'ong iitu Kiawa.

62. Sisisilĕn an doro' in tjĕtani' in do'ong im Pinapalangkow kaapa Kalewo'an, sinisil i Paulus Sinjal, Maliku.

Kaindo-indono-mai si ro'ong itu ja ĕsa ro'ong am balak in Sondĕr. Sapaka si ro'ong anio', ĕn iitu ja tinani' i Wumbene', anak i Silap wo si Litjĕp.

Ja sapaka si Wumbene' nimĕngĕnto-ngĕnto' an Sondĕr-wo, janta'an a si ĕndooka makasa sia maunĕ-unĕr in talun, mĕerere si lopa'na aitjua i Langkun an isia, si nilukutano in do'ong in Tjapoja in tarepe'. Itjatĕka'-mako a si lopa'na itu sia, ja tani'tu ng karior sia mareng an Sondĕr, tumowa kara-karapina tumani' si lopa'na pinailĕk(ĕ)nao. Ja rai'tja ure an somoi-ai

iitu, ja sera maja' mangereo si lopa'na pinailĕk i Wumbene'. Ta'an maja'oka sera, ja aitjalewo'oka, ra'io pinailĕkera si lopa'na itu, wo mailĕko sera ĕsa lopa'na a lĕwĕt-eko in dano, itjuaera-mako ĕn iitu si rano ang Kapoja. Awoja siituoka sera tumani'o im Pinapalangkow, kaapa Kalewo'an.

Ja si ro'ong anio' pĕngatu'ulĕn ka'i Tjalewo'an, am pa'pa' i maio re'e si Wumbene' ĕ mai mĕtĕrang in tani'in, ja nisumea'kĕ'-mai, en dinu'ndu'an de'e wo'o-mai i Langkun isia ja a lukulukutano in Tjapoja in tarepe'. Anaitu tani'in-ako i Wumbene' ĕm Pinapalangkow, ja mulio-mange si Langkun. Mĕsungkulomange sera, ja ng kuano i Langkun: „Je, po'ow(ĕ)ku! uanu, ĕn ingarangku a si ro'ong iasa: Kalewo'an, eng ko nimio'kĕ' ang kalewo'an, kalewo'an kua'a ĕn iitu."

Sapaka ĕ ngaran im Pinapalangkow, ja niange-mai in tana'i ĕ nimamuali ambitu-wo: A si makasa wawean ĕn Dumo'ong-an-dangka' makangaran i Makarende nimangasu. Ja sapaka sera a mitjo n Tareran wo sumalu-mako in Tjĕkĕlor. Ja mĕmaja-maja'oka sera, ja mangi'ito se asu ĕsa tu'a wangkĕr, wangkĕr kĕli, si patu'ulĕn langkow; pangi'i-ngi'itĕnoka e asu sia, ja makoo sembongan an ta'upan in Tjĕkĕlor wo n Sapalalum. Awoja masembongoka se asu, tawangĕno-mai e nimangasu, ja tumura'o sera, tanuoka nimakĕlor. Ja mĕnura-nura'ka sera, itjompo'-mai matura'oka im batu, en si langkow ja kinawaluiano watu. Wo in tarepe' iasa, itji'it in sisil, ja n tola i langkow iitu pailĕkĕne' si aitjawaluio watu wangkĕr, wo m parangkei aitjawaluio watu a makona in ta'upan in Tjĕkĕlor wo n Sapalalum; ja n do'kos wo n sunge mako aitjasampel a si ipakua i Mangajojong.

Ja siituo ĕ nimange-mai am pa'pa'an im pinailĕkan si langkow ĕn an susut i ro'ong anio' ja ngumarano an do'ong sera Pinapalangkow.

Wo am pa'pa'an in sera tanuoka nimakĕlor ĕ nimatura', anae ngumarano a si rano a mitjona sera Kĕkĕlor.

Wo am pa'pa'an se nimangasu nisumaluoka si rano a mongena ngumarano sera Sapalalum.

Wo am pa'pa'an ĕn do'kos wo n sunge nirumojong(ĕ)kĕ', ngarananerao si tjinasampelan in iitu Mangajojong.

Ja si tu'us in tjeitjei e nimatura' si langkow nitumĕ'tĕp a si watu tĕpe' a mitjona im pinatura'anera, wawean kine ĕng keitjei e matu'a, awean ĕng keitjei e toja'ang.

63. Kukua an doro' in tjinawalian in dojongan in Sondĕr wo patu'ulĕn Sondĕr, sinisil i Paulus Rintjap, Wuwuk.

Kaindo-indonoka-mai si makangaran in Dumondor, tow ang Kawangko'an, sia nimangasu wo sia itjawaja'-mange am pakĕmbu'an i ĕsa rano, jawo sia mailĕk se tumetelew patu'ulen songkĕl mai maĕlĕp ambitu. Jawo itu weana ngaran „Songkĕl." Siitu ĕ ngaran i rano iitu katare-tare, itji'it im pinailĕkana songkĕl maĕlĕp ambitu. Janta'an ĕng kinawalian i rano itu wo ra'itja patu'ulen „Songkĕl", am pa'pa'an aiindooka-mai ĕ ngaran i ro'ong tinani'-mai ambitu. Ja ngaran i ro'ong iitu „Sondek." Ja nimange-mai si ro'ong iitu wo ningaranan in Sondek, ja am pa'pa'an si ro'ong iitu sondekakĕ' in do'ong in Tjawangko'an, itji'it sera in Tjawangko'an wo tumani' ro'om balina. Ja siituo ng kinawalian i rojongan iitu wo si ro'ong iitu wo patu'ulĕn Sondek. Ta'an maioka i makaure, ja ipangereerao im pantĕr ĕn ipatu'ul si ro'ong iitu, akar in aieraoka an Sondĕr ĕn ipatu'ul si ro'ong iitu. Anaitu tumumbal-ai in tarepe' Sondĕr ĕn ipatu'ul si ro'ong wo si rano iitu.

64. Kukua an doro' im Pinĕwetengan im balak in Tjawangko'an wo n Sondĕr, sinisil i Elisa Poluakan wo si Jusof Tiwa', Kawangko'an.

Kaindo-indonoka-mai ĕn tu'ur im bale e walak in Tjawangko'an ja makangaran Wolo, wo sia montol si ana'na makangaran in Tjaramoi wo tumani' in Sondĕr. Makaanako-mai si Tjaramoi, ja si Tjiwol, makaanako-mai si Tjiwol, ja si Legi, makaanak-ai si Legi ja si Tiwa', makaanak-ai si Tiwa', ja si Sorongan, makaanak-ai si Sorongan ja si Wilar. Itjawe'eo a

si Lengkong ĕ mapĕrenta wo si Mongilala wo si Tumbol. Ĕn tu'ur im bale e Kawangko'an, ja si Lengkong.

Indo-indonoka-mai ja si Tjawatu makaanak si Awon, si Awon makaanak si Pĕsitj. Si Pĕsitj anio' ja nimange an Sondĕr, mange nimaindo pamatu'an ambitu. Maio am bewetengan i Sarian, ja kawetengano se Kawangko'an limangapulu' ĕm balak. Mĕnduo in tjaju ja pontolĕno waja se tow; mangeoka mĕndu, ra'itja mĕndu se Sondĕr. Ja maio i meso'-mange am Benang. Itjatĕka'-mange ja wueiĕno i Sarian, ĕng kuana: „Ambanao waja ĕng kaju?" Sumowato si Lengkong, tu'ur im bale e Kawangko'an: „Si ruangapulu' wo lima pinaalio-mai." Siituoka wueiĕno i Sarian: „Tambisa ĕn iitu, wo si ruangapulu' wo lima ra'ipe' pinaali-mai?" Sumowato si Lengkong: „Ipĕkito-kitowaku se sangaro'ong, ja ra'itja nimai mĕndu." Mueio ka'i si Sarian: „Mĕtani' wisa se ra'itja nimĕndu?" Sumowato si Lengkong: „Se Sondĕr." Kuano i Sarian: „Ja sama', ipĕkito-wakuoka si pamatu'an an Sondĕr." Mueio ka'i si Sarian: „Si sei si pamatu'an ambitu?" Sumowato si Lengkong: „Si Pĕsitj." Mangem tu'u a si Sarian si Pĕsitj, wo kuano i Sarian an isia: „Tambisa, kine, ko wo ra'itja nimĕndu in tjaju?" Sumowato si Pĕsitj, pamatu'an e Sondĕr: „Ja wawean ĕ nisumepĕ'd." Wueiĕno ka'i i Sarian: „Tawoiĕniow(ĕ)ka ĕn iitu?" Sumowato si Pĕsitj: „Tawoiĕnami!" Numuwu'o si Sarian a si Pĕsitj: „Marengo-mange wo mangeo mĕndu, pora-porakĕn-ange." Maio tu'u mĕndu sera, pakawĕndun-ako ĕn iitu, ja weso'onerao-mange am Benang, wo ituruko a si Sarian. Ja numuwu'o si Pĕsitj, pamatu'an an Sondĕr a si Sarian: „Ja eng kami n aisangawiwio e tu'ur im bale ang Kawangko'an, ja ra'io toro kami wo pawetenganerape', ta'an karĕngan kami in Sondĕr en sangawetengoka, eng kami n tinĕla'uanoka e tu'ur im bale ang Kawangko'an." Sumowato si Sarian: „Ja sama'!"

Awoja an somoi iitu maio ka'i ĕm bewetengan in tjaju, se Sondĕr sangawetengoka wo sangawetengoka se Kawangko'an. Ja akaro-mai iitu ja se Sondĕr ĕm patu'ulĕnoka walak ĕsa, walak in Sondĕr. Awoja mateo si Lengkong tu'ur im bale e

Kawangko'an, ja sia sawĕlan i Tumiwa'; ipĕkiwareng sia, sawĕlan i Umbas; sawĕlan si Umbas si Rondonuwu', sawĕlan si Rondonuwu', ja si Tuju; mate si Tuju, sawĕlan i Tjapantow; sawĕlan si Tjapantow, ja si Tumila'ar; mate si Tumila'ar, sawĕlan i Laurens; mate si Laurens, sawĕlan i Alanus Waroka; mate si Alanus Waroka, sawĕlan i Daniel Mambo'; mate si Daniel Mambo', sawĕlan i Hendrik Waroka; mate si Hendrik Waroka, ja sawĕlan i Jansen Waroka; mate si Jansen Waroka, ja sawĕlan i Th. Gĕrungan, tu'ur im bale in tarepe'.

Ĕn an Sondĕr maindo tu'ur im bale ja si Pĕsitj. Makaanakai si Pĕsitj, ja si Pandei; si Pandei makaanak si Mangowal; si Mangowal makaanak si Wilhelmus.

Se makakua in anio', ja si pamatu'an an Unĕr, makangaran Elisa Poluakan, wo si Jusof Tiwa', kapala wangko' ure ang Kawangko'an.

65. Sisil an doro' im Pinĕwetengan e Sondĕr wo se Kawangko'an, sinisil i A'tas, Sondĕr.

Ĕ muali itu ja tana'i: wetengano-mai tawoiĕn ĕm baja se tu'ur im bale i mange magĕr in saketa a mange m Benang. Ĕ mapĕrenta am Benang an tutuw iitu ra'ipe' patu'ulĕn petor, ta'an sariane'.

Siituoka montolo si Mangowal, kapala ang Kawangko'an. Ja si Tumbol ĕ makawali wo tumuli-mai si Tjoitob a mange n Sondĕr. Isia ĕn duru'ndu'an i pamatu'an e Sondĕr makangaran Tambuwun. Maio si Tumbol wo muei si sei ĕ makawali an Sondĕr. Tumu'ulo si Tambuwun: „Ja si Tjoitjob, ta'an e masa'ape' im balun se Sondĕr, anaitu ra'ipe' ipĕwalimiow, ta'an somoioka sera."

Mangem se Kawangko'an. Mangem, nimuntul(ĕ)kĕ'-mai im betengera sera. Marengo-mai sera, ja weano-mai tjarĕtas, ja in sapaka se Kawangko'an ja ra'itja nilumĕkĕp-ai im betengera. Siituoka iru'ndu'o-mange e Kawangko'an se Sondĕr mange lumĕkĕp-ai im beteng e Kawangko'an, si aitĕla'uera-mai se

Sondĕr. Mangem tu'u se Sondĕr. Mareng-ai sera, ja wineanokamai ĕsa karĕtas sera, tani'tu se Kawangko'an. Siitu itu. Awoja an somoioka ka'i-mai iitu, ja karuano-mai i Sarian i me'e tawoiĕn ĕm baja se tu'ur im bale, mĕkele rua ĕng kaju lambot indon. Ra'io; pĕtulino ka'i wo'o-mai e Kawangko'an se Sondĕr. Maioka aitjuape' i Tambuwun: „E ra'ipe' maja' se Sondĕr, e mangalipe' kaka'is."

Siituoka tintjasano ka'i-mange e Kawangko'an se Sondĕr. Mangem sera, mangekĕ' ka'i nimuntul-ai ĕsa wo mareng-ai, wo itĕla'uo-mio' se Sondĕr si ĕsa. Marengo ka'i-mai sera, wo iru'ndu'erao ka'i-mange se Sondĕr, mange mindo si tjaju lambot ĕsa, aitĕla'u-mai e Kawangko'an se Sondĕr. Mangem se Sondĕr mangeo tu'u mindo in tjaju. Marengo ka'i-mai sera, ja wineanoka ka'i-mai ĕsa karĕtas sera, in iseraoka ĕ nitumawoi si tjaju ĕsa. Ngaranano i Sarian walakoka ĕsa se Sondĕr, tani'tu se Kawangko'an. Akaro-mai iitu ĕ mĕwete-wetengoka ĕn tawoiĕn e Sondĕr wo se Kawangko'an, em pawetengĕnokamai i Tjompania; tawoiĕn ĕsa se Sondĕr, tani'tu se Kawangko'an. Siituo ĕng kinawalian wo nimamuali tjapalaoka ĕsa se Kawangko'an, tani'tu se Sondĕr.

An doro' ka'i-mai i lalan papaparasan, ja nimamuali tana'i: Sapaka si Sarian am Benang ja nimapaali-mai nuwu' am baja se tu'ur im bale, in sapaka sera ja sumungkul isia a la'mbak i lalan. Ja se akar-onge anio' taporak nisumungkul isia. Se Saroinsong am pakanatĕn-eko e Lota'; siituoka ja ng kuano i Sarian: „Akar iasa ĕm paparasĕniow." Se Tomu'ung nimĕsungkul isia an Ĕmpung; anaitu siitu ka'i ĕm paparasĕnera. Se Tompaso' aipĕsungkul i Sarian a si talum bangko' a mekona e Saroinsong, anaitu ambitu ĕm paparasĕnera. Se Kawangko'an aipĕsungkul a mitjo si Maténĕm. Se Sondĕr aipĕsungkul(ĕ)kĕ' a mongena im bale; ambitu ĕn sinungkulan i Tambuwun si Sarian, anaitu se Sondĕr ĕn tawi pĕngaparasan i lalan.

66. Sisil an doro' i Tow niuma' am Pinĕwetengam-bo, sinisil i Joel Lumĕnta', Kanonang.

Kaindo-indono-mai se Mangaapo' nimĕnuwu-nuwu'o i maumung e mĕwetengo n ĕnto'an in sangasuru wo n sangasuru; ja m paumunganera an tinokolan-onge i tjuntung Tondĕrukan. Si tjasuruan Kopero mange nilumukut a nisumiri'-monge an Tondĕrukan, an dangka'-meko im paumunganera. Ja ambituoka sia mĕnĕngo-nĕngo-monge se maumu-umung wo mĕme'eme'e reken am paputusĕnera. Si tjasuruan Muntu-untu maaliali in taisi, nilumukut an tinokolangka ka'i-monge i tjuntung iitu an da'ter i watu wangkĕr, wo a se pira-pira watu a makali'tjir isia ja nilukutan e paki'i-tji'itĕn in sangasuru wo n sangasuru. Ja sangapuse' e mangamatu'a im panuwu'un ja itjarot i tjasuruan Muntu-untu in taisina iitu. Janta'an sa n iitu ra'itja nimĕsoma wo n sinigil i Tjopero, ja n iitu peronakĕ' a si Muntu-untu, iaka-akar sawĕlĕnakĕ' in tjumarot ĕng kawutulan in iitu. Awoja malĕkĕp-ako se panuwu'un e Mangaapo', ja ng kuano e tu'ura im paumungan: „Ririor kita wo mĕtalitjur, ja karĕngana uma'anta ĕsa tow, irages se kasuruan wo itu'us am pata'neian i ĕsa wo si ĕsa a se itjita in sangasuru wo n sangasuru, in sapaka kita ja mĕkarĕtuk susut, mande i mĕntajangano."

Sapaka si matu'a wewene makangaran in Tombarian ja mĕngĕnto-ngĕnto' an Tumara'tas, ja sia makaanak rua toja'ang tuama, makangaran im Porong-Takoi wo si Porong-Sulin. Si atana wewene ja makangaran in Tjaluli'an makailĕk maundam. Awoja putusĕno-mio' e tu'ura im paumungan itu, ja in uma'ano si ĕsa tow, ja itjuaerao-mio' in si Porong-Takoi. Pakaputusĕnako in si Porong-Takoi in uma'ano, ja maio an dior e maumuumung si Tombarian ang karapi i mĕngame-ngame', wo ng kuana: „E nimapo'o-po'owiowo in uma'ano si ana'ku, ja itjaupusai aku wo tio'o itia-tia' ĕn du'i, ta'an itĕla'ukĕ' wo'o waja-mai an iaku." Ja kini'itan tu'u m pinangilĕk(ĕ)na. Pakauma'an-ako si Porong-Takoi wo nimema'o tanu in aita'arera, wo kinaeke-

ano m baja isera ja itĕla'uerao-mio' ĕn du'i. Awoja mĕtalitjuro mĕla'u-la'us-ange an ĕnto'anera se sangawawaja' wo se sangawawaja' tanu im pinanuwu'o.

Makatintjas-ako sera im baja, ja marengo-mai a niuma'an si ana'na si Tombarian, paki'itĕn i Tjaluli'an wo si Porong-Sulin. Itjatĕka'-mange ambitu sera, ja mindoo-mai in tjoro'mbar in tĕnga' si Tjaluli'an wo lungka'ana si nimpisa, wo itu ia'li'na an tana'. Siituoka mangeo umungĕn i Tombarian waja se ru'i-ru'i wo itu iĕlur(ĕ)nao an aia'li' tanu in tjawangu-wanguna in dior an owak e tow. Pakaĕlurĕna-mako n iitu, ja sia̧ sumoro'-monge, wo mĕnĕ'tĕ-nĕ'tĕr in tjaĕlur in du'i iitu.

Ra'itja nimaure-ure lumojono-mange an du'i si wuring wo itu pĕnila-nila'ana wo pĕngewe-ngeweana, iaka-akar ĕm baja in iitu ja nimĕtuluso. Mĕtulus waja-mako ĕn iitu, ja marengo si wuring. Kamang i nitumintjaso si wuring, ja sawĕlĕno-mange i Tjaluli'an wo mangena inga'nga' kĕri'it wo wia'u pĕwali-walin wo itu irĕput(ĕ)na si ru'i iitu. Niange-mai in iitu ja ipakasa se ru'i iitu kasaputano-mai in sama'na. Kasaputan-ako in sama'na se ru'i-ru'i iitu, ja kuanano i Tombarian si Porong-Sulin: „Meko-mai rano mĕnoi-now ko a meko n Dano Rumĕrĕga." Ja mekoo tu'u-mai rano mĕnoi-now si Porong-Sulin, wo n iitu maina iwe'e si Inang(ĕ)na. Siituoka lĕle'en i Tombarian se ru'i sinaputo in sama'na iitu. Kailĕle'na in iitu, ja si owak iitu tumowo-mai sumawĕl, wo mio'o tumo'or-ai si Porong-Takoi, tanu i giona in dior. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

67. Kukua an doro' i Sowa am Pinewĕtengam-bo, sinisil i Joel Lumĕnta', Kanonang.

Wawean ĕsa wewene maĕsa-ĕsaoka makaanak ĕsa toja'am bewene, tani'tuka ka'i si ĕsa tuama maĕsa-ĕsa wo makaanak ka'i ĕsa toja'am bewene. Ja sera in dua mamaleo sumawĕl, ĕnta'an iserao in dua. Sapaka sera mĕngĕnto-ngĕnto' an do'ong in Tjaju Uwi. Ja si tumoloatĕk wewene pinangakaran in tjalewo' wo kĕte ate maisĕ-isĕk(ĕ)kĕ'-mio' si toloatĕkĕna. Si toloatĕkĕna

pĕpate-patenakĕ' in tawoiĕn, wo ra'itja ipĕngĕna' im bawa'-mba'an. Awoja am pa'pa'an tu'u in da'io kalĕsĕnan i toja'ang iitu m bawangunan i inanga an isia, ja ilalitj(ĕ)nao a si amanga m baja in tjawĕnduana a si tjĕwareng-ai i amang(ĕ)na in an talum bo mai. Sia anio' kinuanangkĕ' i amang(ĕ)na i malĕsĕ-lĕsĕn wo maki'i-tji'it an ipakua i inang(ĕ)na, mande im pailĕ-kĕna in taloso wĕndu si ana'na.

Janta'an mangem an talun si amang(ĕ)na, wo sia mange tumangka' liwang, sopit wo se mĕgigioan ula'. Am baja isera indoanao in ate wo to'tokĕn, wo n iitu nonona. Pakanononamako im bawa'andoo, ja sia marengo-mange am bale, maali-ali-mange i ninono a si pĕnana'ana. Itjatĕka'-mange sia, iwe'enao a si pĕnana'ana n iitu. Jawo sumĕra'o si pĕnana'ana. Mawĕ-ngi tu'u-mio', ja tumĕkĕlo sia. Makatĕkĕloka ja sia itjawaluio sowa wawangkĕran, iaka-akar ra'io itjakua ng kainde'an e toja'ang ambitu. Sapaka si Sowa anio', ja laka'. Ja lumojono si Sowa in tawio mando nimange an dojongan an dano in Tjaju Uwi. Ambituoka sia mailek ĕsa wewene, tow ang Ķaju Uwi makangaran in Senduk. Ja si wewene itu indon i Sowa wo sia paalina-mitjo an da'ter im Pinĕwetengan.

A si makasa si Sowa mapato'or-ange rumangka-rangka' nimakar a Lawa', wo patĕngo-tĕngona ĕ makali'tjir. Matĕngo-tĕngooka sia, ja lumĕpoko-mio' an tana' nimaparĕnet; ja n do'kos nimambo-mitjo in tĕka'an an dojongan im Panasĕn. Siitu-oka ja ili'us(ĕ)nao-mitjo an do'kos ĕn ipus, tani'tu sia mĕnto'o ambitu. Am pa'pa'an iitu wo si tĕka'an iitu patu'ulĕn Sowa.

Ra'itja nimaure-ure ja sia itjawaluio mamuali tow tuama. Siituoka sia mitjoo ang Ka'kas wo sia mitjo tumane a si ĕsa wewene a mitjo mbitu. Janta'an sia itjare'ekĕ' wo'on e Ka'kas ĕn tumintjas si wewene itu n ambitu, pa'pa'an im bawangunana ra'itja masoma. Am pa'pa'an in tani'tu, ja si pĕnana'ana ipumpunao an tintjo', wo ro'na sia itji'it e Ka'kas kumĕsot ambitu, en da'itja pailĕkanera mĕwali-wali si pĕnana'ana. Ja irapinao tu'u si pĕnana'ana mako a si tĕka'an, pinaĕnto-ĕnto'-ana-wo, wo sera mĕnto'o ambitu.

68. Sisil an doro' i Senduk, itji'it in sisil e makasisil an Tombasian an Dangka'.

Awoja, kumi'it in sisil e makasisil an Tombasian an Dangka', sapaka si Senduk ja tuama mengĕnto-ngĕnto' an Tombasian an Dangka'. Ja kumĕsoto sia n ambitu, ja sia mange mĕntö' an Tanu-i-Nga'as. An tutuw(ĕ)na in ambitu, ja maio si Sowa, maĕnto-ĕnto' am Pinĕwetengam bo mai. Jawo irapio i Sowa si Senduk mái a Nimanga, wo sera mĕngi'i-ngi'it-ai si rojongan iitu, akar in itjatĕka'-mai a si ĕsa koso'. Ambituoka sera sumalu si tjoso' iitu tumbal im Pinĕwetengan. Ja am pa'pa' in tani'tu wo si tjoso' iitu patu'ulĕn: Soinsong i Senduk.

69. Sisil an doro' im Pinĕwetengan, sinisil i Lumĕmpow Lumanaw ang Kiawa.

Sapaka se tow an tana' e Maĕsa, ja an tana-tana' walina wo mai. Se walina an sangawiwi a makona wo mai, nisumuwa' am Batu Kapal; ja si tjapal itu nimamualioka watu akar in tarepe'. Se tow a si tjapal itu nimĕnto'oka a si tana' anio'. Se walina ja a mitjona wo mai, nisumuwa' ang Kema. Sapaka sera ja an Timur, an do'ong makangaran Pangkei-Mariri. Maio ang Kema sera, ja sera maio mĕnto' an Tombariri. Siituo ng kawalian wo sera ningumaran in Tombariri am pa'pa' sera am Pangkei-Mariri wo mai.

Se tow walina ja an Ambon wo mai, wo sera itjawenten-ai am Belang. Siituo ng kawalian wo n ambitu makangaran Wentenan, am pa'pa' sera aitjawenten-ai. Ta'an se walina mai nisumuwa' am Belang; sapaka sera ja an Saparua wo mai. Tani'tu se tow nimai a si tana' anio'. Ja ĕm baja se tow anio' ure in ure sera ja mĕngĕta'u-ta'upo an tana' anio', se nisumuwa' am Batu Kapal wo se ang Kema wo se nisumuwa' am Belang.

Mĕta'u-ta'upo sera, ja sera mĕnuwu-nuwu' in sapaka sera ja maumung am Bulur Maatus. Ta'an diriorera i maumung,

ja sera nimĕnuwu-nuwu'o si ĕsa wo si ĕsa, si sei masale' maja' a mekona isia n sumaru-meko, si masale' monge, isia n sumaru-monge, si masale' mitjo isia n sumaru-mitjo. Maumungo tu'u sera ja nimĕnuwu-nuwu' ambisa ng kasale'an i ĕsa wo si ĕsa. Ja mĕtalitjuro sera. Si masale' nimeko isia si nimeko, si masale' nimonge, isia si nimonge, si masale' nimitjo, isia si nimitjo. Tani'tu se tow nimĕweteng katare-tare.

Ure in ure se tow nimĕweteng anio' ja sera makĕli, wo sera mĕngĕta'u-ta'up. Ta'an se tow nimeko a si tjĕpaumung, ja ra'io nimĕngĕta'u-ta'up wo se tow nimonge wo se nimitjo. Se nimonge wo se nimitjo isera se nimĕngĕta'u-ta'up a si tana' anio'. Ja isera anio' nimĕnuwu-nuwu', sapaka sera ja maumung a mekona e Tompaso'. Ta'an se tow nimeko a si paumungan am Batu Kapal ja ra'io nimai maumung karapiera, iserao se Gorontalo. Tani'tu se nimaumung kumarua a mekona e Tompaso' mĕtalitjuro sera nimaja' ambisa ng kasale'an i ĕsa wo si ĕsa. Anaitu wo ambitu n tu'us im binaja'an e tow. Ta'an se walina ra'io kine aitjauma'-mai im paumungan. Tani'tu tumo'tol-ai a si pinĕwetengan anio' nimĕgio-gioano ĕ nuwu' e tow.

An somoi-ai itu se tow am Belang sangawetengan an isera nitumintjas, wo sera lumawan a mitjona, monge sumuwa' am Benang. Iserao se Wantitj; anaitu ĕ nuwu' e Wantitj wo se Belang mĕindoan tojo', kumaapa pute, wo ĕ gioera pute.

70. Ĕĕngkasĕn an dumoro' in Tjinatu'uran i ngaran in Tjaju-Uwi, sinisil i Kalangi' Wokas, Kaju Uwi.

Sapaka n daño in Tjaju Uwi wo ningaranan in tani'tu am pa'pa'an sia nirumo'kos-eko a si tjaju rangka' nimuwi-uwi-mio'. Nimaaliroka n iitu am pa'pa'an in aitĕ'tĕk i Lĕmpow Palit se lolondi, kumĕ'kĕt in uwina, kumaapa in a'muta, wo sia meko rumĕ'mba-mai nitumĕmpok-onge an do'ongo i La'indong in tarepe'.

Ĕng kinato'tolan in iitu wo aitĕ'tĕk i Lĕmpow Palit se

lolondi ĕn dumĕ'mba si tjaju iitu, am pa'pa'an si pĕnana'ana nialuko. Pangere-ngerenaoka sia, ja sia kuanan i mangere im bua'na im paku-wo; sa kinaereanao m bua'na im paku, ja tare katĕrangana in si pĕnana'ana pailĕkĕnape' kumaapa in da'io. Tĕlu ngando sia ĕ mangere-ngere wo pailĕkĕna tu'u ĕm bua'na im paku. An tutuw iitu ja mĕruto-mai n a mange ĕ langit; ĕn iitu ja tu'us in si pĕnana'ana nialuko. Siituoka ng kuanao: „Am pa'pa'ano i tjaju rangka' iana parojoran-ai e maaluk se tow, anaitu si tjaju iana karĕngan en irĕ'mba." Siituoka itĕ'tĕk(ĕ)nao se mĕgigioan pĕtotowĕn, ta'an da'itja wana ĕ makarĕ'mba si tjaju iitu. Itĕ'tĕk(ĕ)naoka se lolondi, ja kĕ'kĕtĕno e lolondi n a'muta kaapa n uwina, wo tu'u sia rumĕ'mba.

Ja akaroka-mai iitu, ja ĕna'oka tu'u se tow en da'io pĕngaalukĕn.

71. Kukua an doro' in tjĕtani' in do'ong in Tintjĕp, sinisil i Nikolaas Ratu, Kuntung.

Itji'it in tjanaramĕn e rior, sa si sei roro'na wo masale' mamuali pamatu'an, ja tumuwar a si tjapala wangko' wo tare tumani'. Ja tani'tu ĕ muali i pamatu'an nitumani' in Tintjĕp.

Kaindo-indono-mai sapaka sera ja a mange m bale ure-wo a mange n Sondĕr; a mangeoka mbitu sera, maio tumani' im Bawa'. Am Bawa'oka sera, makarekeno-mai in tumani' im Pinaasu. Sapaka n ipakua im Pinaasu, siitu ja rano niasuanera in itjatĕka'pe'-mai ambitu, anaitu wo itjuaera: „Kita ja tow im Pinaasu."

Ja nimamuali pamatu'an a si ro'ong iitu, ja si Lĕnta', sawĕlano sia i Umbororing wo ng kumi'it isia si We'mber; anaitu sawo pareke-rekenĕn ja ĕnĕmo ngapulu' in ta'um bangko' wo sera iru'ut-ai an Tintjĕp. Sapaka se nitumani' in Tintjĕp, ja Pinaasu, am pa'pa' ambitupe' sera maja'o-mai si To'alu nimanitjĕp wo mai mailĕk si rano iitu, wo ng kuanao: „Lo'or re'e paasun si rano iasa." Anaitu wo makarekeno-mai si To'alu wo se kara-karapina wo ng kuaera: „Ja maita re'en tani'in

ĕn iasa, en sama' re'e ĕnto'an." Anaitu maio tumani' sera; ja si To'alu nimamuali pamatu'an. Ta'an diriorera i maja'-mai, ja ma'ano wara'-wo. Ma'ano wara' sera, ja makaatus si wara' ĕndo, tani'tuka ka'i si wara' wéngi, wo ipĕlĕntu-lĕntu'era in tjaju. Kumawus-ako itu, tumu'tulo sera, wo maja'o-mai, am pa'pa' nienano. Ja kumĕsot sera n am Pinaasu, maali-ali-mai si tjo'ko' laka' raindang wo si tjo'ko' siwei rĕindĕm. Ja itjatĕka'o-mai sera, iusĕwerao si Tumotowa nialerera in ure, wo ĕ lĕntu' iusĕwera an tĕmbir, tajang tojo' i Tumotowa.

Ipakausĕwokaera se rua iitu, mindoo-mai si tjo'ko' laka' sera wo iwĕkarera-mio' ang kara'ter i Tumotowa, wo ng kuanera: „Kumukuk, sumaru in Ondolan i Ĕndo!" Ja kumukuko si tjo'ko', nisumaru-mitjo. Kumawus si itu, ĕng kuano ka'i i To'alu: „Kumale'kew!" Kumale'kewo tu'u si tjo'ko', ja numu-wu'o si To'alu: „Waja se tow makali'tjir itjita tinowamuo, am pa'pa' kinapeimuo wo mawĕs-ai an itjita." Kumi'it siitu, numuwu'o ka'i si To'alu: „Kumukuk sumaru-monge!" Kumukuk ka'i si tjo'ko', nisumaru-monge. Kumawus siitu, ja ng kuano ka'i i To'alu: „Kumukuk sumaru-mako!" Kumukuk ka'i si tjo'ko', nisumaru-mako. Ĕng kuano ka'i i To'alu: „Kumukuk sumaru-meko!" Kumukuko ka'i si tjo'ko' nisumaru-meko. Ja tani'tu si tjo'ko' nitumowa se makali'tjir.

Ja makaapu-mako itu, ja mange a lawi sera, wo kuanoera: „Sapaka se itjita ja Tintjĕp, am pa'pa' maasu si rano pinani-tjĕpan." Ja sa pareke-rekenĕn, tĕlu ngapulu' wo uwalu ngata'un akar in tarepe' ĕn do'ong in Tintjĕp ĕn tinani'.

72. Kukua an doro' in tjĕtani' in do'ong in Timbukar, sinisil i Nikolaas Ratu, Kuntung.

Kaindo-indono-mai si makangaran i Lombogia wo si Mawuntu, si Tulung, si Suwu wo si Lapi'an an do'ong im Pinaasu. Ja sera masale-sale' maindo pamatu'an, wo se walina masale' in tona'as wo n tawoiĕm balina, janta'an ra'io kawean e karo'ongera. Anaitu ja sera i lima anio' mĕnuwu-nuwu'o in tana'i: „Ja eng

kita re'en da'itja makaere in tjasale'anta sa mĕngĕnto-ngĕnto'kĕ' ambia, anaitu tana'i tjita, mangereka kinarekenan." Ja mĕtenatenao tu'u sera sa maja'ka tambisa. Ĕng kuanera: „Ja kita mapatalitjuran."

Maja'o tu'u sera, nitjumuakĕ' i mangere sĕra' in talun. Janta'an da'itja katu'u re'en, en sera mangereo pĕwalean. Maio tu'u makaere in tjasama'an do'na ĕnto'an sera, ja ng kuanerao: „Ja ambiao n ĕnto'anta, iwe'eta ngaran in ambia ja Timbukar, am pa'pa'am baweam batu paindon timbukar. Ja mĕnuwu-nuwu'o ka'i sera ja in si sei ĕ maindo pamatu'an. Ĕng kuano e walinā: „Itjoo, e Lombogia; ĕn tona'as si Mawuntu wo si Suwu, ja ng kumarua si pamatu'an si Lapi'an."

Ureo in ure tu'u sera n ambitu makakĕlio, em pĕngawĕngawĕsan-ai e tow a mako ng Kojansow. Akar in tarepe' ja se suru-suru-mai i Lombogia se paindoan matimboi im pamatu'an an do'ong in Timbukar.

73. Kukua an doro' in tjĕtani' in do'ong i Lĕilĕm.

Kaindo-indono-mai si makangaran in Tumbol sia ja kapala e sangapĕrua in do'ong in Tjuntung wo makaanak si makangaran in Dorimpandei. Am pa'pa'an si Rorimpandei in da'itja pĕsiri'in i Ro'mbot, kapala e sangapĕrua e Kuntung, ja siituoka iru'ndu'o i amanga si Rorimpandei in sia karĕngan mangere ro'ong tani'in, wo siituka makaere im paki'it-tji'itĕn. Turu'ano i amanga tani'in sia, karĕngan monge an Sitjĕpĕn. Siituoka mangeo ipakata'u a si tu'ur im bale e walak in Sondĕr, makangaran in Tjĕintjĕm. Sumowato sia ĕng kuana: „Sama', enangku ĕn tumani' ro'ong, ta'an da'itja toro monge an Sitjĕpĕn; karĕngan mangere a mase'se' se walak walina, wo a lalan i Tjompania."

Ja siituoka si Rorimpandei mangereo tani'in, makaereo sia a mitjo ĕ Lĕilĕm. Siituoka mangenao ka'i ipakata'u a si tu'ur im balak, ja nienana. Awoja tani'tu me'eo-mange roko' a si tu'ur im balak sera, ĕn aiwe'eera-mange pulu' ngakai ĕ laka.

An somoi-ai iitu mitjom sera; kȧtare-tareera i nimitjo, ja ĕpat: si Rorimpandei, si Pontŏ', si Sĕmbor wo si Timbuleng.

Maio tu'u ang kosomoian nimamualio tinani' ĕn do'ong i Lĕilĕm, ja si Rorimpandei ĕ nimaindo pamatu'an, si Ponto' wo si Sĕmbor kumarua, ja si Timbuleng sia nimamuali tona'as.

74. Sisil an doro' in do'ong e Wuwuk, sinisil i Albert Walewangko' Rompas, Wuwuk.

Sapaka si nitumani' in do'ong im Buwuk, ja makangaran i Sage'. Wuwuk ja ĕsa tu'ura ing kaju sĕringana ja mow lo'or, anae itu pĕngatunun, ipawow ing karai kumaapa n aroro'. Si kaju itu kinaerean a meko n sĕndangan, ĕ ngaran ing kaju itu wuwuk, anaitu siituo niindoan ngaran i ro'ong itu Wuwuk.

Si Sage' sia ĕsa tow matu'ao, anaitu sia mangilĕk a si tu'ur im balak ing Kȧwangko'an ru'du'an maindo pamatu'an wo tona'as an do'ong im Buwuk. Ru'du'ano-mai i tu'ur im balak tanu si Walintukan wo si Rompas. Si Walintukan nitumimboi rua tawoiĕn, pamatu'an wo tona'as, patu'ulĕn: ketengĕn ang kumaapa ki'itĕn e tona'as. Si Rompas kumarua im pamatu'an wo kumarua in tona'as, patu'ulĕn: mauwa' ang kumaapa matatar si wawi. Si tona'as kumatĕlu makangaran Egetĕn, ĕn tawoiĕna ja masainsang, kumaapa ruru'du'an e rua tona'as, masuruk in tĕwi' wo ng ko'ko' wo ng kaju papĕli'ianera a lesar.

Sapaka si patu'ulĕn lesar, itu ja pĕlas ra'itja wana wale; an unĕr i lesar itu kinȧlian i lĕntu', si lĕntu' iitu ja te'bena makapira tumenge si wara' aitani' in do'ong. Ja si kinalian itu tino'oranera rua watu rangka', si ĕsa kolĕk; ĕ ngaran e rua watu itu ja tumotowa.

Se pamatu'an in do'ong im Buwuk se mĕnawĕ-nawĕl-ai: si Walintukan, si Rompas, anak i Rompas ja si Rotulung, si Pangkei, anak i Pangkei, ja si Manginda'an, si Pinitong kaapa si Thomas, si Walewangko' kaapa si Petrus, si Jan Lumampow, si Thomas Pangkei, si Petrus Pangkei, si Lukas Rĕmbĕt,

si Habel Salangka', si Petrus Lumi, si pamatu'an in tarepe' iasa. Sapaka se tona'as, ja si Walintukan, si Runtuwa'ilan, si Egetĕn, si Wange' kaapa si Ibrahim.

A si sĕrap September, ta'un mariwu uwalungaatus tĕlungapulu' wo uwalu ja tumo'tol winuka' ĕm pasitjolaan Genootschap an do'ong im Buwuk. Sapaka si katare mawali, sia si makangaran Hermanus Lintjewas, an Uwuram bo mai. Si mawali kumarua ja makangaran Adam Jakob, nitumow an Tanawangko', katĕlu ka'i si Hermanus Lintjewas(ĕ)kĕ'. Si kumaĕpat ja si Semuel Walintukan, si kumalima si Albert Rumĕngan.

A si ĕndo tĕlu ngapulu' Augustus, ta'un mariwu uwalungaatus ĕpatngapulu' wo tĕlu, wona' tawi ruangapulu' ĕn tow linĕle', mamuali sarani. A si ta'un mariwu uwalungaatus ĕpatngapulu' wo pitu, a si sĕrap December, ĕsa tow wewene nimuntĕp mamuali sidi im paumungan Mĕsehi.

Kato'tolan niema'an paumungan pata'neian in Ĕnda' wo n Owak i Apo'ta n ang gĕreja im Buwuk, a si ta'un mariwu uwalungaatus wo limangapulu', a si sĕrap December.

75. Ĕĕngkasĕn an dumoro' in tambisa ĕng kinarĕngisan in Tjinilow ja aiwoka'o-wo im pinĕsonsowatan i Tji'kis wo si Tangkalio-liowan, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Sapaka m pasisilĕn an isera in dua, tana'i: Kaindo-indonomai si ĕsa wewene mangala'un ang Kinilow nimĕange wo'on an uma. Maja'o sia, ja mĕuntĕpe'-mange an sĕndi im bale, ja palingana-mange si Tji'kis wo si Tangkalio-liowan mĕnengenenge. Si Tji'kis matenge: „Ki'kis! maki'kiso ĕn tana' in Tjinilow." Tentuano i Tangkalio-liowan: „Ulit, ulit, Ki'kis, maki'kiso ĕng Kinilow inania." Wo tani'tu sera mĕnsonsowatan, siitukĕ' ĕm paware-warengĕn.

Siituoka mainde'o si Mangala'un isia, wo marengo-mai am bale, ra'itja nilumo'ok an uma. Marengo-mai sia wo itu sisilĕna a se tow, ĕng kuana: „De', e de' aku! akar(ĕ)ku in tow ja ra'ipe' tanu mako makasa wo malinga in tanu im pinalingaku

i nimĕange wo'o an uma, wo ma'an ona' sia matu'ao, ja ra'ipe' mako tanu makasa wo malinga tani'tu." Siituoka maio se matu-matu'a mamuei an isia: „Uli-ulit, kine, ko nimalinga rua lumelempar nimanuwu'?" Sumowato si Mangala'un: „Uli-ulit, keta' itjamu! si seio si nisumangkum a se itjamu lumelempar sapa si pinalingamiow, si ĕsa makua: „Ki'kis! maki'kiso n tana' in Tjinilow", wo si ĕsa maulit ĕng kuana: „Uli-ulit!" Ituoka kuano e Matu-matu'a: „Nae ro'na rumu'ndu'-mange, mange mĕngat-ai?" Sumowato si Mangala'un: „Mande! sa sera ra'ipe' nitumintjas ĕn ambitu wo ra'ipe' nimĕna' ĕ mĕnsonsowatan." Sumowato se tow: „Ja ote, ipakawali."

Maja'o tu'u sera, ra'ipe' nimuntĕp-ange an sĕndi in do'ong, ja pa'anĕnerao-mange se mĕnsonsowatan. Pa'anĕno i Mangala'un ja nimerao kaapa kinaawĕsano ĕm patu'ulĕnera, am pa'pa' si Tji'kis makua: „Ki'kis! mara'itjao ĕng Kinilow, ja maja' tĕlu ngando wo n tana'miow maki'kis in api." Sumowato ka'i-mai si Tangkalio-liowan: „Uli-ulit, he, he, he, uli-ulit, makailango, he, he, he, ki'kisĕno in api, he, he, he, uli-ulit, ki'kis, maki'kiso. Uli-ulit, ki'kis, maki'kiso n tana' in Tjinilow." Uli-ulit an somoi-mai iitu ja puteoka si Tji'kis wo si Tangkalio-liowan ĕ manuwu'. Sa si Tji'kis kumua: „Ki'kis tana' Kinilow", kumua ka'i si Tangkalio-liowan: „Ki'kis uli-ulit!" Sumowato si Tji'kis: „Uli-ulit, ki'kis, uli-ulit." Tani'tu puteoka maulit wo mata'ar i maki'kis ĕng Kinilow.

Ituoka mainde'o se tow, wo sera marengo wo mĕputu-putus akar in si ĕsa wo si ĕsa kumua: „Sa ĕn iana uli-ulit tani'tu, ja tumambisape' kita; ra'i-ra'i ĕn iitu wo peronta, anae mĕngĕnga-ngĕngato tu'u kita-wo, akar i mai si ĕndo iitu." Tani'tu tu'u maio ng katĕluan ngando, ja marĕngiso ĕn tana' in Tjinilow. Akar(ĕ)kĕ' iitu ĕn sisil anio'.

76. Sisil an doro' i Warĕso, sinisil i Alexander Walukow, Kuntung.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja se ambalesa mitjo manguma a nisumangkum si watu makangaran im Barĕso. Sapaka ĕ

ngaran e ambalesa itu, ja si wewene Mintjering, si tuama Moring, si toja'angera Sompo.

Maio ĕ mĕngure-ngure sera ĕ manguma ambitu, sera mĕngusĕ-ngusĕw se waja tinanĕm; ja n aiusĕw a makali'tjir i watu itu, ja kan-im-bawitjĕ' in ĕsa. Si tjan-im-bawi iitu tauwi ulit. A si ĕndooka makasa ja sera mange an uma. Maio in tjato'ora si ĕndo, sera kumano. Makakan-ako sera, ja si toja'angera mangeo kumuku kan-im-bawi. Mĕnguku-ngukuoka sia, mailĕko in uwi i mĕlĕntu-lĕntutoka. Ja makakuku-mako sia, i makawawa'andoo, ja sia kumalio in uwi. Mawĕngio, ra'ipe' rumeso sia, e maaruio i mĕngali-mĕngali in uwi, akaran in dinangatoka i Inanga; makaruao rangatĕn i Inanga, ra'ipe' rumeso si Toja'ang; katĕlu i Inanga in dumangat karapioka in sasalow: „Ko alukĕn!" Ja si aisalow i Inanga itu aitjare'ekĕ' i Toja'ang i malinga.

Ja an iitu tari-tari'titj tampĕ-tampĕl. Ra'itja tu'u ure ĕn dinangat i Inanga, serenera-mange si Toja'ang muntĕp-ange am batu. Mangeerao ĕngatĕn si Toja'ang, ra'io ambitu. Wo si Inanga mĕngame-ngame' ĕng kuanao: „Wuka'an-ai si Ana'ku." Pasowatĕngkĕ' im batu in tana'i: „Aitjua re'e iitjo ena, i mĕnalo-nalow iaku?" Malingao in tani'tu si Inanga makawĕnduo m pĕreke-rekenĕn. Ja an iitu wona' kato'orao im bĕngi wo sera mareng a lawi. Mando ka'i-mai si Inang i Toja'ang mange mali'tji-li'tjir si watu iitu, karapi i mĕranga-rangat si Toja'ang, ta'an da'io wuka'an. Awoja ningarananerao si Toja'ang iitu: Ukĕpan, pa'pa'an kinusĕp im batu.

76*a*. Rereindengĕn an doro' i Warĕso kaapa i Airĕsow, rineindeng i Tjaundiri Walukow, Kuntung.

1. He-e-e-e-e!
2. Gio Warĕso rundeng, Warĕso rundeng!
3. Rumĕgĕso-mai,
4. Wo mai tumĕnga' am bua' in tambarera.
5. Warĕso rundeng!

6. Wo tumembo in ate le'os a si tio' in tambarera,
7. Warĕso rundeng!
8. Wo tumĕla'u kalowiran wo kasombòranera, paluimpungera,
9. Warĕso rundeng!
10. Wo me'e wene' wo roko' lakĕr,
11. Warĕso!
12. En sera itji'it a se Apo' pasawĕlanera,
13. Warĕso!
14. Wo itji'it a se nimaluimpung isera,
15. Warĕso!
16. Wo ng kalowiran wo ng kasija'anera,
17. Warĕso!

GROEP VIII.

77. Kukua an doro' i Makarende.

Sapaka si Makarende ja tow a monge ng Kema; ja sera rua ĕ mĕtuari tuama. Kumi'it in tata'ar an isera i mĕtuari, ja karĕngan si matu'a ėn dior pendangĕn. Janta'an da'itja weta' si matu'a ĕn dinioran, ta'an si tuarinakĕ' ĕn dinioran i nimendang. Siituoka ja sia kumua a si amangera: „Ja aku in tarepe' iasa ja mangerepe' iru'kup a si tuaritju, e amangku, eni." Jawo aitjaki'it tu'u ambitu. Siituoka sia ja mo'owo-mai a si tĕla'uĕnera, wo sia mai a mitjo ng Ka'kas wo si watu itu iusĕw(ĕ)na ambitu.

Ureoka in ure ja ka'i sia mekom am Belang. Pa'pa'an in aweano ka'i tow ĕn ambitu, kua'a ka'i sia makom am Pontak. Awoja n ambitu · pinĕweteng ĕm palĕle'an: se sija' malĕle' an dior, se lĕngei an somoi. Ja si Makarende ja an te'mbena e tow sija'. An somoi-ai iitu sia aitjasea' ĕ nilumĕle'. Wo sia malawi' am pa'pa'an in aite'mbeoka tow lĕngei. A si tjalawi'-anaoka itu, ja sia tumintjaso wo mai a meko n do'ong in Te'ep, an Dumo'ong an Dangka'. Ja ambituoka sia mangasuo-mai an tinani'ano im Pinapalangkow in tarepe'. Ja mĕmaja-maja'o sera, ja mangi'ito se asu, nimakasalu-mai in Sapalalum. Ja sapaka si pinangi'it e asu, ja tu'a. Maio sembongan e asu a mai n ta'upan in Sapalalum wo ng Kĕkĕlor. Sapaka sera ĕ nimangasu ja rua-rua, wo pĕnura-nura'anera si tu'a. Mĕnura-nura'ka sera in dua, wo matura'oka i nimaindoo watu.

Siituoka ja ng kuanerao: „Ja maio tare, e kalo! eng kita ja marengo." Marengo sera wo mĕmaja-maja' nisumaluoka in

Tjĕkĕlor, wo sera mitjo a Lu'uk. An iitu ja mauran kara-karapi i lalĕindĕng, wo sera rumi'ndir ambitu. Ja ra'itja nimaure-ure pailĕkĕno i tjarapina mĕngua-nguangoka se asu, makakanatoka weta'. Siituoka ja ng kuano i tjarapina: „O kalo! ambanaka ko?" Sowatĕnao: „O weta' ko, e kalo! marengo-mange, en aku ja ambia'io. Mange itjua-mange a si ana'ku in sia maioka mĕnganguma ambia." Ja itu mangena tu'u aitjua, iaka-akar tu'u si ana'na maio manguma ambitu. Maio manguma ambitu sia, ra'itja nimĕngakaere kanĕn. An somoioka-mai iitu, ipapaipio i amanga an isia: „Ja ana'ku tu'u ko, mitjo indon-ai si watu aiusĕw(ĕ)ku a mitjo ng Ka'kas, tĕla'uĕn e apo'mu." Wo sia sumowat: „Itjonoka-mai." Mitjooka, ja ra'itja kaindoan. Siituoka ja marengo-mai sera, mainao itjua an tu'ur in tjaju pĕngĕna-ngĕna'an i amanga, ĕng kuanao: „O amangku! ra'itja kaindoan." Kuano ka'i i amanga an ipiana: „E ana'ku! maimange in sondangku, mitjo ipo'ow-ai." Siituoka tu'u maali-aliomitjo in sondang sia, wo mitjona tu'u po'owĕn ĕm batu wo itu paalinao-mai. Awoja akaroka tu'u-mai iitu ja sia mĕngakaereoka kanĕn.

78. Kukua an doro' i Makarende.

Sapaka si Makarende, ja mĕtaranak wo si Ramapoli'i, si Pangerapan wo si Mailĕnsun. Indo-indono-mai ĕng kuao i Ramopoli'i a si Makarende: „Sapaka kita, e Makarende, ra'itja toro wo mali'u-li'us(ĕ)kĕ' ambia, janta'an karĕngan kita e mangusui ĕnto'an, iaku ĕ tumalitjuran, ja ko?" Sumowato si Makarende: „O ja tumimu aku." Ituoka sumosoro-meko si Makarende, nisumumpak-eko i lour an du'una-monge, wo sia mĕnto'o ambitu. Am pa'pa'an sia in da'itja makausui kamang ambitu, ja mekom an du'una-meko i lour iitu sia, ja aitjasama'o sia ĕn ambitu. Ituoka sia kuma'kas in dĕwo' wo sia musĕw tumotowa a si tjina'kasana iitu. Ĕnto-ĕnto' sia ĕn ambitu.

Ĕnto-ĕnto'oka ja ra'itja ka'i mĕnto' ambitu sia, ta'an tinĕla'uanao tow ĕn ambitu, wo sia mĕros am Pasambangko'. Mĕwaleo ka'i am Pasambangko' sia. Ta'an pailĕkĕnao ja ra'itja

kĕmĕl ĕn tinanĕm ambitu, wo sia tumintjas ka'i ĕn ambitu, tinĕla'uana ka'i tow ĕn ambitu. Ituoka sia makom am Pontak. Mĕwaleo ambitu sia, ja nimĕnto' ure-ure ĕn ambitu, wo sia tumundĕk an saroinson palĕle'an. Aitane ĕm palĕle'an e sija', aitane ĕm palĕle'an e lĕngei. A si makasa in sia mio' lumĕle', ja sia nilumĕle' am palĕle'an e lĕngei. Marengo am bale sia, ja sia nuwu'ano e atana: „E Apo', kua'a ko nilumĕle'oka am palĕle'an e lĕngei?" Sumowato si Makarende: „Itjuaku re'e siitu ĕm palĕle'an e sija'." Awoja malawi'o si Makarende, wo sia tumintjas ĕn am Pontak nimareng-itjo wo meko sumosor-ai an Ĕlas, wo sia maio mĕwale an Te'ep.

Ambituoka sia, ja sia mau'bo asu kĕli, wo sia mĕngangasungasu-mai. Ja a si makasaoka sia mangasuo-mai an Tareran. An do'kosaoka in Tjĕkĕlor ja mangi'ito si tu'a se asu, aipakawalintjo'ko' in dano si tu'a, wo pĕruki-rukin i Makarende im bĕngkow. Ngarananao si rano iitu Kĕkĕlor am pa'pa'an tanuoka i makĕlor sia ĕ nimaruki si tu'a. Maio an ta'upan in Tjĕkĕlor wo n Sapalalum, ja sembongano ka'i ambitu si tu'a. Parukinoka i Makarende si tu'a, ja pailĕkĕnao kinawaluiano watu. Siituoka marengo si Makarende nisumaluoka in Sapalalum. A mitjooka ĕn Tareran, ja sia mailĕk in tu'ur im balantakan, niompĕran in tĕtĕnga'an, wo sia tumĕnga'o. Makatĕnga'-mako sia, ja rumangato-mai ĕn am puru'na im balantakan: „Ja magirot! sumosor-ai!" Pailĕkĕno i Makarende ja wale ĕn am puru'na i tjaju iitu. Siituoka ng kuanao: „Si sei tjo?" Sumowato si an dangka': „Iakuo si Paapo'an. Embai! masale'ka ko ĕng kaawuku?" Sumowato si Makarende: „Ja masale'." Siituoka ja muango-mai se asu ĕn an tana'.

Awoja am pa'pa'an i nilumangkoio kato'or im bĕngi, ja si Makarende in da'io mareng-itjo an do'ong, ja karintja'ano e tow a mitjo n Te'ep. Siituoka ja pamueiĕno sa ambisa ĕm pĕngangasuana. Itjuao: „Ja a mako ĕn Tareran." Ja a mako re'e mbitu ĕm pangerean isia. Maio pailĕkĕn e tow ja mali'tjili'tjiroka in tu'ur im balantakan se asu mĕngua-nguang.

Ngarananerao si talun iitu Lu'uk, e nialukan si Makarende.

79. Kukua an doro' i Ramopoli'i, sinisil i Alfred Sarajar, Sulu'un.

Itji'it in sisil e matu-matu'a, sapaka si Ramopoli'i tow ang Kema, mĕtuari wo si Sawulaon, ja si pĕnana'ana makangaran Tete.

Ja sapaka si Ramopoli'i, tampĕngasu. Makasa sia mapaaler walun wo mange mangasu an talun, uurean wo mareng-ai. Marengo-mai am bale sia, kuanano e karo'ong(ĕ)na in tana'i: „Sapaka si Mailengkei makaito' itjo, ja rae walina wo si pĕnana'anu, am pa'pa' susur im bĕngi mĕkara-karapioka sera in dua." Siituoka maĕmbowo si Ramopoli'i, akar sia mange numuwu' a si po'ow(ĕ)na im patenao si makaito' isia. Kumi'it siitu mangeo ka'i numuwu' a si makaito' isia sia, ng kuanao: „Malero-mange siow momongan ko wo iunsun an do'kos(ĕ)-mu, am pa'pa' kasiowan ngando ja wĕntirĕngkuo ko, eng ko ja rae re'em balina wo si pĕnana'angku." Kasiowan ngando ja wĕntirĕnao si makaito' isia. Aipapato'or(ĕ)na-mange, lumĕpoko-mio' ĕn ĕla'd, tumĕna-mio' in do'kos, akar mateo si makaito' isia Mailengkei.

An somoi-ai iitu kumĕsoto ang Kema si Ramopoli'i wo pira-pira tow karapina, rumuru a mongena an tana' e Maĕsa wo sia mĕngara-ngaran an dojo-rojongan in dano pinalangkoiera akar itjatĕka'-meko an Dano i Apo' sera mĕnto' tojo' ambitu. Mandoo-mai a si ĕndo makasa, lumĕle'o si Ramopoli'i an dojongan i Rano i Apo', sampelan-ako im bua'na in tjowal, pitongĕna-mio' wo iwangkil(ĕ)na, makatĕlu iwangkil(ĕ)na, mĕmare-marengkĕ'-mange an isia. Pailĕkĕnao si wua'na itu kinaretan, kuanao a se karapina: „Nio' ĕn anio'", wo ituoka sepanomio' e karapina.

Mando-mai a si ĕndo iitu rumu'ndu' tow si Ramopoli'i, sumalu in dojongan in Dano i Apo' mangere in tu'ur in tjaju makawua'na n iitu. Marengo-mai se tow airu'ndu' i Ramopoli'i makata'uo an isia, kuanerao: „Ja ra'itja kinaereanami si tjaju makawua'na in iana, ta'an kami mailĕk awean do'ong a mitjo wo aweam bewene kinanatami-mange an tungkas in atĕp.

Sapaka sia, ja rintĕk wa'ang." Numuwu'o si Ramopoli'i ng kuana: „Woondo kita im baja mitjo maali tjo'ko' laka' ta'an kembutangkĕ' im bu'uk.

Mando-mai mitjom sera. Itjatĕka'o-mitjo, iwĕkarerao-mio' se ko'ko' wo mĕsakao se ko'ko' e tow ambitu, akar kinali'-muran-ai e tow kĕli wo mĕrĕga-rĕgaoka in tje'ke', mailĕk se ko'ko' kinembutan mĕsaka-saka. Kuano e karapi i Ramopoli'i: „Nange kua'a si Rintĕk-Wa'ang pinailĕkami kaawi'i." Sumosoro a si wale itu si Ramopoli'i wo se karapina, kuanao: „Tawea e ito' makawale; sapaka kami, mailĕk-ange tow a mange n dangka'." Sowatĕno i Tariow makawale n iitu, kuana: „Sapaka sia ana'ku pakurungĕn, makangaran Rintĕk-Wa'ang." Pangilĕkĕno i Ramopoli'i a si Tariow, kuana: „Sa itjasale' i ito', irojor-ai sia, en ilĕkĕngkupe'." Irojoro-mio' si Rintĕk-Wa'ang, kuano i Ramopoli'i: „Ja itjo re'en nitjumaret a si tjowal anio'." Sumowato si Rintĕk-Wa'ang: „E ra'itja." Kuano i Ramopoli'i: „E iitjo kua'a, kua'a n tu'us im ba'ang tanu im ba'ang(ĕ)mu." Kuano ka'i i Rintĕk-Wa'ang: „Wona' re'en iaku, ta'an aku makan im bua'na in tjaju aiwangkil(ĕ)ku kawoondo ĕm batuna." Kuano i Ramopoli'i: „Jawo iitjo tu'u re'en; sapaka si wua'na anio' ja sumampel-ako an iaku nimalĕle'. Ta'an tana'i: sa itjasale'mu, indongku masiwo in tjanĕngku ko." Sumowato si Rintĕk-Wa'ang, kuana: „Sama', ta'an wueiĕn a si Mama'." Wueiĕno tu'u a si amang(ĕ)na Tariow, kuano i Tariow: „Sama' ta'an ialer-ange iwe'e si Inang(ĕ)na. Sapaka ĕ ngaran i Inang(ĕ)na, ja Pondos."

Weano i Ramopoli'i roko' si Tariow kĕkĕlian. Pĕwueiĕn i Ramopoli'i si Inang i Rintĕk-Wa'ang, kuana: „Ĕn so' si Inang i Rintĕk-Wa'ang?" Kuano i Tariow: „Sa kamu maja'osa, ja pailĕkĕnu sia se makawer im pĕkaraiĕniow, isia si Inang i Rintĕk-Wa'ang, paweano-mange roko'." Rumojor am bale i Tariow si Ramopoli'i wo si Rintĕk-Wa'ang mĕla'u-la'us-ako an tana' Mongondow. Anaeitu, kumi'it in sisil, sapaka se paindon kolano an tana' Mongondow suru i Rintĕk-Wa'ang wo si Ramopoli'i.

80. Kukua an doro' i Rintĕk-Wa'ang, sinisil i Jan Runkat, Kapoja.

Indo-indonoka-mai sapaka si Ramopoli'i ja malĕle' an Dano i Apo'. Malĕle'oka sia, ja mitjo rumojong-ai ĕm bua'na in tjowal, nirumoro'-mai isia. Ipĕkawina-mako, ja makokĕ' mapurititj-ai. Ituoka ng kuano i Ramopoli'i: „Ow! si tjowal anio'!" Pitongĕnao-mio'. Pailĕkĕnaoka ja kinaretan, ng kuanao: „Ra'itja kinaret im peret ĕn anio'! ja ra'io nimako ambisa em bawean tow ĕn an dangka'."

Ituoka rumu'ndu'o se tow(ĕ)na sia, ĕng kuana: „Mitjo kamu wo mitjomiow ilĕkĕn si Rintĕk-Wa'ang. Ta'an en tia' sia ra'itja pailĕkĕniow ja maali rua ko'ko' laka', wo mitjo ipĕsaka, janta'an kembutangkĕ' im bu'uk." Ituoka maja'o se mitjo milĕk. Wo sera anio' mĕnuwu-nuwu' si ĕsa wo si ĕsa, ĕng kuanerao: „En tia' sia ra'itja pailĕkĕnta, ja sawo mĕsakao se ko'ko', ja se walina masere-sere, ra'itjakĕ' an tana', ta'an karapi in an dangka' ja sere-seren."

Itjatĕka'o tu'u-mitjo sera, nisumumpak-itjo si wale an tĕmbir in dano, an susut in tu'ur in tjowal. Kuanerao: „Ja iĕpe'o wia wo sumere-sere." Ituoka ja ipĕsakao se ko'ko'. Maumungo-mai se tow, mai lumili se ko'ko' mĕsaka, wo sera mĕrĕga-rĕga in tje'ke', makasere se ko'ko' mĕsaka, kinembutan im bu'uk. Masere-sereo tu'u se airu'ndu' i Ramopoli'i, ja itjakanatomange si wewene ĕsa maĕnto-ĕnto' a mange n dangka' im bale, makatungkas in atĕp wo mĕnge'ke-nge'ke'-mange makatĕngo-mai se ko'ko' mĕsaka. Ituoka kuano e nimailĕk-ange: „Ja marengo kita en ambiaka re'e ĕm balena."

Marengo sera, wo itjuaerao a si Ramopoli'i: „Uli-ulit ambitu m bale i Rintĕk-Wa'ang." Ituoka ja tumu'tulo i maja' si Ramopoli'i, wo sia mitjoo-mai si Rintĕk-Wa'ang, maindo pĕnana'ana. Marengo sia, ipakawalinao si Rintĕk-Wa'ang wo sera mako a Mongondow.

An somoi-mai iitu makausuio anak sera: ja si Alowong, si Jauwang wo si Mamusung. Mawangko'-mai se toja'ang itu, ja mai itĕla'u-mange i amangera a mai mbia. Si Alowong aitĕla'u

an Tomu'ung, si Jauwang an Dĕmbokĕn wo si Mamusung ang Kawangko'an.

81. Sisisilĕn an doro' i Uwe Randen, Anak im Pondos, sinisil i Thio Gim Sun, Kawangko'an.

Kaindo-indon-ai, kine, ja wawean dua tow mamale a mange n Tumara'tas kaapa Pinĕwetengan; si tuama makangaran Kawulusan, si wewene makangaran Wuangi'. Apa se tow isera, ja tow ure mĕngĕnto-ngĕnto' a mange n Tumara'tas wo ang kasomoian-ai sera ja nimaras-ai an do'ongo e Kawangko'an in tarepe'.

Ja si Tjawulusan wo si pĕtowĕna makatoja'ang lima ĕn tuama, ĕsa ĕm bewene. Ĕ ngaran e toja'ang isera: Rumĕngan, Kalangi', Lolombulan, Asa', Tiwow, wo si Tjere'sung po'owera wewene. Tani'tu tu'u se Kawulusan in ambalesa wo se toja'angera nimĕnto'o ambitu, ta'an ang kasomoian-ai se toja'ang iitu nimawangko'o, ja sera nimĕtaneo wo nimaja'o-mange ang kasale'an ĕnto'an i tow ĕsa wo si ĕsa. Si Rumĕngan sia nimaja'o monge wo nimĕnto'o a si ĕsa kuntung a mongena a mitjona in do'ong in Tjinilow. Si Tjalangi' nimĕroso-mio' an duruan wo nitumani'o se ro'o-ro'ong makaruru in ta'asitj mako nimakar-ai an do'ong im Poijar wo ang kasomoian sia nimarengo-mai nimĕnto' an tongkeina im Batu No'ai am paawu'un in do'ong im Pondang wo Lopa'na. Si Lolombulan nimako, nimĕnto' a si ĕsa kuntung a mongena a makona in do'ong in Tjumĕlĕmbuai, akar si tjuntung iitu in tarepe' pĕnu'u-nu'ulĕn kuntung i Lolombulan. Si Asa' sia ja nimonge nimĕnto' an do'ongo im Benang in tarepe'. Si Tjere'sung, po'owera wewene, mitjo nimĕnto' an do'ongo e Ka'kas in tarepe'. Ja si Tiwow anio' sia ja nimawaja-waja'kĕ'-mio', manalun ambisa ng kasale'ana, akar ka'i sia nimakaere ngaran, kaapa ningarananoka-mako in Tiow. Wo ang kasomoian-ai sia nimĕroso an duruan, an Uwuran, wo an duruanoka sia mĕsungkulo wo se pira-pira ka'i manalun, wo tinowanao sera

in tjumi'it isia, wo sia nimamuali mawali-wali isera kaapa tanu tona'asera.

Siituoka tu'u sera tumo'tolo mĕwali-wali manalun nimaeko, wo sera anio' nimĕngera-ngera-meko maema' rĕna', en sera ra'itja nimĕnto' lĕ'tĕk an ĕsa rĕna', ta'an sera nimĕngera-ngerakĕ'-meko. Wo itjatĕka'o-meko a mekona in dano kaapa rojongan in Dano i Apo', an tinana' e Mongondow, a mitjona im pĕnganguman e Rumo'om Bawa' in tarepe'. Ambitu sera nitumo'oro ka'i tĕrung kaapa rĕna', o ambitu sera nimĕnto'o ure-ure tojo'. Ja n an dior in dĕna' tino'orera wawean ĕsa tu'ur im pondos taisi; ja kanaramĕn i Tiwow susur sia in tumo'or-ai im boondo mĕla'u-la'us-ange mi'pi' a si tu'ur im pondos iitu. Tani'tu ra'itja takura ng kaure, pailĕkĕnao ĕn tu'ur im pondos iitu nisumĕgao, ta'an da'itja kailĕkana sa sapa nimange-mai wo itu nisumĕga. A si wĕngi makasa, pareke-rekenĕn matawi-tawi mando, ja palinganao nirumare'et rĕpĕt si tu'ur im pondos an dior in dĕna'era, ta'an da'itja kinailĕ-kana ka'i sa itu sapa si nirumare'et. Maio ka'i tu'u nimakaĕndo kaapa nimamoondo-mai tjumi'it in tjanaramĕna sia mĕla'u-la'us-ange ka'i mi'pi' a si tu'ur im pondos iitu, wo pailĕkĕnao si nisumĕga a si tu'ur iitu ja nimakĕnta'o wo paere-erena sa wo'o ro'na kailĕkana sa sapa si nitjumĕsot a si sumĕga an tu'ur in iitu, ta'an da'itja kinaereana. Tani'tu sia mapaĕluro ka'i in sĕra' wo se sapa-sapa an darĕm in dĕna', en sera maja'o ka'i manalun. Wo kanaramĕnera, sa sera tumaluno, ka'i ra'itja wana ĕsa tow ro'na mĕnto' an dĕna', ta'an karĕ-ngam baja mange tumalun, anaitu sera ririor i maja', karĕngan mĕluro-wo in an darĕm in dĕna' wo palĕnan sama', o tare sera maja'. Tani'tu kanaramĕnera susur i maja'.

Kaindo-indon tu'u a si makasaoka si Tiow karapi e pawali-walina nimange i manalun, wo marengo-mai sera, pailĕkĕno i Tiow nirombitano sĕra' am beteng(ĕ)na. Siituoka tu'usĕnao sa sapa si maindo in sĕra', o pailĕkĕnao kaapa katu'usanao tu'u ja wawean tu'us im ba'ang in tow an sĕra' wo tu'us im ba'ang iitu ja talos rintĕk nimarangket. Ang kasomoian-ai in iitu,

tuma'aro tu'u si Tiow a se pawali-walina, kuana: „Apaka kamu sa maja'o, palĕnan-ai sama', en aku lumukute' si marombit in sĕra'ku." Maio tu'u i maja'o se pawali-walina, ja mĕnĕpo an untĕp sia wo ipapapalĕnao sama'. Ra'ipe' tu'u nimaja' pira-pira ng kaure se tow i Tiow nimaja', rumare'et tu'u-mai n am pondos, kaapa an taisi an dior in tĕrungera, o pailĕkĕno i Tiow ĕsa toja'ang mangala'un nimĕla'u-la'us nimuka' im papalĕn wo mĕga in sĕra'na; ituoka tu'u to'orĕna wo'o-mai i masut wo ng kuana: „Itjoo re'e si mĕrombi-rombit in sĕra'ku, ja mĕnto'o ka'itje'-mange, ko patengkuo." Ta'an tani'tu ng karior si toja'ang iitu nimangko', ng kuana: „Ama'! tio'o pate-paten aku, aku ja ana'mu!" Sumowato si Tiow: „Itjatambisa ko kumua in ana'ku, tumo'tol(ĕ)kĕ'-mai i makailĕk-ai aku, ja ra'itja nitu-mane-mako, si manalungkĕ' tawoiĕngku; kua'a ko kumua in ana'ku, towo ko, karĕngan ko patengku!" Sumowato ka'i si toja'ang: „Ama', tio'o pate-paten aku, ra'itja re'e ana'mu aku, sisilĕngkuoka: aku anio' aipakaanak im pondos an dior in tĕrung anio', en tumo'tol(ĕ)kĕ' in tjĕĕnto' e ama' ambia, ja susur im boondo mi'pi' a si tu'ur im pondos iitu si ama', anaitu aku anio' ana'mu wo si tu'ur im pondos iitu."

Siituoka tu'u pinalingana, ulitĕnao in ana'na wo sinepanao si toja'ang isia a si ĕndo itu mĕnto' an isia. Tani'tu tu'u si toja'ang isia nimĕnto'o ang karapi i amanga wo pinĕwangko'o karapi in sama', iaka-akar aiema' i amanga paĕnto'an an dangka' in dĕna'era. Wo si toja'ang isia ningaranan i amanga in Uwe Randen.

Maio tu'u nimarengo-mai se tow nimanalun an dĕna'era, ja nimangaja'ka' sera nimailĕk im baweano ĕsa mangala'un nimangakar ĕng kalo'or, makawa'ang in dintĕk wo lo'or ang karapi i mawali-wali isera. Siituoka wueiĕnera a si Tiow sa sia si sei, o sowatĕnao: „Apaka sia, ja ana'ku", wo sinisil(ĕ)nao ka'i tambisa itu nimamuali. Ra'io nimaja' pira-pira ng kaure sera n ambitu, sera merao ka'i-mange a mange matawi-tawi in do'kosa in dojongan in Dano i Apo', pareke-rekenĕn rua ngapatĕlu a lua'an wo sumosor, an do'ongo im Pontak in

tarepe'. Ambitu sera ra'io nimema'pe' rĕna', ta'an sera nitumani'o ro'ong wo nimema'o wale, wo si Tiow isia nimamuali pamatu'anera a si ro'ong iitu. Ngaran i ro'ong iitu aingaranera Pinontakan, wo akar in tarepe' si ro'ong iitu mĕno'o-no'ore'. Ja si Uwe Randen makala'us aiwĕimbĕn ka'i i amanga an solimai im balena, en si toja'ang isia nimangakar ipau-paupus wo palilina, ra'itja ipawe'ena matawoi.

Kaindo-indono-mai tja'i wawean dua tow mĕtuari a monge n tongkeina im Pulisan, ĕsa ĕn tuama, ĕsa ĕm bewene. Si tuama makangaran Ramopoli'i, si wewene makangaran Dansawulaon. Ja si Ransawulaon anio' wawean ĕsa toja'ang mangalitow, makangaran im Batu Wangkai, kaapa Maiwangkai. Si Ramopoli'i anio' sia ra'ipe' nitumane, ta'an sia, tawea', mawe'eo nuwu' a si ĕsa mangala'un a monge mbitu, makangaran Tion. A si makasaoka sia nimange an tana' in Siaw; ja a mangeoka mbitu sia, kotitjanao-mai si paroma'ana, ja pailĕkĕnao si ontol(ĕ)na palewo'ongkĕ' i Maiwangkai, makaito' isia. Siituoka sia tuma'ar, kuana: „Ilĕ-ilĕkĕnaoka sa aku marengomange." Maio tu'u nimarengo-mai si Ramopoli'i, ja sia ra'itja niluma'us-ai am baleera, ta'an sia nimĕnto'kĕ' a lawanan, wo sia rumu'ndu'-mange a se atana pasisirĕn, mange kumua a si Maiwangkai: „Apaka sia ja lumukut-ange a la'lir siow ngaliunsun, wo tumindung-ange in tuwung siow ngaliunsun, en sia wĕntirĕngkuo, am pa'pa'an sia malewo'kĕ' si paroma'angku." Tani'tu tu'u mangem se airu'ndu' i Ramopoli'i; itjatĕka'-mange sera, itjuaerao tu'u-mange sapa si aitjua i apo'era. Sumowato si Maiwangkai: „Me'e." Marengo tu'u-mange sera, ja itjuaera tu'u-mange nuwu' i makaito' isia. Siitukĕ' pinalinga i Ramopoli'i, ru'ndu'anape' ka'i mange kumua a si makaito' isia, kuana: „Awĕsane'-mange siow ngaliunsun pinaluan, wo sa nimalingaka ĕrut ang kato'ora, ja tĕnangka sia, ra'itja mĕtowo aku, ta'an sa ra'itja mĕrut ĕn ang kato'ora, ulit aku mĕtowo, en da'itja tĕnan sia."

Siitu ka'i tu'u mangem se ata i Ramopoli'i a si makaito' isia, wo itjatĕna-mange sera, itjuaera-mange nuwu' i apo'era.

Sumowato ka'i-mange si Maiwangkai, kuanao: „Mange itjua a si Ito', wĕntirĕno-mai, pinakatindungkuo se mai aipapakua iaku; aku ra'itja mainde' mai tjarapi i inangku, e mata'nei: kaeta' tu'u si wĕntir iitu, wo itjaambo-mai iaku." Mangem tu'u se atana, ja itjuaera-mange: „Ra'io, kini'itanao waja." Siituoka tu'u iwĕntir(ĕ)nao-mange ĕm bĕntir, aipapaange. Ja ang kĕwĕntir-(ĕ)nao, nimĕrut rĕpĕt ĕn ang kato'ora, wo ra'itja tu'u ure palingana-mange si Ransawulaon maame'o, pinakatĕna-tĕna im bĕntir an impuruan si Maiwangkai, nilumampat an tana'. Am pa'pa'am beta' im palingano-mange i Ramopoli'i si po'ow(ĕ)na maame'o, kua'a sia moleo, tumintjaso ambitu.

Maio a Manarow sia, mĕlinga-lingakĕ'-monge in ame' i po'ow(ĕ)na, am pa'pa'an si Ransawulaon talos mawĕndu im pinatean i ana'na, ja tinintjasangkĕ' ka'i i po'ow(ĕ)na, anaitu sia talos nimawĕndu. Siitu ka'i nimange-mai si Ramopoli'i nimolekĕ' ambitu. Maio ka'i a Mandolang sia, makapa'a-pa'angkĕ'-monge in ame' i po'ow(ĕ)na, anaitu sia nimolekĕ' ka'i ambitu. Maiom a mongena in Dano i Apo' sia, am Bujungon, nitumuli nimĕnto' tojo' ambitu sia. A si makasaoka sia in ambituo, sia nimio' nilumĕle' an dojongan in Dano i Apo', wo malĕle'oka sia, mitjo rumojong-ai ĕsa wua'na in tjowal, nitumuli-mako isia, ta'an da'itja aiwe'ena an deken, o ra'itja ka'i ure nimarengkĕ'-mitjo an dior(ĕ)na si tjowal iitu; iituoka iwangkil(ĕ)na-mako si wua'na in tjowal iitu, ta'an pailĕkĕnao ka'i nimarengkĕ'-mitjo an dior(ĕ)na. Siituoka tu'u indonao-mio' ĕn iitu, wo pailĕkĕnao, wawean tu'us im ba'ang in tow ambitu wo kuanao: „Kua'a si wua'na in tjowal anio' wawean tu'us im ba'ang in tow! ra'itja wa'ang im peret ĕn anio', wa'ang in tow. E, wawean de'e tow ĕn an dangka'." Siituoka ka'i itjuana a se atana maki'i-tji'it isia: „Apaka kamu woondo karĕngan tumu'tul walun, kanĕniow an darĕm in tĕlu ngando, tĕlu ngawĕngi, eng kamu iru'ndu'kupe' sumalu-mitjo si rojongan anio', em pa'pa'an kua'a ja wawean tow ĕn a mange an dangka' i rojongan anio', kumi'it im pailĕkĕngku-mio' an tu'us im ba'ang am bua'na in tjowal

anio'; anaitu karĕngam bawean tow ĕn a mange an dangka'."

Marengo tu'u-monge am pĕngĕnto-ngĕnto'anera sera, ja ipapatu'tul(ĕ)nao walun, walunĕn e atana iru'ndu'na-mange mangere ambisa pĕngĕnto-ngĕnto'an i tow makatĕ'ndĕla im ba'ang a si wua'na in tjowal iitu, em boondo sera karĕngan maja'. Maio tu'u i maja'o se atana pinontol(ĕ)na i maja', aipapaalina mĕkele ĕsa ko'ko' laka', em pa'pa'an tina'neio i Ramopoli'i si tow makatĕ'ndĕla im ba'ang a si wua'na in tjowal anio', ja ra'itja ro'na kausuian ang karapi e tow walina, ta'an sia wona' anak e tow roro'na, si ipasĕ'sĕk(ĕ)kĕ' an solimai im bale, anaitu kuanao a se atana: „Apaka kamu karĕngan maja'o, wo sa kamu nimailĕko ro'ong, kembutan-ange im bu'uk se ko'ko' an da'itja pailĕkĕn e tow, o saputĕn-ange sama', tio'o pailĕkĕngkĕ' i sei, wo tare kamu ro'na muntĕp an do'ong. Sa kamu nimuntĕpo an do'ong, milĕk(ĕ)kĕ'-mange im bale e pareke-rekenĕn tow roro'na, ambitu ĕn untĕpaniow-ange, wo ipĕsaka-mange se ko'ko' a lesara im bale iitu, ta'an sa kamu mĕsakao se ko'ko', sere-seren-ange ĕn am bale kaapa n an dangka', sa si sei ngumingi kaapa kume'ke'; ilĕ-ilĕkĕn-ange si makawa'ang rintĕk kaotop a si wua'na anio', sa nimĕkakeleo, isiao si makawa'ang in iitu, anaitu paalin-ange si wua'na in tjowal anio'. Wo sa sia kaereaniow(ĕ)ka, isia si indongku pĕtowĕngku, mamuali apo'miow, anaitu mangem kamu."

Tani'tu tu'u maja'o se tow i Ramopoli'i, nisumalu in dojongan, ta'an ang kasomoian in tĕlu ngando, tĕlu ngawĕngi sera nimarengo-mai, ra'itja kinaereanera ambisa m pĕngĕnto-ngĕnto'an i tow isia. Siituoka ka'i kuano i Ramopoli'i: „En da'ipe' kinaereaniow, karĕngan kamu tumajange'-mange maja', anaitu kamu tumengame' walun kanĕniow pitu ngando, pitu ngawĕngi." Makatu'tul-ako im balunera sera, ja kua'a ka'i sera maja'o, ta'an malĕkĕp ka'i-mako pitu ngando, pitu ngawĕngi, nimarengo ka'i-mai sera, ra'itja kinaereanera. Kuano ka'i i Ramopoli'i: „Kamu nimaja'o tĕlu ngando, tĕlu ngawĕngi wo pitu ngando, pitu ngawĕngi, ra'ipe' kinaereaniow, anaitu

karĕngan kamu tumengame' ka'i walun, kanĕniow an darĕm in siow ngando siow ngawĕngi, eng kamu iru'ndu'kupe' ka'i maja' tumajang-ange."

Maja'o tu'u sera a si tjatĕlu iitu, ja a si tjasiowan ngando akarera nimaja' mailĕko ro'ong sera, ta'an dirior sera i nimuntĕp an do'ong, nitjumembuto im bu'uk a se ko'ko', wo tare sera mange an do'ong. Muntĕpo tu'u an do'ong sera, kini'itanera ĕ nuwu' i apo'era, in sera karĕngan sumisir kaapa milĕk(ĕ)kĕ' im bale e pareke-rekenĕn tow roro'na, ja kinaereanera a si ro'ong iitu ĕsakĕ' ĕm bale wangko' wo nilumo'or-ai a se wale an darĕm i ro'ong iitu. Tani'tu tu'u sera tumulio a si wale iitu, wo aipĕsakaoera ambitu se ko'ko'. Maio tu'u nimĕsakao se ko'ko', ja maumu-umungo-mai ambitu se tow, mai nimilĕk se ko'ko' ra'io wana wu'uk, mĕsaka, iaka-akar tanuoka nimarintja' a si sangalĕwu' iitu, wo ĕng ke'ke' e tow ra'io ipakakua. An unĕro in se tow nimaumu-umungo ambitu, ra'itja tu'u ure rumintja'kas-ai ĕn atĕp a mange n dangka', wo pailĕkĕnerao tu'u-mange ĕsa mangala'un nimangaka-ngakar ĕng kalo'or, niruma'nda-mio' se ko'ko', o pailĕkĕnerao tu'u ĕm ba'ang(ĕ)na ja kaotop in tĕ'ndĕla im ba'ang am bua'na in tjowal paali-alinera.

Siituoka tu'u sera marengo-mio' a si apo'era am Bujungon ang karapi in tjasale'am bangko', ra'io ipakakua wo mio'erao aitjua a si apo'era tambisa ĕ lalanera, iakar sera nimailĕko ro'ong wo kinaereanerao si tow makatĕ'ndĕla im ba'ang a si wua'na in tjowal kinaerean i apo'era ang kĕlĕle'na makasa an dojongan in Dano i Apo', o aitjuaerao ka'i-mange apaka sia ĕsa wewene nimangaka-ngakar ĕng kalo'or, ra'itja wana tow ro'na makaindo i giona. A si tjĕlingakĕ' i Ramopoli'i in iitu, ja sia talos nimasale' wo nimontolo se atana waja karĕngan maja' kumi'it isia, maali in doko'; winetenganaoka tow mĕnto' nitumeir a londei. Makatu'tul-ako si Ramopoli'i, ja sia maja'o paki'itĕn e atana tani'tu ĕng kakĕli, nimautĕr im paalin. Itjatĕka' tu'u-mange sia am bale i Tiwow, ja itjuanaomange apaka sia ja mai mangilĕk si anak i Tiwow, Rintĕk-

Wa'ang, mamuali pĕtowĕna, wo sinisil(ĕ)nao-mange tambisa sia nimakailĕk isia in tjĕpitong(ĕ)na in tjowal wo akar a si ĕndo siitu. Ta'an si Tiwow sia ra'itja wana ĕn aisowat(ĕ)na, iakaakar si Ramopoli'i in ĕsa kumua a si amang i Uwe Randen, kuana: „Tio'o ko mawĕndu in ituruk(ĕ)ku an iitjo wona' pirakĕ'; ja tana'i: iotop isia ĕn doko' ituruk(ĕ)ku an iitjo." Siituoka tu'u sumowato sia: „Sama', sa tani'tu."

Maio tu'u nimalĕkĕpo nuwu' wo aipakaturuko ĕn doko', ja pangilĕkĕno i Ramopoli'i sa ro'na itjĕsoto-mai si Uwe Randen, en sera maja'o. Siitukĕ' tu'u nuwu' i Ramopoli'i, ja itjĕsotomai i Tiwow si ana'na, wo ituruk(ĕ)na ang kama i Ramopoli'i, o sera maja', ta'an si amang i Uwe Randen ra'itja nitjumi'it. Maio an talun tinowan i Uwe Randen sera, tambisa wo'o sera nimĕlangkoio si tu'ur im pondos inanga, awean-io' im pondos sera, o itjatala-mako ambitu si Uwe Randen; paereerenera, ra'io kinaerean. Tani'tu si Ramopoli'i marengo ka'imange a si Tiwow empona, wo mangena niwuei sa si ana'na nimarengkĕ'-mai an isia, wo sinisil(ĕ)nao-mange ambisa ĕng kinatalaan isia, wo sapa nimamuali an isia a lalan. An unĕr sia i nimasisile', sowatĕno-mange i empona: „O mĕsea'ku, ra'itja aitjuaku re'e an iitjo, apaka sia anak im pondos; mio' irangan-ange si tu'ur im pondos iitu."

Siituoka ka'i meneto i lalana sia, itjatĕka'-mio' a si tu'ur im pondos sia, ompĕranao-mange roko' an tu'ur im pondos, wo tumarepe'-mai pailĕkĕnao-mange si pĕtowĕna makatulung an tu'ur im pondos iitu mĕnge'ke-nge'ke'. Tani'tuo tu'u towanao sia wo sera maja', wo waja se tu'ur im pondos pinalangkoiera niirangana waja, akar sera in itjatĕka'o-mio' a londeiera. Ra'io nimawaja' pira-pira ng kaure sera ĕn ambitu, ja si Ramopoli'i meneto ka'i-mako mole, maere-ere tana' lo'or ĕnto'an, ta'an an unĕr ka'i sia nimawole, ja waja se pondopondos makaruru in ta'asitj nimaawe-mange a londei an unĕr i laur, iakar-ange an tana' ĕnto'anerao. Ja waja se pondos iitu pinakaira-iranganao.

Itjatĕka' tu'u-mako an tana' im Bola'ang sera, sera aitja-

ĕnto' ambitu. Ja waja se tongkeina, punte-punten, rojo-rojongam bo susuwa'an akar-ako in tongkeina im Pulisam bo mako makar-ai in tana' e Mongondow, si Ramopoli'i ningumaran. A si ĕndo in tjĕuntĕperao an tana' iitu, ja waweano tow mĕngĕnto-ngĕnto' ambitu, ja a si tjĕilĕko e tow ambitu si Ramopoli'i, waja isera nimai an isia, wo itjuaerao-mange an isia: „Suwun se wolai a si punten anu mange, em pa'pa'an se wolai isera ja masĕra' tow; sa sera tumumpa-mai, kinaialian ka'i papasut, maiera ipapasut se tow, anaitu kami ra'itja ro'na makĕli wo lumo'or in do'ong. Sa kasuwuanu waja se wolai isera, itjoo mamuali kolanoami." Ja m pangilĕkan e tow isera nien i Ramopoli'i. Maio tu'u i makaĕndo-mai, mindoomai im bĕntir(ĕ)na sia, si aiwĕntir(ĕ)na si Maiwangkai, makaito' isia-wo, o sia tumo'tol mĕntir. A si sangando tojo-tojo' wo nimakaapu wo'o se wolai ambitu, nilĕkĕp(ĕ)naoka a si tjaruan ngando. Mai i makasuwu-mako se wolai sia, ja iangkaio e tow ambitu ang karapi in sisiri'am bangko' sia, nimamuali tjolanoera. Tani'tu tu'u sia nimamualio kolano a si tana' iitu.

Ang kasomoian im pira-pirao ngata'un sia i nimamuali tjolano a si tana' iitu, ja kotitjanao si po'ow(ĕ)na Ransawulaon a monge m Pulisan, ja an darĕm in sakitan dĕpĕt, wo ituoka ru'ndu'anao-monge se atana monge-mai si po'ow(ĕ)na, wo ita'ar(ĕ)na-mange a se atana in tana'i: „Itjua-mange a si po'ow(ĕ)ku in ipapaaitju-mange sia, en si seipe' milĕk isia? Si ana'na nimateo, anaitu ipapaaio ang karapitju, o iakuka milĕk in owa'na sa tanu mamuali sapa." Tani'tu tu'u moleo se atana, itjatĕka'-monge sera a si Ransawulaon, itjuaeraomange ĕn aita'ar-onge i apo'era. A si tjĕlingakĕ' i Ransawulaon i nuwu' aita'ar i po'ow(ĕ)na a se airu'ndu'na-monge, sia makala'us nimen wo nimasale' kumi'it isera. Moleo tu'u sera, ja nimolekĕ' an ta'asitj a mitjona, ta'an itjatĕka'-meko an dojongan i Molompar sera, ja makaapuo ambitu ĕn asĕng i po'ow i apo'era. Wo tani'tu ng karior se ata isera mĕrior maja' mange makata'u a si apo'era tinĕla'uanoka nitumeir a londei. Itjatĕka'-mange a si apo'era sera, itjuaerao-mange, apaka si

po'ow i apo' nimateo, kinarĕmbusan in asĕng a mio' n dojongan i Molompar. Kĕlingakĕ' i Ramopoli'i si po'ow(ĕ)na i nimateo, ja kua'a sia montolo maatus ĕn tow a se atana, mio' lumowĕng si po'ow(ĕ)na wo sera ipapato'or(ĕ)nao wale ambitu, en sera ra'io mareng, ta'an sera mĕnto'o mateir a lowĕng i po'ow(ĕ)na. Si ro'ong tino'orera itu, ja ningarananera i Muntoi, wo ang kasomoian sera nimerao-mio' am Belang. Anaitu apo' e Welang suru e ata i Ramopoli'i.

82. Sisil an doro' i Lumimu'ut wo se Suruna, sinisil i Mentang Mĕnajang, Sondĕr.

1. Kaindo-indono-mai lumĕntut-ai ĕm batu, sapaka m batu, nisumaru-mitjo am paantangan i ĕndo. Awoja mantango-mai si ĕndo, ja mapaso'o m batu ĕm pasĕndangan-ai, ja itu lumimu'uto wo itu maumung ĕ lĕwa'. An somoioka-mai ja makĕnta'o ĕ lĕwa'. Makĕnta'o-mai, ja tow. Awoja si tow itu isiao si Lumimu'ut.

Makaanako-mai si Lumimu'ut, ja si Muntu-untu kaapa si Kumokomba'. Awoja mangeo sosoran i Lintjambene' si Muntu-untu. Sumuruo-mai sera in dua, ja makasa siow se tuama, makasa siow se wewene. Ĕ ngaranera ja: Pĕli'ian, Kumaimboto, Ma'inturin wo se walina. Ĕng kasaru i Wujalaka ja si Tjasueian. Mĕngĕna-ngĕna'oka si Wujalaka wo si Tjasueian ja mailĕko tow, isiao si Pĕli'ian, wo sia pĕwangko'onera. Ĕn aingaranera an isia Sueiwene', sia ja anak i Muntu-untu, ĕnta'an sia pinĕwangko'oka i Wujalaka wo si Tjasueian. Mangeo sosoran si Sueiwene' ja si Tjariso. Sumuruo-mai si Sueiwene' wo si Tjariso ja si Tamuntuan, si Maengkong, si Sumpa', si Suling (Mawĕris), si Mararai, si Mamĕntas, si Teterambun; ja isiao si nimosok in Tutungĕn.

A Lengko'anoka si Tamuntuan, im pinĕtalitjuran e po'ow(ĕ)na, ja sia mema'o kaju sangkiow, ema'ana wewene, ja iserao ĕ mĕkasaru. Sumuruo-mai sera in dua ja si Auan, si Alowong. Makaanako si Auan ja si Runtuwarow, si nimakaanako-mai

si Tiwow. Ĕng kasaru i Tiwow ja si Teteon. Si Tiwow ja tumalun wo sia mema' tĕrung. Ja susur im boondo sia tumia'-monge rano an tu'ur im pondos. Awoja susur in ĕndo sia munĕr in talun, ta'an susur(ĕ)na i mareng-ai im bawa'ando ja aweano tu'tu'. Ja siituoka ilukut(ĕ)nao sa si sei si mĕngasiwo in tu'tu'. Ja pailĕkĕnao ĕsa wewene, wo ng kuanao: „Iitjoo re'e si mĕngasiwo in tu'tu'." Sumowatoka si wewene isia, ĕng kuana: „Iaku! ana'mu kua'a aku, ra'itja kua'a mĕngato'or-onge an tu'ur im pondos ko?" Sumowato si Tiwow, ĕng kuanao: „E, ulit! ana'kuka re'e ko." Iwalio-mange i Tiwow am baleera si Uwe, aila'u-la'us-ange an solimai. Ĕn do'ongera ja Pontak.

2. Sapaka si Ramopoli'i mĕtuari wo si Langkai, sera ja tow ang Kema. Awoja moleo si Ramopoli'i nilumi'tjir-onge an Salimburung wo mako a Litjupang wo mako an Tinanĕman wo a Manarow, meko a Mandolang wo meko an Dona', wo meko ang Kumu, an Darakan, wo meko an Sondakĕn, an Suripĕn, an Tulap, wo mitjo am Popareng, wo mitjo a Nimanga, wo meko an Dano-tua'na, Sosongian, wo meko am Pĕntu', meko an Danomea', wo meko an Dano i Apo'. Ja ambitu ĕn tinĕrungana. A si makasa ja si Ramopoli'i lumĕle'; malĕle'oka sia, mitjoo rumojong-ai ĕm bua'na in tjowal, wo itu itjawina-mako an somoi. Pailĕkĕnao nimarengkĕ' ka'i-mitjo an dior(ĕ)na. Talali' mĕmare-marengkĕ'-mai an dior(ĕ)na si tjowal iitu, ja itu indonao. Pailĕkĕnao pinakaret, janta'an rintĕk ulit ĕm ba'ang, ta'an da'itja peret, anaitu ĕng kuanao: „Karĕngan si makawa'ang in iana en tow." Siituoka iru'ndu'-nao se atana makaruru in dojongan, mangere-meko si maka-wa'ang nimakaret in tjowal. Awoja maja'o tu'u sera, mekoo mailĕk ĕsa ro'ong, wo pĕtu'u-tu'usĕnerao si Rintĕk-Wa'ang, ja ra'itja kaereanera. Siituoka ja sera marengo. Marengo sera wo sisilĕnerao a si apo'era ja in sera nimailĕko ro'ong, janta'an si Rintĕk-Wa'ang ra'itja kausuianera. Awoja siituoka ja ng kuano i Ramopoli'i: „Sapaka kamu ja maali tjo'ko' ipĕsaka, ĕnta'an sia ja kulatan sumama-sama'. Ja sa weta' kamu mĕsa-

kao se ko'ko', ja se walina makasere an dangka'." Mekom tu'u sera, aitji'itera a siitu. Marintja'o se tow ĕ mailĕk se ko'ko' mĕsaka, ja pailĕkĕno-mange si ĕsa mangala'un pakurungĕn kaapa ipasĕ'sĕk-ange nimakatĕngo-mai. Pailĕkĕnerao, ja rintĕk wa'ang.

Siituoka sera marengo-monge an tĕrung i apo'era. Awoja sisilĕnerao sapa m pinailĕkera. Siituoka ja ng kuano i Ramopoli'i: „Ja ipakawalio aku, wo paalino ĕn doko' meko iirang." Awoja itjatĕka'o-meko sera, ja rumu'ndu'o-mange tow si Ramopoli'i muei a si makawale sa ro'na sumosor. Sumowato si makawale: „Ja sama'!" Mangem tu'u si Ramopoli'i nimĕla'u-la'us an seip. Siituoka papalukutĕno i makawale. Wueiano i Tiwow si Ramopoli'i: „Ja tow ambisa wo mai?" Sumowato si Ramopoli'i: „A mitjo ng Kema wo mai." „Ja sapa m bawaja'mu?" Sumowato si Ramopoli'i, ĕng kuana: „Ja sapaka aku ra'ipe' wana masiwo in tjanĕn, ja siituo m pinĕtutu'ku-mai, mai muei si anak i makawale." Sumowato si Tiwow: „Ja wueiĕn a si inanga." Wueiĕno a si Teteon, ja ng kuanao: „Ja wueiĕn a si toja'ang." Awoja wueiĕno a si toja'ang, ja masale'. Siituoka ja pangilĕkĕno i makawale, ĕng kuana: „Ja muntĕp-ai an untĕp."

An untĕpoka sera, ja mĕnuwu-nuwu'o in iirang. Kuao i Tiwow: „Sawo mauli-ulit(ĕ)ka, ja waja'im pangilĕkĕngku ĕn iirang ja ki'itan-ai." Waja itu ja kini'itan i Ramopoli'i. Mamualioka m baja se itu, ja ng kuano i Ramopoli'i: „Ja sapaka kami ra'itja mĕnto' ambia." Ja ng kuano i Tiwow: „Ambisakĕ' re'e?" Sumowato si Ramopoli'i: „Waja-wajaano in tjaĕnto'an an akar-ako ia'i." Awoja maja'o sera. Tuma'aro si Tiwow a si Ramopoli'i, ĕng kuana: „Ja sa kamu maja'o maler-io' aroro', en sa kamu wo tangka'an in uwe, ja wean-ange aroro' itu, en sera ja po'ow(ĕ)na." Maja'o tu'u sera, ja tani'tu nimamuali. Mĕmaja-maja'o sera, itjatĕka'o-mako a lua'an i Lombagi. Ĕpe'anao itu, ja ng kuanao: „Sia'io ĕn salunta, en iasa ja palĕmboian im paser." Anaitu isiao ĕ nimakaere im paindoan im paser tumbal in tarepe'. Ja si Ramopoli'i nimateoka a mako ĕ Mongondow.

83. Sisisilĕn au doro' i Tjasuruan Kalangi' wo si Tjasuruan Manimporok, sinisil i Tjawatu Lumĕnta', Kuntung.

Kumi'it in sisil e makasisil, ja si tjasuruan Kalangi' wo si tjasuruan Manimporok sera ja tow an unĕr in tana', an Tombasian an Dangka'. Sera in dua ja mĕkarapi mĕmĕlili-angkĕ'-mio'.

Ang kasomoian-ai si Tjalangi' mĕros an duruan, mio' nitumani' in do'ong akar-io' in tjuntung in Tareran, wo mako nimakar-ai an do'ong im Poijar wo ambituoka sia mako mareng-ai mai mĕnto' am Batu No'ai an tagas paawu'un in do'ong im Pondang wo Lopa'na. Tani'tu sia nitumo'oro wale wangko' ambitu, am pa'pa'an sia mĕnto'o lĕ'tĕk ambitu. Ja ang kĕĕnto'nao ambitu, ĕn tĕmbir in ta'sitj ra'ipe' ambitu-wo, ĕnta'an a makonape' im punten in Tatapa'am-bo. Janta'an kumi'it sia i makawawi se kuria', wo am pa'pa'an sia in taloso wĕndu ĕ mako mawau'mb-ai a se wawina, ja kua'a sia n tumi'ti'o se wawina, wo tani'tu ng karior mako muntĕp-ai n ta'sitj, mai nimakar an tĕmbir im balena. Nitumo'tolo-mai ambitu sia maĕna'o-mai ĕ mawau'mb.

Ang kasomoian-ai iitu, ja si Tjalangi' lumĕloo wo masale'o mailĕk si tjarapina Manimporok; tani'tu sia mitjom a si tjarapina, mĕngĕnto-ngĕnto' a si tjuntung makangaran i Manimporok in tarepe'. Janta'an in sia n itjatĕka'-mitjo, ja si Manimporok ra'itja am balena, e nimanalun; si Tjalongkopangkĕ', pĕnana'-ana, n ambitu. Si Tjalongkopan anio' ja wewene lo'or nimangakar. Pailĕkĕno i Tjalangi' in si Tjalongkopangkĕ' n am bale, ja maio ng kaeweana lewo' an atena. Siituoka sia tumena a si wewene isia, ĕng kuana: „E Kolongkopan! kumi'ito iaku, aku ja tow sija'. Mailĕk kua'a-mio' ko e, ĕng kasija'angku: makata'sitj, makatalum bangko' wo makawale wangko' wo lo'or. Taan si mĕnana' an iitjo, si taluno tu'u, anaitu kumi'ito iaku." Awoja kĕlingakĕ' i Tjalongkopan si nuwu' itu, sia mapala'us nitjumi'it-ako si Tjalangi'.

Ra'itja nimaure-ure sera ĕ nimaja', ja marengo-mai si Ma-

nimporok, wo sia weta' mai mausu-usui si pĕtowĕna ang karapi in ame' wo wĕndu, ra'io ipakakua. Am pa'pa'am beta' sia i mĕere-ere si pĕtowĕna ra'io kinaerean, ja kua'a sia ĕ mangeo tumongkei in tjaju sangkiow, wo maina ĕtakan ema'an toitow, aitji'it(ĕ)na a gio i Tjalongkopan. Pakatawoiĕna-mako n iitu, mangena ito'or a lalan an sela in do'ong, wo sia mĕnĕp an tĕmbir i lalan. Ra'itja nimaure-ure n sia i nimĕnĕp, waweano tow lumangkoi ambitu, wo ng kuaerao: „E tu'u si toitow anu mange, toka tu'u wo'o si Tjalongkopan, ta'am baweangkĕ' ĕ nisumea'." Lumangkoi-mako se tow isera, kumĕsoto-mai si Manimporok wo maina ĕtakĕn si nisumea', wo sia ka'i mange mĕnĕp. Ra'itja ka'i nimaure-ure, waweano ka'i tow lumangkoi, wo ng kuaerao: „E, sa ra'itja tu'u nilewo' i anu mange, en toka tu'u wo'on i gio i Tjalongkopan." Lumangkoimako sera, kumĕsoto ka'i-mai sia, wo maina ĕtakan si nisumea', wo ka'i sia mange mĕnĕp. Ra'itja ka'i ure waweano ka'i tow lumangkoi, wo ng kuanerao: „E tjitjainde-inde' tu'u! si anu mange toka tu'u i gio i Tjalongkopan! Ra'itja tu'u wana ĕ nisumea' an isia." Ituoka tu'u indono i Manimporok si toitow iitu, wo paalina-mange am balena, mangena ito'or an towan im balena.

Ang kasomoian-ai iitu ja sia sumiwo kanĕna, wo ng kuana: „A, sumiwoo tare, si seipe' kua'a ndo'o si sumiwo." Makasiwo-mako, ja ng kuanao ka'i: „Kumano tare, eng ka'i aku ĕ maja'o, ja mareng ka'i-mai, ja mai ka'i re'e sumiwo." Makakan tu'u-mako sia, ja sia maja'o ka'i manalun. Mawĕngio tu'u-mio', marengo-mange am balena sia. Itjatĕka'-mange am balena sia, ja mailĕko in tjakanĕn tinu'tulo am bawo i la'lir. Ĕng kuanao: „E inde' e! si sei tu'u si nisumiwo in iasa? Kumano tare aku, wona' aitjaupus i sei mai nisumiwo." Makaĕndo ka'i tu'u-mai, maja'o ka'i manalun sia. Mareng-ai sia aisiwoo ka'i; ja siituoka kaateano sia, wo ng kuano in atena: „Wona' re'e si toitowo niema'ku, si masiwo wo matu'tul in tjanĕngku; tia'pe'-wo, woondo i mamoondo ja ilukut(ĕ)kuoka."

Maio tu'u in tawi mando, ja ng kuana: „E mangeo tare

kume'et, em parioran-ai in sumiwo." Tani'tu mandeio i malĕn sia, wo me'tang in daran, wo sia mĕnĕp an tĕmbir im bale. Ra'itja tu'u ure pailĕkĕnao si toitow tumo'oro-mai, sumiwo. Siituoka sumosoro-mange si Manimporok, wo kaja'ka'ana, ĕng kuana: „E tjitjainde' tu'u-mai ko e, iitjo re'e si masiwo wo matu'tul im pakanĕngku! Ra'itja numuwu'-mai, wo mai wo mĕwali tjuman ang karapitju." Ja ng kuano i Sangkiow: „Nao, apakĕ' kua'a ko wo ipasiwo wo ipatu'tul(ĕ)kuo kanĕn, ra'itja am pa'pa' in iakuo ĕ mamuali pĕtowĕnu?" Tani'tu sera nimamualio tow ambalesa. Tani'tukĕ'.

84. Kukua an doro' i Manimporok, sinisil i Wolo Regar, Kapoja.

Sapaka si Manimporok, ja mĕkalo wo si Tjalangi', sera anio' mĕmpumpuli'an. Makasa si Tjalangi' ja nimuli'-mange a si Manimporok, nimange im bĕngi. Mandooka-mai, ĕng kuano i Manimporok a si pĕtowĕna, makangaran in Tjalinowan: „Isiwo-mange kanĕn, wo iangeku-mai upe'." Siituoka mangem sia.

Marengoka-mai sia, ja aitintjaso i Tjalangi' si Tjalinowan. Siituoka mueio si Manimporok a si ana'na wewene ĕng kuanao: „So' si Inangiow?" Sumowato si toja'ang iitu, ĕng kuanao: „Ja nimĕngaja-ngajam(ĕ)kĕ' re'e aku, wo si Ina' itintjas i Tjalangi'." Tani'tu maio ka'i si anakera ĕsa wewene si nimaja' kan-im-bawi, ĕng kuanao: „E, nimaja'kĕ' re'e kan-im-bawi aku, mareng-ai tinajangano re'e i Ina', e palilin!" Tani'tu ka'i si anakera tuama mareng-ai, ĕng kuanao: „Ja nimakokĕ' re'e nitjume'et aku, wo marengoka-mai ja tinajangano ndo'o re'e i Inangku."

Ra'itja maja' pira ngando, numuwu'o a se ana'na si Manimporok, ĕng kuanao: „Ja mangepe' tare am pĕngĕlĕpan aku, talos wĕndu ĕ mĕngĕna-ngĕna' am bale." Mangem sia. Mĕmaja-maja'oka sia, ja mailĕk si tjaju sangkiow. Ĕng kuanao: „Eña'-angkupe' tare si tjaju anio' itji'it a gio i Tjalinowan, wo aku tanuka mailĕk-ange isia." Wo ema'ana tu'u. Pakaema'ana-mako n iitu, ja itu mangena iwĕkar an tĕmbir i lalan, wo sia mĕnĕp.

Ra'itja ure waweano tow lumangkoi, ĕng kuanao: „Kaariman! sa wo'o niĕtakane' si amo sangawiwi, tanuoka tu'u wo'on si Tjalinowan, si aitintjas i Tjalangi'." Pĕma'a-ma'anĕn i Manimporok. Lumangkoio-mange si mawaja', indonao-mai ĕn iitu, wo itu ĕtakana si amo sangawiwi, tanu in aitjua i mawaja', wo itu mangena ka'i iwĕkar ambitu, wo sia mareng ka'i mĕnĕp. Ra'itja ka'i ure waweano ĕ lumangkoi. Ĕng kuaerao: „Si tjaindeinde' tu'u! si sei tjua'a si nimema' si tjaju anio'? Tanuka tu'u si Tjalinowan, ra'io nimĕnsea'an." Lumangkoio-mange sera, ja itu indono i Manimporok, wo paalina-mange am pĕngĕlĕpana. Itjatĕka'-mange, ja itu isalana an solimai, wo sia mareng-ange am bale. Ja ang katĕluan ngando sia mange am pĕngĕlĕpan. Mangeoka sia, ja pailĕkĕnao aisiwoo kanĕn, wo sia mangaja'ka', ĕng kuana: „Si sei tjua'a re'e ĕ nisumiwo in iasa?" Wo sia kuman. Makakan-ako sia, marengo-mange am bale.

Mando ka'i-mai, sia mange am pĕngĕlĕpan. Pailĕkĕnao ka'i, aisiwoo, wo sia kuman. Makakan-ako sia, ĕng kuanao: „E, marengo-mange am bale aku." Tani'tu n ipapali-palina. Ra'itja, en ilukut(ĕ)nao, ĕngatĕna sa tu'u si sei si masiwo. Wo sia mĕnĕp. Ra'itja tu'u ure sia ĕ nimĕnĕp, pailĕkĕnao tu'u marojoro si an solimai. Ĕng kuanao an isia: „O Ina'! si tjaju re'e niema'ku si mĕngasiwo in tjanĕngku." Siituoka teronĕnao-mange in tumimboi. Ĕng kuanao: „O Ina' e! iitjoo tu'u re'e si mĕngasiwo in tjanĕngku." Sumowato sia, ĕng kuanao: „Sapa kua'a re'e in toromu i nimema' iaku, sa ko wo ra'itja ipasiwoku?" Ĕng kuano i Manimporok: „Ja uanu mangem am bale tare kita." Sumowato si Sangkiow, ĕng kuana: „Ra'itja toro aku wo iwalimukĕ'-mange tanu iasa, karĕngana aku tuwaranu in doko', oreoka aku ipapalawi-lawi'mu."

Siituoka si Manimporok mange-mai roko' wo kulintang wo momongan, mai iwe'e si Sangkiow, wo sia ipakawali-mange am balena ang karapi im patuwungan wo pakulintangan. Siituo wo sia ipareindeng in tana'i: „Si Sangkiow kajukĕ'-wo, wo wangunĕn i Manimporok nimamuali tow." Akar(ĕ)kĕ' iitu.

85. Sisisilĕn an doro' i Manimporok wo si Tjalangi', siuisil i J. Rumokoi, Sulu'un.

Sapaka si Manimporok wo si Tjalangi', ja mĕkalo, se talos mĕngĕlĕloan. Ta'an sera in dua ra'itja mĕkaro'ong. Si Manimporok an unĕr in tana', si Tjalangi' an duruan. Sa si esaanange an isera wo lumĕlo si ĕsa, ja sia lumĕpu kaapa muli'-mange an do'ong i tjarapina. Sa si Manimporok ĕ lumĕlo, ja sia mio' ang karapi i maali-ali-mio' wio'o la'usĕn a si tjalona Kalangi'. Sa si Tjalangi' ĕ lumĕlo, ja sia mai maali-mai pongkor la'usĕn.

Kaindo-indono-mai si Tjalangi' mai a si Manimporok. Ta'an maio sia, ja ra'itja am bale si Manimporok e nimangasu. Am pa'pa' in da'itja am bale si tjalona, ja itintjas(ĕ)na-mio' si Tjaliwunan, pĕnana'an i Manimporok. Marengo-mai am bale si Manimporok, mueio a si ana'na sia, ĕng kuana: „O Kawatu, ow! ambisa si Inangu?" Sumowato si Tjawatu: „Je, ra'io ambia si Inangku, aiwalio i tjalomu." Siituoka maame'o si Manimporok, ĕng kuana: „Lumi'tjir in tana' wisa-wo aku, e memengku, wo aku mailĕk tanu i gio i memengku!" Janta'an makata'neioka sia, ja sia mindo kaju sangkiow wo ema'ana toitow itji'it i gio i Tjaliwunan. Pakaema'ana-mako n iitu, ja itu iwĕkar(ĕ)na an tĕmbir i lalan, am pakasere-seren e tow malangkoi.

Lumangkoio tu'u se tow, ĕng kuaerao: „O inde', toka tu'u si Tjaliwunan si anio'. Ta'an sawo si anu mange niindoane' tojo', ja ra'io wo'o nimĕnsea'am bo si Tjaliwunan." Am pa'pa' se tow in da'io ambitu, mangeo ĕtakan i Manimporok si aipaturu' e nimalangkoi, iaka-akar i nimakaki'i-tji'ito tu'u a gio i Tjaliwunan.

Indo-indonoka-mai ja lumĕpuo-mio' a si tjalona si Manimporok. Itjatĕka'-mio' sia mamueio a se tow ambitu, ĕng kuana: „Ambisa si tjaloku'." Ĕng kuaerao: „Nilumaur si tjalomu." Ituoka itintjaso-mai i Manimporok si pĕnana'an i Tjalangi'. Anaitu sera in dua ja nimĕmĕandetan se pĕnana'anera. Siitukĕ'.

86. Kukua an doro' i Manimporok wo si Tjalangi', sinisil i Tani' Pangalila', Tintjĕp.

Kaindo-indono-mai si Manimporok ja tona'as, mĕngĕna-ngĕna' a si tjuntung an da'ter in tjuntung Sĕmpo'. Si Tjalangi' tona'as(ĕ)ka ka'i, ja m pĕngĕna-ngĕna'ana a mako m pĕta i laur, wo m balena tinontajongkĕ' am bawo in ta'sitj.

A si makasa si Manimporok nimanalun wo makaere-mai sĕra' tu'a wo m bio'o wo ng kalowatan. Marengo-mai am balena sia, ambituo si Tjalangi'. Ja wueiĕno i Manimporok: „Tow ambisa ko wo mai?" Sumowato si Tjalangi': „Tow a mako aku wo mai." Ĕng kuano i Manimporok: „Sapa m pĕtutu'unu mai?" Sowatĕno i Tjalangi', ĕng kuana: „Mĕpuli'tjĕ'-mai a si makawale." Mueio ka'i si Manimporok: „Ja sapa ĕ ngaranu?" Sumowato si Tjalangi': „Kalangi' ĕ ngarangku." Ituoka ng kuano i Tjalangi': „Ja sapa ĕ ngaran i makawale?" Sumowato si Manimporok: „Manimporok ĕ ngarangku." An tutuw iitu mĕsiwoo in tjanĕn isakei si sakei si pĕnana'an i Manimporok makangaran in Tjalongkopan. Numuwu' ka'i si Tjalangi': „Ja ambisa si makawale ĕsa?" Ĕng kuano i Manimporok: „Matu'tul in titjo'o." Ituoka sera towano in tjuman, wo si Tjalangi' sakeiĕn i Manimporok in sĕra' in talun, tanuo-mai: tu'a, wio'o wo ng kalowatan. Masĕra'oka, ja ng kuano i Tjalangi': „O inde'! ĕn sĕsĕra'an ambia, kalanut re'en, mĕlewo'kĕ' im ba'ang. Sa ko masale', mĕkaloo kita, wo ko paaliangkuoka-mai a se sĕra' pĕngasĕra'angku. Wo sa ko masale'ka, tĕlu ngawĕngi tjita mai mĕta'up ka'i ambia." Sumowato si Manimporok: „Sama'." Kaĕpatan tu'u ngawĕngi mai si Tjalangi' maali-alio-mai in sĕra' pongkor a si Manimporok, wo ng kuanaŏ: „Ambia'io tu'u aku, e kalo! mĕpe'o tu'u-mange a se sĕra' pĕngasĕra'angku, ra'itja lanut tanu in sĕra' pĕngasĕra'an ambia." Sumowato si Manimporok, ĕng kuana: „Kanaramĕnami tu'u i masĕra' in sĕra' ang katana'an, ra'itja tanu i masĕra' im pongkor." Numuwu'o ka'i si Tjalangi', ĕng kuanao: „Sapaka kita, e kalo, pitu ka'i ngawĕngi tjita

mai mĕta'up ambia." Sumowato ka'i si Manimporok: „Sama'."

Siituoka marengo-mako am balena si Tjalangi'. Mangem ka'itje' an talun si Manimporok. Ja tĕlukĕ' ngando si Tjalangi' i nimareng-ako am balena, ja sia marengo-mitjo ka'i am bale i Manimporok, am pa'pa' sia maio re'e tumowo-mange si pĕnana'an i Manimporok, eng kailĕ-ilĕkana in si Manimporok ja nitumaluno ka'i. Itjatĕka' tu'u-mai am bale i Manimporok si Tjalangi', sia numuwu'o in tana'i a si Tjalongkopan: „Ja mĕpe'o kua'a tu'u-mange an sĕra' pĕngasĕra'angku, ra'itja makalewo'on im ba'ang; ta'an ĕm pĕngasĕra'an ambia ja lanut. Wo n a mako m baleku, makalukut(ĕ)kĕ' am bale wo mapĕsimio' se pongkor; ja makĕse-kĕseipe' se pongkor ipalĕwuo am pari'ndi'an. Anaitu tuma'nei-mange ko, sa masale' iwalitjuomako am baleku." Sumowato si Tjalongkopan: „Ja masale'kĕ' aku ĕ mako e nimalingao i nuwu'mu, i mapalĕ-palĕ'pĕse' se pongkor ipalĕwuo am pari'ndi'an." Siituoka ja sera tumi'iro-mako, ta'an se rua anak i Manimporok wo si Tjalongkopan, si ĕsa tuama wo si ĕsa wewene aitĕla'uerakĕ', en sera n toja'ange'.

Ja si Manimporok mapulĕs pitu ngawĕngi wo mareng-ai am bale, ta'an da'itja nilumĕkĕp im pitu ngawĕngi sia wo mareng-ai am bale, eng kinawara'angkĕ'. Itjatĕka' tu'u-mai am bale sia, ra'io ambitu si Tjalongkopan, e nimakom ang karapi i Tjalangi'. Siituoka mindoo-mai im bĕngkow wo m pisow si Manimporok, en sia ĕ mangi'ito si Tjalangi'. Itjatĕka'-mako a lawanan sia, ja a mangeo ĕ laur si Tjalongkopan wo si Tjalangi'. Ituoka kumengkengo-mako si Manimporok, mangi'it isera. A mangeoka n unĕr in ta'sitj sia, warengĕnomange i Tjalangi' in somoi, ja pailĕkĕnao-mitjo si Manimporok, mangi'i-ngi'ito-mai isera. Siituoka ipangilĕko i Tjalangi' in dĕgĕs karapi in sĕmpa'. Ra'itja nimaure-ure rumĕgĕso tu'u karapi in sĕmpa' rĕpĕt. Ja seren-itjo i Tjalangi' si Manimporok aitjatana'o, ipapintji-pintjiroka in sĕmpa'. Itjasampel-itjo a lawanan sia, ja ng kuanao: „En aku n da'itja re'e makawo'o si Tjalangi' kaloku, ja marengo-mitjo aku."

Marengo-mitjo am bale si Manimporok, mĕngame-ngame',

am pa'pa'an aitintjaso i Tjalangi' si Tjalongkopan. Wo sia mindo-mai in tĕpe pĕngatĕkĕlan i Tjalongkopan, wo m bujang, wo ng karai, en da'itja pinaali i Tjalongkopan, wo itu ku'usĕna, saluana i lĕlo si pĕnana'ana. Wo si Manimporok mawaja-waja'oka-mio' wo mĕngame-ngame'. Wo sia mange an talun, mange mawaja-waja' ambitu a si tĕlu ngando. Kaĕpatan ngando sia n an talun, sia malinga si tjaju rondor mĕrarerare'et. Tĕlu ngando si tjaju iitu m palangko-langkoiĕna, mĕrare-rare'et. Ja pailĕkĕnao-mange m baja in tjaju ra'itja wana ĕ mero'-mai, ĕng kuana: „Aitjatambi-tambisa si tjaju anio' mĕrare-rare'et, en siitukĕ' in ĕsa?" Wo n iitu tongkeiĕna wo itjuana: „Sa aku wo nienangka, ja tongkeiĕngku si tjaju anio', en si tjaju re'e anio' makangaran in sangkiow. Sa itu tongkeiĕngku wo rumĕ'mba-mitjo, ja nienangka aku." Tongkeiĕnao tu'u itu, nirumĕ'mba-mitjo. Po'owĕnao itu an dua ngapokol, wo se rua ngapokol itu ĕtakana, ema'ana toitow, aitji'it(ĕ)na an amo i Tjalongkopan. Pakaema'ana-mako itu, ja itu paalinao-mange am bale, wo itu mangena saputĕn in tjapas lĕme', wo iwangena an du'u im buni. Ambituoka sia, ja mangem ka'i an talun. Tĕlu ngando sia n an talun, wo sia mareng-ai am bale. Itjatĕka'-mai am bale sia, waweano kanĕn siniwo. Siituoka wueianao se toja'ang, ĕng kuanao: „Nisumiwo re'e kamu, e toja'ang?" Sumowato se toja'ang: „Ra'itja nisumiwo kami, itjamio wo sumiwo ra'ipe' makailĕk." Numuwu'o ka'i si Manimporok, ĕng kuanao: „Itjatambi-tambisa ng kanĕn anio' aitulir am bantang, ja paso'pe'? Ja maio tare re'e kuman kita, e toja'ang."

Mawĕngio-mio' a si ĕndo iitu, ja mando ka'i-mai si Manimporok mange an talun. A si ĕndokĕ' iitu sia marengo-mai. Itjatĕka'-mai am bale sia, pailĕkĕna aituliro ka'i ĕng kanĕn. Siituoka sia mueio ka'i a se toja'ang, ĕng kuanao: „Nisumiwo re'e kamu, e toja'ang? ĕng kanĕn anio' aiompĕro am bantang." Sumowato se toja'ang: „Ja ra'itja nisumiwo kami." Numuwu'o ka'i si amangera: „Ja maio tare re'e kuman kita, e toja'ang." Mawĕngio ka'i-mio' a si ĕndo iitu, ja mando-mai kumua si

Manimporok, mange ka'i an talun. Ra'itja re'e, e nimĕnĕp, ruma'nda se tow masiwo in tjanĕn. Ja mĕnĕpo tu'u sia, ra'itja nimaure-ure mangeo . kumĕsot-ai se rua wewene am buni. Ituoka ng kuanao: „Ja iserao tu'u re'e masiwo im pakanĕn-ami i mĕamang." Makasiwo-mako sera, ja mangeo ka'i muntĕp a si sinaput in tjapes lĕme' sera. Ĕng kuano i Manimporok: „Ja maio, e toja'ang, en aiompĕro ka'i ĕng kanĕn." Makakan-ako sera im bawa'ando, ja si Manimporok kumuao ka'i in tana'i: „Woondo aku mange ka'i an talun."

Ja mando tu'u-mai, mĕnĕpo sia, ra'itja ulit mange an talun. Ra'itja ka'i ure, pailĕkĕnao-mange se wewene rua nitjumĕsoto ka'i-mai n a si sinaput in tjapes lĕme'. Mĕsiwooka sera, timboiano-mange i Manimporok, ĕng kuanao: „Ja itjamuo re'e se masiwo in tjanĕnami i mĕamang mĕndondo!" Sumowatoka sera, ĕng kuaerao: „Kami aiwe'e-mai masiwo im pakanĕn e Manimporok i mĕamang, em pa'pa' si Tjalongkopan nia-ndet(ĕ)kĕ' i Tjalangi', anaitu kami indono kasarumu." Siituoka m pinalinga i Manimporok, ĕng kuanao: „Sapaka kita mapĕli'i an siow ĕng kantong, em pĕtimomoranta." Awoja se pĕnana'-am bĕru i Manimporok, si matu'a makangaran im Binawai, si wo'mbas makangaran in Sangkiow. Si Winawai wo niindo matu'a, am pa'pa' isia n tu'ura, si Sangkiow isia n tĕmpok i tjaju tinongkeina. Sapaka sera in dua, ja pinangakaran in tjakulo', iaka-akar ĕm bĕngi sera ra'itja mĕngasolo, em pĕnga-selapĕngkĕ' in tjulo'naera in dua.

Ja mapĕli'io tu'u sera a si tjaruaan ngando. Katĕluan ngando towano i Manimporok si Tjalangi', mai am pĕli'iera. Maio tu'u si Tjalangi', sia mĕwuei a si Manimporok in tana'i: „Kua'itu kamu, e kalo, mapĕli'i am bawi tjĕli?" Sumowato si Manimporok: „Ja pinĕtimomoranami wo se Inam bĕru e toja'-ang." Numuwu' ka'i si Tjalangi', ĕng kuanao: „Ja sa ko [illegible], e kalo, muli' ka'itje'-mako am baleku waja itjamu." [illegible] si Tjalangi', e mĕpande-pandeio ka'i re'e se pĕnana'an i Manimporok. Itjasale'na ka'i wo'on iwalinao-mako am balena e pĕnana'an i tjalona. Janta'an sumowatoka si Winawai, ĕng

kuanao: „Ja ra'itja toro kami wo matintja-tintjas a si wale anio'." Numuwu' ka'i si Sangkiow: „Ja ra'itja toro kami wo mako." Ja si Tjalangi' ra'io rumeso, iaka-akar(ĕ)na-mange karĕngan se wewene rua anio' ipakawalinao. Talali' si Tjalangi' ra'io rumeso, wo aitjuanao im paten si Manimporok, ja isĕ'sĕko e pĕnana'ana am buni si Manimporok.

Siituoka si Winawai numuwu' in tana'i: „Sa tu'u, e Kalangi', mĕna'ne-na'nei i mate si mĕnana' an itjami, tarepe' ko itjalĕpok-io' n am pĕluku-lukutanu." En si Tjalangi' mĕluku-lukut an do'kos in daran. Ra'itja tu'u nimaure-ure itjalĕpokomio' si Tjalangi', iaka-akar(ĕ)na i makatĕkĕloka ambitu. Aiure-ureera wo sia nuwu'anera, em pinĕ'ndisera, am pa'pa' si Tjalangi' uli-ulit tu'u re'e mĕpatekĕ' si mĕnana' an isera. Tumo'oro-mai si Tjalangi', ra'itja ka'i nimapĕ'ndis. Ta'an sia marengo-mako am balena. Mandoo ka'i-mai, makoo ka'i mareng-ai sia, maio ka'i tjumua se pĕnana'an i Manimporok in iwalinao-mako. Aitjua-mange i Tjalangi': „Sa si tjaloku Manimporok wo ambia, tarepe' sia patengku." Siituoka pinalinga i Sangkiow, ja itjuanao in tana'i: „En sia re'e m pĕpatenu, tarepe' ko ra'io itjawareng am balemu." Malinga-mako in iitu si Tjalangi', pĕtutu'unao i mangere si Manimporok. Si inde'-oka e pĕnana'an i Manimporok, ja numuwu'o si Sangkiow: „Tarepe' ko, e Kalangi', mawali-walintuangoka a lesar." Siituoka tu'u itjawalintuango-mio' si Tjalangi', iaka-akar sia i mĕkia-kiampung, ta'an da'itja nuwu'an e pĕnana'an i Manimporok. Talali' tu'u tawio mate si Tjalangi', ja nuwu'anerao.

Mio' tumo'or-ai si Tjalangi' ja ng kuano i Winawai an isia: „Ko karĕngan marengo-mako." Ta'an mare'ekĕ' si Tjalangi' ĕ mareng, am pa'pa' ka'i re'e sia mĕna'ne-na'nei ja in itjasale'-na si Sangkiow wo si Winawai sa roro'na sera in dua iwalinao wo'o-mako. Am pa'pa'an si Tjalangi' in da'itja rumeso, ja ng kuano i Winawai an isia: „Ja sa ko ra'itja ki'im mareng, ko ja matekĕ'-mio' ambana." Siituoka tu'u ja itjatĕkĕlo-mio' si Tjalangi', nimateo. Ĕnto-ĕnto'oka nuwu'anerao sia. Siituoka mio'o tumo'or-ai sia. Ĕng kuano i Winawai: „Ko marengo-

mako, nao ko mare-wareng-ai ambia, oreka ko matekĕ'-mio' ambia." Ĕng kuano i Tjalangi': „Towan-ai si tjaloku Manimporok, wo aku kumĕ'kĕp in tjeitjeina wo mĕkiampung, in da'io karuan en aku ĕ makom, wo maindoo-mio' tow mĕtuari tjita, e mĕmpumpuli'anoka." Janta'an si nuwu' itu ra'io nieman i Manimporok wo se pĕnana'ana, en sia n da'itja tu'u re'e makaki'i-tji'it, taloso ate lewo'. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

87. Sisil an doro' i Manimporok wo si Mololewo', sinisil i A. J. Najoan, Ka'kas.

Kaindo-indono-mai sapaka in dior-wo ja awean ĕsa tow mĕngĕna-ngĕna' a si ĕsa ro'ong am Pasan, makangaran i Manimporok. Sapaka sia, ja mĕnganguma wo mĕngangasu.

Maioka a si makasa, si Manimporok muntĕp in talun, mĕkiwio'o, mĕkitu'a wo se akar iitu. Siituoka sia mapatu'tul walun si inanga, siow ĕm bulinga' wo siow ngame'me' kaapa ngaĕmpar ĕn tu'tu'. Pakatu'tulĕn-ako m baja se itu, ja sia kumĕsoto an do'ong, wo maja' muntĕp-ako in talun e kumĕsot, akar in itjatĕka'-mako a si talun paawo-awona-mako ang kuntung Lolombulan. Ambituoka sia tumo'tolo mangasu. Maja'o ĕndo sia n ambitu, ma'an ĕsa ra'itja wana ng kinaereana. Siituoka makata'neio sia mera an talum balina. Tani'tu sia maja'o.

Awoja si Manimporok mĕmaja-maja' mĕngunĕ-ngunĕr in talum bangko', sumosor-ako e mĕros, iaka-akar sia itjatĕka'-mitjo a Lengko'an. Ambituoka si Manimporok tumo'tolo ka'i mangusui sĕsĕra'an. Maja'o ka'i ĕndo sia n ambitu, ra'itja wana ng kaereana, ma'an kawok ra'itja wana m pailĕkĕna-mai. Ang kasomoian iitu sia makasepa ĕsa lumelĕmpar. Itjaitangka'namange si lumelempar iitu, ja sia nuwu'ana-mai, ĕng kuana: „E 'tow iitjo! sa itjasale'mu, tio'o pate-paten aku." Siituoka mangaja'-ka'o-mai si tow iitu, am pa'pa' i mualina i lumelempar iitu, wo numuwu'o si Manimporok, ĕng kuana: „Kua'itu-itu ko wo ra'itja toro paten, eng ko ja lumelempar?" Sumowato si lumelempar, ĕng kuana: „Tio'o aku wo pate-paten." Siituoka ja si

lumelempar iitu pakawotinĕn i Manimporok, pailĕkĕnao, sapaka sia ja ra'itja lumelempar, ta'an ĕsa wewene, pinangakaran in tjalo'or. Wueiano i Manimporok si wewene iitu, ĕng kuanao: „Si sei tjo?" Sumowato si wewene iitu: „Sapaka aku anio', ja makangaran in Tjalinowan." Mueio ka'itje' si Tjalinowan, ĕng kuana: „Ja ko, sapa ĕ ngaranu?" Tu'ulĕno-mange i Manimporok ĕ ngarana. An iitukĕ' ja si Tjalinowan niindo i Manimporok pĕnana'ana.

Awoja sera in ambalesa rumesoo n ambitu, wo sera maja' wo itjasumpak-ange si lour kaapa linow a mitjona a mekona e La'indong, ja sera nilumĕle' ambitu. Ituoka maja'o ka'i sera, mareng nisumalu-mange si lalam binaja'an-ai i Manimporok, iaka-akar sera itjatĕka'-mange an uma am pake'etan i amang i Manimporok. Awoja kĕkĕlian se karo'ong i Manimporok make'et ambitu. Ja sera nisumale'oka-mai, am pa'pa' i nimailĕko-mange si Manimporok nimarengo-mai, wo'ope'ka-mai en sia ĕ makapĕnana'ano tanuo-mai si Tjalinowan. Ituoka pangilĕkĕnera a se Manimporok in ambalesa i mareng-ange an do'ong karapiera. Ta'an si pangilĕkanera itu ra'itja kini'itan i Manimporok, anaitu sera in ambalesa nimĕnto'kĕ' an uma iitu.

Tani'tu marengo-mange an do'ong se make'et isera, wo sisilĕnera-mange a si Inang wo Amang i Manimporok, in sapaka si Manimporok ja a mangeo n uma am pake'etan, wo sia ja makapĕnana'an si wewene sija', ra'itja wana ng kakelena a si ro'ong iasa. Janta'an si Inang wo Amang i Manimporok nimangaja'ka'kĕ' si sisil iitu, am pa'pa'an itji'it im basaera, sia ja aitjatalao kaapa nimateo an unĕr in talun, pa'pa'an tani'tuo ng kaure ra'io kinalingaanera-mako sapasapa n an doro' i Manimporok. Anaitu katare-tare ra'itja niemanera. Maioka ang kasomoian, kailĕkanera-mako in sapaka si sisil iitu ja ulit, tani'tu si Inang wo Amanga wo kĕkĕlian se nitjumi'it-ange isera, mange mĕta'up wo si Manimporok.

Awoja sera meta'upo-mange ang karapi i masale-sale' ra'io ipakakua, wo sera maame' am pa'pa' i lĕlo. Siituoka sera mĕnuwu-nuwu'o in sapaka sera ja mareng an do'ong. Tani'tu

tu'u maio a si ĕndo sama', sera an do'ong, wo itjatĕka'-mange ang karapi in da'itja wana nimasepĕ-sepĕ'd. Ja mĕnto'o ambitu se Manimporok in ambalesa ang karapi in arui.

Kaindo-indono-mai, a si makasa ja se tow a si ro'ong iitu nimema' kasale-sale'an, tanu in tjanaramĕn pĕngaema'anera kasusur in ta'un. Awoja a si ĕndo itu kĕkĕlian ĕm bĕwĕra'an pawĕra'anera. An unĕr e mawĕra' wawean se maengket, anaitu riwu-riwu se tow nilumili. A si ĕndo itu ja wawean ĕsa tona'as a londei wĕru-wĕrupe' nitumumpa-mai n a londeina, nisumuwa'-mai an tawi i ro'ong iitu. Ja ĕ ngarana Mololewo'. Si tona'as iitu masale'-mai lumili, wo sia mai makateir mĕnere-nere tambisa n ipakawĕra' e tow a si ro'ong iitu, tanuo-mai se maengket. Kaaruiĕn muli-ulit. Tani'tu si tona'as iitu mawuta-wuta in aaruiĕn ĕ makasere se mawĕra'. Ra'itja nimaure-ure sia itjasere-mange si ĕsa wewene lo'or pinangakaran, anaitu sia itjasale'nao. Siituoka pamue-mueiĕnao a se tow ambitu sa si sei si wewene iitu. Itjuao-mange e tow ja in sapaka si wewene isia makangaran in Tjalinowan pĕnana'an i Manimporok.

Awoja ra'io nimaure-ure se tow mĕna'o ĕ mawĕra' wo mĕtalitjuro marengo am bale i ĕsa wo si ĕsa. Tani'tu ka'i si Manimporok wo si Tjalinowan marengo-mange am baleera. Si Mololewo' kumi'ito in somoiera. Ĕng kawaliana masale' mange manangkei am bale i Manimporok. Mĕta'upo-mange sera, itjuao-mange i tona'as sapa ng kasale'ana, wo'ope'ka-mai sia masale' mĕkarĕtuk wo si Manimporok. Tani'tu tu'u si Manimporok wo si pĕnana'ana ang karapi in deken sama' ĕ nima'an i nuwu'na wo kini'itanera sapa ng kasale'ana, wo sia sinakeiera. Awoja si Mololewo' anio' maere-ere lalan lewo', tambisa wo'o si Tjalinowan ĕn itintjas(ĕ)na. Ta'an ĕm basana itu ra'itja weta' kailĕkan i Manimporok; anaitu sia ang kara-pitjĕ' i masale-sale' am pa'pa' im bawean karĕtuk(ĕ)na.

Maja'o pira ngando si Mololewo' n ambitu, ja sia kumuao a si Manimporok in tana'i: „E po'ow(ĕ)ku, sapaka aku masale' wo'o sumĕra' wio'o." Ĕm pangilĕkan itu kini'itan i Manimporok, wo a si ĕndokĕ' itu sia, karapi e tow(ĕ)na,

maja'o muntĕp in talun mĕkiwio'o. Makasepa-mako sera, ja marengo-mange am bale. Itjatĕka'o-mange, mapala'us ipapasiwona si pĕnana'ana n sĕra'. Ra'itja ure ĕ nisumiwo, wo tu'u sera kumano mĕwali-wali ang karapi i masaḷe-sale'. Awoja maja'o pira ngando n an akar-ai iitu, si Mololewo' kumuao ka'i a si Manimporok: „E po'ow(ĕ)ku, sapaka aku, ja masu'-uto ĕ mĕnĕra-nĕra' im bio'o anio', anaitu sa wo'o itjasale'mu, ipangere-mai sĕra' la'usĕn." A si ĕndokĕ' ka'i iitu si Manimporok wo se pira-pira ĕn tow karapina maja'o ka'i muntĕpo in talun mange mangasu. A si ĕndo iitu sera ra'itja wana ng kinaerean, iaka-akar sera winĕngioka an unĕr in talun wo nimĕnto'oka ambitu. A si wĕngi iitu si Manimporok ra'itja makaate in sama', am pa'pa' mĕna'ne-na'nei-ange in an sangkum im balena. Wo'ope'ka-mai palo'okĕn-ako im pakuanan i ĕsa karapina tona'as, in tana'i: „Sa roro'na woo-woondope' woondo ja kita mareng am bale, am pa'pa' itji'it im pinalingaku am bara', ja wawean ĕ nimamuali ra'itja sama'." Anaitu makainde'o wo makapa'uso n ate i Manimporok. Wĕngipe' tu'u, ra'ipe' nitjumukuk se ko'ko', ja tumi'iro-mai si Manimporok wo se kara-karapina n an talun, marengo an do'ong.

Itjatĕka'-mai an do'ong sera, kalingaano i Manimporok, ja sapaka si pĕnana'ana aitintjaso i tjarĕtuk(ĕ)na Mololewo', am pa'pa'an a si wĕngi itu pailĕkĕn-ako i Mololewo' in si Manimporok ra'io nimareng-ai, siituoka si Tjalinowan itintjas(ĕ)nao. Kailĕkan-ako i Manimporok in tani'tu, ja sia mawĕnduo, iaka-akar itji'it im basana, awĕse' tare ĕ mateo nta'an ĕ mamĕndam in tjawĕnduan tani'tu. Akaro-mai iitu, ja ambisa-wisaoka m pawaja-waja'ana, sia mĕpate-pate in owa'na, ta'an ĕn iitu ra'itja nimalĕkĕp. Siituoka si Manimporok pĕnuwu-nuwu'an i Inang wo si Amanga mĕgigioanoka ĕ nunuwu'un sama', aaruiĕn, ipatala-tala in tjawĕnduan, ta'an mangeo-mai ra'itja emanĕna.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja si Manimporok lumaput a si ĕsa a'kĕl. Itjatĕka'o-mange am puru'na, ja sia lumĕpokomio' in owa'na, ta'an da̩'itja kinara'i-ra'ian sapa-sapa, tanuo-

mai a se pira-pira ngando. Maio a si makasa si Manimporok muntĕp in talun, mange manempang. Tumempango sia wo mindo mĕgigioan se lumelempar. Ang kasomoian iitu rumpakano i ĕsa kerut. Katangka'ana-mako si Tjerut, ja sia numuwu'o-mai, ĕng kuanao: „E Manimporok, tio'o pate-paten aku, am pa'pa'an aku ja a si Tjalinowam bo mai." Sumowato si Manimporok: „Sapa n tu'us in sapaka ko ja a si Tjalinowam bo mai?" Siítuoka itjĕsoto-mai i Tjerut ĕn sisim i Tjalinowan, wo ituru'na-mange a si Manimporok, wo siituo n sumairi in sapaka sia ja ulit a si Tjalinowam bo mai, am pa'pa'an si sisim iitu ja kailĕ-ilĕkan i Manimporok an tutuwera in dua i mĕwali-walipe'-wo. An iitukĕ' ja si Tjerut itu iwĕkaro i Manimporok, en ita'ar(ĕ)na tĕlu ngawĕngi ja mareng ka'i-mai.

Awoja maja'o pira ngando si Manimporok ĕ maĕnto-ĕnto' si Tjerut, ra'itja mai. Siituoka sia mangeo ka'i manempang. Mĕnepa-nepaoka se lumelempar marumpak-ai sia, ja sia makasepa ĕsa kerut. Numuwu'o si Tjerut iitu, ĕng kuana: „E Manimporok, tio'o pate-paten aku, em pa'pa'an aku ja airu'ndu'-mai i Tjalinowan." Siituoka ituru'o-mange i Tjerut a si Manimporok ĕn tĕtĕnga'an. Awoja si tĕtĕnga'an iitu mapala'us kinatu'usan i Manimporok, wo tare emanĕnao, in sapaka si Tjerut iitu ja ruru'ndu'an i Tjalinowan. Ja katu'usan-ako i Manimporok si tĕtĕnga'an iitu, ja ng kuano i Tjerut an isia: „Sa ko wo masale'pe' si pĕnana'anu Kalinowan, ja pa'anĕnuo-mange n ta'ar(ĕ)na-mai an iitjo, tana'i: „Sapaka ko ja maler-ange ĕsa londei sama' wo n ipakasa in am bu'mbu'na. Wo karĕngana ko maler-ange agir wo ampetan, janta'an ko tio'o ruma'i-ra'i in sumepa-mange lamperan, waja se rĕpĕt ipakaki'tji', tanuomai: lamperan dintĕk, patiukan, saumean, patosĕndang wo se akar iitu. Wo ko kumarai-mai i la'indong, wo n amo kusun in tono. Wo waja se tatawoi uwasei lewo'oka, tanuo-mai im pagi', sondang, ke'ar wo m pati, waja se itu ja paalinu-mai. Awoja sa pinakaalero m baja se itu, ja ko kumi'ito-mai iaku, wo ambisa n tĕka'angku, ja ambituo m pĕngĕnto-ngĕnto'an i Tjalinowan. Ta'an sa ko wo mĕta'upo wo si Mololewo', karĕ-

ngana ko mapailĕnge-lĕngeitjĕ'-mange in owa'mu, mulur(ĕ)kĕ'-mange tanu se ko'kos wo longon ĕn an dior(ĕ)na. Wo sa pĕwueiĕna, kumuakĕ'-mange in sapaka ko ja mĕkiema' in tatawoi, se lewo'oka itu."

Tani'tu n ta'ar i lumelempar iitu. Pakasisilĕn-ako i Tjerut ĕm baja se itu, ja masale'o-mai si Manimporok wo sia mapaema'o ĕsa londei wo tumu'tul im baja se aitjua. Awoja tani'tu tu'u ng karior ja pinakaema'o ĕ londei, wo si Manimporok nitjumuao tow mole ang kara-karapina. Pakaalerĕn-ako m baja se itu, ja moleo tu'u si Manimporok, kumi'ito si Tjerut iitu. Awoja mĕmole-moleoka sera, ja si Tjerut itu tumĕka'o-mange an doro' i ĕsa ro'ong. Siituoka tumumpao si Manimporok, wo mamueio a se tow ipĕta'u-ta'up(ĕ)na a si ro'ong iitu, ĕng kuana: „Ro'ong sapa n iasa?" Sumowato se tow: „Sapaka n iasa, ja ro'ong i Mololewo'." Tani'tu n towo i Manimporok, oreka sia katu'usan e tow a si ro'ong iitu.

Siituoka pangerenao m bale i Mololewo'. Mĕmaja-maja'oka sia, ja serena tu'u-mako si Mololewo' marentek in uwasei. Awoja si Tjalinowan da'itja iparesona, ipakalukut(ĕ)nakĕ' am pa'ana, itjainde'nakĕ' oreka itintjas kaapa andetĕn e tow walina. Ta'an si Tjalinowan ja pela-pela'oka n owak, am pa'pa' im pĕrĕsi-rĕsitjĕn in ta'ina in uwasei paso', sa si Mololewo' marentek. Awoja si Manimporok mapaturu'o-mange a si Mololewo' wo si Tjalinowan. Kĕserekĕ' tu'u-mange i Tjalinowan isia, ja mapala'us kinatu'usana in si Manimporok. Ta'an si Mololewo' ra'itja makatu'us, am pa'pa' si Manimporok tanukĕ' tu'u se tow ko'kos wo longon ĕ nimai an diorera. Siituoka mueio si Mololewo', ĕng kuana: „Sapa ng kawalianu wo mai ambia?" Sumowato si Manimporok: „Sapaka m paaiĕngku ambia, ja mai mangilĕk sa wo'o ro'na aku mĕkiema'kĕ' se tatawoi lewo'oka, se paali-alintju-mai anio'." Ra'itja nimaure-ure ja si Tjalinowan mangilĕko a si Mololewo', in sa ro'na sia iwĕkare'-mai tojo'-wo, e makope' an sĕndi. Tani'tu n towo i Tjalinowan. Ta'an kuano i Mololewo': „Ambanao, an dior(ĕ)kukĕ' ko ro'na sumĕndi." Sumowato si Tjalinowan: „E, ma-

lawi'tjĕ' aku, em pa'pa'am bawean ĕ makasere. Sa wo'o ra'itja wana tow aitjagaet-ai, ro'na tanu i nuwu'mu."

Tani'tu tu'u am pa'pa' in da'itja akaran i Tjalinowan i mangilĕ-ngilĕk ang karapi i mĕlĕse-lĕse'kĕ', iaka-akar i nienangka i Mololewo'. Siituoka tumumpao tu'u-mio' si Tjalinowan ĕn am pa'a i Mololewo'. Awoja tani'tu ng karior a si ra'itja kinapi'pitan im bĕrĕn mangeo kĕ'kĕpĕn-ai i Manimporok si Tjalinowan, wo iterona-mitjo, aila'u-ła'us aisakena a londei, wo sera moleo maawoo in do'ong(ĕ)na. Pailĕkĕn-ako i Mololewo' in tani'tu, ja sia malero ĕsa londei, wo tumowa tow kara-karapina, wo sera mangi'it si Manimporok. Ra'itja tu'u nimaure-ure, ja kangi'itanao-mange sera an unĕr i laur. Ambituoka sera, ja sera mĕtokolo; awoja katare-tare ra'itja wana ĕ makawolei, ta'an mĕmputeangkĕ'-mange. Ĕnto-ĕnto'oka sera ĕ mĕtoko-tokol, pailĕkĕno i Manimporok, sapaka se katokol(ĕ)na itu mala'leo. Siituoka to'tolano i Manimporok i mĕkar se lamperan nialer(ĕ)na-mai, katare-tare a se ra'ipe' talos ĕn ipakaki'-tji'. Tani'tu se lamperan itu mangeo kumi'tji' se katokol(ĕ)na isera, wo sera tumo'tolo sumoro'. Ang kasomoian-ai iitu, ja iwĕkar(ĕ)nao-mange m baja se lamperan paali-alina, wo se katokol(ĕ)na pĕngi'tji-ngi'tji'inera, iaka-akar ĕm bĕrĕnera nimawola wo ng karapi in owak nisumĕgao. Awoja siituoka ja si Mololewo' tumo'tol matalo m pĕreke-rekenĕn; itjasiwa-siwak sia mĕkia-kiampungoka, ta'an da'io nieman i Manimporok. Ang kakaapuan in iitu, ja si Mololewo' wo se kara-karapina nimateoka an unĕr in ta'sitj. Tani'tu ng kinakaapuan i Mololewo'.

Awoja akaro-mai itu, ja si Manimporok maĕna'o-mai n ate, am pa'pa' i nimateo si tjaseke'na. Ta'an mande in tani'tuoka, ja waweane' ĕ mawe'e kasumakitan an atena, em pa'pa'an si Tjalinowan mawuta-wutaoka im pela' n owak, iaka-akar itjaritjaoka e tow i makasere. Siituoka ja si Tjalinowan lumĕle'. Makalĕle'-mako sia, ja tumarepe'-mai nimaema'o m baja im pela' wo ĕ giona aitjawaluioka tanu in dior. Ang kasomoian-ai iitu ja sera moleo, maawoo-mange in do'ongera, iaka-akar in da'itja wana nimasepĕ-sepĕ'd isera, wo itjatĕka'-mange an do'ong

karapi in sama'. Awoja ang kakaapuan in iitu, ja si Manimporok wo si Tjalinowan in ambalesa mĕngĕnto-ngĕnto' a si ro'ŏng iitu, wo mĕnoi-now ang karapi in ĕna' wo ĕlur. Tani'tukĕ'.

88. Sisil an doro' i Manimporok wo si Mondolewo'.

Sapaka si Manimporok anio', ja pojo' i Lumimu'ut wo si To'ar. Am pa'pa'an makaanako-mai si To'ar wo si Lumimu'ut ja si Mamantŏw-Roring, makaanako-mai si Mamantow-Roring ja si Manimporok. Ĕn tinowan i Manimporok ja an Awuan, wo mĕngĕna-ngĕna' ambitu akar(ĕ)na i mawangko'ŏ.

Maio tu'u sia im bangko'o, ja sia kumĕsoto an do'ong tinowana, wo maja' mangere ĕna'an ang kasama'an do'na ĕnto'ana. Awoja sia itjatĕka'-mange a si tjuntung an tawi i La'indong. A si tjuntungoka iitu, sia tumumpao-mio' a lukulukutano in do'ong i La'indong in tarepe'. Ambitu si Manimporok nimĕnto' ure tojo', wo mĕndondo-mĕndondo sia mĕnempa-nempang. Ja mĕgigioan se lumelempar am puru'na i tjuntung an tawi im paĕnto-ĕnto'ana. Ĕn ipatu'ul si tjuntung iitu ja Tetempangan. Awoja nimamuali a si makasa in si Manimporok i matempang, ja sia makasepa ĕsa kerut. Si lumelempar iitu ra'itja lina'u-la'us(ĕ)na i nimate, ta'an an unĕr(ĕ)na i mawarengo-mange am bale, ja sia manani in tana'i: „O Kerut, karu'ku'ungkuo n do'kos(ĕ)mu!" Sumowato si Tjerut iitu: „O Manimporok, tio'o pate-paten aku." Siituoka mangaja'ka'o-mai si Manimporok ĕ malinga si Tjerut iitu i manuwu'; anae m pangilĕkana pina'an wo kini'itana, iaka-akar in tamunao si lumelempar iitu. Awoja siituo ng kinato'tolan-ai wo akar in tarepe' kĕlian se matamu se kerut.

Ja si Manimporok ure-ure ĕ nimawaja-waja', mĕere-ere ĕnto'an wo manempa-nempang am puru'na e kuntung an tawi wo se an tajang, akar(ĕ)na i marengo ka'i-mai an do'ong tinowana, an Awuan. An Awuanoka ka'i sia, sia tumumpamio' am Parei, wo sia mema' ĕsa londei wangkĕr ambitu. Siow ngando sia ĕ nimema' si londei iitu. An tutuw(ĕ)na i nimaema'

si londei iitu, ja sia mĕta'up am Parei ĕsa tuama makangaran i Mondolewo', makailĕk ulit marentek in uwasei. Awoja si Manimporok wo si Mondolewo', sera maindoo mĕkarĕtuk susut, akar in si Manimporok i mangilĕk a si Mondolewo' in tana'i: „E po'ow(ĕ)ku, sa aku itjaupus(ĕ)mu, ja iema'-mai agir wo waja se tatawoi uwasei aku, se ro'na indon tatawoi a londei paema'angku in tarepe'." Ĕm pangilĕkan i tjarĕtuk(ĕ)na iitu kini'itan i Mondolewo'. Pakaema'an-ako i Mondolewo' m baja saliatam bo se tatawoi tambisa ng kasale'an i Manimporok, ja itu ipumpuno wo tu'tulĕno i Manimporok am bu'mbu' i londeina, wo itjasaerao-mio' i mole, sa maio n dĕgĕs sama'.

An sangkum i maĕnto-ĕnto' in dĕgĕs sama', ja si Mondolewo' muntĕp in talun mangasu, en si pĕnana'ana makangaran im Pingkam-Panulu'an aitĕla'una a lawanan ang karapi i tjarĕtuk(ĕ)na. Maja'o pira ngando sera ĕ maĕnto-ĕnto' si Mondolewo', janta'an da'itja mareng-ai. Awoja sia pangĕnto-ngĕnto'-onera akar im pitu ngando. Am pa'pa'an i nilumangkoio si ĕndo ang kumapitu sia ra'itja mareng-ai, ja wasano i Manimporok wo si Pingkam-Panulu'an in si Mondolewo' wona' aitjawangkuro am pangasuan, wo nimateo an unĕr in talun. Siituoka ja si Manimporok moleo wo si Pingkam-Panulu'an kumi'ito isia.

Lumangkoi rua ngawĕngi sera ĕ nimole, ja si Mondolewo' marengo-mai a lawanan, maio mangere si pĕnana'ana wo si tjarĕtuk(ĕ)na, janta'an da'io kaereana. Awoja si Mondolewo' mĕrioro-mio' mema' ĕsa londei karapi in tatawoi wo waja in saliatan. Pakaalerĕna-mako m baja se itu, ja sia moleo. A si tjatĕluan ngawĕngi, ja kangi'itanao-mange ĕ londei i Manimporok. Ambituoka ja sera mĕtokolo, ra'itja nimapo'o-po'ow ĕn ĕndo wo m bĕngi, akar im pitu ngando ng kaure. Ang kasomoian iitu pĕndamĕno i Manimporok in da'io ro'na makĕnto'-wo, ja siituoka sia rumu'ndu'o si Tjerut mange a si po'ow(ĕ)na makangaran in Awuan, mange mangilĕk in sa roro'na wo'o sia mai tumawang a si po'ow(ĕ)na Manimporok. Ra'itja nimaure-ure maio tu'u si Awuan, tumawang a si po'ow(ĕ)na,

wo la'ungĕna ĕ londei i Mondolewo'. Marĕngis-ako ĕ londei i tjarender i Manimporok, ja maĕna'o-mai sia. Ta'an si tjaĕna'ana itu ra'itja nimĕnto' ure, em pa'pa' ĕ londeina itu aitjasĕlarange am paawu'un in Sompini wo m Pulisan, aitjawaluio watu. Si watu itu ja ambitu tumbal in tarepe', wo n iitu ningaranan e tow: Pinangka'am batu.

Awoja si Pingkam-Panulu'an indono i Manimporok pĕnana'an, wo sera mareng a La'indong. Sia mĕnto'o ambitu, akar(ĕ)na i mate. Tani'tukĕ'.

89. Kukua an doro' i Mailĕnsun, sinisil i J. Regar, Kapoja.

Sapaka si Mailĕnsun anio', ja pojo' i ĕsa malĕnge-lĕngei. Ja sapaka si nimĕwangko' isia, akar(ĕ)na i makamatu'a-mai, ja si apo'na.

A si ĕndooka makasa ja ng kuano i Mailĕnsun a si apo'na: „O apo'! isiwo-mio' kanĕn aku, wo walunĕngkupe' i mange mangasu." Siituoka ja kuano i apo'na: „E kawĕlĕ-wĕlĕs! itjoo tu'u si ro'na mangasu! ĕn so' se asu ipakawalimu?" Sumowato sia, ĕng kuana: „Kumi'itoka tu'u se walina, ja." Siituoka ja ng kuano i apo'na: „O ja sama', itu'tul(ĕ)kuoka walun, ta'an pira ngando wo ko mareng-ai?" „Pangĕnto-ngĕnto'ongkĕ'-mai, sa ra'itja mai a si tjasiowan ngando, ja ra'io mareng-ai."

Jawo sia maja'. Ang kasiowan ngando ja sia sumumpakange in sangatu'ur ĕn tambĕlang wo sia lumi'tjir in tu'ur iitu makasiow. Ja mailĕko si sangarondoran nisumaru in ondolan i ĕndo, wo itu tongkeiĕna-mange; pinakatĕluanao mange i nimarak, ja tare itjarĕ'mba, wo ng kĕrĕ'mba in iitu ja nimonge an dano. Itjairĕ'mba-monge in tambĕlang, ja tumarepe'-mai ĕ lalĕindĕng wo sia saputĕn in iitu. An unĕr(ĕ)naoka-mai i lalĕindĕng, ja sia mailĕk se rua wewene wulawan, sera anio' ja mĕtuari. Siituoka ja sera numuwu', ĕng kuanerao: „Tio'o ko minde-inde', eng ko ja indonami wo miara itjami i mĕtuari, ma'ang ko in tow rĕrĕgĕsan." Sumowato si Mailĕnsun, kuanao: „Sama', ta'an aku ja ra'itja wana kailĕkan sapa-sapa." Kuan-

erao: „Mande tani'tu." Anaitu tumo'tol a si ĕndo itu, ja sera mĕwali-walioka tanu ambalesa.

Siow ngando an somoi-ai itu, kuano e rua wewene wulawan: „Ja sapaka kita, ra'itja mĕnto' ambia, anaitu mindo kaju wasian wo ema'an londei, wo kita sumengkot-ange an Soangan." Siitu kini'itan i Mailĕnsun. Pakaema'ana-mako ĕ londei, ja sera sumakeo, wo sumengkot nimapasĕndangan wo sumuwa'-mitjo an Soangan. Ta'an am pa'pa' im baweangkĕ' ĕ nimaĕmbow isera ambitu, ja sera sumengkoto ka'i-mange an Awuan. Ambitu ĕ niĕnto'anera. Siituoka ja kuano e rua wewene wulawan: „Waja in tawoiĕn e ambia, ja karĕngan tawoiĕnta." Anaitu, akar in tarepe' ja sera anio' patu'ulen: kasuruan an Sĕndangan.

90. Sisisilĕn an doro' i Tjasuruan Mailĕnsun, sinisil i Thio Gim Sun Abid-el-Mĕseh, van Kawangko'an.

Kumi'it in sisil i makasisil, ja si tjasuruan Mailĕnsun ja tow an do'ong i Pasam-Bangko', tu'ur im bale e Pasang.

Kaindo-indono-mai a si makasa, ja sia lĕmbi-lĕmbi ĕn owak, wo maio i mĕtilengo-mako si ĕndo, ja sia mangeo wo'o tuma'-tak tambĕlang indon sintjom im pe'. Tani'tu tu'u sia maja'o-mange, wo sia nituma'tako sangarondoran tambĕlang, ja ĕn iitu nirumĕ'mba-mako, wo pĕweso-weso'ona ra'itja maindo; ja an unĕr(ĕ)na i mĕweso-weso' in iitu, ja nimĕrut wo nitjumilat wo lumalĕindĕng ĕn a si pĕngĕnto-ngĕnto'anao, akar sia in da'io mailĕk, am pa'pa'an in sinaputo i lalĕindĕng. Awoja tumarepe'-mai sia mailĕk rua mangala'un an unĕr i lalĕindĕng an dior(ĕ)na, wo ng kua e mangala'un isera: „E, ambisa ĕm pĕngĕnto-ngĕnto'anu? Masale' ko ĕ mamuali kasuruan wo kasimbaluiami? Kami anio' ja kasuruan a mange n tana' i Londokan." Kuano-i Mailĕnsun: „Masale'! Aku anio' ja tow a mange m Pasam-Bangko'." Tani'tu tu'u iwalio e rua kasuruan mangala'un sia, a si rojongan makangaran Makalu, wo ambitu sia linaneio wo niwuwukerao, wo a si sangalĕwu' itu

ja nimangero' ĕn tana' wo nimĕrut, wo nitjumilat(ĕ)pe' ka'i, tani'tu sia nimamualio kasuruan.

Kasomoian-ai iitu ja sera mĕroso-mio' an duru in ta'sitj, wo sera sumengkoto-mange ang karapi in tjalo'o-lo'oram bangko': pinatuwungan, pinakulintangan wo pinalutawan, akar sera in aitjatĕka'o-mange an tana' Londokan. A si ĕndo itu in sera in aitjatĕka'o-mange ĕn a si tana' iitu, ja kuao e kasuruan ambitu: „Tambisa kamu, mĕnto' ambia?" Sumowato sera: „O ra'itja, karĕngan kami e mange mĕnto' an tana' Naawuan."

Siituoka sera moleo-mange, ang karapi in tjalo'o-lo'oram bangko', akar sera in aitjatĕka'o-mange a si tana' iitu. Ja sera in aitjatĕka'o-mange a si tana' iitu, ja sinungkul wo sinepao e kasu-kasuruan ambitu ang karapi in sisiri'am bangko', wo ng kuao e kasuruan mangala'un kasimbalui i Mailĕnsun: „Kiro-kiroi e manuk, irĕ'mbo-rĕ'mbok e tio', iua-uang e kapuna'!" Siituoka tu'u, ja rumĕgao kaapa kumukuko-mai se ko'ko', wo rumĕngkoko-mai se wawi wo se asu ja muango-mai waja. Kuao ka'i e kasuruan kasimbalui i Mailĕnsun: „Wua-wuatĕne', popo-popoane' si wa'ilan Mailĕnsun." Kuao ka'itje' i Mailĕnsun: „Rumeindeng(ĕ)pe', rumeindeng si wa'ilan Mailĕnsun, kapira ĕn tanu iaku utu' im Pasam-Bangko'." Kakaapuan, ja sera nimĕnto'o an tana' iitu, wo si Mailĕnsun nimamualio kasuruan ambitu; ra'itjakĕ' kasuruan tĕkek, ta'an kasuruam bangko', kaapa kolano e kasuruan a mange n tana' Naawuan.

91. Kukua an doro' i Mamanua, sinisil i Kau'ndiri Walukow, Kuntung.

Kaindo-indono-mai si Mamanua ja nimusĕw pola. Marangka'-mako m pola, pailĕkĕnao parombitĕngkĕ' i sei. Siituoka kua'a sia n ilukut(ĕ)nao. Ra'itja tu'u maure-ure mange tumelew-ai si tjelang, janta'an tumumpaoka-mai an tana' sia, itjawaluio tow, wewene tare tumow.

Siituoka sia pĕriorĕno-mange i Mamanua in tjumĕrĕs, wo

ng kuana: „Ja iitjoo tu'u re'e mĕngarombit im polaku, intji?" Sumowato si wewene isia, ĕng kuana: „O, iaku! Ta'an sa ro'na, itjaupus-ai aku." Ja ng kuao i Mamanua: „Ja sama'! Ta'an ambisa ko wo mai?" „A langit wo." „Sapa ĕ ngaranu? wo si sei si inang(ĕ)mu wo si amang(ĕ)mu?" Sowatĕno i wewene isia: „Ĕ ngarangku Lumaluindung, anak i Tjumokomba' wo si Lintjambene'." Ja ng kuao i Mamanua: „Ja sama'! Wo sa uanu, ja iitjoo ng kasaruku." Numuwu'o si Lumaluindung, ĕng kuana: „Sama' re'e. Ta'an pangilĕkĕngku, tio'o ka'itje' pakutu-kutuanu aku, en tia' m bu'uku karĕmbusan wo palingan-ai i ina' wo si ama', oreka aku kailĕkanerakĕ' in ambisa, wo aku ipapaaitjĕ'-mange, am pa'pa' kĕkailĕkerakĕ' in aku in ambisa, ja aku aiĕnerakĕ'-mange."

Siituoka sera in dua mamualio ambalesa. An somoi-ai iitu sera makaereo toja'ang tuama. Ja am pa'pa' in tjĕlio se kutu i Lumaluindung, ja sia lĕse'eno i Mamanua in tjumutu. An unĕroka im pakutuan, karĕmbusano tu'u m bu'uk(ĕ)na. Kĕrĕmbus(ĕ)kĕ'-mio' im bu'uk(ĕ)na, ja tumarepe'-mai ĕ lalĕindĕng, wo sera saputĕno-mange in iitu, iaka-akar sera in da'io mĕmailĕkan. Lumangkoi-mako ĕ lalĕindĕng, ja aitjatalao si Lumaluindung. Si toja'ang aitĕla'unakĕ' a si amanga. Pa'pa' weta' si inanga in da'io nimareng-ai, ja si toja'ang mĕngame-ngame'-oka, iaka-akar in da'io kalĕpeian i amanga. Ang kasomoian-ai iitu, mawĕnduo si Mamanua am pa'pa' sia in da'io itjaĕna' ĕ mĕlĕpe-lĕpei si ana'na, janta'an da'itja kalĕpeiana.

Makata'neio-mai sia, awĕso si toja'ang ĕn itondong(ĕ)naomange a si inanga. Wo sia mangereo tu'u ki'itĕn. Mitjom a si ĕndo, sia palua'bĕnakĕ'. Siituoka ng kuanao am po'po': „Sapaka ko, ja ngaranangku po'po', janta'an sa ro'na, iambomange i langit aku." Sumowato m po'po': „Me'e ja, lumaputomai, wo ko iĕpe'ku iambo-mange i langit." Ja lumaputo tu'u si Mamanua, wo sera ipĕngange-ngange im po'po', ta'an kamang i matawio-mange i langit, itjarĕ'mbao-mio' ĕm po'po', e nimakarangka'o. Merao ka'i-mange a la'indong sia, ĕng kuana: „Sapaka ko, ja ngaranangku la'indong, janta'an sa

ro'na, iambo-mange i langit aku." Kamang ka'i i matawiomange i langit, itjarĕ'mbao ka'i-mio'. Siituoka kua'a sia mĕngerangerao a se kaju walina, wo mĕngara-ngaran ambitu, janta'an da'itja wana n do'na makaambo-mange si Mamanua a langit; am pa'pa' kasusur in iitu nimakarangka'o ĕm puru'na, ra'io kakĕtean in dondora, iaka-akar nimĕrĕ'mbe-rĕ'mbekĕ'-mio'. An somoi-mai iitu sia mailĕko si rongit leno, wo ng kuana: „Sapaka ko, ja ngaranangku: „Leno", janta'an sa ro'na, iwalimange a si inang i toja'ang am bawo i langit aku." Sumowato si Rongit, ĕng kuana: „Ja sama', ko karĕngana mĕngi'ingi'it-ai iaku. Wo sa ko masale' mĕlĕp rano, si wisa si ra'itja tinĕka'angku-sa, siitu n do'na ĕlĕpanu. Wo n ĕsa, sa aitjatĕka'o-mange-sa, ja si sei si tinĕka'angku n tuintung, isiao si inang i toja'ang. En sapaka sera i mĕtuari ja makarua siow, se wewenekĕ' waja, wo sera ja makalukut waja nisumaru-mitjo "

Tani'tu tu'u m baja i nuwu' i Rongit-leno kini'itan i Mamanua. Itjatĕka'o-mange sera, ja sumosoro-mitjo wo sumeremeko se nilumukut makarua siow. Itjatĕka'-mange i Rongit an tuintung i Lumaluindung, iwe'eo-mange i Mamanua an isia si toja'ang. An somoi-mai iitu si Mamanua nimĕnto'o-mio' ambitu. Jawoja weano kanĕn sia, kĕkĕliangkĕ' ĕng kinan. Siituoka kua'a n tina'ina n uwa'ano wo sawĕlan im batu, siitu sia m pirakĕ' ĕm pakanĕn, wo sia maindoka kasuruan.

An somoi-ai iitu si Mamanua mitjom an timu, wo sia maindo kasuruan in dĕgĕs in timu. A mitjooka mbitu sia ngaranano i Manarinsing.

92. Kukua an doro' i Warongan.

An unĕd e tow mĕngĕnto-ngĕnto' a meko am Pinĕ'betengan ĕsa tow makangaran Mawati'. Maka'anak si Mawati' si Warongan wo pira-pira m po'ok(ĕ)na. Mawangko'om-a'i si Warongan, ja iru'du'um i amanga sia, kua i amanga: „E Warongan, sapa ko ja mangere-mange pange'etan, wo pĕnga'alian-ai aku upe'."

Siitukĕ' ĕm pinalinja i Warongan ja sia tumo'dĕm-a'i, wo

maja'. Sapakĕm si Warongan ja nimonge ĕ nimaja'. Kataretare sia lumangkoi ĕsa rojongan in dano, ngarănanam si rojongan itu Nimanga. Kumarua sia monge ka'i lumangkoi ĕsa rojongan, ngarananam ĕn itu Munte, am pa'pa' si munte popontolĕn pina'ali-alina aitjawoiwoi ambi'itu. Kumatĕlu sia monge ka'i lumangkoi ĕsa rojongan wo ngarananam ĕn itu Rano Reindang. Ambi'ituoka si Warongan ja monge an Dano ing Kelang. Wo sia tumo'd tĕrung an duru a mitjona wo ngarananam si tino'dana in tĕrung Rano Ĕsĕm, am pa'pa' ĕ nanama i rano itu ĕsĕm. Ambi'ituoka si Warongan ja meiwel pusu' in a'kĕl, wo musĕ'b pola, to'ngaw, lolitu'. Kasiowan ngando ja sia tumo'tolĕm ĕ mange'et wo pa'ila'anam ĕm pola ja ma'sa'bungĕm, ĕn to'ngaw ma'bua'am. An somoi-a'i itu si Warongan marengĕm-eko am Pinĕ'betengan ma'ali-meko upe' a si amanga.

Sangando, rua ngandokĕ' si Warongan ĕn a meko an do'ong(ĕ)na, ja sia mareng ka'i-monge an Dano ing Kelang, monge kume'et im pe'na wo mĕngat in tinanĕm(ĕ)na. Itjatĕka'-monge sia kume'et; makake'et-oko sia, ja sia mĕngat in tinanĕm(ĕ)na. Pa'ila'anam ĕ lalaina im pola nima'pĕku-pĕku'um. Kua i Warongan: „Sia'pe' tu'u! ilukut(ĕ)kupe' si ma'i ma'pĕku' i lalaina im polaku." Si'ituoka si Warongan mĕnĕp, makaĕnĕpoka sia, ja serena-mange se kelang makatĕlu siow a mange a langit wo mulis-a'i, wo tumumpa-mio' an Dano ing Kelang wo seila lumĕle'. Ma'lĕle'oka se makatĕlu siow, mange ka'i mulis-a'i se kelang makasa siow, ma'i ka'i lumĕle' ambi'itu. Ra'ipe' nimakalĕle' seila, mange ka'i mulis-a'i se kelang makatĕlu ĕsa. Tĕ'tĕrĕnĕm-ange i Warongan ĕm baja se kelang itu ja ra'itja re'e kelang, ta'an tow re'e. Milo'om ing karai se tĕlu kelang sosomoi-a'i, ja ipasĕmpe-mangeeila a lalaina im pola ĕng karaieila. Malĕle'pe' se tĕlu itu, ja tumele'bĕm se kelang makatĕlu siow wo se makasa siow.

Ma'lĕle'pe' se tĕlu itu, ja ĕti-ĕtipĕn-ange i Warongan indon si karai aisĕmpe an sĕsĕndi-monge, wo lĕpĕtĕna wo iema'na. Makalĕle'-moko se tĕlu itu, ja ma'iĕm mangere ing karaieila.

Se rua nimakala'u-la'us-a'i kumarai, ta'an si ĕsa ja ra'itja, am pa'pa' ĕng karaina aiĕnĕpĕm i Warongan. Makakarai-oko se rua, ja seila tumele'bĕm, nimakelangĕm ka'i, wo se rua itu numuwu', kuaeila: „Ois, ois! wowoka-ma'i tontumuwu'," am pa'pa' seila ja makawow im bow(ĕ)na in tow. Itĕlĕ'uĕm-io'-eila si tuarieila. Si'ituoka ja pĕ'diorĕn-ange i Warongan in tumimboi si wewene itu, am pa'pa' de'en se kelang itu ja tow re'e waja wewene. Kua i Warongan: „Tow ambisa kamo kumaapa ko wo ma'i?" Sumowat si Wewene itu, kuana: „Kami, kumaapa aku, ja anak i tow a langit." Pĕ'bueiĕnĕm ka'i i Warongan sumawĕl, kuana: „Anak i sei ko?" Sumowat si Wewene itu, kuana: „Aku ja anak i Mamarimbing." Pĕ'-bueiĕn ka'i i Warongan, kuana: „Si Mamarimbing sia ja ma'pĕrenta kumaapa ra'itja?" Sumowat si Wewene itu, kuana: „Si Amangku ja tona'as wangko' a langit." Pĕ'bueiĕn ka'i sumawĕl i Warongan, kuana: „Sapa ĕ ngaranu?" Sumowat si Wewene itu, kuana: „Ĕ ngarangku Wĕngkow." Numuwu' si Warongan, kuana: „Karĕngana ko en indongku pĕnana'an." Sumowat si Wĕngkow, kuana: „Ro'na, ta'an aku mangepe' mapakoitjot-a'i si Amangku, am pa'pa' pa'ila'angku-mange se po'ok(ĕ)ku ja pa'koitjotĕn i Amangku a lĕlĕwĕtan." Numuwu' si Warongan, kuana: „Ra'io toro ko mange a si Amangu, ro'na mange ko, ta'an ĕng karainu ra'io iwe'eku." Sumowato si Wĕngkow, kuana: „Sao makembut ĕm bu'uk, mandepe' ĕsakĕ' ĕ makembut, pa'linjangkĕ'-mange i Amangku." Sumowat si Warongan, kuana: „Sia'am ipa'inde-inde'nu, tu'-tulangkuoka sumama-sama', o itu ra'itja wana ĕm bu'uk makembut." Lĕgaiĕnĕm i Warongan i nunuwu'un tombal wo lĕme' si Wĕngkow aka-aka'dan tu'u si Wĕngkow mangaku mamuali pĕnana'an i Warongan. An somoi-a'i itu, ja seila in dua mekom am Pinĕ'betengan. Itjatĕka'-meko, seila in dua ma'pĕli'im, am pa'pa' seila in dua ja tumo'tolĕm im pamalean.

An somoi-a'i itu, ja si Warongan wo si Wĕngkow makaere ĕsa anak tuama. Kaloboinam si toja'ang itu, ja kakutuanĕm si Wĕngkow. Anaitu numuwu' si Wĕngkow a si Warongan,

kuana: „Kutuan-a'i aku, ta'an asi-asi'an en sa wawe'an ĕm bu'uk makembut, am pa'pa' mandepe' ĕsakĕ' ĕm bu'uk makembut, pa'linjangkĕ' i Amangku, karĕngan aku rangatĕn-a'i i Amangku wo mangena iusĕ'b sumawĕl si wu'uk itu." Kutuanĕm tu'u i Warongan si Wĕngkow, ma'kutuoka si Warongan, ja pĕtutu'una ing kumembut si ĕsa wu'uk, am pa'pa' pa'ila-ila'ana sa tu'u uli-ulit ĕ nunuwu'un i Wĕngkow kumaapa towo. Kapĕndamanĕm tu'u i Wĕngkow ja kinakembutanĕm tu'u ĕsa wu'uk, anaitu sia numuwu', kuana: „Am pa'pa' tu'u kinembut(ĕ)nu si ĕsa wu'uk, ja karĕngan aku marengĕm-ange a si Amangku, am pa'pa' aku ja pa'towa'anĕm-a'i i Amangku, ta'an si toja'ang anio' ja itĕlĕ'ukukĕ' a itjo, tai-tairan-ange."

Awoja maja'am tu'u si Wĕngkow, nimonge ĕ nimaja' wo monge sumoso'd a si kuntung a mitjona e Tomu'ung, ambi'ituoka sia ja tumele'b-ange am bale i Amanga. Itjatĕka'-mange sia, ja te'benĕm i Amanga ĕm bu'uk, ta'an da'itja kinate'bean am pa'pa' talus kĕli. Kasiowan ngando ĕn aka'd-a'i i Wĕngkow i nimareng a si Amanga, ja si toja'ang mĕngamengame'oka ipakandondo wo ipakawĕngi-wĕngi. Anaitu numuwu' si Warongan an atena in ĕsa, kuana: „Mongepe' an Dano ing Kelang aku, mainde' rake moko si Inang i Toja'ang anio' wo ma'i ka'i lumĕle' an Dano ing Kelang kele in dior."

Mongem si Warongan kara-karapi i anak(ĕ)na. Mongem ambi'itu seila se mĕ'amang ja ma'ila' si Kĕleak. Kua i Warongan: „E Kĕleak, tĕ'tĕkangku ko!" Sumowat si Kĕleak, kuana: „Sumapa aku?" Sumowat si Warongan, kuana: „Itele'b-ange a si Inang i Toja'ang anio' kami i mĕ'amang." Sumowat si Kĕleak, kuana: „Sapa n iwe'enu iaku?" Sumowat si Warongan, kuana: „Sapakĕm ĕn iwe'eku ko, ja ma'kan in tande rowar." Sumowat si Kĕleak: „Sama'." Awoja wionĕn tu'u i Kĕleak se mĕ'amang, ta'an makatĕlukĕ' muri'kit-ange si Kĕleak, itjawareng-io' an tana', ra'itja kinawoleian i Kĕleak se mĕ'amang.

Kumi'it itu si Warongan ma'ila' si Pĕdit; kua i Warongan: „E Pĕdit, tĕ'tĕkangku ko itele'b-ange a si Inang i Toja'ang

anio' kami i mĕ'amang, ĕn iwe'eku itjo, karĕngan ko e ma'kan im bene'." Sumowat si Pĕdit: „Sama', mio-ma'i a likud(ĕ)ku." Mio tu'u-mange se mĕ'amang a si Pĕdit, makatĕlukĕ' muri'kit-ange, mulis-io' sumawĕl an tana'.

Kumi'it itu si Warongan ma'ila' si Rongit O'lei. Numuwu' si Warongan a si Rongit itu, kuana: „E Rongit, tĕ'tĕkangku ko, itele'b-ange a si Inang i Toja'ang anio' kami i mĕ'amang, ĕn iwe'eku itjo sumeisĕp i na'na' ing kupĕs a likud(ĕ)ku." Sumowat si Rongit, kuana: „Sama', mio-ma'i a likud(ĕ)ku kamo i mĕ'amang, wo itele'b(ĕ)ku-mange." Mio tu'u-mange a likud i Rongit se Warongan i mĕ'amang, makatĕlukĕ' muri'kit si Rongit, ipantĕr(ĕ)na tu'u-mange se mĕ'amang itu. Itjatĕka'am-ange am bale i Mamarimbing seila, ja numuwu' si Rongit a si Warongan, kuana: „Si tĕka'angku ĕn tuintung, ituruk-ange a isia si Toja'ang, am pa'pa' isia ĕn Inanga." Tumĕka' tu'u-mange an tuintung i Wĕngkow si Rongit, ituruk-ange i Warongan a isia si Toja'ang; kua i Warongan: „Susunĕm-io' tu'u si Toja'ang, en sia ja pinapa'des(ĕ)nu in susu." Awoja numuwu'um se po'ok i Wĕngkow kuaeila: „Ois, ois! wowĕm ĕn tontumuwu'!" Peronĕm i Mamarimbing seila, kuana: „Sia'am ipa'ois sia, am pa'pa' sia ja nimaindom po'okiow ulit."

Ambi'ituoka si Warongan ja ngaranan i Mamarimbing, ĕn aingarana Manarinsim. An somoi-a'i itu, ja we'anĕm i Mamarimbing pangkat si Warongan wo si Wĕngkow, kuana: „Kamo in ambalesa ja ma'lukar am pa'kĕsotan in dĕgĕs in Timu." Anaitu ĕn dĕgĕs in Timu ningaranan e rior: „Rĕgĕs i Manarinsing." Kele in Awa'at, rĕgĕs a moko wo ma'i ningaranan e rior in: „Dĕgĕs i Makaliwe." Awoja si Toja'ang, anak i Warongan wo si Wĕngkow, ningaranan i Mamarimbing Mandolang, mitjo nimĕnto' an duru in ta'asik a mitjona in do'ong e Karor.

93. Kukua an doro' i Se'e-Wene', sinisil i Sam Welei, Kuntung.

Kaindo-indono-mai sapaka si Se'e-Wene' ja anak e ambalesa lĕngei. Jawoja toja'ange' si Se'e-Wene'-wo, wo patean i inanga. Ang kasomoian-ai iitu si amanga tumane ka'i a si wewene maĕsa-ĕsa. Mamale tu'u-mako sera in dua, mĕmpiaraano se toloatĕkĕn. Kĕto'tol(ĕ)kĕ'-mange im pamaleanera, ja si tumoloatĕk si Se'e-Wene' masu'u-su'ut-io' isia, akar(ĕ)na i makawangko'.

A si makasa, matawio in tjuman, ja si Se'e-Wene' airu'ndu'o i Ra'ana mange-mai tjan-im-bawi an da'ter im pĕngĕlĕpan. Makaindo-mako kan-im-bawi sia, ja sia mangeo lumĕle' an dojongan. An sangkum(ĕ)naoka i malĕle', mitjoo rumojong-ai m po'po' kinimbengo, wo ng kuana: „O kongko! mĕrepe' re'en im bu'uk; lewo'kĕ' ia wo nirombit!" Makalĕle'-mako sia, marengo-mange am bale. Itjatĕka'-mange sia, ĕng kuao i Ra'ana: „Je! itaureo kua'a-mai, anae ra'io wana tu'tu'. Kumĕruto re'e-mio' kanĕn!" An sangkum(ĕ)naoka i makan, pailĕkĕno i Ra'ana nimalo'oro m bu'uk(ĕ)na wo ng kuana: „O ko topukĕn! kua'a ko wona' nirumombito po'po' aiĕre im bu'uk! Kua'a m bu'uk(ĕ)mu nimaĕreo sama'?" Si Se'e-Wene' nimĕnĕ-mĕnĕs(ĕ)kĕ', e mainde'kĕ' sumisil.

Mando ka'i-mai in tawio kuman, sia iru'ndu'o ka'i i Ra'ana mange-mai tjan-im-bawi; lumangkoio im pĕngĕlĕpan sia, pailĕkĕna-mange n tu'tu' sinaput i lulun aiweren ambitu. Mawawa'-andoo-mio' in sia i mange-mai im pe', langkoiĕna-mange, ambitukĕ' ĕn tu'tu'. Jawoja mangeo ka'i-mai tjan-im-bawi sia in airu'ndu' i Inanga i mando-mai, pailĕkĕnao ambitukĕ' ka'i n tu'tu'. Makaindo-mako kan-im-bawi sia, mangenao indon ĕn tu'tu' wo ng kuana: „Kanĕngkuo kua'a n tu'tu' e maarĕmo aku. Mareng-ange am bale aku, wona' ka'i ra'io wana tu'tu'." Makakan-ako sia, tumeintengo in tjan-im-bawi wo mangem am bale. Itjatĕka'-mange sia, ng kuano i Ra'ana: „Je, itaureo weta' mai ja, anae ra'io ka'i wana tu'tu'! Kumĕruto ka'i re'e-

mio'!" Tani'tu kasusur in ĕndo, sa tawio kuman, iru'ndu'o sia mange-mai tjan-im-bawi, en da'io patĕla'uan tu'tu' sia, janta'an sia mĕnga-nganoka si tu'tu' ipĕmere-meren i sei am pĕngĕlĕpan.

Mamuali a si makasa, mawĕ'mbĕro in tjan-im-bawi sia, mĕras-ai si tumotongko' an tataliawan. Siituoka si Se'e-Wene' mangaja'ka' wo mĕtintjas. Wo ng kuao i Tumotongko': „Tio'o tumintja-tintjas, e Se'e-Wene'! ra'itja kua'a tambisangku ko, iaku si nime'e im po'po' aiĕremu i nilumĕle', wo mĕngawe'e in tu'tu' pĕngakanĕnu mĕndondo am pĕngĕlĕpan ja! Iwe'e-mai wo iaku ĕ mĕ'mbĕr in tjan-im-bawi paalinu!" Wĕ'mbĕrĕnao n iitu, winĕ'mbĕr(ĕ)na in aroro' lo'or, wo si Se'e-Wene' weana karai wĕru wo wujam bĕru sawĕlĕn. Jawoja mangem am bale sia, mĕkaraio wo mĕwujango im bujam bĕru. Itjatĕka'-mange sia, ĕng kuao ka'i i Ra'ana: „O ko topukĕn! kua'a ko karae! nirumombito karu' ko en tanana! ambisa ana-wo?" Si Se'e-Wene makapĕnĕs(ĕ)kĕ'. Jawoja tumo'tolo-mai ambitu sia n itjasu'u-su'ut muli-ulit i Ra'ana, iaka-akar in da'io pĕsiri'in, kasusur in ĕndo.

A si makasaoka si Se'e-Wene' airu'ndu' i Ra'ana mange-mai tjaju am pĕngĕlĕpan in tawio ka'i tjuman. Mĕlĕntu-lĕntu'oka in a'ngo sia, ra'itja kalĕntu'an, anaitu sia mawĕnduo. An iituoka maio ka'i si Tumotongko', wo ng kuana: „Iwe'e-mai iaku ĕ lumĕntu' in a'ngo wo mĕlur im paalinu." Jawo ĕlurĕn i Tumotongko' ng kaju; se sĕla tine'tel(ĕ)nao wo nilimpĕrana sama', wo nilo'o-lo'or i nimĕ'mbĕr. Sapaka n aiwĕ'mbĕr, ja aroro' ka'i. Pakaĕlurĕna-mako m paalin, ja si Se'e-Wene' weanao sawĕlĕm bo pajung. Siituoka sera mĕtalitjuro wo si Se'e-Wene' ta'aran i Tumotongko' in tana'i: „Ang kasiowan ngando ja aku mai am balemiow, eng kita n tumaneo, sa ko masale' maitju pangilĕkĕn." Sumowato si Se'e-Wene': „Ja sama'." Ja marengo-mai am bale sia, ang karapi i masale-sale' ĕn ate. Itjatĕka'-mange sia, isalowo ka'i i Ra'ana, ĕng kuanao: „O ko topukĕn! kua'a tu'u ko nimakaraeo! Ambisa tu'u m parombitanu in iana?" Ta'an si Se'e-Wene' mĕmĕnĕ-mĕnĕs(ĕ)kĕ'.

Maio ang kasiowan ngando si Se'e-Wene' mĕluro im bale. Pailĕkĕno i Ra'ana, ĕng kuanao: „Kua'a kendo'o ko maĕluro im bale? Si sei si ipaĕlur(ĕ)mu in iasa? Kendo'o si ene!" Ra'itja tu'u ure mĕrut tu'u-mai n ang kato'ora, wo tumarepe'-mai n sinangkong an dioro im bale. Kĕilĕk i Ra'a i Se'e-Wene' in iitu wo in si Tumotongko' nitumumpao-mai wo masosoro am bale, ja ng kuanao: „Kua'a ndo'o ko nimen a si Tumotongko'? o nganga' e nganga'!" Siituoka sera muntĕpo am buni. Ra'itja ure sera ka'i in dua kumĕsoto-mai. Kĕilĕk i Ra'a i Se'e-Wene' si Tuang, mangaja'ka'o-mai sia wo ng kuana: „Ore'! nimalui re'e wo, Tuan de'e wangko'!" Siitukĕ' ĕm pinailĕk(ĕ)na, ĕng kuanao: „E Tuang! si ana'ku wo'o ĕ lo'or!" Sumowato si Tuang, ĕng kuana: „Sa ko masale', waweane' kua'a, ta'an ialer-io' wuni, wo iuntĕp-ange witu si ana'mu lo'or." Muntĕpo-mange si ana'na palilin, mangeo sumake an sinangkong se Se'e-Wene' in ambalesa. Sumakeo sera, wueiĕno i Ra'a i Se'e-Wene': „Sapa ĕ ngaranu, e Tuang?" Sumowato si Tuang: „Ĕ ngarangku ja Muntu-untu."

Ure-ureo se am buni m pangĕnto-ngĕnto'on, ra'itja kumĕsotai. Mangeoka ilĕkĕn i Inanga, ja sinĕra'o i Tumotongko', asu i Muntu-untu, si ana'na. Kumawus-ako m baja se itu, sumosoro si Muntu-untu wo si Se'e-Wene', mange a langit. Mĕwaja'o sera, ja mangko'o-mai si Ra'a i Se'e-Wene' ang karapi i maame' wo mĕkiu-kiupus a si toloatĕkĕna, in sa wo'o ro'na ampungan sia, wo kumi'it si toloatĕkĕna. Mĕkambi-kambil-ange in sinangkong sia, ja ra'itja toro, wo sapaka sia ra'itja niampungan. Tani'tu si Se'e-Wene' pinalĕnge-lĕngei i Ra'ana, aisosor-ange ang karapi e kasu-kasuruan a langit. Tani'tukĕ'.

94. Sisil an doro' i Se'e-Wene'.

Sapaka si Amang i Se'e-Wene', ja wuaja wo tĕ'tĕr mĕngangasu. Si Inanga nimate im bo'mbase' si Se'e-Wene'-wo. Awoja an somoi-ai iitu si Amanga tumaneo ka'i. Janta'an si tinaneana, ja rondoro in tjĕte ate wo taĕmbow a si toloatĕkĕna.

A si makasa, an tutuw i Amanga i nimaja'o ka'i mangasu, ja si Se'e-Wene' iru'ndu'o i Tumoloatĕk isia mio' mindo kan-im-bawi. Mĕroso-mio' ang koso' si Se'e-Wene'. A si tjoso' iitu· wawean ĕsa so'so'an, ja an tĕmbir i so'so'an iitu ĕ niu-mungan i Se'e-Wene' in tale'. Pakaumungĕna-mako ĕn iitu, ja sia sumaroinsongo pĕngalĕle'ana. Pakaema'ana-mako n iitu, marengo am bale sia. Awoja ra'itja ka'i ure ang kasomoian-ai iitu, an tutuw ka'i i Amanga i nimangasuo, iru'ndu'o ka'i i Tumoloatĕk isia sia, mio' sumu'up-ai tjanĕn e wawi. Mio'om si Se'e-Wene', itjatĕka'-mio' am pasu'upan in tale' sia, ja sia mangaja'ka' wo mainde' e nimailĕk in tinowano in sangatu'ur ĕm po'po' pĕsĕk im bua'na, kasale'en i makasere wo itjaewe in tjuman, ĕn an da'ter in saroinsong palĕle'ana. Makasu'up-ako in tale' sia, ja sia lumĕle'o an saroinsong. Mailĕko im po'po' niruma'mbas a li'tjir im palĕle'ana sia, ja sia mitong ĕsa wo te'telĕna. Si sangate'tel kinan(ĕ)na, si sangate'tel ailĕle'na. Makalĕle'-mako sia, ja sia mĕluro in tale' sinu'up(ĕ)na wo unsunana se po'po' tĕla'una, paalina-mange, lĕlo si Tumoloatĕk isia. Janta'an itjatĕka'-mange am bale sia, ja sia mapala'us nimanĕsĕl in sia nimawĕndu-wĕndu a nimaali-mange im po'po'. Ja kĕilĕk(ĕ)kĕ'-mange i Tumoloatĕk isia, ja si Ra'ana mapala'us nimaĕmbow, en si Se'e-Wene' ĕ nilumĕle'o wo nimĕreo im bu'uk, wo ng karaina nimalo'oro. Wo ĕ-nimakaĕmbo-ĕmbow isia, ja tinuru'an i Se'e-Wene' se po'po' pinaalina-mai, iaka-akar ĕn iitu niindona kakuku'an i maĕmbow rĕpĕt si Se'e-Wene', wo sia kumua: „Ambisa ĕ niindoanu se po'po' anio'?" Sisilĕno-mange i Se'e-Wene' ĕng kĕtow-ai i po'po' itu, si tjakaja'ka'an, an da'ter im pasu'upana in tale'. Janta'an sia ra'itja emanĕn i Tumoloatĕk isia, ta'an sia aisalow(ĕ)nakĕ', ĕng kuanao: „O ko topukĕn! ko ja towo wo rombit!" Wo si Se'e-Wene' luatana wo sia maame'.

Maja' pira ngando ang kasomoian-ai iitu, iru'ndu'o ka'i i Tumoloatĕk si Se'e-Wene' sia mio' sumu'up-ai tjanĕn e wawi. Mio'om ka'i sia. Itjatĕka'-mio' am pasu'upana kanĕn e wawi sia, ja sia mailĕk ĕsa wewene makatulung an da'ter im palĕ-

le'ana, an tu'ura im po'po'. Pawasan i Se'e-Wene', isiao si makapo'po' in iitu, anaitu mainde'o sia wo ng kuanao an atena: „Ja itjaĕmbow(ĕ)nao tu'u aku e niindoangkuo m po'po'." Siituoka tumintjaso sia wo mĕnĕp, janta'an nirangat(ĕ)kĕ'-mange i Wewene itu sia, wo kapeiĕna-mange oreka mĕtintjas. Siituoka sumusuto-mai si marangat isia sia. Mueio si Wewene iitu, ĕng kuanao: „Kua'a ko nitumintjas?" Sumowato si Se'e-Wene': „Aku nimainde', papa'an pawasangku itjaĕmbow(ĕ)mu aku." Kuano ka'i i Wewene iitu: „Am pa'pa'am bo'on in sapa wo ko itjaĕmbow(ĕ)ku?" Sumowato ka'i si Se'e-Wene': „Am pa'-pa'an a se ĕndo nilumangkoi ja pinitongangku se po'po' niruma'mbas." Kuano i Wewene iitu: „Tio'o mainde-inde' iakü. Iakuo si Lintjambene', inang i Tjasuruan Muntu-untu. Awoja m po'po' anio' ja po'po'ku, ta'an iitjokĕ' n do'na mĕngindo-ngindo a se wua'na iana, akaran in tjasale'anu. Sapaka aku, ja a langit wo rumojor-ai, mai mangere pĕnană'an i ana'ku Muntu-untu. Ja iitjokĕ' ĕn itjasale'ku mamuali pĕnana'ana. Masale'ka ko m pĕnana'ana?" Kuano i Se'e-Wene': „Iakuo m pĕnana'ana ja, iwalio-mange karapimu a langit ăku. Taloso wĕndu aku n ambia, mĕnĕra-nĕra'kĕ' in ate. Ja sa a mange mbana, karĕngana aku en ĕna'." Kuano i Lintjambene': „Nao mĕndu-wĕndu, eng ko ĕn iwalitjuo-mange a langit wo mamuali pĕnana'an i Muntu-untu.Ta'an mĕnĕ-pĕnĕs, tia'pe' ipakua-kua-wo, iakuoka in ĕsa ĕ mange a si Amangu, mange mangilĕk iitjo."

Awoja pira-pirao ngando ang kasomoiăn iitu, lĕkĕpĕno i Lintjambene' ĕn ta'ar(ĕ)na. Itjatĕka'pe'-mai si Amang i Se'e-Wene' ĕ nimangasu, maio mangilĕk si Lintjambene'. Ja nienan i Amang i Se'e-Wene' ĕm pangilĕkan i Lintjambene'. Enan-ako m pangilĕkan i .Lintjambene', ja sia marengo-mange a langit, mangeo maler se mĕgigioan ĕng kana'an iirang a si Amang i Se'e-Wene'. Pakaalerĕna-mako n iitu, ja rumojoro ka'i ang ka'iomba'ăn sia, paki'itĕn-ai e tow a langit, maali-mai se kana'an iitu. Itjatĕka'-mai, ja ituruko a si Amang i Se'e-Wene' ĕm baja se itu. Indon-ako i Amang i Se'e-Wene' ĕn aiirang iitu, ja akinĕno-mai i Lintjambene' si Se'e-Wene',

e mangem a langit paki'itĕn e tow a langit. Maja'o sera nimange am Pinĕwetengan. Itjatĕka'-mange ambitu sera, lumaputo a si la'indong matu'ao wo rarangka'an. Am puru'na i la'indong iitu n sinosoranera a langit. Itjatĕka'-mange a langit sera, ja iĕnĕpo i Lintjambene' an sangkor si Se'e-Wene', wo n sangkor iitu kĕlĕwan i Lintjambene' i ni'u, iaka-akar ra'itja wana ĕ makailĕk si an sangkor iitu.

Ang katĕluan ngando iwalío-mange i Lintjambene' si ana'na Muntu-untu a si sangkor iitu. Makatulungo ambitu si Muntu-untu, ja angkaiĕno-mai i Lintjambene' ĕ ni'u aitjĕlĕw an sangkor wo ipapaserena si ana'na n an sangkor iitu. Siituoka itjĕsoto-mai i Lintjambene' si Se'e-Wene' wo iwe'enao a si Muntu-untu mamuali pĕnana'ana. Wo ĕ ngarana ieranao, ra'io patu'ulĕn Se'e-Wene', ta'an Niruntunanoka. An iitukĕ' si Se'e-Wene' patu'ulĕnoka Niruntunan. Awoja itji'it in sisil e matu-matu'a an Tombasian an Dangka', sera ja nimaja' a si talun kapĕli'ian an da'ter im Bale Ure. Ambitu si wasian matu'a rarangka'am bo wawangkĕran. Itjatĕka'-mange a si tjapĕli'ian iitu sera, ja sera lumaputo a si wasian iitu. Ja am puru'na iitu n sinosorânera a langit. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

95. Kukua an doro' i Muntu-untu.

Kaindo-indonoka-mai si Lintjambene' anio' sia sumengkot lumi'tjir in tana' akar sia in aitjatĕka'-mange a si ĕsa tana'. Ambituoka sia pailĕkĕn i tuama ĕsa makangaran i Tjĕrito, wo si Lintjambene' iwalina-mange am balena. Sapaka si wale itu, ja lo'or ulit wo pateirangkĕ' e tow ĕn am pana'pa', iakà-akar in da'itja wana tow ro'na muntĕp, sa ra'itja nimuei a se mateir. A si wale itu m binalian-ange i Tjĕrito si Lintjambene', wo sia indona pĕnana'ana.

Ra'itja ure si Lintjambene' ĕn ambitu, ja sia sumengkoto ka'i, marengo-mai an tana' tinowana, ja si Tjĕrito ra'itja nitjumi'it si pĕnana'ana, ta'an sia nimĕnto'kĕ' am balena. Sumengkoto tu'u si Lintjambene', aka-akaran sia in aitjatĕka'-

mai a si tana' tinowana. Ra'itja ure n akar(ĕ)na in aitjatĕka'-mai, sia makaere ĕsa toja'ang tuama. Mawangko'o-mai si toja'ang isia, ja sia iru'ndu'o i Inanga sumengkot-ange a si Tjĕrito. Ta'an dirior sia in sumengkot, ja kinuanano i Inanga in tana'i: „Sa ko aitjatĕka'o-mange-sa, ja mĕla'u-la'us am balena, wo tio'o mainde-inde' se mateir am pana'pa', ta'an mĕla'u-la'us(ĕ)kĕ'-mange am bale. Wo sa ko nimailĕko si tow ĕn amona sangawiwi watu wo si sangawiwi ja tanuka in amo e tow, ja isiao si Tjĕrito amangu. Wo kumua-mange: „Sapaka aku, ja anak i Lintjambene'."

Ipakakua tu'u-mako i Inanga ĕn iitu an isia, ja mangem tu'u sia. Itjatĕka'-mange sia, mailĕko tu'u-mange si amanga, wo sia kumua-mange: „Sapaka aku, ja anak i makangaran i Lintjambene'." Siitukĕ' ĕm pinalinga i Tjĕrito, ja kuana: „Sama', sama'! eng ko tow(ĕ)ka re'e." Wo sia timboiana-mai ang kama, wo sia kĕ'kĕpĕna ang karapi i nimaame'. Ra'itja ure si toja'ang isia n ambitu, ja sia mangilĕko i mareng a si Inanga, ĕng kuanao: „Marenge' wo'on a si Ina' aku-wo, e Ama'! Ta'an dirior(ĕ)ku i mareng-ange a si Inangku, ja aku mangilĕk a si Ama', sa roro'na ipapaali-mange nuwu' a si Muntu-untu wa'ilan Kasuruan si nimamuali in tana' wo ĕ langit wo paapo-apo'on e waja se paĕmpungĕn." Siituoka ja kuano i Tjerito: „Sama' tana'i, sa ko aitjatĕka'o-mange-sa, ja linganuoka a si Inangu sapaka ĕ mangemu itjua wo sapa m pangilĕkĕnu a si Tjumokomba', em papaaliangkuoka-mange nuwu' si Inangu."

Marengo tu'u-mai a si Inanga sia. Itjatĕka'-mai sia a si Inanga, ja sisilĕnao-mange an isia, tambisa n aitjua-mai i Tjĕrito amanga. Siituoka ja tenaano i Inanga sia, ĕng kuana: „O itow! sapaka ko ja mange a si Tjumokomba' am pa'pa'an sia ja makomba'o ka'i in tarepe', ja ambitu kĕkĕlian se maputus. Sa ko aitjatĕka'o-mange-sa, ja mĕla'u-la'us-ange an somoi i Tjumokomba'. Sapaka sia, ja sumaru im paantangan i ĕndo, makomba', maali-ali in taisi. Ja lumukut-ange an somoina, wo sa sia meso'o-mai in taisina, ja itĕnao-mange ĕm

bĕrĕnu, wo ko maame' rumĕpĕ-rĕpĕt. Mande ko pĕlĕpe-lĕpeiĕnera, ja tio'o mĕnĕ-pĕnĕs. Sangali tjo wineano i Tjumokomba' in taisina, ja ro'na ko mĕnĕs, am pa'pa'an isiao si amangu." Mangem si toja'ang isia, wo ki'itana tu'u sapa n aitjua i Inanga. Sapaka m pakomba'an iitu, ja a lesar im bale i Tjumokomba', ra'itja wana no'o sapa-sapa, ta'an lalĕ'nas(ĕ)kĕ' ĕndo e wĕngi. Ĕm bale i Tjumokomba' ja siow karondoran wo siow kaengkolan. Ja n an darĕm i wale iitu mĕgigioan se tow: ambitu se maame', ambitu se masale-sale', ambitu se makulintang, ambitu se Kaper, ĕn ambitu se Sarani. Ja n am pana'pa' i wale iitu pakateirangkĕ' i tumotongko'.

Itjatĕka' tu'u-mange ambitu si toja'ang isia, ja sia lumukut an somoi i Tjumokomba'. Makalukut-ako ambitu sia, meso'o tu'u-mai in taisina si Tjumokomba', wo itĕna-mange ĕm bĕrĕna. Siituoka kaso'kelan tu'u-mange in taisi ĕm bĕrĕna, wo sia maame', akar(ĕ)na im pĕlĕpe-lĕpeiĕnera i nimĕgioanoka ng kakanĕn. Wo ipaindoera lumelempar, ta'an sia ra'itja mĕnĕs. Am pa'pa'am beta' tu'u sia i mapateo, ja ĕsa tow mai tjumua: „E itow, mĕnĕs! sa ko ra'itja mĕnĕs, ja ra'itja iwe'e iitjo ĕn taisi i Muntu-untu Kumokomba'." Siituoka ja mĕnĕso tu'u sia, wo iwe'eo tu'u i Muntu-untu Kumokomba' ĕn taisina a si toja'ang isia. Wo si toja'ang isia indono-mai i Muntu-untu Kumokomba', wo ilukut(ĕ)na ang kamana kakan, wo ipakata'uo am baja se an sinongkom i langit wo n tana'; sapaka ĕ ngaran i toja'ang isia ja Muntu-untu, kumarua si Tjumokomba', wo si Muntu-untu anio' kara-karapi i amanga Muntu-untu Kumokomba' ĕn am baja se patawoiĕna. Anaitu sia pasirisiri'in e waja se paĕmpungĕn wo waja se tow tanu in ipakasiri' si amanga Muntu-untu Kumokomba.'

96. Kukua an doro' i Lintjambene', sinisil i Kau'ndiri Walukow, Kuntung.

Kaindo-indono-mai sapaka si Lintjambene' ja anak i Lumimu'ut wo si To'ar, sera ĕ mĕtuari ja makarua siow, siow ĕn tuama, wo siow ĕm bewene. Mawangko'o-mai si Lintjambene',

ja sia itjasale'o i Muntu-untu, tuarina. An somoi-mai iitu pailĕkĕno i amanga wo si inanga si Lintjambene' ja maowa-owako. Siituoka sia wo'mbo'ono i amanga wo si inanga.

Tani'tu si Lintjambene' tumintjaso wo ng kuana: „Ja sumengkote' kua'a re'e aku." Siituoka sia malero suraro ipakawali, wo sia maja'o karapi e surarona. Jawoja am Bulur(ĕ)pe' Maatus sia maĕna'o-mai, tumowo si toja'ang, ja tanukĕ' kapitu. Pailĕkĕn-ako i Lintjambene' in tanukĕ' kapitu si toja'ang, ja sia inga'ngaw(ĕ)nao-mange ang kaju. Wo ka'i sia maja'o. An somoi-ai iitu, sia mapaema'o ĕsa londei wangkĕr. Pakaema'an-ako n iitu, ja sia sumengkoto karapi e surarona. Janta'an si Lintjambene' ja nimakaraitjĕ' in tjarai e tuama. Ang kasomoian-ai iitu sera itjasumpako-mange si ĕsa tana' matiru-tiruw in tinanĕm wo pakateirangkĕ' e suraro n a lawanan. Siituoka si Lintjambene' sumuwa'o wo tumana'-mange. Maioka ang katana'an sia, ja sia maarĕmo. Wo ng kuanao a se surarona: „Ilaput-ange kanĕn aku."

Pailĕkĕno e suraro mateir a lawanan, ĕng kuaerao: „Kua'itu-itu kamu marombit im bua'na in tinanĕm i tuangami?" Sumowato si Lintjambene', ĕng kuana: „Tinanĕm(ĕ)ta n iasa en aiusĕw i amangku wo si inangku." Ja mueio se suraro mateir a lawanan, ĕng kuaerao: „Si sei re'e ko?" Sumowato si Lintjambene', ĕng kuana: „Sapaka aku, ja anak i Nimema' in tana'." Tani'tu sia iwajaerao-mio'. Mawĕsu-mako si Lintjambene', ja sia maja'o. An unĕroka in iitu sia itjasumpako-mange am bale i Tuang makasuraro se makateir a lawanan; si Tuang isia ja makangaran in Tjĕrito. Jawoja si walena iitu ja pakalukarangkĕ' e tow ĕn an to'tolan wo n am puruk in daran karapi in am pana'pa' im bale. Siituoka si Lintjambene' mangem. Itjatĕka'-mange, sia ja mamueio, ĕng kuana: „Ro'na sumosor aku?" Sumowato se malukar, ĕng kuaerao: „O, ra'itja toro, em pa'pa' si makawale ja ra'itja toro pailĕkĕn e tow walina." Jawoja am pa'pa' si Lintjambene' i mĕlĕse-lĕse'kĕ' in sumosor, ja enano e malukar, ĕng kuaerao: „Sama', ta'an sawo ko muntĕpo-mange, tio'o makana-kanat-ange si maka-

wale, en sia ja makalukut an dangka' wo mĕkarai in tjarai e tumotongko'." Tani'tu ĕ nuwu' e waja se malukar.

Muntĕpo tu'u-mange si Lintjambene', ja sia ra'itja nimakanakanat-ange. An somoi-mai iitu, sia mĕnto'o-mio' ambitu. Maio in isiwoo kanĕn, ĕng kuao i Lintjambene': „Sapaka n sesende'-engku sama', ja karowakĕ', anaitu sa ro'na isiwokĕ' tare-mio' karowa aku, ta'an tio'o kuku-kukun." Tani'tu isiwoo. Maio in sumende'o in tjarowa sia, mio'nakĕ' pinakeneng-ai an tu'ura, wo itondong(ĕ)na-mako am ba'mba'. Ja kasusur(ĕ)na i mukĕritjo in sende'en, ja sia kumanat-ange si Tjĕrito makawale. Tani'tuo ĕ nimamuali. Ra'itja pira ngando n an somoi-mai iitu, si Lintjambene' mangilĕko i mange lumĕle' sera si Tjĕrito, ja kini'itan i Tjĕrito. Jawo mangeo lumĕle'; milo'oka in tjaraina si Lintjambene', pailĕkĕno sapaka sia ja ra'itja tuama, ta'am bewene. Makalĕle'-mako sera, ja marengo am bale. Siituoka si Lintjambene' pamajaano i Tjĕrito, wo sia maindo pĕnana'ana. Tani'tu sera nimamualio ambalesa. Siow ngasĕrap ĕn an somoi iitu, ja si Lintjambene' maowa-owako.

Ra'io ure si Lintjambene' mangilĕko a si Tjĕrito i marengo an tana' tinowana. Jawo ki'itan i Tjĕrito, wo ng kuana: „Sama', janta'an sa ko makaereo-sa, ja kua'a n surat iwe'e-mange si toja'ang isia, sawo nimawangko'o." Jawoja marengo si Lintjambene', maali-ali in ĕsa surat aiwe'e i Tjĕrito. Itjatĕka'-mai an tana' tinowana sia wo luma'uso-mai a si Muntu-untu mĕnana' an isia. Ja ra'io ure sia wo nimitongo toja'ang ĕn an somoi-ai iitu; sapaka si toja'ang, ja tuama. Ngararanerao si toja'ang ja Kumokomba'. Tani'tu si Tjumokomba' pĕwangko'onera in dua. Janta'an mio'o makawangko'-mai si Tjumokomba', ja ng kuao i Inanga an isia: „Ra'itja karu' si Muntu-untu n amangu ulit ja, e Kumokomba', ta'an si makangaran in Tjĕrito, isia n amangu. Siituoka ng kuao i Tjumokomba' a si Inanga: „Ja ambisa m bale i amangku, e Ina'?" Sumowato si Lintjambene', ĕng kuana: „O, ĕm bale i amangu ja a mange si ĕsa tana'. Anaitu ko ja karĕngana sumengkot, mangusui-mange si amangu, janta'an kua'a n surat aiwe'e i amangu iaku-wo,

iwe'e kine iitjo, sa ko nimawangko'o. Anae sa ko mangusui si amangu, ja karĕngana si surat iana paalinu. Janta'an tana'i weta': sa ko wo nimailĕko si tana' pakalukarangkĕ' e suraro ĕ lawanan, ja siituo n tana' paĕnto-ĕnto'an i amangu. Ja sapaka m bale i amangu, ja pakalukarangkĕ' ka'i e tow ĕn an to'tolan wo n am puruka in daran, karapi in am pana'pa' im bale. Ja sa ko mangem am balena, ja mande weta' ko pamueiĕn e malukar, tio'o maĕngku-ĕngkut, wo sa itjuaera i lutawĕn, ja mĕmantĕ-mantĕr(ĕ)kĕ'-mange a si amangu. Wo sa ko aitjatĕka'o-mange a si amangu, ja tio'o maĕngku-ĕngkut wo mĕla'u-la'us kumĕrĕs-ange in tjunduna. Ja ma'ang ko ipĕ-paso-pasot(ĕ)na in tjundu, ja tio'o mawĕta-wĕta'. Sa eta' sia makĕpeo-sa, ja iwĕkaro-mio' wo ituruko-mange si amangu n surat."

Jawoja pakanuwu'an-ako i Inanga si Tjumokomba', ja sia sumengkoto. Itjatĕka'-mange a si tana' pakaĕnto'an i amanga Kĕrito sia, ja tumumpao-mio' ang katana'an. Ja pĕwueiĕno e suraro malukar a lawanan, ja sia ra'itja tu'u nimĕngku-ĕngkut, ta'an nimĕmantĕ-mantĕr(ĕ)kĕ' tanu in aita'ar i Inanga an isia. Itjatĕka' ka'i-mange am bale i amanga, sia pĕwueiĕno e malukar am bale iitu, ja ra'itja ka'i nimĕngkut; wo itjuaera i lutawĕn, ta'an sia nimĕmantĕ-mantĕr(ĕ)kĕ' tanu in ta'ar i Inanga an isia. Siituoka sia muntĕpo-mange am bale wo mapala'us(ĕ)kĕ' tu'u nitjumĕrĕs in tjundu i amanga, wo ipĕpaso-pasot i Tjĕrito in tjunduna, ta'an da'itja ki'im i Tjumokomba' mĕta'. Makĕpe tu'u-mako si Tjĕrito ĕ nimĕpaso-pasot isia, ja si Tjumokomba' mĕta'o wo tumuruko-mange in surat a si amanga. Siituoka ng kuao i amanga Kĕrito: „O! iitjoo tu'u re'e si ana'ku, intji?" Sumowato si Tjumokomba': „Iaku, e Mama'." Wo ng kuao ka'i i Tjĕrito: „Ja sapaka n aingaran i amangu wo si inangu an iitjo?" Ĕng kuao i Tjumokomba': „Ĕn aingaran i amangku Muntu-untu wo si inangku an iaku ja Kumokomba'." Siituoka ng kuao i amanga Kĕrito: „O ja kĕlitjĕ' re'e tawoiĕn ko; ĕnso'kĕ' ko ĕ makomba' im baja-waja. Anaitu sa ko pandeitja, ja ko mange mĕsawĕl ĕ ngaram bo si amangu

Muntu-untu; itu ko m pira tawoiĕn, asalo wo mĕgiro-girot. Janta'an tana'i weta': sa ko nimarengo-mange-sa, ja ko mange mawio-wio-mio' a litjur i amangu Muntu-untu, sa sia magirot, wo patutu'un-ange i makuru-mio' am paso'kelĕn-ange in taisina m bĕrĕnu, wo sa kinaso'kelano-mange, ja ko masuro-mio' wo maame' rumĕpĕ-rĕpĕt. Ja sa lĕpeiĕnera, tio'o mapĕnĕ-pĕnĕs, mande ra'io nimaĕsa ng kakanĕn numanam, wo mande se lumelempar lo'o-lo'or ipĕlĕpe-lĕpeiera iitjo. Sa weta' itjuaera im pĕsawĕlĕno ĕ ngaraniow wo si amangu Muntu-untu, ja tare ko ro'na mapĕnĕs-io' tojo'. Sa tu'u ĕ ngaraniow pinĕsawĕlerao-sa, wo n taisi i Muntu-untu aiwe'eerao iitjo, ja ro'nao mĕnĕs tu'u-mio' ulit."

Tani'tu n ta'ar i Tjĕrito a si ana'na Kumokombo'. Jawoja pakanuwu'ana-mako im baja se itu sia, ja sia marengo-mai a si amanga Muntu-untu wo si Inanga. Itjatĕka'-mange sia, ki'itanao m baja in aita'ar i Tjĕrito an isia. Magirotoka tu'u si Muntu-untu, ja mangeo pawio-wioan-io' i Tjumokomba' ĕ litjur. Wo m bĕrĕna patutu'una i makuru-mio' am paso'kelĕn-ange i amanga in taisi. Siituoka ja kaso'kelano-mange m bĕrĕn i Tjumokomba'. Kĕso'kel(ĕ)kĕ'-mange im bĕrĕna, ja sia masuro-mio' wo mĕngame-ngame' rumĕpĕ-rĕpĕt. Jawo sia lĕpeiĕno e kagirot i Muntu-untu. Em pa'pa' si Tjumokomba' in da'itja mĕnĕs, ja pĕlĕpe-lĕpeiĕnerao in da'io nimaĕsa ng kakanĕn numanam; janta'an da'ipe' ki'im(ĕ)na mĕnĕs. Siituoka ka'i ja sia lĕpeiĕnerao im baja se lumelempar lo'o-lo'or, janta'an sia ra'ipe' ka'i tji'im mĕnĕs. Ure-ureano n an somai-mai in sia nimĕngame-ngame', wo aipakalĕpeio isia m baja se ro'na ilĕpei, ja ng kuao i ĕsa: „Mainde' ĕ ngaranera si amanga Muntu-untu pĕsawĕlĕno ja." Jawoja kĕlinganakĕ' tu'u si nuwu' iitu, ja sia tumo'tolo mapĕnĕs tojo'. Siituoka ng kuanerao: „Jawo! ra'itja tu'u siitu n itjasale'na?" Anae pĕsawĕlĕno ĕ ngaranera: ĕ Muntu-untu ingarano an isia, wo ng Kumokomba' ingarano ka'itje' a si amanga. Jawoja mapo'ow tu'u-mako ĕ nuwu', ja mĕnĕso-mio' sia ĕ maame'. Tani'tu ĕ ngaran i Muntu-untu aingarano a si ana'na Kumokomba', wo n taisina

aiwe'eo si Tjumokomba' ĕ ngarana-wo. Ja ka'itje' ng Kumokomba' aingarano a si Muntu-untu-wo. Tani'tu ĕ ngaranera wo n tawoiĕnera pinĕsasawĕlo.

Jawoja si Muntu-untu anio' ja isia si paapo'an e tow Kaper wo se nisumaranio. Em pa'pa' m baja se tow ja timboiĕnakĕ' waja, Kaper wo n Sarani.

97. Kukua an doro' i Marĕndor wo si Lintjambene', sinisil i Joel Lumĕnta', Kanonang.

Sapaka si Marĕndor, ja mĕngĕnto-ngĕnto' a mitjo m pinĕku'kupan in tana' wo ĕ langit. Sangapĕrua in owa'na ja kasuruan, sangapĕrua tow. Si sangawirang ambituo waja ĕ giona e am bawo in tana' wo a mange ĕ langit. Si sangawirang mĕngawuruk, akar i maroja-rojasoka, janta'an kaselap(ĕ)kĕ'-mange i sangawirang, mapala'us nimasama'.

Kaindo-indonoka-mai, sapaka si Lintjambene' ja maowaowako. Panĕ'sĕkĕno i inanga wo si amanga si sei ĕ makatatawoi in iitu, ja sinowat(ĕ)kĕ' i Lintjambene' im pangerenape'. Siituoka rumojoro-mai si Lintjambene' wo mangem a lawanan, mapala'us nimĕsungkul si ĕsa Pongkor wangko'. Siituoka sumakeo-mange a si Pongkor iitu sia, wo itintjaso-mitjo i Pongkor, wisao ng katatintjas in dĕgĕs en tani'tu ng katatintjas i Pongkor iitu. Ra'itja tu'u ure itjatĕka'o-mitjo a si ĕsa punten sera, ta'an da'itja ambitu si Marĕndor. Siituoka me'eo ka'imitjo si Pongkor, akar in itjatĕka'o tu'u-mitjo a si punten pĕku'kupan in tana' wo ĕ langit. Wueiĕnao-mange sa si Marĕndor ambitu, itjuao-mange isia: „Ambitu." Ĕng kuana ka'i: „Itjua-mange aku, sa aku ro'na mĕta'up wo si Marĕndor." Iwarengo tu'u-mai ĕ nuwu': „Ro'na kine mange."

Mangem tu'u si Lintjambene'. Pailĕkĕnao n an tana' im bale i Marĕndor tumbal in daran ja mawuta-wuta e lumolojon. Sumosoro-mange sia, wueiĕno i Marĕndor: „Sapa n iaimu an iaku?" Ĕng kuano i Lintjambene': „Sapaka aku ja maowaowako, pĕwue-wueiĕn e matu'a si sei ĕ makatatawoi in iasa, ja sinowat(ĕ)kupe', im pangerengkupe'; awoja siituo wo aku

nimai, maali-ali-mai si sisim anio', en anio' aiwangkil(ĕ)namange iaku maindo ĕsa tu'us." Ĕng kuano i Marĕndor: „O, sisim(ĕ)ku kua'a ĕn iana, janta'an da'itja kua'a toro ko n sumusut iaku." Kĕnuwu'na-mai in iitu, ja tare kailĕkan i Lintjambene' in isiao re'e si Ĕndo, ja tinelang(ĕ)nakĕ' re'emange si Lintjambene', wo sia maowa-owako. Siituoka rumojoro-mai si Lintjambene', wo sia marengo nisumake ka'i-mai a si Pongkor. An somoi-ai iitu makausuio anak si Lintjambene', wo sia ngaranana in Tialo. Akar iitu.

98. Kukua an doro' i Soputan, sinisil i Winuwus Mondow, walian an Talikurang, Tompaso'.

Aitondei ing kukua e mangaapo', sapakĕm ĕsa a se anak i Lumimu'ut wo si To'ar ja makangaran Marĕndor; sia ningaranan Marĕndor, am pa'pa' sia airu'du' i Inanga wo si Amanga mitjo mĕ'bale am paantangan i ĕndo. A mitjooka ambi'itu sia, ja sia masale'em tumane kumaapa tumowa' ĕsa pĕnana'an; ngaran i wewene tinowa'na: Lintjambene'.

An darĕm im pamaleaneila in dua ja seila nimakaere pirapira anak, si ĕsa makangaran Soputan, si ĕsa makangaran Muntu-untu, wo pira-pira m balina. Makawangko'om-a'i si Soputan akad in doro'nam n tumane, ja numuwu'um si Marĕndor wo si Lintjambene' a si Soputan, kuaeila: „E Soputan, karĕngana ko ja tumanem, kumaapa tumowa'am ĕsa wewene mamuali pĕnana'anu, ta'an da'itja si sei n towa'anu, karĕngan mokokĕ'-mai si ĕsa mangala'un, anak i Karende wo si Kĕmbu'ambene' mĕ'bale a moko an du'u in tana' a mongena, ĕ ngaran i mangala'un itu Sawumbene'." Si nunuwu'un itu ja sinepa i Soputan karapi in ate sama' wo rondor, wo sia numuwu', kuana: „Sama', e Inang wo Amangku."

An somoi-a'i itu ja maja'am seila i mĕ'amang wo mĕ'inang kara-karapi e pira-pira tow maali-ali in irang. Itjatĕka' tu'umoko seila im baja, ja si Marĕndor numuwu' a si Karende, kuana: „E kaloku, sapakĕm ĕm bawaja'-mai in tarepe' iasa an dior e kalo in ambalesa ja ma'i mangila' sa wo'o ro'na

itjasale'miow si anaka'i makangaran Soputan muei si anakiow makangaran Sawumbene' mamuali pĕnana'ana." Sumowat si Karende, kuana: „Sama' nimakasama-sama', ta'am bueiĕnoka a si Sawumbene' sa sia masale' kaapa ra'itja. Awoja wueiĕnĕm tu'u i Karende si Sawumbene', kuana: „E Sawumbene', masale' ko towa'an i Soputan mamuali pĕnana'ana?" Sumowat si Sawumbene', kuana: „Sama', e Amangku, sapakĕm aku ja masale' towa'an wo mamuali pĕnana'an i Soputan." Ilampatĕm i Karende a si Marĕndor, kuana: „Sapakĕm si Sawumbene' ja masale' mamuali pĕnana'an i Soputan." Siitukĕ' ĕ nilinja i Marĕndor, ja sia tumurukĕm in iirang, wo karapi i mĕpĕli'i seila in dua ngatowan kumi'it ing kanaramĕn e tontumuwu' ĕ ma'tane se anakeila.

Awoja i nimakawu-kawusĕm ĕm pĕpĕli'ineila, ja towa'anĕm i Soputan si Sawumbene' wo maja' kara-karapi i Inanga wo si Amanga mitjom am baleeila. Janta'an mĕmaja-maja'oka seila, ja itjatĕka'-mange a si ĕsa kuntun darangka'an. Ambi'ituoka seila, ja numuwu' si Marĕndor a si Soputan, kuana: „E Soputan, karĕngana kamo in ambalesa ja mĕnto' wo mĕ'bale am puruk i kuntung iasa." Ngarananĕm i Marĕndor si kuntung itu, „Soputan", aitondei i ngaran i Soputan. Ang kasomoian itu ja maja'am si Marĕndor wo si Lintjambene', wo si Marĕndor tuma'ar a si Soputan, kuana: „E Soputan, karĕngana ko e mangere-mange tawoiĕn, wo itu kamo ja ra'itja ma'ki'i-ki'it im bĕlĕn a se rĕnga-rĕnganiow." Awoja maja'am tu'u si Marĕndor wo si Lintjambene', itĕlĕ'uĕm-io'-eila ambi'itu, se Soputan in ambalesa.

An somoi-a'i itu ja mangerem in tawoiĕn si Soputan; ja ĕn itjasale'na patawoiĕn ma'ema' in uwasei, ma'dentek. Awoja siitu ng kawalian sa si Soputan wo ma'ema' in uwasei, kumaapa ma'dentek in uwasei, ja kumĕsot am puruk i kuntung itu m batu wo n dangi'ngis. An tuitub itu ipakua e manga'apo', kuaeila: „Mabe'em ka'i si Wa'ilan, ioko, ioko, e Wa'ilan, e apo'!"

Akad in anio' ĕng kukua a si Soputan.

99. Kukua an doro' i Mokointĕmpai.

Kaindo-indono-mai sapaka si Mokointĕmpai ja nimakalinga-mange si Mamarimbing i nimateo. Siituoka sia mema'o sondang aitji'it an sondang i Mamarimbing, tani'tu ka'i ĕn sompoi, wo sia maler ĕsa wawi wo tĕwi' paalina-mange isakei an dumoro' im pinatean i Amanga.

Mangem sia nisumosor a si ĕsa kuntung. Itjatĕka'-mange sia ja lumutawo an sela in do'ong. Siituoka mangaja'ka'o se anak i Mamarimbing, wo palinganera-mange wawean ĕ maame'-mai, tanuo tu'u si Mokointĕmpai nimaio am bale i Mamarimbing, wo sia mawile-wilei an tana'. Ĕng kuano e anak i Mamarimbing: „Ka'itu-itu ko mĕngame-ngame'?" Sumowato sia: „Am pa'pa'an si Amangku ja nimateo re'e." Ĕng kuano e anak i Mamarimbing: „Ta'an ko ja ra'itja ana'na." Ĕng kuano i Mokointĕmpai: „En tia' aku itjuamiow(ĕ)kĕ' in da'itja anak i Mamarimbing, ja sumereo-mai in sondang mio' aitĕla'u-mai i Amang(ĕ)ta an iaku, sa itu ra'itja kakele in sondang i Amang(ĕ)ta, wo sumere ka'i-mai in sompoi, sa itu ra'itja kakele in sompoina." Ilĕkĕnerao tu'u, ja uli-ulit tanu in sondang wo n sompoi i Amangera. Ĕng kuano e anak i Mamarimbing: „Itjo tare re'e ĕm binean i Amang(ĕ)ta in sondang wo n sompoi."

Maio in se anak i Mamarimbing i mĕtalitjuro, ja ng kuano i Mokointĕmpai: „Ja karĕngan ĕm bĕndu i Amang(ĕ)ta em betengĕno, eng kita ja mĕtalitjuro re'e. Jawoja kini'itan tu'u-era im betengĕno ĕm bĕndu i Amangera. Metengo sera, ja si Mokointĕmpai nimare'ekĕ' nimindo sapa-sapa. Siituoka ng kuano e anak i Mamarimbing: „Ja sapakĕ' re'e ĕn itjasale'mu; mindo ko'ko' ko?" Ĕng kuano i Mokointĕmpai: „Ja weano-mai isera aku!" Jawoja marengo tu'u-mai si Mokointĕmpai am balena, wo mapala'us aiwĕkar(ĕ)na se wara', wo se wara' isera tumintjas.

Sapaka si Mokointĕmpai anio' ja makaata tĕlu ĕn tuama, wo sera iru'ndu'na mangasu kumi'it se wara'. Maja'o sera ja

nimindo tu'u wio'o, wo sera mailĕk ĕsa luak, wo se wio'o niindoera tatarĕnera ambitu. Sumi'si'o an tina'i sera ja paro'-kĕtĕngkĕ' e pilĕk. Siituoka indoanera wo ĕpe'an in sumĕra' se pilĕk, sera ja tinunuera. Sumĕra'o sera ja se pilĕk iitu ĕ numanam e se wio'o niindoera. Marengo-mai a si apo'era sera wo ng kuanerao: „Kami nimailĕk ĕsa luak, wo kami nisumi'si' ambitu, ta'an pinaro'kĕt(ĕ)kĕ' e sapa wona'. Wawean ĕ niindo-ami, wo niĕpe'anami in sumĕra', ja isera ĕ numanam e se wio'o." Kuano i Mokointĕmpai: „Weanoka mateir ambitu." Sapaka ĕ ngaran e ata i Mokointĕmpai, si ĕsa Mailangkai, sia ja Saroinsong, si ĕsa Auwang, sia ja Rĕmbokĕn, si ĕsa Lowang, sia ja Sondĕr. Awoja se tĕlu ata anio' ĕ nimakaere i Linow.

100. Sisisilĕn an doro' im Bene', sinisil i Jan Runkat, Kapoja.

Kaindo-indono-mai sapaka si Tumilĕng ja nitumo'oro wale. Ĕm bale tino'or(ĕ)na ja siow ngaparas. Numuwu'oka se tow: „Lo'oro tu'u si wale iasa, janta'an sawo n iasa tuli-tuliran in sangkor mawuta-wuta im bene', ja nimakalo'o-lo'ore' wo'o-mai." Siituoka ja ng kuano i Tumilĕng: „Ja mangepe' ang Karondoran aku, mangepe'-mai wene'."

Ja mindoo-mai in tjelana tĕlu ngalolon sia, wo sia tumowa karapi si makangaran Kaluasan, wo sera sumosoro. Itjatĕka'-mange, ja mamueio im bale i tona'as: „Ambisa m bale i tona'as?" Ituru'o e makawale: „Si anio'." Ĕ ngaran i tona'as itu ja Pasiowan. Luma'uso tu'u witu sera. Mawĕngi-mio', ja sera weano kanĕn. Makakan-ako, ja turu'ano tĕkĕlan si Tumilĕng, ang kantil. Janta'an sia ra'itja toro tumĕkĕl, mĕli'li-li'lis(ĕ)kĕ'. Siituoka wueiĕno i Pasiowan, ĕng kuana: „O Tumilĕng, kua'a ko ra'itja tumĕkĕl, mĕli'li-li'lis(ĕ)kĕ'?" Sumowato si Tumilĕng: „Je, ra'itja toro kumili', kĕli re'e leka' n ambia'i." Siituoka ng kuano i Pasiowan: „Ja mawokĕ' tare mange am bawo in sangkor."

Kĕlingakĕ' i Tumilĕng in iitu, ja masale'o sia wo ng kuana: „Mangeo kua'a witu." Tumĕkĕlo sia, ja ogarĕnao ĕm bulu'kun

wo itu itjĕmuna im bene'. Kapĕndamanao in tjinasuripano im bene' ĕm bu'uk, ja itu wulu'kunĕnao. Ja wĕngi-wĕngipe' tumo'oro sia, wo polonao si Tjaluasan, en sera maja'o. Awoja sapaka, kine, ĕm bene' a mange mbitu, ja pate'mbengkĕ', en iitu ja sĕla tanu wua'na in tjĕliat. Anae a lalanoka si Tumilĕng, ja tumo'oro si Pasiowan. Ilĕkĕnao ja ra'io wia si Tumilĕng. Milĕko ka'i in tinĕkĕlan, ja nimawungkaso ĕn tĕpe, aiĕmpar am bawo im bene'. Siituoka ja ng kuano i Pasiowan: „Je, ra'io wia si Tumilĕng, ja kinawungkasano ĕm bene', wona' kinaina'-ano. Ja pangi'itĕn si Tumilĕng, en da'io nimako ambisa sia ja nirumombito wene'."

Pangi'itĕno tu'u, iaka-akar in tjinangi'itan. Kuano e nimangi'it i mĕwuei: „Nirumombito wene' kamu?" Kuano i Tumilĕng: „Ja mai ilĕkĕn." Ilĕkĕnoka ĕm baja im paalin, ja ra'itja wana. Siituoka ng kuano e airu'ndu' i Pasiowan: „E ja owarĕn ĕm bulu'kun." Owarĕnoka, ja ruma'mbas tu'u-mio' m bene'. Kuano i Tumilĕng: „Ja ra'itja tu'u pinĕtutu'ku itu, ta'an ĕn iitu ja aitjasĕlĕt am bu'uk, in aku nimĕnĕkĕ-nĕkĕl; ja ra'io ka'i nimilĕk aku wo mulu'kun. Ja tio'o tu'u itjua-kua in dombit aku ĕn ambitu." Siituoka marengo-mange am bale i Pasiowan sera, wo kumua tanu si aitjuana tarepe'.

Kuano i Tumilĕng an darĕm in atena: „Tumambisa re'en aku wo makaindo? Ja tia'pe'?" Mawaja-waja'oka sia, matowo-towo i mawangker, ja muntĕpo-mange an sĕndi sia, wo sia rumĕrĕt am palar in tjeitjeina. Maunĕ-unĕroka im bale sera, mĕta'upo wo se mangi'i-ngi'it si tjo'ko', wo sia sumembong karapiera. Siituoka mailĕko im bene' ipĕwĕlar. Unĕranao-mange ĕm bene', isu'su'na-mange ĕng keitjeina, iaka-akar si nirĕrĕtan kinasĕlĕtan im bene'. Kapĕndamanao in tjinasĕlĕtano, ja nimĕla'u-la'usoka nitumintjas sia. Wo sia mange mĕros-ai a si tjuntung Tutungĕn. Mapĕrosoka-mai sia, ja kailĕkano ka'i in tjinaina'ano m bene' ipĕwĕlar. Wo ka'i sia pangi'itĕn, ta'an da'io kinangi'itan, en sia ja mĕpĕruao-mai i mapĕros. Pa'anĕnao-mange, ja mĕrĕga-rĕgaoka se ang Karondoran, makua: „Nio' kua'a tu'u sia, porakĕn!" Makapĕndamoka si Tumilĕng

im bona' kangi'itangkĕ', ja sia mĕkitawang si po'ow(ĕ)na makangaran Sumanti, ĕng kuana: „Tawangĕn aku, e po'ow-(ĕ)ku, posokĕn si tjuntung anio'." Ituoka ng kuano i Sumanti: „Ja sumoro'." Po'owĕnao itu, ja itu itjaposok-onge a mongena. Ilĕkĕna ka'i in tawitjĕ' lumĕse'-mai se an dangka', ja itu pakasaanape' ka'i i mosok, ja itjara'ter(ĕ)kĕ' a si pinosok katare, iaka-akar se pinosok iitu nimaindo rua kuntung toja'ang.

Awoja milĕko in da'itja toro mĕros-ai se tow an dangka', ja pailĕkĕnerao-mio' si Tumilĕng wo patura'anerao-mio' sia, tanuoka uran ĕm binowong wulu'd, ĕm pa'kaju wo m binaluian. Pa'pa'an sia in da'io ure wo tĕnan, ja sia sumaluo in dojongan i Malalajan. Siituo wo n ambitu kĕli m bulu'd. Milĕk, kine, in tawitjĕ' roro'on im binowong sia, ja sia sumurip an darĕm im batu. Siituoka mĕna'o se matura', ĕng kuanerao: „O nimateo tu'u si Tumilĕng, en sia da'io wia." Tani'tu marengo se tow.

Ilĕkĕno i Tumilĕng in da'io wana m binowong matumpa, ja sia maja'o-mai nimĕla'u-la'us am pĕwaleanera an Tombasian an Dangka'. Itjatĕka'-mai am bale sia, ja ilulumbonao m bene' an tu'ura im poporong. Wo iaka-akar in iitu i mĕnuru-nurumai in tjĕli. Kumĕlio m bene', ta'an da'itja toro kanĕn. Ĕng kuanao: „Tambisanta in tjuman ĕn iana, en da'itja toro kanan sa ra'itja nirages." Siituoka ng kuano i Mokointĕmpai: „Ja iakupe' ka'itje' ĕ mange-mai si wara'." Ja mindoo-mai im bĕngkow wo lutaw wo n sompoi sia, wo sia maja'. Sapaka n an tutuw iitu, ja wĕrupe' nimate si makawara', si makangaran i Mamarimbing. Itjatĕka'-mange an tĕmpok im bale sia, ja tumo'tolo sia ĕ mĕluta-lutaw wo mĕngame-ngame', makua: „Ama', e Ama'! ra'io pinailek i ana'mu ko, e Ama' e Ama'!"

Siituoka, kine, kalingaano-mange e mĕtuari sia ĕ mĕngame-ngame'. Ĕng kuaerao: „Sungkulĕn kua'a-mange, wo wueiĕnange sa sia si sei." Pĕwueiĕno sia, ja sia ra'itja kumua in sa sia si sei, e mĕngame-ngame'kĕ'. Itjatĕka'o-mange am bale e pinatean sia, ja tare sia mĕnĕs ĕ mĕngame-ngame'. Siituoka pakawue-wueiĕno e mĕtuari sa sia si sei. Sumowato sia, ĕng

kuana: „Sapaka aku, ja anak i tona'as Mamarimbing. Aku ja luluna e itjita i mĕtuari, ta'an toja'ange' kamu, wo aku iwali-mio' i amang(ĕ)ta an darĕm in tana'. En tia' ra'itja emanĕniow, ja milĕk(ĕ)kĕ'-mai in sompoi wo m bĕngkow aitĕlá'u-mai i amang(ĕ)ta an iaku. Itjĕsot-ai ĕn sompoi wo m bĕngkow i amang(ĕ)ta, sa ra'itja pute wo m bĕngkow wo n sompoitju." Itjĕsot tu'u-mai ja pute, ra'itja nimĕnsea'an. Siituoka ja ulitĕno e anak i Mamarimbing, ĕng kuanerao: „O uli-ulit tu'u re'e sia po'ow(ĕ)ta!" Wetengĕno ĕn tĕla'uĕn. Weano roko' sia, ja ra'itja ki'im(ĕ)na. Wueiĕno sa sapa n itjasale'na, kumuao sia: „O weangkĕ' tare-mio' a se ko'ko' anio' aku, se lambot ipus; wean-io' laka' wo siwei, wo se luma'indong kolĕk ipus. Ta'an itjua-mai sa sera patambisan. Isusui-ai n an doro' im pangumaan."

Itjuaerao: „Sawo tumo'tolo im pangumaan, ja katare-tare mangĕnow. Awoja n an tutuw iitu, ja si tona'as ĕm pareindengan. Wo kumua se toja'ang iru'ndu' (siow, kaapa: pitu, kaapa: lima), wo sera kuanan i tona'as im bara', ĕng kuana: „Eng kamu ĕ maja'o-mange ja ma'an-ai in bara' lowas makaĕpat, wo ke'ke' makasa. Wo sa sia nitumĕka' a si tjaju la'indong nimakapuru-puruk, ja isia n indon, ta'an sa sia nitumĕka'kĕ' ang kaju walina, kaapa nimasĕpitjĕ', kaapa si nirumo'kĕt(ĕ)kĕ' in sapa, ja ra'itja sia." An tutuw iitu se tona'as sumĕkĕr im bale, makua im bara' pinalinja e paru'ndu'an a si tjaawi'i wo kailĕkan e tow ĕ niange-mai e paru'ndu'an.

Kumarua i maja' se paru'ndu'an, ja sera mange-mai ke'ke' makaĕpat, wo lowas makasa.

Kumatĕlu i mange-mai ja ke'ke' makasa ito'or am pamoitan.

Ja kumawu'o. Waja se tow ra'io mawaja-waja' ambisa. Rumu'ndu'o ka'i se tona'as, en tumĕkano im baja se tow, mange-mai lowas makaĕpat, wo ke'ke' makasa. Kumi'it iitu tumo'toko se tona'as mio' an dano. En se paru'ndu'an a si tjĕto'or im pamoitan, ja nimangusui ru'i i wuring wo itu ipumpunera an tambĕlang wo mio' iweren a lalan in dano.

Wo itu li'tjirĕnera in tawa'ang wo lolowĕng wo ng kĕlet wo pasĕkan in tjaju. E mio' mareng-ai se tona'as ĕ nilumĕle', ja tumulio-mange tumo'tok a si tjaju aipasĕk. Itjatĕka'-mai am bale sera, ja ra'ipe' lumo'ok kaapa lumalitj am bale e mapa-pĕra-pĕrape' am bu'uk. Mando-mai, ja tumo'toko m baja se tow. Mando ka'i-mai mĕkan. Se wawean pĕngĕlĕpan mange ma-pĕli'i am pĕngĕlĕpan. Se tona'as ja mange mapĕli'i am pamoitan.

Kumi'it iitu, ja kumawit i ninono, mange-mai lowas ma-kaĕpat wo ke'ke' makasa. Mando ka'i-mai, mange-mai ke'ke' makaĕpat, wo lowas makasa. Mando-mai mangeo-mai in tjĕte makasa. Mando-mai ja ra'io maja' se tow, en se tona'as ja me'e ĕlĕpĕn, kaapa manĕwas i mamoondo. Mando ka'i-mai ja mange-mai si tjawok. Iterewa'o e tona'as i mando-mai: „Ja mĕkitumbalan, kaapa mangere si ula' wuring!" Mando-mai lumupa; ra'io maja' se tow e me'e ĕlĕpĕn (manĕwas); ĕm baja se nimindo si ula' wo se tona'as mapĕli'i ang ko'ko' wuring. Tumo'tolo i mando-mai se tow ĕ mawaja', ta'an da'ipe' toro wĕngin.

Kumi'it iitu ja rumu'ndu'o ka'i se tona'as, wo ĕsa n tona'as masoring, mange sumoring-ai wara' wĕngi. Katare manguni makasiow. Mangeo mareng-ai sera ja luma'us-ai a lesar, en sera n sungkulĕn i tona'as ambitu. Wo sera wurasan i tona'as in tĕwi' ambitu. Wo sumĕmbung wo munĕr im bale, matu'a wo n toja'ang. Tumo'tolo-mai witu n sama'o parĕga-rĕgaan ĕn an unĕr im bale wo makasalu i lalan.

Maja'' tĕlu ngando ja itowa; se tona'as tumowa se toja'ang tĕlu, wo mange tumowa a si tumotowa. Ĕn itowaera, ja tu-mowa in tumunu im pulintja'. Mando-mai ja ra'io wana ĕ maja'. Iterewa' i tona'as im bĕngi-wĕngipe' in tana'i: „Ja ra'io wana ĕ maja', en aitulung e matu'a!" Tumo'tolo se tona'as ĕ maali-mange atĕp an uma, to'orĕn lawi, wo kure' wo n dara'asan.

Maja'o ka'i lima ngando itowa i mange ang kaju. Mando-mai, ja mapĕli'i m baja se tow, mange mapĕli'i an uma, ipakua i maja' ang kaju."

101. Kukua an doro' i Pamagian, sinisil i Elisa Tengor, Sulu'un.

Kaindo-indono-mai si Pamagian anio', sapaka sia ja susur im bĕngi mange minson, am pa'pa'an ĕn a se ĕndo-ĕndo iitu ja se tow nimawinson. Susur i minson ja si Pamagian ĕm pĕnganonomoiĕn mĕminso-minson.

A si wĕngioka makasa in tjakaapuaneraoka i minson, ja si Pamagian aitjasomoi ka'i tanu i mĕndondo. Ja si Pamagian mĕmare-mareng im baja wiwinsonĕn. Ta'an si makakĕli-tjĕli paware-warengĕna, ja si matana'i:

„Itongkoro-mai e Wa'ilan, e, e!"

Tumawio mando, ja marengo-mange am bale i inanga wo si amanga sia. Itjatĕka'-mange sia, ja nime'tango in daran sera. Siituoka ja sia rumangat, ĕng kuana: „O Ina' wo Ama'! tontonan-ai raran aku!" Sowatĕn i inang wo si amanga: „Mange tumĕkĕl a se kaka'mu!" Siituoka ja sia mange a se kaka'na wo rumangat: „O Kaka', tontonan-ai raran aku!" Sowatĕno i tjaka'na: „Mangeo tumĕkĕl a se Ito'!" Siituoka sia mange, wo rumangato ka'i: „O Ito', tontonan-ai raran aku!" Ĕng kuano i ito'na: „Mangeo tumĕkĕl a se ra'amu!" Sia mange ka'i wo rumangat: „O Ra'a, tontonan-ai raran aku!" Kuano i ra'ana: „Mange tumĕkĕl a se apo'mu!" Siituoka ja mangem ka'i weta' sia wo rumangato, ĕng kuanao: „O Papo', tontonan-ai raran aku!" Kuano i apo'na: „Tumĕkĕlo-mange ang karapi e asu!" Sumowato si Pamagian: „Paki'tji'intjĕ' e wurotok!" Ja ng kuano ka'i i apo'na: „Tumĕkĕl-ange ang karapi e wawi!" Sumowato ka'i sia: „Paso'sokĕngkĕ' e wawi!" Siituoka kuano ka'i i apo'na: „Tumĕkĕl-ange ang karapi e membe'!" Sowatĕno ka'i weta' i Pamagian: „Pasungengkĕ' e membe'!"

Am pa'pa'am beta' in da'io tontonan daran si Pamagian anio', ja sia marengo ka'i-mange a lesar wo sia mĕminso-minson ka'i ambitu. Mĕminso-minsonoka sia, ja rumĕsek-ai ĕn sinangkong an dior(ĕ)na, wo sia lumukut ambitu. Ra'io; nimantango ĕm bena. Siituoka ja sia we'mbetĕno i Tjasuruan.

Pailĕkĕno e inanga wo se po'ow(ĕ)na wo se ito'na wo se ra'ana, in sia im pawe'mbetĕno-mange, ja maame'o sera. Sapaka si Pamagian ĕm bine'mbet, ja ra'itja aipakala'us-ange i Tjasuruan an dangka', ta'an katare-tare ja ro'nape' wo'o ambon-ange e tow. Ja si inanga wo si amanga wo se po'ow(ĕ)na makakanat waja-mange, ang karapi i maame' wo mĕranga-rangat-ange: „Mareng, mareng-ai, e Pamagian!" Tani'tu waja isera ja makakanat si Pamagian im pawe'mbetĕn i Tjasuruan ipaange a langit. Kuanerao ka'i in dumangat: „Mareng, mareng-ai e ene! mareng-ai e ene! wo kita mapĕli'i an siow ĕng kantong; mareng-ai wo sumĕra' in ate i wawi tjantong wo n ate i tjo'ko' laka'." Pasowatĕngkĕ'-mio' i Pamagian in tana'i: „O ra'itja! iange, iange katu'u aku, e Wa'ilang Kasuruan! Am pa'pa'an aku ja aitjaritja i inangku wo si amangku wo se po'ow(ĕ)ku wo se ra'aku wo se apo'ku. E Wa'ilan, we'mbetĕn, we'mbetĕn katu'u aku, e Wa'ilan!" Siituoka si Pamagian rumura'-mio' wo ng kuana: „Si rura'oka anio' ĕn iwe'eku itjamu wo si tana' tinĕna-mange in iitu ja iema'miow-ange sumama-sama' ĕn iitu, en siituoka ĕm patu'usaniow iaku!" Iangem tu'u am bawo i langit sia.

Itjatĕka'-mange si Pamagian, ja iru'ndu'o i Tjasuruan lumĕle', wo mareng-ai sia ĕ nilumĕle', ja aitengamo i Tjasuruan wulinga' pasomaan in tjakulo', wo isomao-mange an isia, ja ra'ipe' tanu in tjakulo' im bulinga'. Anaitu iru'ndu'pe'-mange. Marengo ka'i-mai sia, ja tani'tukĕ', wo sia iru'ndu'pe' ka'i-mange, akar i makasiow, wo ĕn ang kumasiow, ja tanuo tu'u im bulinga' ĕng kakulo'. Siituoka ja ita'tako i Tjasuruan laitjitj ia'li' wo tĕkĕlan i Pamagian. Ja pinapakili'ana sia, wo sia tó'tokĕna ambitu nirintĕ-rintĕk, iaka-akar in tanuoka tini'titj. Siituoka, ja iparuto i Tjasuruan a langit sia. Ja ĕm bĕrĕn nimaindo ĕndo, ĕn amo nimaindo sĕrap. Ja se akar itu nimaindo waja sumĕndot. Akar iitu ĕng kukua a si Pamagian.

102. Kukua an doro' i tjuntung Lolombulan, sinisil i W. Kéintjém.

Sapaka é ngaran i tjuntung iitu in tjatare-tare ja ra'itja Lolombulan, ta'an Kapasanan; ja kasomoianoka-mai itu aitjaera, aka-akar in tarepe' pĕnu'u-nu'ulĕnoka Lolombulan. Ĕn itu ja nimamuali tana'i:

Kaindo-indono-mai, sapaka ĕ Lolombulan itu, ja ĕsa ngaran in tow: ngaran in tuama. Awoja sapaka si Lolombulan anio' ja ĕsa kasuruan an tana' im Balanda, anak i ĕsa kasuruam bangko' a mange mbitu, si makangaran Muntu-untu. Si Muntu-untu anio' ja mĕngĕnto-ngĕnto' a si ĕsa wale wangko' siow ĕm buni; ja ĕsa wo n ĕsa a se wuni iitu, ja ambitu ĕm pangartian. Sapaka an ĕsa wo n ĕsa, itu ja pailĕkana im paapo'an; en sia ja maapo' an siow ngagigio. Si Muntu-untu isia ja wajakĕ' in dua n toja'ang, si ĕsa ja si Lolombulan wo si ĕsa makangaran in Tjĕrito.

Awoja sapaka si Tjĕrito ja tinurukan i amanga ĕsa tawoiĕn, tanu masembong an tawoiĕna, masusui in tjailékan a se tow ambitu. Janta'an si Lolombulan ra'itja wana tawoiĕn sapa-sapa. Siituoka sia sumigil sapa n do'na tawoiĕna, pa'pa'an sia mĕnere-nere si po'ow(ĕ)na in aweano tawoiĕn. Kuanao an dekena: „Kumi'it si po'ow(é)ku in aweano tawoiĕn, ja ka'itje' aku mema'pe' ĕsa londei wo aku ro'na sumengkot mangere tana' walina." Tani'tu nimamuali. Pakaema'ana-mako n iitu, ja sia mumungo walunĕn, wo sia ka'i mangere ĕsa tow mole karapina; wo sia makaere si makangaran in Sinonsaian, sia tinurukana tawoiĕn a londei, tanu ĕsa mawowuling, siituoka sera moleo.

Ja mĕmole-moleoka sera, ja itjasumpako-mai in dojongan in Dano i Apo'. Ambituoka sera, ja ng kuano i Lolombulan a si tjarapina: „Sapaka kita ja sumaluo wo'o si rojongan anio', janta'an ra'itja toro, em pa'pa'an ĕn iasa ja pawolean i londei i Apo', anaitu kita molepe'-mako." Mĕngako-ngakooka sera; an dioro-mange in dojongan im Pananapean, kuano i

Lolombulan a si tjarapina: „Sapaka ĕ londei itĕla'utao ambia, eng kita sumosoro a si tjuntung anu mange, en ambia ja tawitjĕ' ĕm baja'anta-mai sa kita masale' mangere sĕra' a mai lawanan." (In tarepe' itu ja patu'ulĕn: Tongkeina im Batu Kapal). Siituoka sera maja'-mako; itjasumpakoka-mako in dojongan im Poijar, kuano i Lolombulan: „Sapaka kita ja sumaluo si rojongan anio'." Tani'tu sera maja', mĕnalu-nalu si rojongan iitu. Itjasumpakoka si rojongan tĕkek sera, ja sume'pango, kumi'it siitu maawo si tjuntung Kapasanan. Itjasumpako ka'i-mange a si ĕsa kuntung sera, ja itĕla'unao ambitu si Sinonsaian, wo sia mĕla'u-la'us a si tjuntung paawo-awona-mange. Itjatĕka'-mange am puruk i tjuntung iitu sia, pailĕkĕnao in sapaka n tana' ambitu ja lo'or pĕwalean; siituoka ja sia mĕnto'o mĕwale ambitu.

Ambituoka sia ja mamangke-mangker maakar a si tjuntung Wulur Maatus. Kaindo-indono-mai mamuali a si makasa sia mange i mawangkar a si tjuntung iitu, ja sia nimĕta'up wo si ĕsa wewene makangaran i Lintjewulan anak i Lumimu'ut. Kĕpailĕkĕnape' si wewene itu, ja sia masale'o tumane a isia. Siituoka mangenao pĕwueiĕn a se matu'ana, sawo itjasale'era si anakera ĕn taneana. Awoja pangilĕkana itu sinungkulera ang karapi in sama', aka-akar sera in dua nimamuali tow ambalesa; wo sia iwali-mai i Lolombulan am pĕwaleana a si tjuntung Kapasanan itu.

Kumi'it ka'i-mai siitu, si Lolombulan mamangker akar in Tjotawunan; ja ambitu ka'i sia nimailĕk ĕsa wewene gio lo'or makangaran Lĕngkaram Paser, wo ka'i sia tumane a si wewene isia, akar in aiwalio-mai a si tjuntung pĕngĕna-ngĕna'ana, ang karapi i Lintjewulan. Aneitu si Lolombulan, ja rua pĕnana'an. Tani'tu sera nimĕngĕnto-ngĕnto' nimĕwale a si tjuntung itu.

Awoja makaure an somoi-mai iitu ra'io pinatu'ul in Tjapasanan si tjuntung iitu, ta'an patu'ulĕnoka: Kuntung i Lolombulan, tumbal-ai in tarepe' iasa. Aneitu, tani'tu nimamuali wo si tjuntung iitu ningaranan Lolombulan.

103. Sisil an doro' i Tengker wo si Tjawulusan, sinisil i Servius Rawung.

1. Kaindo-indono-mai si Tengker wo si Tjawulusan sapaka sera in dua ja mĕkalo. Awoja si Tengker sia ja tow sija', ta'an si Tjawulusan tow lĕngei. Ja kasusur in ĕndo si Tjawulusan mange mĕnere-nere im bĕndu i Tengker tani'tuo in tjakĕli, iaka-akar sia nimawĕndu, wo matape ĕm pĕreke-rekenĕna, pa'pa'an sia tuma'nei in owa'na talos lĕngei.

An tutuw i tjawĕnduana iitu ja sia mĕnigi-nigil, in sapa ĕn do'na tawoiĕna wo sia ro'na masija' tanu si tjalona. Makasigilo tawoiĕn sia ja mamĕsi.

Maio a si makasa am pa'pa'an sia ra'itja wana pĕsi ipamĕsina, sia tumo'oro-mai wo mange miram pĕsi a si Tengker, ĕng kuana: „Sawo itjasale'mu, wean-ai aku pĕsi iramĕn, en aku ja mangepe' wo'o mamĕsi." Sumowato si Tengker, ĕng kuana: „Sapaka ko ja weangkuoka si pĕsi ipaupu-upus(ĕ)kukĕ', ta'an sawo itu italamu, ko mareng-ai maindooka ataku." Tani'tu iwe'eo i Tengker ĕm pĕsina.

Wo an somoi-mai itu tumi'iro-mange si Tjawulusan maawo-awo-mange i laur. Itjatĕka'-mange a lawanan si Tjawulusan, sia moleo-mange tojo' a laur wo tumo'tol mamĕsi. Awoja katare-tare in do'kĕtĕn ĕm pĕsi, makala'us nirumĕmbus ĕm ba'kĕs iaka-akar ĕm pĕsi aitjatalao. Sapaka si nirumo'kĕt im pĕsi ja ra'itja pongkor ta'an sia ja ĕsa Kolano an darĕm in tana' wo mai.

Siituoka tu'usanao ĕsa tu'us ĕn an doro' in tjinarĕmbusan im pĕsi, wo sia marengo-mange a si Tengker. Itjatĕka'-mange a si Tengker sia, ĕng kuana: „E kalo! sapaka ĕm pĕsi ja aitjatia'o, ta'an sawo itjasale'mu, wean-ai kĕntas wo mangekuoka ĕpe'an i mangere mainde'-mako wo itu ro'nape' kaereangku." Sumowato si Tengker: „Sama', ta'an sawo itu ra'io kaereanu, ja mareng-ai ko maindooka ataku kamu in ambalesa, tanu si aita'ar(ĕ)ku an iitjo."

Tani'tu si Tjawulusan marengo ka'i-mange a lawanan wo

mange mangere im pĕsi, an doro' in tjinarĕmbusan kaapa kinatalaan in iitu. Itjatĕka'-mange ambitu, sia tuminĕpo. Awoja kaindo-indono-mai, pareke-rekenĕn sangapulu'o wo lima ngarĕpa ĕng kararĕm, sia mailĕko ĕsa raran nia'mbangan. Siituoka sia rumojoro kumi'ito-mio' si raran iitu. Makarojor-io', sia kumi'ito-mange si tĕmbĕran tino'tolan-io' in daran itu. Kataretarena in sumumpak-ange ja wale i maĕsa-ĕsa; ambitu sia pĕwueiĕno i Maĕsa-ĕsa, ĕng kuana: „E kalo! ambisa ko wo mai, wo sapa ĕ ngaranu, wo ambisa ĕm paangeanu?" Sumowato si Tjawulusan: „Sapaka aku, ja tow am bawo in tana' wo mai, ĕ ngarangku ja Kawulusan, ta'an sapaka aku, ja lumĕlĕme', anaitu wo aku nimai." Numuwu'oka si Maĕsa-ĕsa, ĕng kuana: „Aku ra'itja sumakit, anae mange saanu muei a se mĕnduaan." Siituoka si Tjawulusan mangem a se mĕndengkoman, wo sia pĕwueiĕnera sawo sia tow ambisa wo mai, wo sapa ĕm pĕtutu'una. Sumowato si Tjawulusan: „Aku ja tow am bawo in tana', ta'an aku ja lumĕlĕme'." Numuwu'o se mĕnduaan: „Kami ra'itja sumakit, mange muei a se mĕntĕluan." Awoja se mĕntĕluan ra'itja sumakit, anae si Tjawulusan iru'ndu'era mange a se mĕĕpatan, janta'an sia sinowaterakĕ' tanu in sosowat e mĕntĕluan, anaitu sia ka'i mange a se mĕlimaan wo kumi'it iitu a se mĕĕnĕman wo se mĕmpituan wo se mĕuwaluan, ja sia pinĕnowa-nowaterakĕ' in tani'tu. Mangeoka mĕwuei a se mĕnsiowan si Tjawulusan, ja sinowatera: „Sapaka in tarepe' iasa si Tjolano ambia ja sumakit, ta'an sa ko ulit lumĕlĕme', ja sa itjasale'mu mange lĕme'en si Tjolano." Mangem am bale i Tjolano si Tjawulusan, sia mĕwuei a si ĕsa suraro, ĕng kuana: „Ambiaka si Tjolano?" Sumowato si suraro: „Ambia, sapaka sia, ja sumakit, anaitu sia makatĕkĕl am buni." Numuwu'o si Tjawulusan: „Sapaka aku, ja lumĕlĕme', anaitu sa itjasale'mu, iwali-mange a si Tjolano aku." Siituoka iwalio-mange i suraro a si Tjolano si Tjawulusan, wo ambituoka sia wueian, ĕng kuano i Tjolano: „Tow ambisa ko, wo sapa ĕ nimange-mai wo ko nimai?" Sumowato si Tjawulusan, ĕng kuana: „Aku ja tow am bawo

in tana' wo mai, sapaka aku, ja mai malĕme' se tow sumakit ambia, wo aku masale' ka'i lumĕme' si Tjolano, anaitu pĕwueiĕngku sa sapa ĕn sakit i Tjolano?" Siituoka ĕng kuano i Tjolano: „Ĕn sumakit an owa'ku, ja kĕro'ang, ra'io toro lo'motan, anaitu aku wĕnduo muli-ulit." Siituoka lĕme'eno i Tjawulusan si Tjolano, wo indona si pĕsi aitjasa'ngal ang kĕro'ang(ĕ)na. Ja siitu si pĕsi paere-eren'i Tjawulusan.

An somoi-ai itu si Tjawulusan maja'o sumero in do'ong, ja an tutuw(ĕ)naoka i masero-sero, sia mailĕko sangatu'ur in sa'ut, punti wulan, wo sia mangilĕk ĕsa se'ena a se tĕkek wo itu paali-alina i mĕere-ere lalan mareng-ai am bawo in tana'. Mĕmaja-maja'oka sia, ja sia itjata'upo si Ĕndo wo ng kuanao a si Ĕndo: „Sawo ro'na, wion-ange am bawo in tana' aku." Numuwu' si Ĕndo, ĕng kuana: „Ro'naka ko makatang in tjapaso'ku, wo ra'itja marĕngis ĕn owa'mu? Ta'an sa ko mĕtutu' ipĕwalitju, ja karĕngana ko mindo-mange siow mĕliantĕw ĕn sa'ut pinuntian, iri'ndir am paawunta in dua, en tia' ko marĕngis, wo ang kasiowan ngando ja ko tulintjuo-mai." Awoja ang kasiowan ngando ĕm baja itu nimatu'tulo wo an somoi-mai itu, si Tjawulusan tulino-mai i Ĕndo; sia winio-mai i Ĕndo, akar i mantango-mai am bawo in tana'. Makaantangai am bawo in tana' si Ĕndo, ĕng kuanao a si Tjawulusan: „E Kawulusan, ambisa si ro'ong pĕngĕnto-ngĕnto'anu?" Sumowato si Tjawulusan: „Sapaka ĕn do'ong paĕnto-ĕnto'angku itu ja am puruk i tjuntung Wulur i Maatus." Numuwu' si Ĕndo: „Tuma'ne-ta'nei, e Kawulusan! sa an doro'o i tjuntung iitu-sa, ja kumua-mai wo ko ilĕpok(ĕ)kuoka ambitu." Tani'tu sera mĕmaja-maja'. Ja pareke-rekenĕno am puruk i tjuntung itu sera, si Tjawulusan ilĕpoko i Ĕndo, wo sia winean ka'i i Ĕndo in tjala' aipumpun ang kalula. Itjatĕka'-mai am bawo in tana' si Tjawulusan, ja pailĕkĕnao, sapaka si sa'ut pinaali-alina-mai itu ja aweano se'ena. Siituoka mitjonao iusĕw si sa'ut itu an do'kos in dano am pĕngalĕle'an i tjalona Tengker, wo ng kuana: „Tĕlu ngando ko maitju pailĕkĕn, ja kĕlio lalaina."

Awoja an somoi-mai itu si Tjawulusan mangeo mĕta'up wo si Tengker, ang kara-karapi i maali-alio-mange im pĕsi, wo ng kuana: „O kaloku! sapaka ĕm pĕsimu si mange niereku itu ja kinausuiangku, anaitu ambia'io." Numuwu'o si Tengker, ĕng kuana: „Sama', kamang an iitjo, e kaloku, en si pĕsi aitalamu itu kinausuianukĕ', wo kamang an iitjo pa'pa'an ko ja ra'itja maindo ataku, tanu in ta'ar(ĕ)ta, ta'an kita ja maindokĕ' ka'i tanu tow mĕkalo." Tani'tu si Tjawulusan ra'itja nimaindo ata i Tengker.

Tĕlu ngando an somoi-mai iitu, rumojoro toja'ang se Tengker in ambalesa, pa'pa'an si pĕnana'ana, makangaran Wujalaka, ja wĕrupe' nimakaere toja'ang. Ja itji'it in tjanaramĕn sa wo rumojor toja'ang, karĕngana si toja'ang isero-mange am palĕmboian. Awoja pareke-rekenĕno i Tjawulusan in do'nao malĕle' se Wujalaka i mĕinang, sia numuwu' ĕng kuana: „Ra'itja re'e winela si Tjawulusan, sa ra'itja tumumpa-mai ĕn uran im batu akaro itu ĕng karĕpĕt." Ja ra'itja tu'u nimaure-ure, tumarepe'-mai tumumpao-mai si uran im batu akaro itu ĕng karĕpĕt, iaka-akar se Tengker in ambalesa karapi i toja'ang nimarunuto. Awoja, upusoka i Tengker i nimatĕnĕmo in uran si toja'ang, ja ita'tak(ĕ)nao-mange ĕsa lalaina in sa'ut an sa'ut i Tjawulusan wo isimbĕl(ĕ)na a se mĕinang, wo sera marengo-mako am bale. Lumangkoio-mako im bale i Tjawulusan se Tengker in ambalesa, tĕngonao-mio' sera mĕsimbĕl i lalaina in sa'ut. Siituoka rumojoro-mio' sia, wo kumi'ito-mako isera. Ja am baleoka i Tengker sia numuwu', ĕng kuana: „O si tjaninde'ku tu'u-mai, e kalo, aitjatambi-tambisa kamu wo nituma'tak-ai i lalaina in sa'ut paĕme-ĕmengĕngkukĕ'? Sumere kua'a kamu sawo si seio ĕn tow makasa'ut am baja in am bawo in tana' tanu iaku, ta'an en tani'tu, kamu in ambalesa karĕngana maindoo ataku." Sumowato si Tengker, ĕng kuana a si Tjawulusan: „Kumi'it re'en in itjawĕndumukĕ', ja iwarengkukĕ'-mitjo." Numuwu'o si Tjawulusan: „Sama', ta'an sawo itu ra'io ipakaki'i-tji'it(ĕ)mu, kaapa itu ra'io tumow, ja karĕngana kamu e maindooka ataku." Ja iwarengo tu'u-

mitjo i Tengker ĕ lalaina in sa'ut, wo itu mitjona topokĕn wo itulus(ĕ)na a si tina'takana in iitu. Wo si Tjawulusan marengo-mange am balena. Ja kamang si Tengker nilumangkoio-mako, ĕng kuano i Tjawulusan: „Ra'itja re'em binela aku, sawo ra'itja sumĕndang-ai si sĕndang rĕpĕt!" Ja itji'it im pangilĕkan i Tjawulusan, ra'itja nimaure-ure sumĕndango-mai si sĕndang rĕpĕt, iaka-akar i nilumĕngkangoka ĕn tana'. An somoi-mai itu, mitjoo pailĕkĕn i Tjawulusan si lalaina in sa'ut si pinaali-ali-mitjo i Tengker itu ja nimawĕlĕso, wo itu kembutĕna-mai wo paalina-mako a si Tengker. Itjatĕka'-mako sia, ĕng kuana: „Serenu-mai ĕn anio', e kalo, sawo itu ra'ipe' nimapĕra! Ĕn iitu en da'io aipakaki'i-tji'it(ĕ)mu, ja tumo'tol in tarepe' kamu in ambalesa ja atakuoka. Ta'an eng kamu ĕ lumĕkĕpe' im pĕli'i, ja weangkupe' kĕntas siow ngando, wo sa nimalĕkĕpo ĕn siow ngando, kamu maio ang kamaku." Nimapo'o-po'owo-mio' in se Tengker in ambalesa ja ataoka i Tjawulusan. Makaapu-mako ĕn siow ngando, se Tengker in ambalesa timboiĕno e Kawulusan ataeraoka.

2. Sapaka ĕ ngaran i pĕnana'an i Tjawulusan itu ja Pinantula. Pira-pira ngando an somoi-mai iitu, ĕng kuano i Tjawulusan a si pĕnana'ana wo se atana: „Sapaka kita, ja mamangker(ĕ)pe', anaitu kita sumosor(ĕ)pe'-mitjo am Pĕlas." Tani'tu sera maja'o wo ng kalula pinumpunan in tjala' iwe'eo i Tjawulusan pawion i Tengker. Awoja ang kapĕruaano i lalan maange am Pĕlas sera, palingano i Tjawulusan ĕn an untĕp in tjalula ja aweano ĕ maame', ta'an itu ra'itja iwe'ena an deken. Ja itjatĕka'-mange an Ĕlas, sera mailĕk sapaka si tjuntung iitu ja talos karĕgĕsan, iaka-akar ĕ lalaina in tjaju ruma'mbas ra'itja itjaĕnto', ta'an mĕla'u-la'us ipatelew in dĕgĕs.

Tĕluo ngando sera n ambitu, pa'pa'an in da'itja makatang in utin, sera tumintjaso n ambitu, wo mĕros-onge. Sumumpak-onge si ĕsa rojongan sera, ja sera mĕnto'o ambitu, wo wuka'an i Tjawulusan si tjalula pinumpunan in tjala'. Pailĕkĕnao sapaka n ambitu ja awean ĕsa toja'ang tuama. Awoja si toja'ang iitu ra'ipe' kinawĕrĕnan, tanupe' se kawok

tĕkek. Siituoka sia itjĕsoto-mai i Tjawulusan, wo sia saputĕna in aroro'. Ngárananao si toja'ang iitu ja Kariso, pa'pa'an si toja'ang iitu ja limu'ut(ĕ)kĕ' in tjala' i mĕriso-risor in tjalula wo mamuali. Ngarananao ka'i ĕn ambitu ja Winĕrĕnan, pa'pa'an ambituo ng kinawĕrĕnan i Tjariso. Se Kawulusan in ambalesa wo se toja'angera kara-karapi e ataera nimĕnto'o nimĕwale ambitu. Ja mawangko'o-mai si Tjariso, kamang sia in do'onao matawoi, sia mapaema' kaapa mapaindo sĕngo ipĕnganĕngona. Katare-tare aiindo i Tjawulusan sĕngò wulu'd, kumarua sia nimapaema' si Tjawulusan ĕsa sĕngo uwasei.

Sapaka si Tjariso, ja pinĕwangko' i Tjawulusan karapi e anak(ĕ)na ulit, anaitu sia nimaindokĕ' tanu kaakaran e anak(ĕ)na i mĕtuari. Awoja ĕng kakĕli e anak e Kawulusan in ambalesa karapio i Tjariso ja uwalu ĕn tuama wo ĕsa ĕm bewene. Ĕ ngara-ngaran e tuama itu ja: Maengkong, Pĕra-ta'sitj, Tĕmu-wa'tang, Tĕmu-a'kĕl, Tĕmu-watu, Kaparang, Kariso wo si ĕsa tuama ra'io kailĕkan ĕ ngaran. Ĕ ngaran i wewene itu ja Sumpawene'. Ja ĕn tawoiĕnera i mĕtuari ja tumalun, wo n ipatangka'era se sĕra' in talun ja nga'ngak, iserao ĕ nimaindo tanu asu ipĕngangasuera.

3. Kaindo-indono-mai a si makasa se Maengkong i mĕtuari nimuntĕp in talun, ja sera mĕta'up wo si tona'as e Manarow am puruk i tjuntung i Lokon. Ja ambituoka, sera welesĕn i Tona'as, ĕng kuana: „Sapao ĕng kaakoaniow i maunĕ-unĕr in talun, eng kamu n da'itja wana sapa-sapa paali-alin?" Sumowato se mĕtuari: „Ulit, kami ja ra'itja wana sapa paali-alin, ta'an sawo pangambutĕnu, ja tarepe' itjaturu' a mitjo sapa si ipĕngatangka'ami se sĕsĕra'an." Numuwu' si Tona'as, ĕng kuana: „Sawo tani'tu, ja ituru'-mai an iaku sa sapa si ipĕngatangka'miow se sĕsĕra'an." Siituoka iru'ndu'erao se nga'ngak ipawali-waliera rumagit im baja se asu ipawali-wali i Tona'as e Manarow. Pailĕkĕna-mako se asuna im pinakaragito wo pinakapateo e nga'ngak, ĕng kuanao an isera: „Mĕkiampung tani'tu kawangko' an itjamu i Mĕtuari, pa'pa'an waja se asuku ja pinakapateo e nga'ngak ipawali-walimiow." Wo ng kuanao

ka'i a se Mĕtuari: „Sa itjasale'miow i Mĕtuari, ja mĕkaloo tare kita." Sumowato se Mĕtuari: „Sama'!" Siituoka ĕng kuano i Tona'as: „Ang kasiowan ngando ja kamu im baja monge am baleku, wo kamu weangkuoka sapa-sapa a se wĕnduku maindo tu'ura im pĕkaloanta."

Makaapuo-mako m baja se nuwu' itu, ja sera mĕtalitjuro. Tani'tu ang kasiowan ngando se Maengkong i mĕtuari tumi'iro wo monge mĕta'up wo si Tona'as e Manarow. Awoja itjatĕka'-monge an do'ong sera, ja nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ' a lesar, ra'itja nimĕla'u-la'us am bale i Tona'as. Ja si Maengkong sia nitju-maraitjĕ' si tjarai ipĕngauntĕp(ĕ)na in talun, karai la'indong. Ja si tjarai pinĕkaraina in sera i nimĕta'up wo si Tona'as itu, ja aiwe'enakĕ' kinarai i Pĕra-ta'sitj. Ja kailĕkan-ako i Tona'as sera i Mĕtuari ja a lesaro, sera angenao-mai. Mangeo-mai si Tona'as ja nimindokĕ' si Pĕra-ta'sitj, pa'pa'an isiakĕ' ĕ mĕkarai in tjarai lo'or, wo se akar iitu aieke i Tona'as am baja se tow; ja si Maengkong aitjawe'e-mange am bale i maĕsa-ĕsa. Ambituoka sia ĕng kuanao a si Maĕsa-ĕsa: „Sawo si Ra'a masale', ja pĕkiinangĕngkuo tare ko." Ēnta'an sumowatoka si Maĕsa-ĕsa, ĕng kuana: „Itu ja ra'itja ro'na mamuali, pa'pa'an sapao tu'u ĕm pĕkiinangĕnu iaku, en aku n tow malĕnge-lĕngei." Sowatĕno i Maengkong ĕn iitu, ĕng kuana: „Ra'itja sapa e Ra'a, ta'an asal aku aweangka pĕngala'usan-ai sawo aku masale' mai ambia." Siituoka ki'itano i Maĕsa-ĕsa ĕm pangilĕkan i Maengkong. Ja makanoka sera im bĕngi, si Maengkong muei a si Inang(ĕ)na, ĕng kuana: „E Ina'! sapao ĕn tu'ura in tjasija'an i Tona'as ambia, iaka-akar sia akaro itu ĕng kasija'?" Numuwuo'o si Inang(ĕ)na, ĕng kuana: „Ēng kinato'tolana-mai wo masija', itu ja kala'."

Rua ngando an somoi-mai iitu, ipĕkiumungo i Maengkong ĕm baja se tuarina, wo ng kuana: „Wawa'ando kita ja mange lumĕle', janta'an kinaialian-ange in tjaraina lo'or si ĕsa wo si ĕsa." Tani'tu mawawa'andoo-mio' sera i Mĕtuari mangeo lumĕle', wo makalĕle'-mako, sera sumawĕlo lumo'o-lo'or, wo sera marengo am bale pĕngĕnto-ngĕnto'ana si ĕsa wo si ĕsa.

Ja itjatĕka'-mange am bale i Inanga si Maengkong, ja ng kuano i Maĕsa-ĕsa an dekena: „Sapaka re'e si mĕngĕnto-ngĕnto' am baleku ja wona' re'e ĕsa kolano; eng ka'itu-itu sia mĕkarai im bateng?" Numuwu'o si Maengkong: „O Inangku! iakuo si mĕkalo wo si Tona'asiow i Manarow, ĕnta'an sapaka si Tona'as ja nimĕsea'kĕ' ĕ nimai i makin-ange iaku a lesar, sia nisumerekĕ' si mĕkarai i lo'or, anaeitu sia nimakintjĕ'-mange si Pĕra-ta'sitj." Siituoka mangeo itjua i Maĕsa-ĕsa a si Tona'as, ja in sapaka si tjalo i Tona'as ja aitjawe'ekĕ'-mange am balena. Ja palingan-ako i Tona'as si nuwu' itu, sia manga-ja'ka'o-mai, wo si Maengkong angenao-mai, wo ipakawalina-mange am balena.

Awoja ang katĕluan ngando kamang se Mĕtuari i maumu-umung am bale i Tona'as, ja si Maengkong numuwu', ĕng kuana a si tjalona: „O kaloku! ituru'o-mai in tarepe' ĕm baja se mamuali pĕkaloanta in dua!" Ja siituoka tumo'tolo ĕn si Tona'as tumuwar im baja se wĕnduna iwe'ena maindo tu'ura im pĕkaloanera si Maengkong; ĕnta'an mande in tani'tuo in tjakĕli ĕn aiompĕr, si Maengkong mĕngure-nguresekĕ', ĕng kuanao: „Sa itjĕsot-ai i tjalo si tu'ura im bĕndumu ro'na kami rumeso ambia." Am pa'pa'an in da'itja iwe'e i Tona'as ĕng kala', ja ng kuano i Maengkong a si tuarina: „O Pĕra-ta'sitj, ote, iĕpe' mainde' kita winelaka, ja isonop-ai ĕ laur akar se wale anio' in itjalĕntut!" Siituoka ĕng kuano i Pĕra-ta'sitj: „Sa aku wo winelaka, ja tarepe' sumonop-ai ĕ laur, se wale-wale anio' itjalĕntut!" Awoja ra'itja nimaure-ure an somoi-mai iitu makoo sumonop-ai ĕn ta'sitj iaka-akar waja im bale ja mawole-woleoka. Pailĕkĕn-ako i Tona'as in sera ja mara'itjao, ja itjĕsot(ĕ)nao-mai ĕng kala', wo ituruk(ĕ)na si Maengkong.

Siituoka iwarengo i Pĕra-ta'sitj ĕn sonop wo waja im bale ja aitjawareng am paĕnto-ĕnto'an i ĕsa wo si ĕsa. Makaapu n tĕlu ngando an somoi-mai iitu, ja se Maengkong i mĕtuari marengo an do'ongera, ta'an sera nimaja', nitjumi'itoka i la-wanan. Maio an dojongan Sariow sera, ja si Maengkong

mitong ĕsa watu, pinatitjan gio rua amo. Sumumpak-ai i lua'an in dojongan in Dano-wangko' sera, ĕng kuano i Maengkong a si watu pinitong(ĕ)na: „Sapaka ko, ja itĕla'ukuo ambia, maindo paapo'an e tow ambia!" Pailĕkĕnao-mio' si watu iitu ja nitjumuresekĕ'.

Siituoka sera maja'o wo maawo-awo-meko in Uwuran. Ja iserao ĕ ningumara-ngaran-eko a se pinĕlangko-langkoiera-meko, tumo'tol an Sondakĕn wo se ngara-ngaran akar-eko itu. Itjatĕka'-meko an Uwuran sera, ĕng kuano ka'i i Maengkong a si watu rua amo: „Sapaka ko, ja itĕla'ukuo maindo paapo'an e ambia." Makaapu ka'i-mio' ĕ nuwu'na ja pailĕkĕnao-mio' ĕm batu nitjumuresekĕ'. Siituoka sera sumosoro-mai, kumi'it-ai in dojongan in Dano-wangko'. Awoja itjatĕka'-mai am pĕsupuan in tana' e Sondĕr wo se Kawangko'an, sera makalingao wara' sama' ambitu, anaitu sera mĕnto'o mĕwale ambitu; ja si watu rua amo itu ipasĕkerao ambitu mamuali paapo'anera, si amo ĕsa aisaru-meko, si ĕsa aisaru-monge in tana' e Sondĕr. Ja ĕ ngaran i pĕwaleanera itu Tombara'an. Maja'o pira ngata'un sera ĕn ambitu, ja sera sumosoro-mange a mongena in do'ong e Kinali, wo sera musĕw kan-im-bawi ambitu, en se wawiera ja wau'mbano ambitu. Awoja si niusĕwanera in tjan-im-bawi, ja ningaranan e tow tumbal-ai in tarepe': Pakaimbawian. Awoja waja se pĕnamunera ra'io nitjumi'it isera ja nimaindooka-mako sĕra' in talun. Se wawi nimaindo wio'o, se meong nimaindo meong i lulu, se asu nimaindo laku, se sapi nimaindo tu'a. Sumoro'o sera n ambitu, ja sera mange nitumo'or wale am Bawona.

Awoja, kaindo-indono-mai sumosoro am bale wĕru si Maengkong, sia tumowa im baja se po'ow(ĕ)na kuman mĕwali-wali am balena, ta'an ma'an ĕsa an isera ja ra'itjä nimange. Ja siituoka ĕng kuano i Maengkong an atena: „Itji'it kamu in tani'tu, ja pailĕkĕniowoka."

Awoja sapaka si rano pinangaasuera am puruk i Lengko'an, ĕ ngarana Rano i Mokei, ĕn iitu rano kĕli muli-ulit, malĕmboi a nisumaru-mako. Si rano iitu ningaranan in tani'tu,

pa'pa'an iitu pinokeitjĕ' i Maengkong ang karapi in ĕsa nuwu', wo itu lumĕmboi. Maio a si makasa si rano iitu aitĕ'tĕp i Maengkong rior(ĕ)na wo tumintjas ĕn a si pinĕwalean itu. Awoja mate-mako si rano iitu, sia mulengo-mai si warang wo 'mĕros-itjo; ja n an di'it i momongan wo n tamor winerenanao mĕkele sangapokol in tjaju wo mĕnengko-nengkor in iitu, iaka-akar pĕmasa-masan e po'ow(ĕ)na sia mĕngĕnto-ngĕnto'kĕ' ambitu, pa'pa'an sera ja mĕlinga-lingakĕ' in tengena in tamor wo momongan. Ja itjatĕka'-mitjo an tĕmbir i lour sia, ja pailĕkĕnao, sapaka si tuariera wewene maki'i-tji'it(ĕ)kĕ' an somoina. Siituoka kuanao an isia: „Sapaka ko ja ra'itja toro maki'i-tji'it iaku, ta'an mĕnto'kĕ'-mio' ambia." Ta'an sowatĕnao sia, ĕng kuana: „Ra'itja tani'tu, ta'an iwaja-mai aku ĕ mĕngi'i-ngi'it in somoimu." Siituoka ĕng kuano i Maengkong an isia: „Indono-mange ĕng kala'ku, iwe'ekuo iitjo, asal ko wo mĕnto'-kĕ'-mio' ambia." Tani'tu sia mĕnto'o-mio' ambitu, ja isiao ĕ makasuru-mai se tow i Rĕmbokĕn. Wo si Maengkong sumakeo-mange a si warang wo moleo. An unĕr(ĕ)naoka i mawole, ja pailĕkĕnao-mio', sapaka si warang pasake-sakeana, ja niulĕrano. Siituoka ĕng kuana: „Waja se ulĕr itjamu ja maindo waja witjo'." Anaitu, ĕ lour in Tondano ja pĕngaindoan se witjo'. Itjatĕka'-mitjo am paantangan i ĕndo sia ja musĕw in tawa'ang wo ng kĕri'it im bene', itu ipĕngatowana in dĕgĕs wo n uran in daki.

Kaindo-indono-mai, pailĕkĕn-ako e po'ow i Maengkong in sapaka sia ja nitumintjaso, ja sera tumintjaso ka'i ĕn am Bawona wo mĕros-ako. Ngarananerao ĕn iitu: Tinajonan, kumi'it in aiweren kaapa aitajon i Maengkong wo sia tumintjas ĕn ambitu. Itjatĕka'-mio' a lopa'na sera ja ĕsaan-ange a se pĕnana'an e po'ow i Maengkong nimakaere ĕsa toja'ang wewene. Siituoka sera masĕngo ambitu. Kamang si toja'ang iitu i mio'o luma'un-ai, ja sera rumesoo ambitu wo mako. Ngarananerao si niasĕnganera: Nila'unan, kumi'it in si toja'-angera i nimala'uno ambitu, am pa'pa'an sera in ure-urean nimĕnto' ambitu. Ra'itja tajang ĕm binaja'anera-mako, ja sera

mĕnto' wo mema' lawi. Kamang i nimaarĕngo ĕn tĕtĕmburan, ja sera rumesoo ambitu wo mako. Ngarananerao si niakoanera iitu: Ĕrĕngĕn, kumi'it i lawiera in tia'kĕ' in da'itja nimaarĕng wo sera rumeso n ambitu. Nitumi'ir(ĕ)kĕ'-mako tojo' sera, ja mĕnto'o ka'i wo kumua i mema' wale. Awoja wajape' in dua ĕn ari'i watu niema'era, ja sera rumesoo ambitu wo makoo. Ngarananerao ka'i si niakoanera iitu: Ari'i, kumi'it se rua watu aipasĕkera ambitu. Mĕmaja-maja'o-mako sera, ja mailéko sangatu'ur in tjaju tĕkek, wo itu indonera wo iusĕw. Kamang si tjaju iitu i nima'muto, ja sera rumesoo ambitu wo mako. Ngarananerao si a niusĕwanera si tjaju tĕkek iitu: A'mut, itji'it si tjaju tĕkek aiusĕwera ambitu in tia'kĕ' in da'itja nima'-mut wo sera rumeso n ambitu. Makom an tumĕngoo-mio' i Nimanga, ja sera mĕnto'o wo kuman, ta'an maere-ereoka rano inamoan sera, ja ra'itja wana. Sapaka n ambitu, ja watu waja. Siituoka indonerao-mai ĕng kala' paali-alinera wo itu tondĕkĕnera-mio' in tutune, wo ng kuaerao: „Karĕngan a si watu iitjo tarepe' kumĕsot-ai ĕn dano." Siituoka kumĕsot-ai ĕn dano a si watu itu wo nimakaele-eleitjĕ'-mio' i nimakainamo waja sera, si rano masĕring iitu mĕtio-mio'. Ngarananerao ĕn a si tjinananera iitu: Niamoan, kumi'it in sapa ĕ nimamuali ambitu. Tani'tu sera meneto im bawaja' kaapa i lalanera wo mĕngako-ngako, akar in tuma'up i lawanan wo sera nirumuru ka'i-mako i laur, iaka-akar iserao ĕ mako nitumani' wo nimaindo tow i Mongondow. Ja iserao ĕ ningumaran-eko a se ngara-ngaran makaruru i lawanan tumo'tol am Benang akar i Mongondow. Nimakaapuo.

104. Kukua an doro' e rua Mĕkalo.

A si makasa ja si ésa nimange an umana, an tĕmbir in talun. Itjatĕka'-mange sia, ja munĕro in uma, pailĕkĕnao ĕn an tĕmbir in sĕndi niindoano e wio'o ĕn tande. Awoja wĕndunaoka i niindoano e wio'o ĕn tande, ja marengo tare sia.

Am baleoka sia, kata'neianao in sapaka si tjalona ja makakolowit. Siituoka ja mangem a si tjalona sia, wo ng kuana:

„E kalo! wean-ai iramĕn kolowit aku." Sumowato si tjalona ng kuana: „Ro'na makaere, ta'am bo'o italamu, en sa itu italamu, ja ma'an pira ĕn isawĕl(ĕ)mu ambitu, ja tio'o aku, ta'an ko ja itjaatao an iaku."

Awoja paalinao tu'u ng kolowit, wo sia ra'io nitumuli-mange am bale, ta'an nimĕla'u-la'usoka an uma; kinauma'anao-mange se wio'o ĕ maindo in tande. Siituoka pilotanao si ĕsa. Mangenaoka ilĕkĕn, ja nimaja'kĕ'. Aipangĕnto'naoka i mando-mai wo ki'itan. Mando tu'u-mai, ja ki'itanao. Am pa'pa'an in tajango ĕm binaja'an, ja sia marengo am bale, nimĕla'u-la'us-ange a si tjalona. Sumisilo sia ng kuana: „Mangekuo tu'u pinilotan kawĕngi si wio'o, ta'an nimaja'kĕ', ja airapinao ng kolowit." Sumowato si makakolowit, ĕng kuana: „Mande ĕn iitu aitintjas(ĕ)nao, ja ra'itja mawĕndu aku, em pa'pa'an ĕn ta'ar(ĕ)ta ja karĕngana ko atakuoka. Ta'an ko ja weangkupe' ĕndo mange mangere in iitu. Sa n iitu ra'io kaereanu, ja ra'io mareng-ai am balemu ko, ta'an mĕla'u-la'usoka-mai an iaku."

Siituoka mangenao tu'u ki'itan, pĕngi'i-ngi'itana akar in itjasumpak-ange im pulisan. Pailĕkĕnao ja nimuntĕpo ambitu si wio'o, ĕng kuanao an atena: „Karĕngana sia em pĕtutu'ungku i muntĕp-io' ambana." Muntĕpo tu'u-mio' sia, ra'itja ure sia ĕ nimawaja'-mio', ja itjaleako-mio' an tĕmbĕran. Mĕmaja-maja'oka sia, ja mailĕko i lumet in tow. Siituoka sia maka-ta'nei im bona' re'e tow(ĕ)kĕ' si tinura'na. Mĕmaja-maja'oka sia, ja sumumpako-mange im bale i maĕsa-ĕsa, wo pĕwueiĕn i Maĕsa-ĕsa: „Tow ambisa ko wo?" Kuanao: „Tow a mange n Dĕrĕgĕsan." Ĕng kuano ka'i i Maĕsa-ĕsa: „Masale' ko ĕm pĕkianakĕngku?" Sumowato sia: „Masale'." Awoja aitjaki'it tu'u tani'tu nimaindoo anak i Maĕsa-ĕsa sia.

Ambituoka sia, ja sia malingao-mange si maangko', ĕng kuanao: „Si sei si maangko' anu mange?" Kuano i Inanga: „Si anak i Tjapala pĕkembu-kembutan in tutune." Mueio ka'i sia: „Ro'na mange milĕk aku?" Kuano i Inanga: „Ro'na, ta'an sa pĕwueiĕn ja kumua-mange in tow a mange n Dĕrĕgĕsan." Mangem tu'u sia, pailĕkĕno i Tjapala wo pĕ-

wueiĕna: „Tow ambisa ko wo?" Kuanao: „Tow a mange n Dĕrĕgĕsan." Kuano i Tjapala: „Sapa ĕn aiĕnu ambia?" Sumowato sia: „Mĕkitĕ'tĕk." Mueio ka'i si Tjapala: „Masale' ko ĕn tĕ'tĕkangku?" Kuanao: „Masale', ta'an mangepe' muei-ai a si Inangku aku." Mangem tu'u sia, wo itjuanao a si Inanga en sia m pĕtĕ'tĕkan i Tjapala. Kuano i Inanga: „Sawo ko pĕweanera aroro', ja tio'o indo-indon, en iitu sa a mange n Dĕrĕgĕsan, ja lalaina in tjaju." Siituoka mangem tu'u sia, wo pĕwueian ka'i i Tjapala sa sia masale'ka ĕn tĕ'tĕkan. Sumowato-mange sia i masale'. Janta'an kuanao: „Sapa ĕn iwe'e i Tjapala iaku?" Kuano i Tjapala: „Sawo kakembutanu si nitumune si ana'ku, ja itjamuo in dua ĕ mĕkasaru." Mangena tu'u kembutĕn. Pailĕkĕnao tu'u ja si tjolowit aipilot(ĕ)na, wo itu iema'na. Tani'tu sera in dua mĕkasaruoka.

Nimaja' ta'un wo sera makaere anak. Kamang in do'nao iwaja si toja'ang, ja sera kumuao a se po'owera in sapaka sera ja mapuli'-mange an Dĕrĕgĕsan, mange milĕk-ai se po'ow ambitu. Wo sera kumuao rua tuama maali-mange in tĕwi'. Siituoka ja sera mio'o tumi'ir-ai wo si toja'angera wiono-mai i Inanga. Itjatĕka'-mai am ba'mba'na im pulisan sera, ja mĕmbuso-mai si wewene isia wo se rua tuama maali-ali in tĕwi'. Mailĕkoka si Inanga si Toja'ang, ja sia rumĕngkeko wo kumĕsei ĕn am pawio-wion i Inanga, akar in aitjawĕkar. Awoja sera nimaindoo wio'o. Wĕndunaoka in si ana'na wo si pĕnana'ana nimaindokĕ' wio'o, ja iangko'nao-mange in tana'i: „Milĕ-ilĕk-ange sa mawaja', sa malinga se maangko', ja maja'-mange an isera, tio'o maja-waja' an da'itja paangko'an, en ambitu m ba'kĕs."

Jawoja ĕn tĕwi' pinaali-ali e rua tuama nimaindoo paser. Indonao-mai ĕm paser iitu, wo sia mangem an do'ong, nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ' mange a si tjalona, ang karapi i maalio-mange in tjolowit wo m paser itondong, en ureo. Janta'an si makakolowit ra'io ki'im mindo in tjolowit, ta'an masale'o tare muntĕp atana, en sia nimasija'o. Awoja aitjaki'it tu'u tani'tu, in si makakolowit(ĕ)kĕ' ĕ nimaindo ata, akar(ĕ)na im bo'mate.

105. Kukua an doro' i Maengkong.

Awoja si Maengkong wawean tĕlu po'ow(ĕ)na. Sapaka sera ja nimaema' pĕli'i nimĕngki'i-tji'itan. Ja si Maengkong pinĕnowa-nowaera nimalili im pĕli'iera. Lawi'oka i Maengkong in sia im pinĕnowa-nowaera am pĕli'iera, kua'a ka'itje' sia ĕ mapĕli'io wo towana se po'ow(ĕ)na lumili im pĕli'ina. Janta'an da'itja wana se po'ow(ĕ)na ĕ nimasale' nilumili. Siituoka kuano i Maengkong: „En aku n aitjaritjakĕ' re'en e po'ow(ĕ)ku, ja tumintjaso ka'itje' re'en aku sumengkoto." Siituoka indonaomai si warang pinapĕli'iana, wo sakeana in sumengkot. Sapaka si Maengkong ja makawale a Lengko'an. Moleo sia ja nimitjo; a mitjooka ng Ka'kas sia, ja mawuruko si warang pasakeana wo niulĕrano. Jawoja ruma'mbaso se ulĕr, ja nimawitjo', ĕn ate pĕra nimawatu.

Mĕsungkulo sia wo si Watu-Wilĕs wo sia mĕnto' am balena. Am pa'pa'an si warang i makawuruko, ja ng kuano i Watu-Wilĕs a si Maengkong: „Ko karĕngan tumintjaso wia!" Kuano i Maengkong: „En aku m papatintjasĕnukĕ' re'e wia, ja karĕngan tumumpa si uran dĕpĕt." Ra'itja tu'u ure tumumpaomai si uran dĕpĕt, akar in sinonop ĕm bale i Watu-Wilĕs. Siituoka mĕkia-kiampungoka a si Maengkong si Watu-Wilĕs, ĕng kuana: „Ampung, e Po'ow(ĕ)ku, mĕnto'o kua'a-mio' ambia." Siituoka ja mĕna'o n uran wo si Maengkong mĕnto'o ambitu. Siitukĕ'.

106. Sisil an doro' i ngaran ipakua im Binolean i Maengkong.

Sapaka si Maengkong in tumo'tolo mole, ja sia nimindo kaapa nitumu'us ĕsa patu'usan a langit. Si tu'us pĕngasereana itu si tjulo-kulo' tanuoka kambung nirumĕnet-eko ang kato'ora, pĕngailĕkĕn in tjumĕrĕm. Ĕn iitu pĕngatu'usana kaapa pĕngasereana tana'i: sawo itu katu'usanao-mange, kaapa pailĕkĕna ka'i-mange, ja sia moleo, wo sa ĕn iitu nimuntĕpo, ja sia mĕnto'o ka'i ĕ mawole. Siitu ĕng kakuku'an wo si tanu kambung anio' patu'ulĕn: Winolean i Maengkong.

107. Sisil a si wa'ilan Talimpongo, sinisil i Wilhelmus Piri', Sulu'un.

Kaindo-indono-mai sapaka si Talimpongo ja nimanguma wo makaere wene' kĕli. Am pa'pa'an tani'tuo in tjakĕli im bene' kinaereana, ja sia mĕkisembong se tow sangaro'ong tumango im bene'na. Siow ngando se tow ĕ nitumango im bene', ja ra'ipe' pinakatango, iaka-akar se pinĕkisembong ra'io ki'im. Siituoka si Talimpongo tumowa se sĕrĕm tĕ'tĕkan, weana si wawi tjantong, wo tangonera ĕm bene'na. Awoja tangono e sĕrĕm ĕm bene' aitĕ'tĕk isera. Ja siow(ĕ)pe' ka'i ngando wo itu pakatangonera. Pakatangonera-mako ĕm bene' iitu, ja iwe'eo i Talimpongo si tjantong a se tinĕ'tĕkana wo sia sĕra'anera. Ja sumĕra'o se sĕrĕm, ra'itja kinawean se walina. Wo sera wean i Talimpongo pe', siow ĕm binalu'. Mĕlĕpo sera, ra'itja ka'i kinawean se walina wo makaapuo. Mangilĕk(ĕ)pe' wo'o se sĕrĕm, ja ra'io wana n iwe'e i Talimpongo. Am pa'pa' in da'itja nimakawe'e in tĕ'tĕk si Talimpongo, ja maĕmbowo se sĕrĕm iaka-akar sia sinĕra'era.

Sia'io ĕ niupu'an-ai wo se tow, sa maumung im bene' am paupu'an an uma, ja maangko', makua in tana'i: „Awĕsane'-mai wene', e wa'ilan Talimpongo, en ambituo se wawi patenami."

108. Kukua an doro' i Wuwun Sewe, sinisil i Joel Lolowan, Tonĕlĕt.

A si makasa ja si Wuwun Sewe mawaja-waja' an tĕmbir in dojongan. An tutuw(ĕ)naoka i mawaja-waja', ja sia mailĕk in sangatu'ur ĕm bulu'd makato'or mawaja-waja' an dano. Numuwu'o si Wuwun Sewe an atena, ĕng kuana: „E si tjaininde'! kua'a itu si wulu'd anio' maulu-ulur tanana. Sapaka kua'a re'en ĕn ilĕ-ilĕkĕn in iana?"

Siituoka pĕtutu'unao i milĕk kumaapa in duma'da. Mangaja'ka'o-mai sia, em pa'pa' pinailĕkĕnao-mio', sapaka si wulu'd mawaja-waja' iitu, ja nitumow a litjur i sawurang, wona' aitura'

i sei-wo, wo itu tumow. Maio ĕn upus an ate i Wuwun Sewe, iaka-akar im pinĕtutu'na, kumaapa pinangimbaliana i nitjumembut ĕm bulu'd a si sawurang iitu. Ang kasomoian-ai iitu am pa'pa' si sawurang mĕndamo in tjasama'an tinawoi i Wuwun Sewe an isia, ja sia tuma'ar a si Wuwun Sewe, ĕng kuana: „Sapaka ko wo se surumu, ra'io pĕngatongko-tongko'an e sawurang akar inania wo mange. Ita'ar(ĕ)ku an iitjo wo se surumu tana'i: sa ko, kumaapa se surumu, lumĕwĕt in dojongan, kumaapa mamongkor, ja ririor wo tumumpa an dano karĕngana kumua-mange in tana'i: sapaka aku, ja anak i Wuwun Sewe, kumaapa tana'i: sapaka aku, ja suru i Wuwun Sewe, lumĕntut-ai, en aku ja lumĕwĕte'."

Itji'it in sisil, ĕn iitu ja ulit nimamuali, ja in sa se anak, kumaapa suru i Wuwun Sewe lumĕwĕt in dojongan, ja sera numuwu' tanu si aita'ar i sawurang a si Wuwun Sewe, wo tani'tu ĕng karior lumĕntut-ai se sawurang, wo iseraoka ĕ mamuali teteera.

GROEP IX.

109. Kukua an doro' i Lumimu'ut wo si To'ar, sinisil i Winuwus Mondow, walian an Talikurang (Tompaso').

Kumi'it ing kukua e makakukua, ĕsa watu unei am pĕta i laur; kawangko' i watu unei itu kele wale wangko'. Sĕmpa'-anĕm in sĕmpa' si watu unei itu ja mamuali ĕsa lumelempad makangaran kokoak. Lumimu'utĕm si watu unei itu, ja mamuali ĕsa tow si limu'ut i watu unei itu. Ngaran i tow itu Lumimu'ut, am pa'pa' sia limu'ut(ĕ)kĕ' i watu wo mamuali-ma'i tow. Jawo si Lumimu'ut tumulung an dangka' i watu unei itu. Makatulungoka a si watu unei itu sia, ja sia ma'ila' si kokoak ma'tele-tele'b maali-ali in a'ngo pĕla. Jawo si Lumimu'ut mĕ'buei a si Kokoak, ĕng kuana: „E Kokoak, ambisa si a'ngo iana wo indonu?" Sumowatoka si Kokoak, ĕng kuana: „Niindoku a mange an Taure." Siitukĕ' m pinalinja i Lumimu'ut, ja sia numuwu', ĕng kuana: „Sa itjasale'nu, ipakawali aku a si tana' itu." Sumowatĕm si Kokoak, ĕng kuana: „O ja kumi'it-a'i iaku." Maja'am seila in dua, mange a si ĕsa tana'; kawangko' i tana' itu ja kele ni'u, si tana' itu ja aitumow an unĕd in ta'asik. Ambituoka seila in dua, ja numuwu' si Kokoak a si Lumimu'ut, ĕng kuana: „Ja si anio' si tana' niindoangku si a'ngo pinaali-aliku, ngaran i tana' anio' ja Taure." Siitukĕ' ĕn ainuwu' i Kokoak, ja sia tumele'bĕm, itĕla'unam ambi'itu si Lumimu'ut.

An somoi-a'i itu, ja si Lumimu'ut kumompol sangakompol ĕn tana', wo sia maja' mareng-ange a si watu unei kinamualiana. Itjatĕka'-mange ambi'itu sia, ja iwĕkar(ĕ)na-mio' si tana' pina'kompo-kompol(ĕ)na. Tĕ'tĕrĕnam ĕm binĕkarana si tana'

itu, ja ro'na tempa in sangapulu' ngarĕpa. Mando-ma'i kinaawĕsanĕm ĕng kawangko' i tana' itu. Wo mando ka'i-mai kinaawĕsanĕm tajang ĕng kawangko' i tana' itu, wo itu mĕngawĕ-ngawĕs ĕng kawangko'. Malĕkĕp ĕn siow ngando ja makadĕm si tana' itu ĕ ma'bangko', am pa'pa' si tana' itu ja airumi'itĕm moko, monge, meko, mitjo i langit. Tĕ'tĕrĕnĕm i Lumimu'ut ĕn ipakasa am bawo in tana' ja tangkelas(ĕ)pe', anaitu sia ja mareng-ange a si tana' kinompolana si tana' itu. Mangem ambi'itu sia, ja sia kumompol ka'i-mio' sangakompol ĕn tana' wo si tana' itu aiwuras(ĕ)na an ipakasa am bawo in tana' anio'. Tumowĕm si aiwuras(ĕ)na itu ja se waja tu'dana ing kaju wo waja im baja pa'ila'an am bawo in tana'. Pa'ila'anĕm i Lumimu'ut se waja im baja itu, ja sia mema' ĕsa kuntung a meko an do'kosa in Dano i Apo' makangaran Wulud Maatus. Jawo si Lumimu'ut sumoso'd a si kuntung itu, wo sia mange tumulung am puruk i kuntung itu. Ambi'ituoka sia, ja sia sumaru-moko in dĕgĕs a moko wo ma'i, wo si Lumimu'ut makapĕndam in owak(ĕ)na ja owakoka lewo', kumaapa wa'atĕnĕm. Anaitu ĕn dĕgĕs a moko wo ma'i ningaranan awa'at am pa'pa' si rĕgĕs itu ja nima'at si Lumimu'ut.

An somoi-a'i itu ja si Lumimu'ut makaanakĕm ĕsa anak tuama, ngarananĕm i Lumimu'ut si toja'ang itu To'ar. Sapakĕm si To'ar ja ipa'sandokĕ' ĕng kapatow(ĕ)na. Mamatu'am-a'i si To'ar ja sia nuwu'an i inanga, ĕng kuanĕm: „E To'ar! mangere-mange pĕnana'an ko." Siitukĕ' nilinga i To'ar a si Lumimu'ut, ja sia maja' lumitji'd in tana'. Marengĕm-a'i si To'ar a si inanga, ĕng kuana: „O Inangku, aku ja ra'itja nimakaere pĕnana'an." Sumowat si Lumimu'ut, ĕng kuana: „E To'ar, tĕwasĕn-ange si tu'is anio' wo rimpĕran-io' ĕn tu'da wo n tĕmpok wo isoka'd-a'i a iaku ng kalambot i tu'is iana, wo ka'i ko maja' lumitji'd in tana', kumakan ko maja', ja aku kuma'biri. Sa ko wo mĕsungkul ĕsa wewene kagioku ĕ giona, ja soka'dĕn-ange i tu'is anio'; sawo soka'dĕn-ange wo si tu'is(ĕ)kĕ' anio' ĕ lambot, ja ra'itja iaku, karĕngan isia si mamuali pĕnana'anu." Ja maja'am tu'u seila in dua, kumaapa

mĕtalitjurĕm seila; kuma'biri si Lumimu'ut, kumakan si To'ar ĕ nimaja' lumitji'd in tana'. Ja mĕmaja-maja' tu'u si To'ar ja sia mĕsungkul ĕsa wewene, pa'ila'anam si wewene itu ja kele i gio i inanga. Ta'an soka'dĕna-mange i tu'is pinaali-alina, ja si tu'is(ĕ)kĕ' ĕ lambot e si wewene itu. Si Lumimu'ut kua'a si wewene itu, ta'an si tu'isoka ĕ lambot, am pa'pa' si tu'is itu ja ailumulungkĕ' sumawĕl ĕn tĕmpok, mandepe' nirimpĕran sumama-sama'. Pakasoka'dĕn-oko i To'ar si wewene itu, ja numuwu' si To'ar, ĕng kuana: „Ja iitjo tu'u re'e si wewene aitjua i inangku indọngku pĕnana'an, am pa'pa' ja si tu'is anio' ĕ lambot e ko." Ja a si ĕndokĕ' itu seila in dua mamualim ambalesa, kumaapa tumo'tolĕm ĕ mamale. Jawo seila mareng-ange am Bulud Maatus; ambituoka seila ja makausuiĕm anak makatĕlu siow. Isusudĕm i Lumimu'ut wo si To'ar ĕn ĕnto'an i ĕsa wo si ĕsa a se anakeila in dua, wo n tawoiĕn i ĕsa wo si ĕsa.

1. Si Kumokomba' ja mange nimĕnto' ang kapĕpĕduaan in tana' bo langit. Tawoiĕna ja makomba' se tow mamuali malĕngei kumaapa mamuali masija', wo se tow pogo' kumaapa lowid karĕngan ikomba' i Kumokomba'.

2. Marĕndor.

3. An dangka'-mange i Kumokomba' ja si Lintjambene'.

6. An dangka'-mange i Lintjambene' ja si Tantumoitow. Tawoiĕna ja ma'tointok se tow ipakaanak(ĕ)pe'-ma'i. Ĕsa kine toja'ang mamuali, ja katare wueiĕn i Tantumoitow si toja'ang itu, ĕng kuana: „E! ambisa n ikasale'nu tointokangku itjo?" Sa si toja'ang sumowat kela'i: „Itointok-ange a mangena", keleitukĕ' ĕng karior ja itointok-io' i Tantumoitow an tu'da ing kaju, ta'an sa si toja'ang sumowat kela'i: „Itointok-io' a mio'-na", keleitukĕ' ĕng karior ja itointok-ange i Tantumoitow a mangena. Uanu itu: sa itointok an tu'da, ja pogo', ta'an sa itointok an tĕmpok, ja si tow itu lowid. Anaitu se ikita in tow ja ra'itja toro wo mindo ing kasale'an in ĕsa.

5. An dangka'-mange i Tantumoitow, ja si Maruaja. Sapakĕm ĕn tawoiĕna, ja ma'susui a se mamuali walian, ma'deindeng.

7. An dangka'-mange i Maruaja, ja si Karema. Ĕn tawoiĕna ja pute wo n tawoiĕn i Maruaja.

8. An dangka'-mange i Karema, ja si Mawati'. Ĕn tawoiĕna ja ma'bati' kumaapa ma'sani se tòw.

9. An dangka'-mange i Mawati', ja si Makaoro. Ĕn tawoiĕna ja tona'às ma'susui a se mamuali tona'as, ta'an sia ja ra'ipe' isia n tona'as wàngko', sia ja tona'as ma'seisang.

4. An dangka'-mange i Makaoro, ja si Mamarimbing. Ĕn tawoiĕna, ja tona'as wangko' kumaapa tona'as wawarangan. Anaitu isia si tu'dana ma'susui a se mamuali tona'as.

10. An dangka'-mange i tona'as Mamarimbing, ja si Mangantes.

11, 12. An dangka'-mange i Mangantes, ja se rua makangaran Manembo wo si Manalinga. Se rua anio' ja nimĕnto' a mange ang kawuwungan, a mange an aisumungkarĕm i langit. Ĕn tawoiĕn i Manembo ja mĕnĕ'tĕ-nĕ'tĕr se tow ma'dombit wo se tampĕmu'is wo se mĕmaja-maja' matawoi ing kalewo'an, kumaapa se kokĕre, se rampas. Waja se tow itu ja pĕnĕ'tĕ-nĕ'tĕrĕn i Manembo, ĕndo wo m bĕngi, wo matĕ'tĕr ka'i se tow matawoi ing kasama'an. Ĕn tawoiĕn i Manalinga, ja sia mĕlinga-linga, kumaapa mĕma'a-ma'an se ma'nuwu' i lewo' wo mĕlinga-linga se mà'somo-somoi i nuwu' lewo' a si kakelena tow. Kelekĕ' kine kinarĕmbusan in ĕsa wu'uk ĕng katatenge, ja palingangkĕ' i Manalinga.

Akadĕm e sangapulu' bo rua anio' ĕn aiwe'e-mange i Lumimu'ut a mange an dangka'. Ta'an se anakeila walina ja aisusudeila a ma'i am bawo in tana', wo a mio' an dárĕm in tana'.

13. Si Soputan nimĕnto' kumaapa nimĕna' a si ĕsa kuntung makangaran Soputan, itji'it i ngaran i Soputan; si kuntung itu ja a mekona e Tompaso'.

14, 15. Si makangaran Tineintĕman wo si Rampa'-bene' ja nimĕnto' an do'ong in Tombasian an Dangka'. Seila in dua ĕn ipĕ'bale e Tombasian.

16. Si Rumĕngan monge nimĕnto' a si ĕsa kuntung nga-

rananĕm si kuntung itu ja Ruméngan, itji'it i ngaran i Ruméngan.

17, 18. Si Mandei wo si Lumalĕnei ja kara-karapi i Rumĕngan.

19, 20. Si Mamarinsing wo si Watu Wilĕs ja mitjo nimĕnto' a mitjona e Langowan.

21, 24. Si Makaliwe wo si Manopo ja moko nimĕnto' a moko an sĕndi in tana'. Seila in dua ma'be'e-ma'i in dĕgĕs a moko wo ma'i.

23. Si Lolombulan ja nimĕnto' a si ĕsa kuntung ngarananĕm si kuntung itu ja Lolombulan, itji'it i ngaran i Lolombulan.

22. Si Kalangi' ja nimĕnto' a mio' an duru in ta'asik a mongena e Pondang. Si Kalangi' kine matiei in ta'asik.

25. Si Kopero ja nimĕnto' am Pinĕ'betengan.

26. Si Pangemanan ja mitjo nimĕnto' a mitjo ang Kema.

27. Si Ritjekean ja nimio' nimĕnto' a mio'na in tana', kumaapa an darĕm in tana'.

110. Sisil an doro' i Lumimu'ut, sinisil i Winuwus Tumbol a Lĕilĕm.

1. Sapaka si Adam wo si Ewa tow katare, ja sapaka sera makaanak ĕpat, tĕlu ĕn tuama wo ĕsa m bewene. Se tuama itu ja si Tombalanda, si Tonsina, si Tompapua wo si wewene Lumimu'ut. A si makasa si Adam wo se tĕlu anak(ĕ)na tuama nimange am pake'etan. Maja'o sera, ja itjatĕka'o-mange am pĕngĕlĕpan, ja iru'ndu'o se kume'et. Ja lumukuto si Adam, wo mangĕnto-ngénto' se nitjume'et. Maio sera, ja tumo'tolo mĕlĕp. Mĕngĕlĕ-ngĕlĕpo sera iaka-akar i malanguo si Adam. Awoja in sera ĕ marengo am bale, ra'io ki'im maja' si Adam, ta'an sia nimapaangkeoka a se anak(ĕ)na. Siituoka se mĕtuari mĕnuwu-nuwu' sa tambisanera si amangera. Numuwu'o si Tompapua, ĕng kuanao: „Iakuo mio-wo." Sumowato se po'ow(ĕ)na: „Sama'." Siituoka wionao-mai si amangera wo sia mĕpe' maja'. Mĕwaja'o sia, ra'itja aitjati'ir, pa'pa'an in utĕr. Am pa'pa'an sia in da'itja makakĕte, ĕng kuanao: „Ja itja-

111. Sisil an doro' i Lumimu'ut, sinisil i Lumĕmpow Lumanaw, tona'as ang Kiawa.

Sapaka n dior ja ra'ipe' wana sapa-sapa, wajao in tana' wo se tu'u-tu'ur in tjaju wo se pĕto-towĕn wo se lumelempar matele-telew am bawo in tana' wo ĕ laur, ka'i se rojongan wo se sĕsĕra'an an sangkum iitu, se sama' pasĕra'an wo se ra'itja pasĕra'an.

Awoja mamuali a si makasa, sapaka n ta'sitj ja mĕrĕgĕrĕgĕs akar i masĕmpa-sĕmpa' rĕpĕt wo mĕlĕwa-lĕwa'. Siituoka ja tumanako ĕ lĕwa' nimamuali tanu wulinga' i tjo'ko' akar itu in tanuo nilukutan. Am pa'pa' itu in tawio mĕte', ja sumĕmpa'o-mai rĕpĕt ĕn ta'sitj, ja itjatana'o-mange an dangi'ngis si lĕwa' itu a si ra'io kaamboan-ange in sĕmpa' ja mĕte'o ambitu sia wo sia mĕnile-milei ambitu akar i mako'koro ĕn dangi'ngis. Siituo n tanu patawunĕna akar in sia in do'nao lumojon. Am pa'pa' sia i malojono, ja sia lumojonomange a si linoindong i ĕsa tu'ur in tjaju. Pailĕkĕnao ĕ ngelu' ja matari'ndi' wo itu pĕnepa-nepana im ba'mba'. Siituo ĕ nimamuali tanu susu aipĕwangko' isia, akar sia i maampeto. Jawo mĕngangai ĕn ĕndo wo makaawĕso ng kawangko' wo ng kĕtĕr(ĕ)na. Ja mawaja-waja'o sia, ja sia mailĕk im pinĕte'ana, ja in iitu lĕwa'; siituo wo sia ningumaran an owa'na Lĕwa'. Sapaka sia ja wewene. Ja mande sia i mawaja-waja'o wo malawa-lawano, janta'an mawarenge'-mai an dĕna'na.

Kaindo-indono-mai a si makasa sia nimange a lua'an i ĕsa rojongan in dano tĕwang wo sia masĕngo ambitu. Ambituoka sia, mare'omo wo sia mĕpe' mĕlĕp; ĕpe'anao ĕn ta'sitj ja maasin, si rano tĕwang ja tĕwang. Ĕng kuanao: „Sia'i re'en ĕn do'na paĕlĕpĕn." Ja mĕnto'o ambitu sia. Ĕm pakanĕna ja se pongkor an tatagasan, mĕnisi-nisir se tĕpu', akar sia i marĕna'oka ambitu. Ambituoka sia, ja maio ĕn sĕndang in timu wo mala'ung si ĕsa kuntung wo makatawi-mai isia. Pailĕkĕnao kinaritjĕtano si ĕsa wa'tang wo sia sumusut-ange ambitu. Makasigilo sia, ng kuana: „Wona' re'en sama' se pongkor ĕm

patunun e sĕra'an." Siituoka ja tununao se pongkor wo ĕpe'ana ja nitumĕpu'o-mai wo ninumanamo-mai. Akar-ai in iitu ja patununaoka se pongkor pasĕra'ana. Maĕnto'oka ambitu sia, ja malawa-lawano am tĕmbir in ta'sitj wo sia mailĕk rua watu mĕngero-ngero' paero'on in sĕmpa' wo mĕmĕrisoran wo mĕlimulimu'ut. Ja pailĕkĕnao si makalengket am batu ĕsa tow nilumengkete' am batu ĕm pusĕr wo indona ĕm bombonga in simbĕl wo ipo'ow(ĕ)na im pusĕr, wo sia iwalina-mange an tu'ur i tjaju kinawangko'ana. Awoja sia ka'i maĕlĕp a si ngelu' pinaĕlĕp i Lĕwa', akar ka'i sia i makawangko', si Lumimu'ut, wo akar in do'nao mawaja-waja'. Am pa'pa' si Lumimu'ut i mawaja'o ja sia iwalio-mange i Lĕwa' am parĕna'ana a lua'an in dojongan in dano tĕwang. Ierao i Lĕwa' ĕ ngaran i Lumimu'ut ja To'ar am pa'pa' sia tino'or i Lĕwa' wo pinĕwangko'na.

Awoja makaure makaawĕs ĕng kamatu'a wo ng kĕtĕrera in dua. Ja makata'neio sera wo ng kuaera: „Sapaka kita ja sumalu in dojongan." Siituoka sera maja'o. A mangeo ĕ lĕ'mbak in dojongan sera mailĕko ĕsa lopa'na sama' wo sera mĕnto' ambitu. Ambituoka sera ja mĕmito-mitong in sampel, wo ipĕme'mbe-me'mbelera im bombonga in simbĕl wo sa nimalĕme'o, ja itu pĕmo'o-mo'owĕnera ka'i im bombonga kĕte, wo se lalaina in simbĕl itu ema'anera tĕrung paĕntoan. Ureo in ure sera ĕ maĕnto' ambitu, ja mĕnuwu-nuwu'o sera, ĕng kuanerao: „Itjitao tare in dua ĕ mamuali mĕkasaru." Ja tani'tu sera in dua mĕwali-walio, wo mĕnuru-nuru-mai se tow kĕli.

112. Kukua an doro' i Anak i Ĕndo kaapa Anak i Lĕwa', sinisil i Lumĕmpow Lumanaw, Kiawa.

Kaindo-indono-mai mualin-ako i Tjasuruan ĕn tana' wo ĕ langit wo ĕ laur, ja itow(ĕ)nao-mai m baja se kaju-kaju wo n duku-rukut, am bawo in tana'. Nimamuali a si ĕndo makasa i nimatimu, ja n ta'sitj sumĕmpa'o. Jawoja an sangkumpka iitu ja awean sangali'us ĕ lĕwa' maojo-ojow an ta'sitj. Kasomoian-ai iitu n sangali'us ĕ lĕwa' itendelo-mange in sĕmpa' an dangi'ngis a lawanan. Ure makaure ĕ lĕwa' iitu ipĕne'se-

ne'se'-mange in sĕmpa' ang katana'an. Ja kasusur in ĕndo ĕ lĕwa' iitu pĕnĕnda-nĕndangan. Siituoka kua'a ĕ lĕwa' iitu maero-ero'o, wo mémuri-murir-io' an dangi'ngis. Kasomoian-ai iitu n a si lĕwa' sangali'us iitu kamualiano ĕsa toja'ang tuama.

Katare-tare si toja'ang iitu ra'ipe' nimĕngakan sapa-sapa, wajape' i nimĕngaĕlĕp i ngelu'. Anaitu sawo sia maarĕm kaapa mare'om, sia maame'o wo tumindo'sar wo ingangana m ba'mba'na. Siituoka mangeo tumari'ndi'-mai ĕ ngelu' a lalaina i ĕsa kaju an da'ter(ĕ)na, wo itu tumĕna-mio' im ba'mba'na wo lo'motĕna. Mĕna'-mako n de'om(ĕ)na, wo ka'i sia niwĕsuo, ja sia mĕnĕso ĕ maame'. Jawoja kususur(ĕ)na i maarém kaapa mare'om, ja sia maame'o wo tumindo'sar-ai, wo m ba'mba'na ingangana wo ti'isan-io' i ngelu' a lalaina i tjaju an da'ter(ĕ)na.

Tani'tu sia nimĕngulu-ngulur tani'tu, akar(ĕ)na in do'nao matulung, kĕtĕrĕno mawaja-waja'. An tutuw iitu, itji'it in tjasĕndangĕn, ja awean ĕsa wa'tam bangkĕr an da'ter im paĕnto-énto'ana kinaapian. Pĕndamĕna-mako ĕm paso' ĕn an da'ter im ba'tang kinaritjĕtan iitu, kua'a sia n duma'tero-mange in iitu wo ngumenge. Ureo tojo' ĕn an somoi-mai iitu, si toja'ang iitu mawaja-waja'o a lawanan. An unĕr(ĕ)naoka i mawaja-waja' pailĕkĕnao awean é maero-ero' ipasĕmpa'-mai in sĕmpa' an dangi'ngis. Siituoka sia mĕmito-mitongo isera, wo sera irapina-mange isuwa' an api. Kasomoian-ai iitu sera ka'i indona wo sĕra'ana. Ĕpe'anao marae kanumanam pasĕra'an. Wo sia mémito-mitongoka se pongkor ipasĕmpa'-mai in ta'sitj patunum bo pasĕra'ana. Tani'tu sia nimĕngulu-ngulur tani'tu, akar(ĕ)na i nimawangko'o wo nimakĕtĕrĕno.

A si ĕndooka makasa sia maja'o nitumaja-tajang-ange. Mawaja'oka sia, itjasumpako-mange i lua'an i ĕsa rojongan kĕkĕliam batu. Ambituoka sia makalingao ésa toja'ang maame' an unĕr e watu-watu kĕli. Siituoka sia mĕnto'o-mio' mĕpa'a-pa'an mainde' ambisa si toja'ang maame'. Makatulungoka sia, ĕng kuanao: „Wona' re'e awean tow mĕngĕnto-ngénto' ambia." Siituoka pangusuiĕna si toja'ang maame'. Pailĕkénao ja ĕsa toja'am bewene ailimu'ut im batu, em pa'pa' ĕm pusér(ĕ)na

makatampenge' am batu. Wo itĕwa'na tĕtĕwa' wo isu'up(ĕ)na im pusĕr i toja'ang ailimu'ut im batu iitu. Anae siituo ng kawalian, sawo se tow mitong toja'am bĕru, tĕtĕwa'kĕ' ĕn ipapo'ow, kaapa ipasu'up im pusĕr.

Jawoja makaapu-mako m baja se itu, ja si toja'am bewene kĕ'kĕpĕno-mai i Anak i Lĕwa' kaapa i Anak i Ĕndo wo iwalinamange am paĕnto-ĕnto'ana, wo pĕwangko'ona akar i nimawangko'. Ngaranano i Anak i Ĕndo si wewene iitu ja Lumimu'ut, em pa'pa' sia ailimu'ut(ĕ)kĕ' im batu, kaapa ka'i Kariso, em pa'pa' sia nimamualitjĕ' am batu nimĕmĕndisoran. Ang kasomoian-ai si Lumimu'ut niindoo i Anak i Ĕndo mamuali pĕnana'ana.

113. Kukua an doro' i Lumimu'ut, sinisil i Joel Lumĕnta' ang Kanonang.

Kaindo-indonoka-mai si Lumimu'ut sia ja limu'ut(ĕ)kĕ' im batu wo mamuali-mai tow. Makawangko'o-mai sia, ja sia mĕereere tow kakelena, janta'an da'itja wana ĕng kaereana. Siituoka sia lumi'tjiro in tana'. Makali'tjir-ako in tana' sia nisumampĕtomai an tino'tolano i nimaja', ra'itja ka'i nimailĕk tow sia. Siituoka sia sumaruo in dĕgĕs in awa'at. An somoi-ai iitu sia makapĕndamo in owa'na ja wa'ato. Wo sia tu'u makausuio-mai ĕsa anak tuama, janta'an kĕtow(ĕ)nakĕ'-mai mapala'us aitjatala. Anaitu sia ngaranano i Lumimu'ut in Tumĕndoring am pa'pa' sia nimamualitjĕ'-mai tani'tu an owa'na, ra'itja tinawoi in tow, wo sia ka'i mapala'us(ĕ)kĕ' aitjatala, en isiao re'en si Apo' nimema' in tana'.

Awoja am pa'pa' si Tumĕndoring sia aitjatalakĕ', siituoka sumaruo ka'i in dĕgĕs in awa'at si Lumimu'ut. An somoi-ai iitu sia makausuio ka'i anak. Ngarananao sia To'ar. Mawangko'-mai si To'ar, ja itjasale'o i Lumimu'ut in isiao maindo mĕnana' an isia. Siituoka iindoo i Lumimu'ut saraw kĕlet wo ituruk(ĕ)na a si To'ar, ĕng kuana: „Sapaka ko ja lumi'tjir in tana', sa ko mĕsungkul ĕsa tow wo mĕwĕka-wĕka'ka ka'i in tanana, ja isiao ĕ maindo pĕnana'anu, indono-mange sia, wo ipakawalio-

mai." Siituoka tu'u ja maja'o si To'ar nitjumakan ĕ nimaja'. Kamang in sia ra'io pailĕkĕn-ange, ja indono ka'itje'-mai i Lumimu'ut si saraw kĕlet aiema'na kapute i paali-alin i To'ar. Wo sia maja' nitjuma'mbiri ĕ nimaja'. Ra'itja tu'u nimaja' pira ngando, ja sera mĕsungkulo. Pailĕkĕn-ange i To'ar si mawĕka-wĕka' in saraw kĕlet, ja ng kuana: „Iitjoo tu'u re'e si maindo pĕnana'angku." Indonao-mai sia, wo ipakawalinao-mai am balena.

Mamaleo tu'u si To'ar wo si Lumimu'ut, makausuio-mai anak sera ja makasiow siow. Katare-tare n anakera ja si Tu'ur, si Tjalat, si A'mut, si Tjawangkalan, si Limbawa, si Sumimbawa, si Simbawa, si Pongilatan, si Tjila-kilatan. Se siow anio' ja wajakĕ' in ĕsa ĕ nimaindo tow, si Tjawangkalano isia, se akar iitu nimaindo waja kasuruan am bawo in tana' wo a mange ĕ langit. Ĕ muali in iitu ja tana'i: Sapaka sera i mĕtuari ja aiema' e matu'aera kakanĕn pĕwali-walianera in tjuman, niakiro waja n tu'tu', karapi in sĕra' aiompĕro waja, mawowoka-mai numanam. Rumempoto-mai sera i mĕtuari, si Tjawangkalan mapala'us nimukĕr, se po'ow(ĕ)na wajakĕ' i ma-katĕintĕng. Ĕng kuano i Tjawangkalan: „Kua'itu kamu ra'itja kuman?" Ĕng kuano e po'ow(ĕ)na: „Pailĕkĕnu kami ra'itja mawĕsuo!" Pĕngĕtĕ-ngĕtĕrangkĕ' i Tjawangkalan in da'itja makan sera, sera kua'a re'en pawĕsungkĕ' im bow(ĕ)na in tjanĕn. Janta'an maĕmbowo si Tjawangkalan, ĕng kuana: „Tina'kongan kua'a re'en aku!" Siituoka ng kuano i amangera: „Ko, e Kawangkalan, maindo tontumuwu' rumarages se po'ow(ĕ)mu, ta'an dumĕ'ndĕ-rĕ'ndĕm ka'itje' ĕn am baja-waja, eng ko pa-wangkalan-ai e po'ow(ĕ)mu in tjamang."

An somoi-ai iitu maindoo tu'u kasuruan se po'ow(ĕ)na, en si Tjawangkalan sumuruo-mai se tow am bawo in tana'. An somoi-ai tja'i iitu makausuio anak si To'ar wo si Lumimu'ut, siow: si Manembo, si Tjumokomba', si Manalinga, si Mapatitj, si Muntu-untu, si Makarawis, si Pasiowan, si Tantumoitow wo si Maroaja. Makapitupe' siow se anak i To'ar wo si Lumi-mu'ut, ta'an da'io kailĕkan ĕ ngaranera. Ja an sangkumera kausuian si Marĕndor wo si Lintjambene'.

114. Sisil an doro' i Lumimu'ut, sinisil i Albert Mamĕsa, Sondĕr.

Sapaka si Lumimu'ut, ja ra'itja tow a si tana' iasa, janta'an sia tow a mange ĕn Sina. Sapaka sia ja anak i Ramonatas, sera ja uwalu ĕ mĕtuari, pitu n tuama, ja isiakĕ' ĕm bewene. Makaere waja-mako tawoiĕn se po'ow(ĕ)na tuama ja itjatĕla'uomio' ang kama e matu'a sia. Awoja siituoka sia kumuao a se matu'a in tana'i: „Iema'-mio' londei aku, en aku ja mangerepe' tawoiĕn." Sowatĕn e matu'a, ĕng kuaerao: „E, ra'itja toro, em pa'pa' wajao iitjo ĕm bewene, anaitu ambisa tare m pateanami, ambitu m pateanu." Sumowato ka'i si Lumimu'ut, ĕng kuana: „Sa aku wo wera'aniow ang kasale'angku, ja ra'io tare kailĕkaniow ĕm pateangku." Siituoka ki'itano i amanga ng kasale'ana. Aneitu iema'nao londei.

Talali' pinakaema'o ĕ londei, ja itjuao a si Lumimu'ut, wo sa sapa waja se itjasale'na isake a londei. Sumowatoka si Lumimu'ut: „Ja ra'itja wana n isake a londei, wajakĕ' se titinanĕmĕn." Awoja ipakasake waja-mako se itu, ja sia moleo-mai.

Katare-tare n sinumpak(ĕ)na-mai ja a mange n Ambong, ta'an pailĕkĕna-mako im baweano tow n ambitu, ja sia mĕla'u-la'uso-mai an Tarinate. Sia ra'itja ka'i nitumuli ambitu, em baweano ka'i tow. Siituoka sia mĕla'u-la'uso-mai a si tana' iasa. Ja sumuwa'o-mai sia a mitjo n Tutungĕn wo sia sumosor ambitu im boondo. Ambituoka sia, ja sumere in am bawo in tana' iasa, pailĕkĕnao ra'ipe' wana tĕmbur mio' makĕsot-ai, tu'us in da'ipe' wana tow. Rumojoro sia n ambitu, ja lumi'tjiromako a mongena. Sumumpako-mako sia ja Manarow, wo sia lumi'tjir iitu. Pailĕkĕnao tĕkek(ĕ)kĕ' ĕnto'ana. Siituoka sia moleo wo sia sumuwa'-meko a Lua'an. Ambituoka ja itumpanao m baja se a si londei iitu, wo sia musĕw waja se tinanĕm pinaalina-mai. Pailĕkĕnao ĕn tinanĕm ja mĕgigioan, siituoka sia tuma'nei, wo ng kuana: „Karĕngan em bawean ĕ nimema' im baja se anio'."

Awoja siituoka ja ng kuanao: „Sa uli-ulit awean ĕ nimema' im baja-waja rumangka'-mange an iaku, ja wean-ai tjasaru aku.

Ta'an ĕn iitu pangilĕkĕngku, iwe'e-mai mamualitjĕ' an iaku, wo ipapaipi-mai sa aku sumaru tambisa." Siituoka mangipio sia ja sumaru-mako in dĕgĕs. Siituo wo n dĕgĕs a mako-patu'-ulĕnta in awa'at. Awoja siitu tu'u ng kini'itana; ja kapĕnda-manao tu'u nimamualio. Makaanako-mai sia ja tuama. Ngara-nanao sia To'ar. Siituoka ja sia mangeo pĕwangko'on i inanga a mange ĕ Manarow. Mawangko'o sia ja sera merao ka'i-mai a Lua'an. Ambituoka sera, ja si Lumimu'ut mindoo saraw rua, pinasio-siow ngalowas, wo ng kuana a si ana'na: „Ja si ĕsa anio' kulunu, wo kita lumi'tjir in tana', ta'an sa ko maja', ja ipĕno'to-no'tol in tana' ĕn saraw. Tumalitjuran ko, iaku ĕn sumĕndangan; awoja sa ko mĕta'up tow, ja isoka'd-ange ĕn saraw pawĕka'anu, en sa ra'itja nimĕpute, ja tow walina, janta'an sa nimĕputekĕ' ja iakukĕ' sia."

Awoja maja'o sera. Ja m pinĕsungkulanera ja a mako m Bulur i Maatus. Awoja mĕsungkulo tu'u sera, ja isoka'do i To'ar ĕm bĕka'na, ra'itja nimĕpute wo m bĕka' i wewene aipĕsungkul(ĕ)na. Siituoka ng kuano i To'ar: „Ja itjoo re'e si aita'ar i inangku maindo masiwo in tjanĕngku." Sumowato si Lumimu'ut ĕng kuanao: „Ja sama' re'e. Ja ambisa n ĕnto'anta?" Ĕng kuano i To'ar: „Kita ra'itja wo mĕna' ang kapaso'an, anaitu kita mangekĕ' ang karĕgĕsan." Siituoka ja sera sumo-soro am Bulur i Maatus. Awoja sumuruo-mai sera in dua ja makarua siow, siow se tuama, siow se wewene. Ĕ ngara-ngaranera ja:

1. Soputan.	7. Rumĕngan.	13. Panulu'an.
2. Rugian.	8. Pinonto'an.	14. Ginaringan.
3. Manarinsin.	9. Kariso.	15. Kirai.
4. Makaliwe.	10. Lintjambene'.	16. Wujalaka.
5. Lolombulan.	11. Maroaja.	17. Sinendeman.
6. Kalangi'.	12. Rumintuwu'.	18. Tumatular.

Mawangko'o-mai sera, ja sera merao-mai a meko n tu'ur in tjuntung i Soputan. Ambituoka sera, ja ipĕkiema'o i To'ar wo si Lumimu'ut siow ĕn saroinsong, wo sera lumĕle' ambitu marua-rua. Awoja se mĕkalĕle' iserao in dua ĕ maindo ambalesa.

Siituoka ja sera mĕwetengo. Se Soputan nimĕnto'o-mio' a si tjuntung iitu, se Manarinsin nimeko, se Kalangi' wo se Lolombulan wo se Makaliwe nimako, se Rumĕngan wo se Pinonto'an nimonge, se Kariso nimitjo, ja se To'ar nimarengkĕ'-monge a Lua'an. Awoja an somoioka itu sera mĕnguma-nguma, wo mĕta'ne-ta'nei ra'itja kailĕkanera sa si sei ĕm paapo'anera, ja siituoka tumo'tolo ĕm pĕli'i sangawawaja' wo n sangawawaja', kumi'it im basaera. Siituo wo ipakua in siow mĕruru én susui.

115. Kukua an doro' i Tow ailimu'ut im Batu, pinĕngasisil i Mandei, Kiawa, a se pojo'na.

Kaindo-indono-mai si Watu ja nilumimu'ut ĕsa tow. Sapaka sia ja tuama. Ja ĕn ĕndo sia mali'tji-li'tjir am bisa-wisa-mange wo mĕnere-nere im baja, ja maio i mawĕngi, ja siaména'o, wo tumĕkĕlo. Ja mandooka ka'i a si makasa in sia nimapoloo, ja sia mailĕk ĕsa wewene makatulung an da'ter(ĕ)na. Ja ra'itja ure sia makapĕndamo in sala'sak(ĕ)na sangawiwi ja wineso'ano ĕsa. Siituoka pĕnigi-nigilĕnao an doro' in iitu, wo ng kuanao an atena: „Sapaka re'e si tow anio' ja wona' sala'sak(ĕ)ku wo ema'an." Ja mĕpa'a-pa'aro sia wo si Wewene isia, ĕng kuanao: „Ambisa ko wo mai?" Ja ng kuano i Wewene itu: „Aku ja aiwe'e-mai tjarapimu." Sumowato si Tuama: „Sawo tani'tu, tambisa re'e kita?" Ja ng kuano i Wewene itu: „Sama' ĕn tana'i: karĕngana kita mindo mĕkele ĕsa ĕn saraw wo pĕputen ĕng kalambot. Wo kita mĕtalitjur lumi'tjir in tana'. Sawo kita mĕsungkul, ja am pinĕsungkulanta, ambituo n taneanta wo n ĕnto'anta."

Jawo sera mindo saraw, pinĕpute ng kalambot, wo mĕta-litjuro sera lumi'tjir in tana'. Si Tuama nitjumakan, si We-wene nitjuma'mbiri. An unĕroka i lalan, ja po'owano i Tuama ĕn saraw(ĕ)na, wo sera makoo mĕsungkul. Ja mĕsungkulo-mange sera, ja pĕputenerao n saraw wo pailĕkĕnoka ja ra'io pute. Ĕng kuanerao: „Mande ra'itja itjita in dua nimĕnta'aran,

ja itjitao in dua ĕ mamuali mĕkasaru." Wo sera mĕnto'o ambitu. Ja tani'tuo nimamuali ja in si ailimu'ut im batu nimatimomoro wo si Wewene sala'sak(ĕ)na wo ema'an.

116. Kukua an doro' i Tjarema.

Kaindo-indon katare-tare ja ra'ipe' wana n tow am bawo in tana'. A si ĕndooka makasa ja si Wa'ilan mapalimu'ut-ai si wewene ĕsa am batu. Ĕ ngarana ja Karema. Si Tjarema ja katare-tare i Wa'ilan i nimema'.

Awoja makailĕko-mai sawĕl si Tjarema wo si Rĕgĕs, ja si Tu'ur, kaapa Tu'd, kaapa To'ar. An somoi-mai iitu serà in dua mĕtalitjur. Si Tu'ur winean i Tjarema im bĕka' saraw sangarĕpa, wo maja' kumakan. Si Tjarema kuma'mbiri. Mĕtalitjuro sera, ja ng kuao i Tjarema: „Sa aku mĕsungkul tow ĕsa maali-ali wĕka' saraw wo nitjumolĕk-ai a si sangarĕpa, ja sia ra'itja ana'ku." Tani'tu mĕtalitjuro tu'u sera. An sangkumoka i Tu'ur ·i mawaja', ja pungkutanao-mio' ĕm bĕka'na. Jawoja mĕsungkulo tu'u sera am Bulur Maatus, wo soka'dĕn ĕm bĕka' i Tu'ur, ja nitjumolĕko-mai a si sangarĕpa. Ja ng kuao i Tjarema: „O ra'itja ana'ku ko! Itjitao tu'u re'e in dua se maindo mĕkasaru." Jawo mamuali tu'u tani'tu, wo sera mĕnto' am Bulur Maatus.

Makailĕko-mài sawĕl sera in dua, ja sumuru-mai se kĕli. Ja kumĕli-mako sera, ĕng kua'a sera mangereo ĕnto'am balina. Siituoka ja sera maja'o. Mĕmaja-maja'oka será, ja tumùmpao-mai a lopa'na wangko' àng kalipĕtĕkan in tjowal wo n simbĕl. Itjatĕka'o-mai ambitu serà, ja tara'takoka n simbĕl, patĕnan in tjòwal mara'mbas. Wo n ambitu ningarananera in Tumara'-tak. An tutuwera in ambitu, ja sera mawaja-waja', tumalun, mĕlitag wo mamukĕt.

Jawo sera nimĕngawĕ-ngawĕso. Siituoka ja sera rumu'ndu'o ruru'ndu'an mangere ĕnto'am balina. Sera mange am Pinalin mĕla'u-la'us ang kuntung i Soputan, wo tumumpa-mai ang Karondoran. Ngarananerao n ambitu Kalawakan, en àn da'ter in Tjalawakan in Soputan. Ĕn ang Kalawakan anio' ja

pĕngĕnto-ngĕnto'an e kasuruan makangaran in Tjalawakan. Se Kalawakan anio' ja iserao se mawe'e-mai im baja-waja pausu-usuiĕn e tow am bawo in tana'. Sapaka se nimawali-wali an iitu, ja si Lolombulan, si Soputan, si Manembo-nembo wo si Rumĕngan.

Ure-ureanoka sera n ambitu, ja merao an Tumara'tas, ang kakĕliangka ka'i in tjowal wo rangi'ngis mara'mbas. Ambituoka sera merao-mai a Linukutan i Ĕndo. An somoi-mai iitu ja sera mĕwetengo. Si Pana'aran nimĕnto'kĕ' an Tumara'tas, si Paĕmpungĕn nimonge ang Kinilow, si Lintjambene' nimonge-mitjo ang Kema.

117. Sisil an dumoro' in tjinamualian in tana' i Maĕsa, tanu in sinisil i Pangkei Ra'u, tona'as wangko' an Sulu'un.

Kumi'it in sisil e makasisil, sapaka se tow ang katare-tare ja awean tĕlu anak. Ĕsa an isera in tĕlu ja si makangaran i Lumimu'ut. Ja a si makasa an tutuw(ĕ)na i mĕwĕra-wĕra' ja sia nimindo in takoi, wo itu pumpunana in tana' akar i nimawuta. Ja a si tana' iitu usĕwano i Inang wo si Amanga i mĕgigioan ĕm batuna in tinanĕm, tanuo-mai im bene', tande, sesende'en, wo m bua'na in tjaju wangkĕr. Pakausĕwaneramako im baja se itu ĕn a si tana' iitu, ja iwĕkarerao an takoi si anakera wo sia irojongera a laur. Awoja ure in ure si takoi iitu ĕ marojo-rojong a laur, pakoja-kojawĕn in dĕgĕs wo patako-takoiĕnoka in sĕmpa'.

Awoja angen-ai in dĕgĕs wo n sĕmpa' ja sumĕgao ĕn takoi, wo itu makaure makawangkĕr, makaĕnte' wo makautĕr, iaka-akar in iitu in da'io marojo-rojong am bawo in dano janta'an ĕn iitu makaĕna'oka-mio' tani'tu, ra'io mareso-reso. Wo itu makawangkĕr, akar i nimaindoo ĕsa tana'; ja si tana' iitu ja tana' i Maĕsa.

Awoja makaro'mbis-ako si tana' iasa, ja si Lumimu'ut sumoro'o n an tĕmbir in tana', wo sia mange a nirumangka'-mange, mangere-ngere ĕnto'an an sama', akaran i mange mĕnto' am Bulur Maatus. Ambituoka sia, ja manĕkĕlo i maparĕgĕs-ako.

Tani'tu kaipolona-mai, ja ipaparĕgĕs(ĕ)na-mako ĕn owa'na tanu im pinanĕkĕl(ĕ)na. Siituo ng kinawalian wo sia mitong toja'ang tuama, wo sia ningaranana in Tumĕndorin. Ja iserao in duà ĕ nimaindo mĕkasaru, wo sera nisumuru-mai se tow kĕli.

Ja sapaka se aisuruera-mai, itu ja katare se makasiow siow, wo aisuruera ka'i-mai ja se makapitu pitu, wo kumi'it iitu, ja se makalima lima. Ja ng kumi'it ka'i isera, ja se makatĕlu tĕlu, wo ng kakaapuan, ja si Pĕli'ian. Awoja isiao ĕ nimeke im pĕpĕli'in a se mangaapo'.

118. Sisil an doro' e Suru i Ĕndo, sinisil i Tjalangi' Wokas, Kaju Uwi.

Sapaka se nimasisil in anio', ja se mĕngaeres tanuo-mai: si Momongan wo si Taju' an Sondĕr; ĕn ang Kawangko'àn ja si Wowor wo si Mondoringin, wo ĕn ang Kaju Uwi ja si Nua. Awoja kumi'it im pinasisilera an dumoro' e Suru i Ĕndo ja tana'i:

Sapaka se tow katare-tare à mai m bawo in tana', ja ng kĕmualiera itu ja ra'itja tanu in tjanaramĕn in tow, janta'an sera nimamualitjĕ' ang karapi i makakaja'ka'an itji'it in tinawoi i Ĕndo, tanuo-mai:

Si Rarang; isiao n tow ang kàtare-tare, wo sapaka sia, ningaranan in tani'tu, am pa'pa' sia ja rinarang(ĕ)kĕ'-mai i Ĕndo wo mamuali tow.

Ja màkaanako-mai si Rarang, ja si Lĕwa'. Sapaka sia ja ningaranan in tani'tu, am pa'pa' sia ja lĕwa'kĕ' in tà'sitj wo mamuali-mai tow, am pa'pa' in dinarang i Rarang.

Makaanako-mai si Lĕwa' ja si Range; n doro'on i ngaran iitu ja wuaja; nunuwu'un e wuaja ja matana'i: „Sarurange i mata'." Sawo sera numuwu' in tani'tu, ja majat si tjarender. Awoja akaro-mạí i Range wo mĕngangai, ja se tow ra'io mĕngamuali ang karapi i makakaja'ka'an, janta'an tanuoka im pĕngakatow in tarepe' iasa.

Makaanako-mai si Range, ja si Siow-wean; isiao si mĕngawe'e in tjĕli.

Ja makaanako-mai si Siow-wean ja si Sosowela; isiao si soso in tjamang, soso im buaja wo soso in tjanĕn, winelakĕ' waja sia.

Makaanako-mai si Sosowela, ja si Tjila'pong; isiao si tampĕmu'is wo sĕra'-tow.

Makaanako-mai si Tjila'pong, ja si Tombuku; isiao si mawuku im pĕli'i, ipaĕlĕt sangando.

Makaanako-mai si Tombuku, ja si Wĕros.

Makaanako-mai si Wĕros, ja si Majun.

Makaanako-mai si Majun, ja si Molampai.

Makaanako-mai si Molampai, ja si Ĕrungan

Makaanako-mai si Ĕrungan, ja si Sambow.

Makaanako-mai si Sambow, ja si Tjoro'.

Makaanako-mai si Tjoro', ja si Runtu.

Makaanako-mai si Runtu, ja si Impurung.

Makaanako-mai si Impurung, ja si Pa'ätĕran.

Makaanako-mai si Pa'atĕran, ja si Tende-liwun.

Makaanako-mai si Tende-liwun, ja si Tinaweng.

Makaanako-mai si Tinaweng, ja si Tjalangi', isiao si Adriaan Wokas.

GROEP X.

120. Sisil poarui kaapa poke'ke' an doro' e Rua Nimanamoi, sinisil i Ro'bot Rumokoi, Sondĕr.

Kaindo-indono-mai awean dua mĕkarĕtuk nimanamoi, ja makaereo sera tĕlu n a'ngoan sĕla. Ja mangeoka mĕweteng sera, ja ra'itja kinawetenganera a si sangando, am pa'pa'an ĕsape' ĕ nimatĕla'u. A si ĕndo itu, ja wetengĕnera-mako e pĕkĕmun, pinaware-warengera tani'tu a si sangando, ra'itja kinawetenganera.

Maio i mawawa'ando, ja rumo'ango-mai si ĕsa tow, ja ng kuanao: „Sapa si pĕwete-wetengĕniow?" Kuanerao: „Ja ulang, ra'itja kawetenganami. Mainde' kami ro'na tawanganu." Ja sera sowatĕna: „Intjeru' saanu, ja tana'i: iitjo si anio', isia si anio', iaku si anio'." Kuano e rua mĕkarĕtuk: „Ja, sa re'e wo'o ko nimai rior, ureo re'e wo'o nimareng kami."

Ēn doro'on in iitu: Tani'tu se longon, ĕna' lĕngeiĕn.

121. Kukua poarui kaapa poke'ke' an doro' e Rua Nimamĕsi, sinisil i La'o.

Kaindo-indonoka-mai se rua mangalitow mange nimamĕsi an tĕmbir i Nimanga. Ja tĕlu m pinĕsiera, tunturam baja. Ja rangka'o si ĕndo, wo itjasale'era am baleo, wo mai ng kato'ora si ĕndo ka'i sera tajango m binaja'an, anaitu mĕna'o sera mĕwetengo im pinĕsiera.

Awoja metengo si ĕsa, ĕng kuanao: „Iaku si ĕsa, iitjo si ĕsa, si sei si ĕsa?" Siituoka ng kuano i ĕsa: „Iakupe' ĕ meteng." Ja metengo sia, tanukĕ' ka'i si ririor. Talali' wona' pinakapiraanerao i mĕwete-weteng, ja ra'itja itjaera an tanu si

wewetengan dirior, ja ng kuaerao: „Tambisantao si ĕsa? itia'tao re'e sia?"

Ra'itja tu'u maure-ure kumĕsoto-mai an talun si tow ĕsa. Kumĕsoto-mai sia, ja ng kuaerao: „Wetengĕm bo'o-mai se pongkor anio', ra'itja makailĕk kami mĕwete-weteng." Sumowato sia, ĕng kuanao: „Indon-ai wo wetengĕngku." Metengo sia, ĕng kuanao: „Nio' ko, nio' ka'itje' ko, iaku sia'i."

Ja mangaja'ka'o-mai se mangalitow, am pa'pa'an isia tani'tu in tjarior nimakaweteng.

122. Sisil an doro' e Rua Ninumawu', sinisil i Johanis Regar, Kapoja.

Kumi'it in sisil e makasisil, ja sapaka, kine, sera in dua ja Ambong. Ja a si wĕngi makasa sera in dua lumaur wo mĕnawu-nawu'. Janta'an ipakandondo waja in tĕlu ĕm pongkor niindoera. Awoja kamang i mandoo, ja sera marengo, sumuwa'omange a lawanan wo meso'o i londei. Makaweso'-mako i londei sera, ja itumpao se pongkor en sera ja metengo. Siituoka ja ng kuano i ĕsa: „Iitjo sia'i, iaku sia'i, ja si seio si anio'?" Ja ng kuano i ĕsa: „Kĕmune' wo sawĕlĕn i meteng." „Ja sama' tani'tu", ĕn sowat i ĕsa. Metengo ka'i sia, ĕng kuanao: „Iitjo sia'i, iaku sia'i, si seio ka'i si anio'? O inde', tambisantao re'en i meteng sera, e mĕngao-ngaot(ĕ)kĕ' tani'tu." Siituoka ja ng kuano i ĕsa: „Ja iakupe' ka'itje' ĕ meteng." Awoja numawu'o sia, aweangkĕ' ka'i tjaot. Kuanerao: „Kĕmune' ka'i wo sawĕlĕn i meteng." Awoja pĕngasa-ngasarĕneraka tani'tu, akar i nimileio si ĕndo. Ja ra'itja nimaure-ure sera ro'anganomai i ĕsa tow malawa-lawan. Sumumpako-mai sia, ja sia muei in tana'i: „O, masapa kamu?" Se rua sumowat, ĕng kuaera: „Kami tjawoondope' wo mĕwete-weteng se pongkor anio', janta'an da'itja maulit, am pa'pa' si ĕsa ra'itja itjasoma an tow." Ja mĕke'ke'o lĕmbi si nirumo'ang-ai wo ng kuana: „Ra'itja wĕndu ĕ meteng isera ja." Kuano e rua: „Ja me'e ko e! wo ilĕkĕnami sa tu'u tambisanu i meteng." Siituoka ja

indonao-mai se pongkor wo inawu'nao, ĕng kuana: „Tana'iĕn: sia'i iitjo, sia'i iitjo, sia'i iaku." Siituoka ja rumĕgao-mai in tje'ke' wo ng kuano e rua: „Ĕrow aku e! sa ko nimai rior, ureo re'e wo'o nimareng kita." Kuano i tow nirumo'ang-ai: „Sapa kua'a wo, maio, en tia' makawu'ul se pongkor." Ja sia mawaja' mĕnge'ke-nge'ke' lĕmbi, am pa'pa' i mata'nei in tjamang(ĕ)na. Tani'tu ĕn siniwakan i sisil iitu.

123. Sisil an doro' e tĕlu Mĕkarĕtuk.

Kaindo-indono-mai ja sapaka se tĕlu mekarĕtuk anio' mange nimĕnto' im pulintja' paru'umĕn e wio'o. Awoja wona' tu'u kasapao im bĕngi maio si wio'o wo rumu'um. Palinan-ako i mapĕndam i maru'umo si wio'o, ja mangenao polon se rua, en sera ja tuma'ano. Makata'an-ako sera ja mĕkĕwito, ĕng kuaera: „Si ĕsao ĕ mĕnto' am buruk, se ruao ĕ mange rumu'ndu'-mai, janta'an sa merot ambitu ĕng kamang, wo'o iwaja." Awoja maindo-indo-mako ĕ nuwu'era, mangem tu'u se rua. Kamang i mangeerao aiseip-ai ĕm paru'uman i wio'o ja sera mangko'o; kaiangko'era-mai, ja si wio'o mapala'us nitumintjas, nimakatĕna-tĕna i niowaran im pukĕt wo rumumpak. Rumumpako si wio'o, nimakaroro' re'en im pompang, anae mĕla'ula'us aitjalĕsĕk akar in da'io mero'-mai. Ja maio si nimĕna' am pukĕt, mĕla'u-la'us nitumura' janta'an da'itja si wio'o ĕn tinura'na, nitumura'kĕ' re'en in tana'. Maio se nirumu'ndu' ja mueio, ĕng kuaerao: „Awo koi, tambisaka?" Sumowato si mĕna' an tali, ĕng kuanao: „Tuama tu'u, pinakasa, ra'io nimĕngkut." Mueio ka'i se rua: „Awoja, wangkĕr(ĕ)ka?" Ĕng kuano ka'i i ĕsa: „Sapa kua'a, asa-asarano-mai se ula." Siituoka ja sera in tĕlu rumomeio-mio' an tana' wo mĕnge'ke-nge'ke' am pa'pa' in sale', wo ĕng kuano i ĕsa: „O wana tu'u mange ĕng kamang(ĕ)ta in tĕlu, intji? Wajape' kendo'o itjita in tĕlu ĕm bawean tu'us am paere-eren a se itjita in sangaro'ong, en si amangera aweano kawajo, ja ka'itje' si ito'era aweano membe', ja kami siow se kantong, lopa'oka ĕ litjur, janta'an tana'i: kita mĕwetengo ĕn tawoiĕn ja, eng kita ĕ numono; si ĕsa

mindo mata', si ĕsa kumariso api, si ĕsa ĕ mindo wangenan." Awoja mĕnuwu-nuwu'pe' in iitu sera, ja si wio'o mio' tumo'or-ai, mapala'us aitjawĕkar ĕn am pukĕt wo tumintjas. Siituoka ja tumĕkuro-mio' se tĕlu, ra'io tare wana ĕ mĕngkut-ai, jawo sera lumĕpĕto in tali; malĕpĕt in tali sera mĕnuwu-nuwu', ĕng kuaera: „O inde' tu'u weta' kita e! pinapaewe-eweo tu'u-mako im bio'o, e kaariman! ra'itja kua'a ĕndo'o re'e tinĕna, ja ipĕngua-nguamu im pinakasa." Tani'tuo ĕ nuwu' e rua, ja sera marengo am bale ang karapi in tape ra'io ipakakua.

124. Kukua an doro' e Maporapat maĕnto' in tande paindon e wio'o, sinisil i A. Tĕwutow.

Awean ĕsa tow lĕngei ra'itja wana kailĕkan sapa-sapa an doro' im porapat, tinowa e maporapat mange ang karapiera, mange mĕnto' in tande paindon e wio'o.

Jawoja kumi'it in tjanaramĕn, ja pawetengĕn se mange ma-wĕtitj. Ja n ipakanuwu'era ipasaunakĕ', siituo ĕ nimange-mai wo sa maporapat rumu'ndu'-mange ma'an-ai si wio'o, itjuaerakĕ' i mange mĕndam kaapa mĕtitj. Tani'tuo ĕ nimamuali a si tow lĕngei in airu'ndu'era mange nimĕtitj. Mangem tu'u sia, ja sia nimalingakĕ' re'e in aitjua e mawali-wali i mange mĕtitj. Anae sia mangekĕ' nitjumĕre i mĕmĕti-mĕtitj in tande am paindoan e wio'o, akar se wio'o ra'io mange nitjuman, am pa'pa' pina-waja-waja'anakĕ' i nimapĕtitj in tande. Masu'ut-ako sia mĕmĕti-mĕtitj in tande, ja sia itjasangkumo im batu. Siituoka sia marengo-mange a lawi niĕnto'anera, wo polona se mawali-wali, ĕng kuanao: „Ja tumo'oro, tumo'oro, eng kinapĕtitjangkuo." Siituoka tumo'oro-mai se mawali-wali ang karapi i makĕwi-tjĕwitoka, ore palingangkĕ' e wio'o. Jawo sera tumu'tulo im pukĕt, en sera mangeo tuma'an. Ta'an dirior wo sera mange tuma'an, ja tumĕkĕle'-mio' tojo'-wo. Tumo'or-ai sera, ja kuaerao: „Tumo'oro, tumo'oro, mandoo re'e." Ĕn iitu ipakuaera in salak in owak. Tumo'oro-mai sera, ja mindoo-mai im pukĕt wo mangeo tuma'an.

Makata'an-ako sera, ja iru'ndu'erao si tow lĕngei isia mange rumu'ndu'-mai si wio'o. Ja mangem sia i mĕilĕ-ilĕk(ĕ)kĕ'-mange kaju itjali si watu pinailĕk(ĕ)na. Pakakalina-mako ĕm batu, ja mangko'o-mai sia, ng kuana: „O, he! nimangem!" Palingano tu'u-mange e nimĕnto' am pukĕt, ja matalĕintĕngo-mai maroro'-mai im pukĕt, akar i nirumumpak. Kairumpak(ĕ)na-mio' ja li'usano-mai e nimĕnto' am pukĕt in tumura', janta'an malĕpĕt(ĕ)kĕ' ĕm bĕngkowera, wo si wio'o makilat(ĕ)kĕ' ĕm parukin. Ja pailĕkĕnera ra'itja rumeso si wio'o ĕm patura'an. Pakasere-serenerao, kasereanerao ja watukĕ' re'en. Siituoka iĕna'erao i matura', ta'an waja im bĕngkowera nimalewo'o waja.

Awoja si nimange rumu'ndu'-mai si wio'o ra'io nimareng-ai ang kara-karapiera.

125. An doro' e Mamorapat, sinisil i J. Regar, Kapoja.

A si makasa se pira-pira tow mange mĕnto' im pulintja' paru'umĕn e wio'o. Itjatĕka'oka waja-mange a lawi sera, ja ng kuano i mawali-wali: „Sapaka kita ja mĕweteng ĕ mange mapĕndam. Anae si ĕsa mangem, en do'nao kua'a matawi-mai sera. Sawo makili'o, mai molo mange sumawĕl." Siituoka tu'u mangem si ĕsa, ja sia nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ' mange an tu'ur i a'kĕl mapulintja'. Itjatĕka'-mange sia, sia tumo'tolo mĕndamo im pulintja' an tana', ja ra'itja nimaure-ure luma'aro ng kama, anae pĕwaliano im paki'tji'in e rongit ĕ litjur wo ng keitjei, o pasĕpe'ena-mako ĕn a litjur wo n ang keitjei, iaka-akar luma'-aroka waja ĕm pakasa in owak. Talali' sia ra'io maka'mbaja i luma'ar, ja sia manerono-mange a lawi, am pĕnĕkĕ-nĕkĕlan e kara-karapina. Itjatĕka'-mange sia, ja ng kuanao: „E ina-ina'! ra'io maka'mbaja aku, mapela'o ĕm pakorĕmĕn." Siituoka mangaja'ka'o-mai se mĕnĕkĕ-nĕkĕl, ja ng kuanerao: „Awo ko, maru'umo?" Sumowato sia ng kuana: „Mĕnuwu-nuwu'kĕ' kamu? ja wĕnduo aku." Kuanoka i ĕsa: „Kua'a ko wai?" Sumowato ka'i sia: „Mĕngato-mai, ra'io itjaĕna' ĕng kamaku, am pa'pa' luma'aroka waja ĕm pakasa in owak." Kuano ka'i e karapina: Kua'a ko wo luma'aroka waja n owak?" Sumowato ka'i sia:

„Lina'arano kua'a im pulintja'." Kuano ka'i e karapina: „Mangemu kua'a re'e tinambisa ĕm pulintja'?" Ja ng kuanao: „Pinapĕndam(ĕ)ku, aitjuamiow kua'a i mange mĕndam im pulintja'." Siituoka rumĕgao-mai se a lawi, ĕng kuanerao: „O inde' tu'u weta' re'e ko e, ra'itja kua'a wo'o mange pinĕkipĕndam im pulintja' ko, janta'an mange wo'o nima'an sa se wio'o maru'umo." Sumowato ka'i sia: „Ra'itja kua'a iparondorondoriow ĕ nuwu'! sa kua'a wo'o kinailĕkangku in tani'tu, ra'itja wo'o mange nimakĕmu-kĕmu im pulintja' aku."

126. An doro' e pira-pira Tow Longon, sinisil i J. Regar, Kapoja.

Kaindo-indono-mai sapaka, kine, si ĕsa tuama ja nimange tuma'tak-ai mata'. Itjatĕka' tu'u re'e-mange an tu'ura in tambĕlang sia, ja sia makana-kanato sa si wisa ĕn ta'takĕna. Pailĕkĕna tu'u re'e-mako se lo'or ta'takĕn, ja nio' kua'a tu'u sia ĕn tuma'tako. Pakata'takĕna tu'u re'e-mako se wona' pira ngarondoran, ja meso'o wo'o sia ja. Meso'o re'e sia, isĕlĕt(ĕ)namio' am bĕngkal ĕn sondang, janta'an aisomo-somoi(ĕ)na re'emako an somoi. Ja siituoka meso'o in tambĕlang tinongkeina sia. Pakaweso'ona-mako, ja sia kumulito-mio' in tata'apa wo mokolo. Ja siituoka mĕereo in sondang sia, ra'io re'e kapĕndamana in sapaka n sondang ja a litjur(ĕ)na, anae ĕn sondang paere-erena a li'tjir in tu'ura in tambĕlang. Pangere-ngerena kine, a makali'tjir, ra'itja kaereana ĕn sondang wo ku'kutĕnao, kine, in tjumimbo' ĕn am baja im pinaawu' in tu'ura in tambĕlang, ta'an da'itja kaerean ĕn sondang. Siituoka ka'i ja ko'atanao, kine, ĕ makali'tjir in tambĕlang, mainde' wo'o mako aisurip(ĕ)nao-mange an dukut ĕn sondang, ta'an pailĕkĕna-mako in da'itja kaereana, ja paki'i-tji'itanao waja se pinawaja-waja'ana. Awoja tani'tu, kine, mĕmare-marengoka-mio', akar in tjato'orao si ĕndo, ja sia mĕlimu-limu'utoka, kine. Awoja makĕpe re'emako sia, ja sia rumomeio-mio' an tana'. Rumoseioka-mio' sia, mio'o tumombol-ai i litjur(ĕ)na ĕn tumbalan in sondang. Siituoka re'e ja ng kuanao: „Sapa kua'a re'e si nitumombolai i litjur(ĕ)ku? Pendamĕnaoka-mako tumbalan de'e in sondang.

Siituoka timboianao-mai, wo itu weso'onao-mai ĕn aisĕlĕt am bĕngkal. Awoja si ĕmbow(ĕ)naka, kine, indonao-mai ĕn sondang wo itumpana i marak im batu ĕng kuanao, kine: „Kĕnu, ka'itje' ko! pinapakĕpeanuo ka'itje' aku kawaliangku in da'io wana kĕtĕr ja i maere-ere iitjo, ja a litjur(ĕ)kuka re'e!" Anae, sapaka, kine, si sondang iitu, ja nimaindoo tanuoka re'dena ĕm bĕrĕna. Anae, marengo-mange sia, ra'itja nimaali mata', ra'io kua'a wana ipo'ow, anae itjatĕka'o-mange am bale sia, ja sia péere-ereano e am bale i mata' niangena-mai. Sumowatoka kine, sia ng kuanao: „Tio'o mĕngĕli-ngĕli nuwu' kamu! la'-leoka aku em pinapakĕpeano-mako i sondang iitu. Anae aitia'-kuo ka'itje'-mai ĕn iitu."

2. Awean ĕsa tow sia ja nimio' am Benang, mio', kine, nitumĕlĕs-ai asin. Awoja, makatĕlĕs re'e-mako asin sera, ja sera maja'o-mitjo am bale e Sina. Ja m po'ot pinumpunanera-mio' im balun pawewe-weweiĕna. Pailĕkĕno re'e i Sina ja ng kuanao: „E, pai tua, apa itu dia, tolol?" Ja ng kuano, kine, i Matu'a: „O, kailĕ-ilĕkangka tu'u re'en e Sina si ra'amiow am bale; nio' kua'a e! pawueiĕnerao-mai si ra'amiow" (si ma-kangaran i Olor). Kuano kine i Matu'a: „Maio, e makaito', wo kita tumuli-mange." Ja muntĕpo tu'u-mange am bale e Sina, ja ng kuano i Sina: „Tjali apa, pai tua?" Sumowato kine si Matu'a: „Sama-sama' kaitare ja si ra'amiow am bale." Siituoka re'e si Matu'a mĕnia-niao re'e se aroro' aisĕmpe' ipawangker. Mĕnia-niaoka re'e sia, maĕmbowo si Sina, kuanao re'e: „Tjĕlaka ini pai tua beki koto balang, kanineakan!" Ja ng kuano, kine, weta' i Matu'a: „O, aitjuakuo tarepe' in sama-sama' kaitare si ra'amiow." Kuano, kine, ka'i i Sina: „Apa ini pai tua bitjala-bitjala? kita ningada tau." Ja si ĕmbow(ĕ)ka re'en i Sina, parukinao si Matu'a. Parukin de'e i Sina sia, mĕngua-nguakĕ', kine, in tana'i: „O wana kaitare mange ĕn upus i makaito' iaku! mawange'o kaitare ĕm pĕmuku-mukulĕn angeno-mai i lĕlo." Ja an somoioka-mai iitu, ja sera irintuko i Sina wo sera tu'u tumintjas.

3. A si makasa awean ĕsa Tuam Balanda nilumangkoi an

Tumpaan wo tumuli am bale i Pamatu'an. Ja m bale i Pamatu'an wĕrupe' wo lo'or ĕng kĕema'. Awoja mĕpa'a-pa'aroka si Tuam Balanda wo si Pamatu'an, ja ng kuano, kine, i Tuang: „Ja, Hukum-tua, ini rumah ada bagus, tantu akan ada baik sĕkali kalau ini rumah tagantong tiga stolok dimuka, dan bagitu lagi di fores." Ja sumowato, kine, si Pamatu'an: „Ulit e Tuang, waja in tjaju a si wale iasa ja kaju waja sama'; awean ĕn tongke', awean ĕ makurung, pinaako-mai a mako n Sondakĕn." Ja pakapa'anĕn de'e i Tjapala wewene, palinanao ra'itja ndo'o masoma an ipakua i Tuang ĕn ipasowat i Pamatu'an, en si Tjapala wewene makailĕko i Mĕlaju, e nimamurit(ĕ)-wo. Ja ng kuanao, kine, i makua-mitjo a si Pamatu'an: „Masea'kĕ' ko ja, ra'itja siitu n ipakua i Tuang an iitjo." Siituoka ja ng kuano, kine, i Pamatu'an: „Tio'o mĕnuwu-nuwu'-mai itjo, ra'itja itjo ĕ makailĕk, ajo! pigi di dapur, ambitu ĕn tawoiĕnu!" Rumojor tu'u, kine, weta' si Tjapala wewene.

Merao ka'i re'e nuwu' si Tuang, mĕwuei a si Pamatu'an in tana'i: „Hukum-tua, deri sini sampei di Amurang, bĕrapa paal?" Sumowato ka'i re'e si Pamatu'an, ĕng kuanao: „Ratarata, mĕlopa-lopa', e Tuang; a mekonakĕ' im Pĕntu' n sososor tojo'." Mueio ka'i re'e si Tuang, ĕng kuanao: „Hukum tua, disini ada banjak nike?" Ja itjua ka'i re'e-mako i Pamatu'an mawuei rintjeng si Tuang, anae ng kuanao ka'i: „O kĕkĕlian, e Tuang, ro'naoka ka'i tanu pakĕlĕ-kĕlĕwan im pinĕondong sera in tarepe' n a meko ĕm palĕpon." Ja siituoka tumowao ĕsa a se tawang(ĕ)na si Pamatu'an, kuanao, kine: „Mĕrentek, mindo-mai in tetempang wo meko itempang-ai rintjeng, en si Tuang ja masale', kine, sumĕra' rintjeng." Maio, kine, ka'i tu'u weta' si Tjapala wewene, ng kuana: „O inde' tu'u weta' ko ĕ mĕnea-nea'kĕ', ra'itja karu' rintjeng ĕn ipakua i Tuang e, ta'an mawuei ru'ong." Siituoka renderĕno ka'i, kine, tu'u weta' i Pamatu'an si pĕnana'ana, ĕng kuana: „Ra'itja ka'itje' tu'u maeman si wewene anio', aitjuakuo in tio'o mai mamister am panuwu'unami si Tuang, mangeo-mai tjo e mĕngĕli-ngĕlitjĕ' kendo'o ĕ nuwu'; iitjo saanu ĕ makailĕk e aku, wai? pora

Setan si wewene iana!" Sumowato, kine, ka'i si Tjapala wewene, éng kuanao: „Me'eo re'e ja! en iitjo re'e makailĕk parondorĕn tare, ja ipasero'mukĕ' aku!"

4. Awean, kine, ésa Tomu'ung nimio' am Benang, mio' nitumĕlĕs-ai solo, wo sia re'e mailĕk si ésa toja'ang mateinteteinteng limpurong pinumpunan in onde-onde. Siituoka re'e ja sia piaiĕn i tjara-karapina, ng kuanao, kine: „E ama' ung kĕnu en totor le'os ipĕnanĕm." Ja siitukĕ' re'e pinalina i Matu'a, ja sia tumĕléso wo itu saputĕna. Pasaputĕnaoka n iitu, ja ng kuano, kine, ka'i i tjarapina: „Sawo sumaput in iana, ja tio'o itarĕpĕt ĕ mĕ'mbĕr, oreoka malewo' ĕm batuna, wo ra'itja tumow en tia' mapaali-ali in dai'." Awoja itjatéka'o-mai an do'ong, ipĕla'u-la'us(ĕ)nao-mange i musĕw a mange n uma. Maja'o, kine, wona' pira ngando, ja mangenao pailĕkĕn mainde' wo'o n iitu matowo; mangenaoka pailĕkĕn waja i niusĕwana in onde-onde, nimaindoo walena e sĕrĕm. Ko'korĕnao paerenerena, ra'io ambitu si watuna aiusĕw(ĕ)na. Siituoka ja si Matu'a maio a si tjara-karapina nimio' am Benang(ĕ)-wo, wo ng kuana: „Aitjalewo'kĕ' tu'u re'e aku ĕ nimusĕw si watuna tinĕlĕsangkumai am Benang, e mangekuo pinĕilĕk-ai winaleano waja e sĕrĕm ĕ niusĕwangku in iitu. Siituoka kumale'ke'o kine-mai si nimiai si Matu'a, ng kuanao: „Ra'itja kua'a tu'uman ipausĕw ĕn iitu, ta'an ĕn iitu ja kukis, en iitu ja topong wo isaput i gula wo saputĕne' ka'i im po'po' kinuris ĕn am bawo, anae waja in iitu ja kakanĕn sama' e sĕrĕm." Sumowato, kine, weta' si Matu'a, ng kuanao: „Ja itjaupus-ai en aku m piniaimu, ja tio'o ipakua-kua a si sei-mange, oreka tu'u weta' aku pĕngĕrĕngku-rĕngkutan e tow in iitu."

5. Awean ka'i ĕsa tow nimio' am Benang, mio' nimanĕlĕs-ai. Ja mailĕko se pongkor tinĕmburan sia, ja sia tumĕlĕs-ai, ta'an sia nitumĕlĕs a se pongkor raindang ĕm ba'mba'.

Maja'o re'e-mai sera, ja si pongkor aipumpunakĕ' an sompoi; ja n sompoi ra'itja re'e pinailĕk(ĕ)na in aweano wo'so, anae mawaja'o re'e-mai sera, ra'io re'e kailĕkana-mai wo mĕra'mbara'mbas ĕn tĕnga' wo lalai. Makasosoroka, kine-mai an Ĕmpung

sera, ja sera masĕng. Mĕluku-lukutoka sera ĕ mĕasĕ-asĕng, ja mindoo-mai in sompoi si Matu'a. Rumo'mbo in sompoi sia, pĕpĕnda-pĕndamĕna ra'io wana ĕn tĕnga', tani'tu ĕ lalai. Siituoka mangaja'ka'o kine-mai si Matu'a, ng kuanao: „Aro ina' teitei, reimo nde'e siapa! um bua' en deimo, tentu kangka si'i um bawali." Ja siituoka wowoiĕnao-mai si pongkor; pailĕkĕnao-mio' toka ĕnda' ĕn am ba'mba' i pongkor. Siituoka ja ng kuanao, kine: „O inde' ndo'o! pinakatĕnga'o kua'a re'e i pongkor anio', nio' kua'a e lema'oka waja m ba'mba' i pongkor." Siituoka, kine, si ĕmbow(ĕ)naka in da'io wana tĕnga'an, iwangkil(ĕ)nao-mange an dowar si pongkor ang karapi i nuwu' tana'i: „Nio' kua'a ko! iitjoo re'e si nitjumaapu im pĕtĕnga'angku." Awoja pailĕkĕnoka e kara-karapina ĕn sompoi, ja ng kuanerao: „E Ito', wo'sooka kua'a re'e ĕn sompoi! anae ambituo kua'a re'en ĕm pinakĕsotan in tĕnga' wo lalai, ta'an da'itja re'en niilĕk sama' i Ito'. Ja nio' tare si pongkor aitia'o i Ito', anae kinaapuo e asu. A si Ito'o tu'u waja angen-ai, in da'itja nimilĕk en si Ito' ra'io tumĕnga', ra'itja ka'i sumĕra'."

127. Kukua poke'ke' an doro' e Rua Nimĕwĕtitj, sinisil i A. Tĕwutow, Lĕilĕm.

Kaindo-indono-mai ja awean pira-pira tow nimĕporapat. Ja kinawetengano in se rua an isera ĕ mange mĕtitj. Awoja iru'ndu'o-mange sera, ja nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ'-mange an a'kĕl pake'etan, wo sera sumosor-ange. Sapaka sera ĕ nisumosor-ange, ja nimĕntondongangkĕ' an ta'kĕs. Ang kapĕruaano sera, ja kua'a si a mangena ĕ mĕntut, ta'an da'itja tatenge, nitumana'itjĕ': „pĕs". Ang kĕlingakĕ'-mange i a mio'na, ja serenao-mange ang karapi i mĕwuei, ĕng kuanao: „Sapa itu?" Janta'an da'itja mĕngkut si pawueian. An sangkum iitu ja sia kinawowano-mange i nimawuei, wo ng kuanao: „Ĕg, ĕg! nimĕntut re'e ko!"

Siituoka ja mĕrende-renderoka an ta'kĕs sera in dua, pa'-pa'an si a mio'na nimaĕmbow i niĕntutana akar se wio'o i

nitumintjas(ĕ)kĕ', wo tani'tu sera mareng-ange ra'itja wana ĕng kinaakoan. Akar(ĕ)kĕ' iitu.

128. Kukua poke'ke' an doro' e rua Tare-tumow Mĕkarĕtuk.

Sapaka se rua mangalitow isera ja mĕkake'et. Kaindo-indono-mai a si makasa sera mĕnuwu-nuwu', ĕng kuano i ĕsa a si tjarĕtuk(ĕ)na: „E rĕtuk, sa ko masale', ja pamorapatĕnta wawa'ando." Sumowato si tjarĕtuk(ĕ)na: „Ja sama', itji'it-io' ambitu."

Maio tu'u i mawawa'ando, ja sera mangem kume'et. Ja makake'et-ako sera, ja mĕlĕpo. Makaĕlĕp-ako sera ja malinao-mange se wio'o i maru'umo im pulintja'. Siituoka kuano i ĕsa: „Ja mangem kita, nange kua'a makano se wio'o." Mangem tu'u sera mangeo tuma'an. Makata'an-ako sera, ja kuano i ĕsa: „Iitjoo ĕ mange rumu'ndu'-mai, iaku ĕ mĕnto' am pukĕt." Mangenao tu'u angko'an-ai wo si wio'o rumumpak, wo indonera sia. Awoja kamang i nimateo si pinorapatera, ja rakutĕnerao an ĕpal, wo sera marengo-mange am paĕlĕ-panera. Ambituoka sera ja ng kuano i ĕsa ang karapi i masale-sale': „Ja aitjasama'ka tu'u kita." Janta'an sia ĕ nitjumua-mange in tani'tu a si rĕtuk(ĕ)na, ja ang karapi i nisumondo' wo ni-tjumumbit. Ja kuano ka'itje' i ĕsa: „Ja rondoro tu'u." Ta'an ka'i sia nisumuli' a si tjarapina, nirumĕpĕte'-mai. Wo sera mĕnsonsondo'an wo mĕngkungkumbitan, akarera i maĕmbowo, wo mĕtokolo, wo mĕmbamba'nutan, aka-akar sera in tjina-ĕndoangkĕ' ambitu.

Am pa'pa' im bĕngio ure sera ra'io nimareng-ai am bale, ja mainde'o se matu'aera, akaranera i mĕmbumbueian sa ambisa se toja'ang. Siituo ĕ nimange-mai wo woo-woondope' ja sera tondongano-mange e amangera. Ja itjatĕka'o-mange am paĕlĕpan sera, ja pailĕkĕnerao se rua ja mĕtoko-tokole' wo sera ra'io wana wu'uk, lakoianoka waja. Pailĕkĕnera-mako itu, ja ng kuanerao: „Kua'itu-itu kamu mĕtoko-tokol?" Ja sowatĕno i ĕsa a si amanga: „Jau . . . . . pinĕnondo-nondo'na

kua'a aku." Ja sowatĕno i ĕsa ka'i: „Isia ka'i nimĕnondo-nondo' wo nimĕngumbi-ngumbit iaku, iaka-akar mĕngĕ'ngĕ-ngĕ'ngĕtoka waja in owa'ku." Siituoka sera ja mĕna'o-mio' ĕ mĕtoko-tokol, wo si wio'o tatarĕnerao wo wetengĕn. Maka-weteng-ako sera ja kinaisaputano-mai im beteng, wo se mĕka-porapat nimalakoiano marengo karapi e amangera, wo ipĕ-nge'ke-nge'ke' e tow palangkoiĕnera.

129. Kukua an doro' i Towo, sinisil i Thomas Dien, Sĕndangan wo si Hendrik Mangowal, Talitjuran, Sondĕr.

1. Kaindo-indono-mai sapaka n an do'ong Rinondoran ja awean tow ambalesa, si tuama makangaran i Londa, si we-wene Pa'ut.

Laleio ĕndo sera n am pamalean, ja ra'itja makausui sawĕl. Siituoka sera mĕnuwu-nuwu' in sama', ĕng kuanerao: „Tu-mambisa wo sapa wo'o n toro ema'anta wo kita ro'na makaere toja'ang maaru-arui wo suma'li an itjita sawo merot kita mamatu'a?" Numuwu'o si Londa, ĕng kuanao: „O memengku Pa'ut, sa wo'o itjasale'mu ja tana'i: sa wo'o ki'im i tuaritju Lonto' wo ko ka'i masale', ja maipe' maĕnto' ang karapimu sia. Sa itu indonuka sama', ja ienet(ĕ)ku-mange i mangilĕk; sa merot ang karapi in upus i Apo' wa'ilan Kasuruan wo kamu kamangĕna-mai ĕsa toja'ang, sa wo'o ro'na ipatowotakĕ' wo'on in sapaka sia ja toja'ang ailua'ta in dua. Sa merot kamangĕn i Tjasuruan, ja si toja'ang kausuianiow ja ngara-nangkĕ' tare-mio' in Towo." Sumowato si Pa'ut, ĕng kuanao: „O palĕlongku Londa, tani'tu kita in tow rĕrĕgĕsan; sawo lĕkĕp ĕn atemu an doro' iitu, ja ro'na mamuali tanu im pangilĕkanu." Ĕng kuano i Londa: „O memengku, si ta'ar in ateku ja nimamuali am pakawalian i Apo' nimema' in tana' wo ĕ langit. Isia si nimuka' in ateku, ningumanga im biwitju wo nimero' i lila'ku, iaka-akar aku i numuwu' si pinalinga wo nienanuo."

Iamboo tu'u a si Lonto' ĕm basaera. Sumowato si Lonto',

ĕng kuanao: „Sama', ta'an tio'o itu wo wowondas an iaku wo aku paten i tjaka'ku Londa." Ĕng kuano i Londa: „Muntu-untu karuru i Tjasuruan! tumeir an itjita an doro' e waja itu, tio'o kumĕnĕ-kĕnĕng wo tio'o lumawi-lawi'. Lĕkĕpĕn ĕm pangilĕkangku, iaka-akar in tjamangĕn i Tjasuruan."

Siituoka tu'u ito'tolo i Lonto' i lumĕkep ĕm pangilĕkan i po'ow(ĕ)na. An sangkum e ĕndo-ĕndo itu si Londa ra'itja maoton ĕ mangilĕ-ngilĕk a si Tjasuruan. Pauri-urina i mangilĕ-ngilĕk sa wo'o ro'na kamangĕn-ai toja'ang tuama si Pa'ut. Maio n ĕndo i Pa'ut i mitong toja'ang. Ang karapi i masale-sale' si Londa pa'pa'an ĕm pinangilĕ-ngilĕk(ĕ)na ja nimalĕkĕpo wo nitjumĕli-mai witu, si toja'ang pinitong i Pa'ut sia ja tuama. Po'owĕno ĕm pusĕr i toja'ang, ĕng kuano i Londa: „Sapaka ĕ ngaranu, e kalo, ja Towo."

Makaawĕso ĕng kalo'mboi wo ng kawangko' i Towo, maio in tumo'tolo manuwu'. Ra'itja ure ja ra'io wana ĕn ipĕsusui an doro' i nunuwu'un a si toja'ang itu. Tumo'tolo ĕng kaka'-kat wo ng kalewo' i Towo. Ra'io ipĕngakaĕnto' sama' am bale, sama'oka i mĕwĕra-wĕra' wo se katoja'ang(ĕ)na.

2. Nimamuali a si makasa mĕwĕra-wĕra'o si Towo wo se katoja'ang(ĕ)na, sia mandet in oli-oli' i ĕsa karapina wo itintjas-(ĕ)na, iaka-akar si makaoli-oli' maame' rĕpĕt wo sumumpak-ange a si inang wo amanga. Pĕwueiĕnerao: „Kua'a ko maame'?" Ĕng kuano i toja'ang: „Rinombito i Towo ĕn oli-oli'tju ja." Palingan-ako i Amanga ĕn iitu, mio' mĕmbung-ai ĕn atena wo sia mindo-mai im papangkur, ĕng kuanao: „Tarepe' si Towo ja we'mbelĕngku." Siituoka sia me'e-mange am bale i Londa wo si Pa'ut. Sumumpak-ange sia, pailĕkĕnao tu'u pĕ-wĕra-wĕra'ano i Towo ĕn oli-oli'. Ĕng kuanao i mĕ'tĕng-ange a si Towo: „Tarepe' ko em patengku! aitjatambi-tambisa ko wo nimandet im pawĕra'an i ana'ku?" Ang karapi i mainde' sia masere-sere a makali'tjir; tanu aipatĕna-tĕna serena-mange si Tjolano, mawaja'-mai an dior im baleera. Itjaiserena-mange si Tjolano, mio' mapatawang-ai sia, ĕng kuanao: „E Apo', pĕpateno aku!" Tani'tu ĕng karior tumulio-mai ambitu si Tjo

lano. An tutuw iitu si amang i toja'ang makaoli-oli' in dinombit i Towo ja ra'ipe' makar ĕ mawĕ'tĕ-wĕ'tĕng a si Towo. Siituoka ng kuano i Tjolano a se malukar maki'i-tji'it isia: „Timboian si tow lewo' anio' wo iwali-mange am baleku." Tani'tu ng karior sia tangka'an. Wueiano i Tjolano si Towo, ĕng kuanao: „E itow! ĕn so' si inangu wo si amangu?" Ĕng kuano i Towo: „Ra'itja ambia, nimange an uma." Ĕnowĕno i Tjolano si Towo, ĕng kuanao: „O kalo! mĕnĕso, nao mĕngame-ngame', eng ko ja iwalitju am baleku, wo ko mangeku wean sĕra', tu'tu', karai wo oli-oli' lo'or nimangakar." Mĕnĕso tu'u si Towo wo sia kumi'it-ange si Tjolano. Itjatĕka'-mange am bale, ĕng kuano i Tjolano a si ĕsa Wawu': „Ipangilĕk kanĕn a si mĕsiwo si toja'ang anio'." Makakan-ako sia, weano i Tjolano karai. Makasawĕl-ako sia, ĕng kuano i Tjolano: „Kumi'it-ai iaku, e itow, wo angenta a si wale anu mange." Si wale itu ja wale paputusan. Ambitu ka'i m binalian-ai si Amang i makaoli-oli' in dinombit i Towo.

Itjatĕka'-mange am bale iitu si Tjolano wo si Towo, wueiano si matu'a i makaoli-oli', ĕng kuano i Tjolano: „Sapa ĕng kawalian wo ko nimanginde-nginde' si Towo?" Sumowato sia ng kuanao: „Aitjawalitjĕ' an oli-oli' niandet(ĕ)na a si ana'ku." Ĕng kuano i Tjolano: „Waja in tow lewo' ja iitjo! ro'naka re'en oli-oli' pateanu tow? Karua itu: si Towo ja wo'mbase', ko ja matu'ao; ro'naka re'en se matu'a wo kaseke' e toja'ang? Karĕngana ko en torungkun, siow ngando." Tanu pinaindo-indo sumumpak-ange si Amang i Towo mangusu-ngusui si ana'na. Ĕng kuano i Tjolano an isia: „Mawisa ko?" Sumowato sia: „Aku ja maere-ere si toja'ang." Ĕng kuano i Tjolano: „Ambia'i sia ja!" Sisilĕno i Tjolano an isia, sapa ĕ nimamuali a si ana'na, wo karua itu, lupuan i Tjolano si Amang i Towo, ĕng kuanao: „Tei-teiran si ana'mu, tio'o ipawaja-waja, en sia ja toja'ang ka'kat." Siituoka ja iwalio i Amanga si Towo, marengo-mange am baleera.

3. Awoja mĕngawĕ-ngawĕso ĕng kawangko' wo ng kaka'kat wo ng kalewo' i Towo, ra'io tu'u kasiwoan i Inang o Amanga;

tina'pe'angkĕ' im binean i Tjolano tu'tu', sĕra', karai wo oli-oli', anaitu sia ra'io mareso-mange am bale i Tjolano, iaka-akar kaweano i lĕlo wo n upus i Tjolano wo n ipakasa se tow ambitu; lĕloanera si Towo, pa'pa'an sia ja ra'itja talawi', kopa'ar, kowuei in sapa si ra'ipe' katĕrangana. Ureo, tanuoka tow i Tjolano si Towo, pĕnusu-nusuianera in tawoiĕn wo nu-nuwu'un; tani'tu si Towo ra'io wana ĕn itjakĕnĕng. A si makasa mĕnsonsowatan si Towo wo se Wawu', ĕng kuano e Wawu': „E Towo! sa tu'u ko paemanĕno i Apo' Kolano, ja me'e tu'u ko e! mange kumarai-mai in tjarai i Apo' Ko-lano ko, wo ko sumalu in tĕmbĕran." Ĕng kuano i Towo: „Sama', ta'an karĕngana awean ĕn iwatarumiow an iaku." Ĕng kuano e Wawu': „Itjoo ĕ miara si Wulangkau', toja'ang i Tjolano, sa tu'u ko ra'itja itjaĕmbow i Tjolano ĕng kumarai in tjaraina." Sumowato si Towo: „En, ta'an sa kami si Wu-langkau' ra'itja mamuali, ja waja itjamu pakapelo-pelongĕngku." Ĕng kuano e Wawu': „Sama'." Siituoka sumosoro-mange am bale si Towo ang karapi i ngĕngĕr muli-ulit, wo mange mindo-mai in tjarai aisangat i Tjolano, en si Tjolano ja nitumĕkĕl. Karaiĕnao tu'u wo sia sumalu in tĕmbĕran, iaka-akar kali'u-san-ai e tow ra'io itjakua ĕng kakĕli. Se tow anio' ra'io itjakua ĕng karĕga; se walina mĕngangko-ngangko', se walina mĕnge'ke-nge'ke', ĕng kuanerao: „E, milĕk si Towo nitjumarai in tjarai i Apo' Kolano!" Am pa'pa' in tani'tu ĕng karĕga, ja mangaja'ka'o-mai si Tjolano ĕn am patĕkĕlan, ĕng kuanao: „Sapa ĕn iparĕga e tow?" Kumĕsoto-mai an ṣeip si Tjolano, pailĕkĕnao tu'u-mange si Towo nitjumarai in tjaraina, wo masalu-salu in tĕmbĕran. Rangatĕno-mange i Tjolano si Towo, ĕng kuanao: „E, mai wia'i ko, Towo!" Siituoka sumosoro-mange si Towo. Ĕng kuano i Tjolano an isia: „Kua'a ko kawuaja nitjumarai in tjaraitju wo matimpĕ-timpĕlar an tĕmbĕ-ran?" Sumowato si Towo, ĕng kuanao: „Ra'itja tu'u wo'o tani'tu-wo, e Papo', sa ra'itja niange-mai e Wawu'." Ĕng kuano i Tjolano: „Am pa'pa'an in sapa itu?" Sisilĕno i Towo ĕng kinato'tolan iaka-akar sia nitumawoi tani'tu. Ĕng kuano

i Tjolano: „Sa re'e ko iru'ndu'era rumombit kumaapa mu'is ja memangkĕ' re'e-mange ko? Karĕngana ko en torungkun." Sumowato si Towo: „En, e Apo', ta'an tumambisa ĕ mumpun im palar in tjeitjei an torungku, en tĕkek ĕm bo'sona?" Ĕng kuano i Tjolano: „Toka re'e ra'itja isusuitju." Numuwu'o ka'i si Towo, ĕng kuanao: „Sama', e Papo', sawo isusuimu, ta'an pĕwueiĕngku sa pira ngando aku ĕn isolong." Ĕng kuano i Tjolano: „Siow ngando."

4. Siituoka mindo-mai im bĕka' wo m pisow lambot si Tjolano wo ng kuanao: „Intao, e Towo, eng ko ja mangekuo isolong an torungku." Mangem tu'u sera, itjatĕka'-mange, ĕng kuano i Towo: „Patambisan de'e ĕn ipakua in torungkun, en aitjua i Apo' in isusui?" Ĕng kuano i Tjolano: „Pailĕkĕnuomai ĕn ipakawuka' wo n ipakakusi' wo n ipakasolong in tjeitjei." Ĕng kuano i Towo: „Ja iĕpe'mu e Apo', e!" Ĕng kuano i Tjolano: „Patana'iĕn." Siituoka kusi'an-io' i Towo ĕn torungku, ĕng kuano i Towo: „A, paasarĕn de'e tani'tu, intji, e Apo'?" Ĕng kuano i Tjolano: „Sapa kua'a." Tumowoo si Towo, ĕng kuanao: „Sa itjasale' i Apo' Kolano, tarepe' aku ambia, ta'an aku ja rumior(ĕ)pe' mange an sĕndi." Ĕng kuano i Tjolano: „Wuka'ano-mai aku-wo, wo tare ko mange sumĕndi." Ta'an da'itja si Towo, karĕpĕt i Tjolano i manuwu' karĕpĕt(ĕ)na i mawaja'. Indonao-mai ĕm bĕka' i Tjolano wo m pisow, wo sia mange ka'i tjumarai-mai in tjarai i Tjolano wo mai mĕnto'-mio' am papalĕn im bale patorungkuan. Pĕranga-rangatĕn i Tjolano sia: „Ĕn so' ko e Towo! maio wuka'an aku." Pasowatĕngkĕ' i Towo in tana'i: „Ambia'i aku, e Kolano, kua'a itu wuka'ano wai? Masusuipe' an iaku si Apo'! ĕpe'ano tu'u i Apo' ĕng kanumanam im patorungkun."

Talali' eta' i mawĕngio pangusu-ngusuiĕnoka i pĕnana'ana si Tjolano. Itjua e malangkoi a si wale patorungkuan, kuaerao: „Nange kua'a si Tjolano makatindondor am pana'pa' im bale patorungkuan." Siituoka mangem si pĕnana'an i Tjolano. Tajange' palinganao-mange si Tjolano mapatawa-tawang. Mainde'o sia, ĕng kuanao in ĕsa: „Ka'itu-itu tani'tu: si Tjolano ĕ

makanuwu' in iitu." Itjaiserena-mange im pana'pa' im patorungkuan, masale'o-mai sia wo ng kuanao: „E ra'itja re'e si Tjolano si maangko', nangekĕ' si Tjolano makatulung am pana'pa'." Itjaisumpak(ĕ)na-mange, pĕtu'usĕnao-mange si makatulung am pana'pa', ĕng kuanao: „Ĕng karai, karai i Tjolano, ta'an ĕ gio, giokĕ' i Towo." Katu'usan-ako in sia ja si Towo, wueiĕno i pĕnana'an i Tjolano: „Ĕn so' si Tjolano, e Towo?" Sumowato si Towo: „A, wĕnduo ulit si Apo' Kolano ĕ mĕsusu-susui an iaku, matambisa ĕ matorungku." Mangeo tu'u ilĕkĕn i pĕnana'an i Tjolano. Sapaka ĕng keitjei i Tjolano ja nisumĕgao. Anaitu si pĕnana'an i Tjolano numuwu' ang karapi i maame', ng kuanao: „Sa itjasale' i Tjolano, ja ĕnowĕngkĕ' tare si Towo wo sama' ko wuka'ana." Siituoka towano-mange i Tjolano si Towo, ĕng kuanao: „Ĕn so' ko, e Towo?" Sumowato si Towo: „Ambia, e Apo'." Ĕng kuano i Tjolano: „Sapa ĕn itjasale'mu, itu ja iwe'eku, asal aku wo wuka'ano-mai." Sumowato si Towo: „Ra'itja wana ĕn itjasale'ku walina a sia'i: se Wawu' karĕngan en isawĕl a si Apo' isolong an torungku siow ngando, en iserao ĕ nimuwak iaku, iaka-akar aku kumarai in tjarai i Apo' wo masalu-salu in tĕmbĕran. Karua itu karĕngan tanu in aiwataru e Wawu', in sapaka si Wulangkau' ja mamuali kasende'ku." Sumowato si Tjolano, ĕng kuanao: „Ulit tani'tu, waja se Wawu' ĕn isawĕl an iaku an torungku, siow ngando, wo si Wulangkau' karĕngan en do'na piaranu sa ko wo matĕrang an tawoiĕn e ngaran Kolano." Ĕng kuano i Towo: „O ja karĕngan aku en susuian i Apo' am baja tumĕna." Ĕng kuano i Tjolano: „Sama', asal aku wo wuka'ano-mai." Siituoka wuka'ano i Towo si Tjolano. Ta'an waja tu'u se Wawu' ja aisawĕl a si Tjolano aipumpun an torungku.

---

5. Sapaka n a si ro'ong ĕsa, ja luku-lukutan i ĕsa mangalitow makangaran Towo, anak i malĕnge-lĕngei. Jawoja si mangalitow isia ja pandei nimangakar, iaka-akar ra'itja wana ĕsa wo mĕngakawolei isia ĕn a se kawĕra'na.

Awoja kaindo-indono-mai a si makasa, si Towo ja pinatoroan e kawĕra'na i nuwu' ĕng kuaera: „E Towo, wataruanami tjo, mangemu ka'itje' tuengan-ai si Tjolano; jawoja sa tu'u sia ra'itja maĕmbow, ja weanami ka'itje' mariwu pera ko." Ĕng kuano i Towo: „Sama' sa tani'tu." Siituoka sia mange mapawilit si Inanga karai wo salana. Itjatĕka'-mange a si Inanga sia, ja ng kuanao an isia: „O Ina', sa itjasale'mu, iwilit-io' karai wo salana aku, ta'an pĕenetĕngkĕ'; ĕn ang kumi'it-io' in an tino'toka retean-io' kĕnop, ĕn am pĕ'nar wean-io' ĕsa kĕnop a se wangkĕr, eni?" Ĕng kuao i Inanga: „Embai, kua'a ko masale' in tani'tu? e su'ut! itĕmpumuo kita; tio'o, ore mapalawi-lawi'." Ta'an kuanao: „Me'e weta'-wo, e Ina', awean kua'a torona ĕn iitu." Siituoka kuao i Inanga: „Sama' re'e, e itow, sa awean torona."

Wo iwilit i Inanga karai wo salana tanu in aitjuana. Jawoja pakawilitĕn-ako i Inanga ĕn iitu, ja indonao-mai wo isondol(ĕ)namio', wo sia mangeo malangko-langkoi-mio' an dior im bale i Tjolano. Malangko-langkoioka an dior im bale i Tjolano sia, ja kasereano-mange i Tjolano. Siituoka sia towanao-mange. Itjatĕka'-mange sia, ĕng kuao i Tjolano: „E Towo, si sei si nimilit in tjaraimu, rinetean in tjĕnop tani'tu in tjalo'or?" Ĕng kuanao: „Iaku, e Kolano, ta'am baweane' kua'a ĕ nilumo'or-ai e, janta'an itjalawi'tjukĕ' tu'u in tumuru'." Ĕng kuao i Tjolano: „Tio'o lumawi-lawi' wo tio'o mainde-inde', ra'itja kua'a itjaĕmbow(ĕ)ku." Siituoka itueng(ĕ)nao-mange a si Tjolano ĕm pĕ'nar(ĕ)na, ĕng kuana: „Kua'a itu, e Kolano."

Awoja sapaka n iitu ja pakaseren e kawataruna. Ipakaturu'na-mako a si Tjolano ĕm baja in iitu, ja ipapawarengo i Tjolano sia; jawoja sia marengo nimĕla'u-la'us(ĕ)kĕ'-mange a se kawataruna, wo pangilĕkĕna ĕn doit aiwataruera.

6. Awoja a si makasaoka ka'i pawataruanera ka'i si Towo, ĕng kuaera: „E Towo, itji'it tu'u ko im buaja, ja mange sumosor am bale i Tjipu, en sia ra'itja kasosoran ĕm bale, wajakĕ' si Tjolano ĕn do'na masosor ambitu, ra'itja itjaĕmbow(ĕ)na. En sa ko sumosor(ĕ)ka, ja maiamioka ka'i wean doit."

Siituoka kuao i Towo: „Sama'." Tani'tu tu'u sia mangem. Itjatĕka'-mange sia, ĕng kuanao a si Tjipu: „E Tuang, aweam bo'o ĕ maitju itjua-mange an iitjo: masale' ko ĕn tumĕlĕs im paser(ĕ)ku tanu po'po' ĕng kawangkĕr?" Ĕng kuao i Tjipu: „Masale', ta'an muntĕpo-mai-wo, eng kita kumane' wo mĕlĕp." Wo tu'u sera kuman wo mĕlĕp. Makakan-ako sera, ĕng kuao i Tjipu: „Ja angenuo-mai ĕm paser aitjuamu tanu po'po' ĕng kawangkĕr." Ĕng kuao i Towo: „Ow! mai tare wo'o mĕwuei aku, sa wawean ĕm paser tanu po'po' ĕng kawangkĕr ĕn a si Tuang Kipu pawu'unĕn." Siituoka paparojorĕn i Tjipu sia. Tani'tu ka'i tu'u sia mangeo mangilĕk in doit aiwataru an isia.

7. Awoja maja'o pira ngando ĕn an somoi-mai iitu, ja rumombito si Towo, iaka-akar sia in aipakawali-mange a si Tjolano. Jawoja putusĕn i Tjolano ĕm pĕpĕ'ndis(ĕ)na ja iwa'kĕs an tu'ur in tjaju a si ro'na pakasere-seren e malangkoi. Jawoja ipakawa'kĕs-ako ambitu sia, lumangkoi-mai an isia si ĕsa Wo'ko, wo sia mawuei a si Towo, ĕng kuanao: „E, kua'a ko ipakawa'kĕs ambana, sapa re'e ĕn tinawoimu, embai?" Ĕng kuao i Towo: „Ow! sapaka aku-wo, ja wo'ko tanu iitjo, awoja am pa'pa' in da'itja wana ĕ makasiwo, kaapa makaluli', siituoka ja aku mai mĕkiwa'kĕs in owa'ku ambia'i; awoja kĕnum nimarondoro ĕm bo'koku; anaitu, sa ko masale' ja mai ĕngkasan aku, wo iitjope' ka'itje' ĕn dondorĕnta." Ĕng kuao i Wo'ko: „Uli-ulit kua'a tani'tu, na?" Ĕng kuao i Towo: „Uli-ulit; ipĕuwak(ĕ)kukĕ' ka'itare iitjo n iitu embai?" Ĕng kuao i Wo'ko: „Ja sama'." Siituoka wuka'ano i Wo'ko si Towo; pakawuka'ana-mako sia, ja kuao i Towo: „Maio ka'itje' wo iwa'kĕs(ĕ)kuo." Jawoja ipakawa'kĕs(ĕ)nape'-mio' si Wo'ko, ja mĕngangko-ngangko'oka sia, ĕng kuana: „E, wuka'angkĕ'-mai aku, ra'itja makatang, ra'itja makalĕsĕn." Ta'an kuao i Towo: „Ow! tio'o mĕngangko-ngangko', ore ra'itja marondor." Ipakawa'kĕs(ĕ)na-mako si Wo'ko, ja tumintjaso sia. Awoja am pa'pa' si Wo'ko i mĕngangko-ngangko'oka, ja mali'muro-mai se tow tani'tuo in tjakĕli, wo kuaera: „E, Wo'ko, ka'itu-itu ko aiwa'kĕs ambana?" Ĕng kuanao: „Aiwa'kĕs i tuama aipa-

kawa'kĕs ambia'i-wo, am pa'pa' aitjuana an iaku, sapaka, kine, sia-wo ja wo'ko tanu iaku, awoja nimarondoroka am pa'pa' sia in aiwa'kĕs a si tjaju anio', anae niemangkukĕ' tu'u ĕndo'o, ta'an piniaina tu'u ĕndo'o re'e aku."

8. Siituoka pangusuiĕnerao si Towo, iaka-akar in tjinausuian. Awoja kausuianera-mako sia, ja iwalio ka'i-mange a si Tjolano; putusĕno i Tjolano: karĕngana sia mangeo ilĕpok am pĕtaan i laur. Siituoka ipĕkialero i Tjolano tow mange lumĕpok-ai isia a laur. Jawoja maaler-ako waja sera, ja isakeerao a londei si Towo. Awoja a londeioka, ja kuao i Towo an isera: „Naninta, eni? ta'an iaku ĕ matu'd, anaitu mĕnto'kĕ' an da'ter im bowuling aku. Awoja sa kita numanio ja masowat waja-mai, eni? Tana'i ĕn ipakanani:

E, ilĕpoko si Towo, ilĕpoko!"

Tani'tuo tu'u sera moleo. Awoja ra'ipe' nimole-mange pulu' ngarĕpa sera ĕn ang katana'an, ja lumĕpoko-mio' si Towo, wo tumintjaso-mange ang katana'an. Siituoka kuao i Wowuling: „E, ilumĕpoko si Towo!" Ta'an pasowatĕngkĕ' tare e karapina: „E, ilumĕpoko si Towo!" Jawoja nimĕngasa-ngasar-ange tani'tu sera, tumbal-ange in am pĕtaan i laur. A mangeoka mbitu sera, ja mĕnĕso tu'u waja, en ilĕpokerao wo'o si Towo. Janta'an kuao i Wowuling: „Awo, tambisaka tu'u rake kamu, ipakuaku tare-mai an itjamu, i nilumĕpoko si Towo." Siituoka mĕnuwu-nuwu'o sera sa tambisan ĕ mange kumua a si Tjolano. Jawoja putusĕnerao, ĕng kuaera: „Tana'i, marengo kita, ta'an sa kita wueian i Tjolano, ja itjuatao tu'u-mange in ailĕpoko ja, ore kua'a kita itjaĕmbow i Tjolano." Tani'tu marengo tu'u sera; itjatĕka'-mange, ja wueiĕno i Tjolano an isera, ĕng kuana: „Awo, ailĕpokiowo si Towo?" Ĕng kuaerao: „O, ailĕpokamio a mange m pĕtaan i laur, nae ro'nao pinakasĕra' e pongkor sia ja!" Tani'tu si Towo kailĕ-ilĕkano i Tjolano i nimalĕsĕmo.

9. Janta'an si Towo am balekĕ' i Inanga. Awoja sumigilo si Towo, ĕng kuana: „Ja tumambisape' re'en aku ĕ mawaja-waja', en ore pailĕkĕn i Tjolano? O, ja tana'i, mueipe' re'e a si Ina' aku, mainde' kailĕkana ĕng karai i Amang i Tjolano

si nimailango." Wo tu'u sia muei a si Inanga, ĕng kuana: „O Ina', kailĕkanuka ĕng kinarai i Amang i Tjolano i nimate?" Ĕng kuao i Inanga: „Kailĕkangku, itjamio ĕ nimawilit-wo." Siituoka ĕng kuao i Towo: „Ja iwilit kua'a re'e-mio' karai tani'tu aku, e Ina'." Ĕng kuao i Inanga: „Embai, ka'itu ko masale' makakarai in tani'tu?" Ĕng kuanao: „Me'e weta'-wo, e Ina', kailĕkanuoka-sa, sa sapa ĕn torona." Siituoka ĕng kuao i Inanga: „Sama'." Wo iwilit(ĕ)na tu'u. Jawoja pakawilitĕn-ako i Inanga ĕng karai iitu, ja kumaraio-mai in iitu si Towo, wo sia mange malangko-langkoi-mio' an dior im bale i Tjolano. Jawoja malangko-langkoioka-mio' ambitu sia, pailĕkĕno-mange i Tjolano, iaka-akar nimangaja'ka' si Tjolano ĕ nimailĕk-ange isia, wo sia towana-mange, ĕng kuana: „E Towo, kua'a ko ambanakĕ', nimarengkĕ' re'e-mai tjo?" Ĕng kuanao: „Tana'i e Kolano: pareke-rekenĕno wona' pulu'o ngarĕpa ĕng kararĕmana i nilĕpokan iaku, ja mailĕko in ĕsa tĕmbĕram bangko' aku, jawoja mĕmaja-maja'oka ambitu aku, ja mailĕko in ĕsa ro'om bangko' wo lo'or nimangakar. Awoja maunĕ-unĕroka-mio' in do'ong iitu aku ja pailĕkĕno i Tjolano ambitu, wo aku pawueiana ĕng kuana: „Tow ambisa ko-wo?" Ĕng kuangkuo: „Aku ja tow a mange m bawo in tana'-wo." Siituoka aku pawueianao, ĕng kuana: „Ja sama'ka si Tjolano am bawo in tana'?" Ĕng kuangkuo: „Sama' ja." Siituoka ka'i ĕng kuanao an iaku: „Ja mange itjua-mange an isia, sapaka aku ja mema' kasale-sale'an; jawoja itjasale'ku sia wo se kapala wo waja se aka-aka im banua karapi e pĕnana'anera, ja mai waja lumo'or in tjasale-sale'angku iitu am pa'pa' sapaka si Tjolano am bawo in tana' ja ana'ku. Jawoja oreka ko ra'itja emanĕna, nio' ĕng karaitju, karaiĕnuo-mange wo mangemu ituru' isia." Jawoja kĕnum aku, e Kolano, nitjumaraio-mai in tjarai i Amangu."

Awoja palingan-ako waja i Tjolano ĕn sisil i Towo, ja ng kuanao: „Sama', karĕngana aku mio' ang kasale-sale'an i Amangku, karapi e kapala wo se aka-aka im banua, karapi e pĕnana'anera." Jawoja maumung waja-mako mai sera, ja

pakata'uan i Tjolano, ĕng kuana: „Ma'a-pa'an-ange kamu im baja, sapaka si amangku, ja nimakolanokĕ' ka'i tu'u re'e an darĕm in tana'; jawoja sia in tarepe' mema' kasale-sale'an, ta'an itjasale'na, kine, kita im baja ja mio' a si tjasale-sale'an iitu. Anaitu, karĕngana kita im baja e makaio-io', en oreka kita pangimbuluana sa ra'itja mio'."

Ipakakua waja-mako i Tjolano an isera ĕn iitu, ja ng kuanao ka'i a se kapala: „Karĕngana kamu im baja maler londei kĕli-tjĕlin, sakeanta i mange lumĕpok am pĕtaan i laur." Wo ialerera tu'u. Maalerera waja-mako ĕn iitu, ja ng kuao i Tjolano: „Ja sumakeo kita." Tani'tu sera sumakeo waja a londei wo mangeo lumĕpok am pĕtaan i laur. Jawoja makalĕpok waja-mako sera, ja ng kuao i Towo: „Ja iakuoka ka'itje' tu'u ng kolano, en si Tjolano wo se kapala wo se aka-aka im banua wo se ro'na mĕrenta ja nimalĕsĕmo waja." Tani'tu si Towo nimakolanoo.

Si sei si akal wo pandei kaapa makailĕk masigi-sigil, ĕna' sia makausui tawoiĕn.

---

10. Sapaka si Towo anio', ja pandei nimangakar, mandeka si Tjolano ja patowoanakĕ'. Kailĕkan-ako i Tjolano in sapaka sia ja makapira-pirao wona' uwakĕn i Towo, ja kua'a ka'itje' si Tjolano ĕn tumo'tolo mere kawaliam bo ro'na si Towo katangka'ana kumaapa patena. Anaitu si Tjolano montol pira-pira tow wo ta'arana in tana'i: „Sapaka kamu sinisir(ĕ)ku maindo rumara'ndaku a si Towo. Itjasale'ku sa wo'o ro'na akar-ako in ainia kamu ja me'e reken tumoro-toro a si Towo, sapakĕ' ĕm pailĕkĕniow an isia, kumaapa tawoiĕna, karĕngana en ipakata'u an iaku." Tani'tu tu'u nimamuali.

Maja'-mange pira ngando ja si Towo lumĕmur, akaro itu ĕn ipakua i lĕmur. Siituoka ipakata'uo a si Tjolano. Ipĕkitowao i Tjolano si Towo. Itjatĕka' tu'u-mai an dior i Tjolano si Towo, ja milĕk, ĕn sĕpun i Towo mĕno'so-no'so'oka-mio' am ba'mba'na. Anaitu si Towo ra'itja mĕna' ĕ mĕnindĕ-nindĕk in sĕpuna. Siituoka kuano i Tjolano: „E Towo, sapaka re'e ko

ja ra'ipe' makailĕk in tumambisa ĕ masaru se wangko'. Anaitu karĕngana ko em pĕ'disĕn. Tĕlu ngando ko si ra'itja toro sumĕpun kumaapa sumindĕk in sĕpun. Sa itu kaki'itanu ja ko tare iwĕkar(ĕ)ku, ta'an sa lumawag ko ja patengku." Sowatĕno i Towo ĕ nuwu' i Tjolano, ĕng kuanao: „Sama', e Kolano." Ra'ipe' ure sia ĕ nilumukut-io' an saru-sarun i Tjolano, ja sia wĕnduoka masĕng, am pa'pa' ĕ ngirung(ĕ)na ja wusĕngo in sĕpun rano-rano. Ĕng kuano i Towo an atena: „Tumambisa wo'o aku wo ro'na sumĕpun?" Makata'neio sia, kuanao in ĕsa: „Tia'pe', si Tjolano sisilangku." Siituoka ng kuanao a si Tjolano: „Masale' si Tjolano ĕ luminga ĕsa sisil?" Ĕng kuano i Tjolano: „Masale' ulit." Ĕng kuano i Towo: „Ja lumingao re'e mai: Kaawi'i i makasa aku ja nimĕlutaw. Ra'ipe' ure aku ĕ nimaja'-mange, ja mailĕko si rusa aku. Indongkuo-mai ĕ lutaw wo si rusa ira'ndaku-mange." Jawoja an tutuw(ĕ)na i maasar tambisa ĕng kĕlutaw(ĕ)na si rusa, ja ngirung(ĕ)na ailaser(ĕ)na a lowas(ĕ)na, en itjaiasar(ĕ)na an tengena i lutaw ja ipĕwalinao in sumĕpun-io' a lowas(ĕ)na. Maĕna'o-mai si Towo. Makasisil-ako si Towo, ja kumureseo-mai in do'kos si Tjolano am pa'pa' sia ja niuwako-ka'i i Towo. Ĕng kuanao a si Towo: „Marengo e Towo; sapaka ĕm pĕpĕ'dis aitantuku an iitjo, ja nimakaapuo."

11. A si makasa si Tjolano nilumukut an seip im balena. An tutuw(ĕ)na i mĕluku-lukut ra'itja walina ĕm pĕna'ne-na'neiĕn ta'an si Towokĕ' in ĕsa. Kuanao n an darĕm in atena: „Ka'itu aku paasarĕn i Towo tani'tu." Su'utoka i Tjolano im banti' i Towo an isia, ja ipĕkitowanao ka'i si Towo, en itjasale' ka'i i Tjolano sia ja pĕ'disĕn. Maio an dior i Tjolano si Towo. Ĕng kuano i Tjolano: „Sapaka re'e ko ja ĕsa tow lewo'; pe'tare aku piaiĕnukĕ', wo'ope' se kakelemu. Anae ka'i tjo pĕ'disĕngkupe'. Tĕlu ngando wo tĕlu ngawĕngi tjo ĕn da'itja toro kumaapa ĕn da'itja iwe'eku kumili'. Sa ko lumawag eng karĕngana paten." Oreka si Towo kumili', ja wean i Tjolano tumeir an isia. Sangandoo wo sangawĕngi sia ĕn da'io makili', ja mando-mai tumo'tolo si Towo ĕ mapĕrĕ-pĕrĕng akar in

itjakili'. Itjaisere-mange i Tjolano i nitumu'tuko in tjili' si Towo, sumale'o-mai si Tjolano, ĕng kuanao: „Ja pateno tu'u re'e ko, e Towo!" Sumowat si Towo, ĕng kuanao: „Embai, ka'itu aku paten." Sowatĕn i Tjolano, ĕng kuana: „Am pa'pa' i nilumawago. Aitjuaku tĕlu ngando ra'itja toro kumili'. Nio' karuaane' ngando ja nitjumili'o ko." Ĕng kuano i Towo: „Sa itjasale' i Tjolano, pa'anĕno-mange ĕ nuwu'ku-wo. Sapaka aku ja ra'itja! nitjumili', ta'an aku ja makakuru mĕna'ne-na'nei in ta'i e membe', ĕnto'o pĕna'ne-na'neiĕngku, mainde' tambisa ĕ muali in iitu, ta'an akar in tarepe' ra'itja makaere-mako wutul. Ra'itja kailĕkangku sapa ĕ nimange-mai in ta'iera wo walina muli-ulit a se tatamum balina, pa'pa'an itjapa'ilongera-mai ja toka niema' sama'. waja purengkei, tjaupusĕnoka!" Makasisilako itu sia, ja kume'ke'o-mai si Tjolano am pa'pa'an in tjapandeian i Towo. Siituoka papawarengĕno i Tjolano si Towo, ra'itja ka'i tjinapatean.

12. Kaindo-indonoka ka'i-mai a si makasa, an tutuw i Towo im pĕpĕ'di-pĕ'disĕn, sia rumapi-mange am bale paĕnto'an e papĕ'disĕn ĕsa kĕrĕwow nimakaanak wĕru. A si makasa si tjĕrĕwow tĕkek, mangeoka tumĕkĕl karapi e kawajo i Tjolano. Ĕng kuano i Tjolano a se tow(ĕ)na: „Tei-teiran, oreka si tjĕrĕwow tĕkek tumintjas, sapaka sia ja kĕrĕwow(ĕ)ku." Mande in tjailĕ-ilĕkan i Tjolano in sapaka sia ja kĕrĕwow i Towo. Masale' ka'i si Tjolano ĕ ma'an mainde' sapa ĕn itjua i Towo, sa sia itjua i Tjolano in tjĕrĕwow(ĕ)na. Talali' eta' si tjĕrĕwow tĕkek nimarapi-rapioka se kawajo i Tjolano, ra'io iwe'e e tow i Tjolano mareng, ja si Towo maio sumaru si Tjolano wo sia numuwu', ĕng kuana: „Sapaka si tjĕrĕwow tĕkek anio' ja kĕrĕwow(ĕ)ku, ta'an aitjakĕmu re'e-mai se kawajo i Tjolano. Anaitu sa itjasale' i Tjolano, iwĕkaro-mange a si inanga sia." Sowatĕno i Tjolano si Towo, ĕng kuanao: „E, kĕrĕwow(ĕ)mu! mĕsea'o ko; sapaka sia ja anak i tjawajoku." Siituoka tumĕkuromio' si Towo. Sapaka a si ĕndo itu si Tjolano ja maja' an tawoiĕna, mange a si ĕsa ro'ong. Ja ĕn iitu ja kailĕ-ilĕkan i Towo. Anae sia mangilĕk a si Tjolano ĕng kuana: „Sa itjasale' i Tjolano,

aku mangilĕk, mĕkiupus, sa wo'o ro'na a si sangando anio' aku marenge' am bale." Ĕng kuano i Tjolano: „Sama'." Enanako sia, ja rumojoro-mio' wo mange am bale, mange-mai in tjarai kĕmĕsan. Siituoka sia mange kumĕmĕs a si ĕsa rojongan, langkoiĕn-ange i Tjolano i maange an tawoiĕna. An tutuw(ĕ)na i makĕmĕs, kumĕsoto-mai si Tjolano. Itjaisere-mio' i Tjolano si Towo, mangaja'ka'o-mai sia, ĕng kuanao: „Siana re'e n aipangilĕk(ĕ)mu i mareng am bale?" Ĕng kuano i Towo: „Siitu, e Kolano. Uanu kua'a, aku kawĕngi rinu'du'an-ai tow mai nimakata'u in sapaka si amangku ja nimakaere toja'ang tuama." Mangaja'ka'o-mai si Tjolano, ĕng kuanao: „Palela'an ko, e Towo! tuama ja makaere toja'ang? Ra'itja ro'na mamuali n iitu." Ĕng kuano i Towo: „Ulit ĕ nuwu' i Tjolano, tanuka ka'i se kawajo ra'itja ro'na makaanak kĕrĕwow." Makanuwu'-mako si Towo, ĕng kuano i Tjolano: „Morako-mio' wo mange indon si tjĕrĕwow(ĕ)mu. Aipangĕpe'kukĕ' tu'uman de'en an iitjo." Tani'tu si tjĕrĕwow kinaereano ka'i.

13. A si makasa si Towo nimakateir se nimindo wawi. Ĕng kuano i Towo: „Sa itjasale'miow, itjaupuso-mai an iaku ĕn ipus." Siituoka pokolĕnera-mio' ĕn ipus wo iwe'eera-mange si Towo. Marengo si Towo, itjatĕka'-mange am baleera sia, indonao-mai ĕn ipus i wawi wo wa'kĕsĕna im ba'kĕs rintĕk. Pakawa'kĕsĕna-mako itu, ja isĕlĕt(ĕ)nao-mio' an alarera, a si pawasa-wasan tanu in tjarangka' e wawi tjantong. Ĕn ipus i wawi pinangilĕk(ĕ)na ja aitjĕsot(ĕ)na-mai am pagĕr in alar. Wo m ba'kĕs aiwa'kĕs in itu aipapalambot(ĕ)na-mange am bale. Wo ita'ar(ĕ)na a se tow am bale, ĕng kuanao: „Sapaka aku ja mangerepe' se matĕlĕs wawi. Sa aku maio wo aku mawaliwalio karapi, ja ta'ne-ta'neiĕn pĕmeso-meso'on-ange si wa'kĕs anio'." Siituoka sia mangere se tow matĕlĕs wawi. Ra'itja ure sia ĕ nimaja'-mange nimakaereo. Mangem am bale i Towo sera. An tutuw i mawaja'-mange ja mĕnuwu-nuwu'o im be'ena i wawi sera. Tajange' wo mange im bale, ja ipawe'eo-mange tu'us i Towo a se tow am baleera, in sa ro'na kĕntolĕn ĕm ba'kĕs. Kĕntolĕnerao tu'u. Tajange', iero'-mio' i Towo si mĕtĕlĕs

wo ituru'na-mange isia ĕn ipus, ĕng kuanao: „Awo, ra'itja emanĕnu in tjantong si pĕwu'unĕngku an iitjo? Nange re'e n ipus, karangka' ng kinĕsotan-ai. Anaitu iwe'eo-mai ĕn dua ngapulu' pera." Siituoka iwe'eo i nitumĕlĕs ĕn doit. Ipakawe'e-mako i nitumĕlĕs ĕn doit, ĕng kuano i Towo: „Kĕmbekĕno-mio'-sa, en aku n awean pario-riorĕn." Siituoka tumintjaso si Towo. Pĕkĕmbekĕno i nitumĕlĕs si wawi, serena-mio' ra'itja re'e wana ĕn an alar, wajakĕ' re'e in ipus. Siituoka sia mawĕnduo-mai pa'pa'an sia ja piniaio ka'i re'en i Towo.

GROEP XI.

130a. Sisil an doro' i Wewene nimatuama wo nimaindo Kolano, sinisil i Servius Rawung.

Kaindo-indono-mai a si makasa ja wawean ĕsa tuama lĕngei mange sinosoran si ĕsa wewene malĕnge-lĕngeitjĕ' ka'i. Awoja pirao wona' ngasĕrap ĕn an somoi-mai iitu, makaereo ĕsa toja'am bewene si wewene isia, ta'an da'itja pira ngando n an somoi-mai in tjĕtow i toja'ang, ja mateo si tuama makapĕnana'an si wewene anio'. Ja mawangko'o-mai si toja'ang anio', ja sia mailĕko in sapaka si inanga ja tow malĕnge-lĕngei re'e. Siituoka ng kuano i Toja'ang a si Inanga: „Ka'itu-itu kita malĕnge-lĕngeitjĕ'? Ma'an de'e titjo'o, ja tawitjĕ' ra'itja kapopoan sangando-sangando."

Sumowato si Inanga, ng kuana: „Akarakĕ' in tanu iasa si Inangu, ang kato'tolampe' wo akar in tarepe'." Kuano ka'i i Toja'ang: „Sa itjasale'mu, ja itĕlĕs-ai indon karai aku." Sumowato si Inanga: „Sama'." Wo sia mangenao itĕlĕs-ai rua ngakaraian a se wuring, wo itu iwe'ena isia. Awoja wĕnangĕno i Toja'ang ĕn iitu, ja aitji'it(ĕ)na ang karai e suraro, anaitu ĕsa salana wo ĕsa karai. An somoi-mai iitu, ĕng kuano ka'i i Toja'ang a si Inanga: „Sa itjasale'mu, kuntingĕn-ai ĕm bu'uk(ĕ)ku." Sowatĕno i Inanga: „Sapa n torona in iitu? toka re'e ko ĕn anak e Walanda em pokolan ĕm bu'uk!" Siituoka ng kuano ka'i i Toja'ang: „Pokolan-ai ĕm bu'uk(ĕ)ku, sawo itjasale'mu!" Siituoka talali' nimasu'uto si Inanga ĕ mĕlinga-linga im pangilĕ-ngilĕkan i ana'na, ja ki'itanao itu.

An somoi-mai iitu ja karaiĕno-mai i Toja'ang si tjarai winilit(ĕ)na, wo sia maja'o-mange a si Tjolano. Awoja itjatĕka'o-

mange am bale i Tjolano sia, ja ng kuanao i mĕwuei: „Sawo itjasale' i Tjolano, ja aku masale' muntĕp suraromu." Sumowato si Tjolano, ĕng kuana: „Sama', sa ko masale' muntĕp suraroku." Awoja sapaka si Tjolano anio' ja wawean ĕsa anak wewene pinangakarano in tjalo'or, si tani'tuo in tjakĕli se tow masalesale' wo'o tumane an isia, ta'an da'itja wana n itjasale'na. Mamualioka a si makasa im boo-woondope' kumĕsoto-mai se suraro wo ipalae-laes an dior im bale i Tjolano. Ja malaelaesoka sera, ja kasereano-mange i Wawu' si suraro wĕru iitu. Siituoka ng kuanao a si Tjolano: „E Amangku, sapaka aku in tarepe', ja masale'o tanean, ta'an da'itja wana walina n do'na tumane an iaku en si anu mangekĕ'." Wo ituru'naomange si suraro wĕru.

Awoja siitukĕ' m pinalinga i Tjolano, ja tani'tu in tjarior mangeo itjua a si suraro wĕru, in sapaka sia ja karĕngana en tumane a si Wawu', itji'ito in tjasale'an i Tjolano, wo kumĕli-mai ang kasale'an i Wawu' in ĕsa. Awoja tumane-mako sera, ja angkaiĕno i Tjolano maindo mawali-wali si empona suraro wĕru. Ja maja'o pira ngasĕrap an somoi-mai iitu, si Wawu' anio' mange am bale i Tjolano, wo sia mange sumisil sapa ĕ nimamuali am pamaleanera in ambalesa, ĕng kuana a si Tjolano in ambalesa: „Sapaka tare aku m pĕnana'an i suraro nitumane an iaku, ja ĕna'kĕ'-mako, janta'an da'ipe' mako tanu makasa wo kami mĕnturu'an in tjalĕlo-lĕloan in tow ambalesa." Siituoka mawĕnduo n deken i Tjolano, wo anaitu ipangusuinao lalan tambisa sia n do'na ruma'i im pamalean e ana'na. Awoja kasigilano i Tjolano sapaka n a mitjo m Paantangan i Ĕndo ja wawean do'ong e tow sĕra'tow, iaka-akar si sei si mitjo ambitu, ja sia ra'io kawisa wo ro'na itjawareng-ai. Siituoka ja iru'ndu'o i Tjolano si makapĕnana'an si ana'na karapi e pira-pira suraro mitjo-mai in doit wo n sangawotĕl ĕn dano matow am Paantangan i Ĕndo.

Tani'tu sera tumi'iro-mitjo. Ang kasomoian-ai im pira ngando, ja sera itjatĕka'o-mitjo. Awoja sumumpak-ange im bale i Tjolano a mitjo mbitu sia, ja sia ra'itja niindoera, ĕnta'an pinasiri-

siri'erakĕ', pa'pa'an sia i makara-karai in 'tjarai tjakolanoan. Ja kamang sia wo se karapina i nimakakano wo nimakatu'tulo im paalin, ja tare sera maja'o-mai mareng a si Tjolano. Kaindo-indono-mai, ang kapĕruaanoka i lalan, ja sera kaka-apuano im balun. Siituoka ng kuano i makaempo si Tjolano: „Sapaka kita, ja ra'io kumi'it si lalan sinaluta-mai, ta'an kita ja munĕroka in dĕkat." Awoja mĕmaja-maja'oka sera, ja itjasumpako-mai a lawi i maĕsa-ĕsa, ta'an si Maĕsa-ĕsa anio' ja ra'itja a lawi, nta'an maindo sende'en an unĕr in uma. Siituoka sera mĕnto'o a si lawi iitu. Ambituoka, sera mailĕk in tu'tu' pĕpe'enĕn i Maĕsa-ĕsa. Am pa'pa'an in da'itja ambitu si makalawi, ja n iitu rombitĕnerao, wo kanĕnera mario-rior. Kamang sera i nimakakano, ja tani'tu in tjarior sera tumintjaso menet im bawaja'era. Awoja mangepe' muntĕp-ange an sĕndi sera, ja palinganerao-mange si Maĕsa-ĕsa ja maangko'o. Sapaka si Maĕsa-ĕsa ĕ nimangko', ja sia nimangawi-ngawit se rombit, ĕng kuanao i nimaangko': „Kaawitane'-mange si nitjuman in tu'tu' pinĕsiwoku-wo! sawo sia tuama, karĕngan maindope'-mange wewene-wo, wo sa sia wewene, ĕng karĕngana sia maindope'-mange tuama-wo." Siituoka mainde'o se suraro pa'pa'an i makalinga-mange in aangko'on i Maĕsa-ĕsa. Ja am pa'pa' iitu, sera matĕngo-tĕngoo in owakera, ja pailĕkĕm bo katu'usanerao-mio', sapaka n aawitĕn i Maĕsa-ĕsa an isera ja nimamualitjĕ', pa'pa'am baja se suraro aitjawaluio nimaindoo wewene, wo tani'tu si paki'i-tji'itĕnera ja nimaindoo tuama. Ang karapi in tje'ke' wo mangaja'ka' sera ĕ meneto im bawaja'era.

Awoja itjatĕka'-mange am bale i Tjolano sera, ja iturukerao-mange a si Tjolano n doit wo n sangawotĕl ĕn dano matow, si niitjoera-mai a mitjo m Paantangan i Ĕndo. Siituoka mangajà'-ka'o-mai si Tjolano, am pa'pa' sia sumere im baja se airu'-ndu'na, ja ra'itja wana ĕsa wo ra'itja ambitu. A si tjapiraan ngando an somoi-mai iitu, ja mangem ka'i am bale i Tjolano si Wawu', wo sumisil ka'i a se kolanò in ambalesa, ja in sapaka m pamaleanera in dua itu ja waweano kaaruian wo

kalĕloan, em pa'pa'an si mĕnana' an isia ja nimatuamao tu'u. Siituoka ja masale'o si Tjolano, iaka-akar si an isia ja weanao ka'i tawoiĕm băngko'. Awoja maio i mamatu'ao si Tjolano, ja sia mĕna'o an tawoiĕna, wo si a si ana'na angkaiĕnao maindo kolano a si ro'ong iitu sumawĕl an isia. Tani'tu si Anak Wewene i Maĕsa-ĕsa si nimatuamao ja maindo kolano. Tani'tukĕ'.

130*b*. Sisisilĕn an doro' i Wewene nimatuama.

Kaindo-indono-mai si Wewene anio' ja anak i Maĕsa-ĕsa. Sapaka sia ja mange nimuntĕp suraro. Janta'an dirior(ĕ)na wo mange muntĕp suraro, ja sia nimilit ĕsa lambung wo ĕsa salana, tanu in salana wo lambung e tuama. Jawoja mangem sia, nienan. Siituoka sia weano in tjarai e suraro.

A si makasa ja waja se suraro nimawowa' pĕnĕngo-nĕngon i Tjolano wo si ĕsa anak(ĕ)na wewene. Wo ng kuano i Anak i Tjolano in tumuru'-mio' si ĕsa suraro: „Si anu mio' ja isia ng karĕngana mamuali pĕnana'angku." Sapaka si suraro isia, ja isiao si Anak i Maĕsa-ĕsa. Jawoja tanuo tu'u sera i mĕwali-walio maja' pira ngasĕrap si Anak i Tjolano mai a si Amanga, ng kuana: „Kua'itu-itu si pĕnana'angku wewenekĕ' wona'? em pa'pa'an maja'o tani'tu ng kaure, ja ra'itja makaere anak. En sia ja matowo-towo tani'tu, ja sia karĕngana iru'ndu'-mange mangilĕk-ai i lĕsung paser a si Tjolanoera." Ja iru'ndu'o tu'u-mange i Tjolano sia mange-mai i lĕsung paser. Maja'o sia winean ĕsa ata tuama kara-karapina mange. Itjatĕka'-mange a si ro'ong iitu sera, ja sera mangem a si Tjolano. Mangem sera, pĕwueiĕno i Tjolano: „Mawisa kamu?" Sumowato sera: „Sapaka kami ja airu'ndu'-mai i Tjolanoami, mai-mange i lĕsung paser." Kuano i Tjolano: „Kua'a n iitu e, paalino."

Siituoka sera marengo. Mĕmaja-maja'oka sera, ja sera mailĕk i lawi i wewene maĕsa-ĕsa, wo sera muntĕp a lawi, ra'itja wana tow. Pailĕkĕnera n ambitu wawean tu'tu', wo itu kanĕnera. Kaapunera-mako itu, ja sera tumintjaso. Maio si makalawi, ja pailĕkĕnao n tu'tu' nirombito. Siituoka sia mangko', ng

kuana: „Si sei ĕ nirumombit in tu'tu', sa sia tuama, e mawewene, kaapa sa sia wewene, e matuąma!" Malinga-makò in aipaangko' si ata, ja ng kuanao i mĕwuei a si suraro: „Nimaweweneo ko na?" Sumowato si suraro: „Ra'itja." Janta'an sia ra'itja kailĕkan i ata, sa sia wewene-wo. Anaitu si tuama-wo nimamualio wewene, ja si wewene-wo nimamualio tuama.

An somoi-mai iitu, sera marengo. Maio tu'u mapailĕk si suraro-wo, in sia ja tuamaoka. Siituoka sia mĕwali-walio wo si Anak i Tjolano. Ja ra'itja nimaja' pira ngasĕrap, ja sera makaereo tu'u anak.

131. Kukua an doro' i Tuama wĕrupe' nitumane nimamongkor, sinisil i Jakobus Rintjap, Kinali.

Kaindo-indono-mai, wawean ĕsa ro'ong an tĕmbir i lawanan, pĕngĕnto-ngĕnto'an e ambalesa wĕrupe' nitumane. Nimamuali a si makasa, sapaka si Wewene itu masale' sumĕra' pongkor, anaitu ng kuanao a si mĕnana' an isia: „E anio', masale' wo'on aku n sumĕra' pongkor, ta'an ko ja ra'itja tanu se tuama walina a si ro'ong anio' i mĕngamongkor(ĕ)kĕ' n tawoiĕnera; mande tani'tu ja ipangere-mai pongkor sĕra'an aku." Siituoka m pinalinga i tuama itu, kua'a sia n tumu'tulo wo maja'o-mange kumi'it se tampongkorĕn.

Awoja ra'ipe' ure sia ĕ nimange, ja kumĕsoto-mai si ĕsa tuama kagiona, ra'itja nimĕmbalinaam bo isia, maali-ali se pongkor. Am pa'pa'an in tani'tu, ja itjaisumpak(ĕ)na-mai am bale, pailĕkĕno-mange i Wewene itu sia, wo ng kuanao an isia: „O inde'! karior-ai tjo ĕ nimange nimamongkor." Siituoka ĕn sowatĕna, ĕng kuana: „Ure re'e n ipakaere pongkor, ena? mande aku in da'itja tampongkorĕn, tanu se tuama walina." Ja makanuwu'-makò in iitu sera, siwonerao se pongkor wo sĕra'an.

Tĕluo ngando si tuamà iitu ĕ mĕwali-wali wo si wewene itu, ja kumĕsoto-mai si ulit mĕnana' an isia, maali-ali tja'i-mai se pongkor, tanu si tuama nimai ririor. Mailĕko-mange si tuama itu sia, ja mangaja'ka'o-mai sia, ra'io itjakua, wo

ng kuana: „O inde', si wisa ĕ mĕnana' an iaku an itjamu in dua, em putekĕ' ĕ gio, ra'itja nimĕmbalinaan, wo putekĕ' ka'i nimaali-mai pongkor an iaku?" Siituoka eta' m pinalinga i makapĕnana'an ulit si Wewene itu, ja itendel(ĕ)nao-mio' se pongkor, wo tani'tu ng karior kua'a sia ĕ mangem a si Tjolano a si ro'ong pĕngĕnto-ngĕnto'anera. Itjatĕka'-mange am bale i Tjolano sia, ja pĕwueiĕno i Tjolano in sa sapa m bawaja'na. Sumowato sia, ĕng kuana a si Tjolano: „Karapi in sisiri'an tani'tu ng kawangko' a si Tjolano, ja aku makata'u, sapaka a si tĕluo ngando nilumangkoi aku airu'ndu' i pĕnana'angku nimamongkor, en sia, kine, masale' sumĕra' pongkor. Kasomoian in tĕlu ngando ja aku marengo-mai. Itjatĕka'-mai am bale aku, ja si pĕnana'angku mailĕk iaku ang karapi i mangaja'ka' ulit, iaka-akar ĕng kuana an iaku: „O inde', si wisa si makapĕnana'an iaku an itjamu in dua, em putekĕ' ĕ gio wo putekĕ' ka'i nimali-ali-mai sĕra' an iaku?" Anaitu wo aku nimai a si Tjolano, wo mĕkiupus, sa roro'na putusĕn i Tjolano n an dumoro' iitu." Siituoka ng kuano i Tjolano a si tuama iitu: „Sama'; woondo ja kamu in tĕlu mai an iaku; iitjo wo si Wewene itu wo si Tuama a mange mbitu."

Mando-mai ipĕkiumungo i Tjolano se maputus a si ro'ong iitu. Jawoja kamang in ambituo waja se maputus, ja kumĕsotomai se putusĕn. Itjatĕka'-mai am paputusan sera in tĕlu, ja sera putusĕno e maputus, ta'an a si ĕndo iitu ra'itja kinaputusanera, em pa'pa' ra'itja itjakua e maputus sa si wisa an isera in dua ĕ makapĕnana'an si wewene itu, em putekĕ' ĕ gioera in dua. Pe'tare si Wewene itu ra'io makatu'us si mĕnana' an isia. Siituoka ja sera papawarengĕno e maputus, ĕng kuaera: „Kamu marenge'-wo, woondooka ka'i m putusĕn." Tani'tu ĕ nimamuali, mando-mai mangem ka'i se paputusĕn; ta'an a si ĕndo iitu ra'itja ka'i kinaputusan, iaka-akar nimĕngulu-ngulur tani'tu a si pira-pirao wona' ngando. Awoja matawio in sangasĕrap sera m paputusĕn, ja ra'ipe' kinaputusan-ako, iaka-akar makakĕli-tjĕli sera ra'io mawareng am bale wo makakĕli-tjĕli ra'io makan, puteoka i mĕputu-putus. Sapaka n dumoro' e

mange an do'ong i Mopolo'. Ambituoka sia, ja sia maja' wo itjatĕka'-mange an do'ong im Bangkai, niluma'us-ange am bale i . . . . . . Mĕluku-lukutoka sia, ja tĕngonao-mio' si wewene ĕsa, makangaran i Ourensina, mateinte-teinteng i . . . . Siituoka mawueio sia a si makawale, ĕng kuana: „Anak i sei si anu mange?" Sumowato si makawale: „O, anak kua'a i lĕngei si toja'ang iana." Tă'an si Pangerapan kumuao a si atana in tana'i: „E Kaluasan, mangemu kua'a wueiĕn-aï sia, sa sia masale', ja isiao m pamajaku."

Mangem si atana wo wueiĕnao tu'u tanu in aitjua i apo'na. Sumowatoka si Ourensina, ĕng kuana: „O kawĕlĕ-wĕlĕs! Iakuo in anak i lĕngei, se iparu'u-ru'ukĕ' im bale e Wangkai, ja iaku ĕm pamajan i Pangerapan, in Tombalanda?" Siituoka marengo-mange si ata, wo mange kumua a si Pangerapan: „Ja aitjuakuo ĕ nuwu', ta'an sia nitjumuakĕ'-mai in da'itja kine mamuali, e malawi'tjĕ' kine sia, en anak i lĕngei." Sumowatoka si Pangerapan, ĕng kuana: „O ra'itja kua'a tumă'nei in iitu aku; marenge'-mange ko wo itjua-mange isia en aku ja maonge."

Mangem si atana, paki'itĕn-ange i Pangerapan. Itjatĕka'-mange am bale i amang wo si inang i Ourensina sia, ja itjuanao-mange an isera ĕ niaină. Makaapu-mako ĕ nuwu', ja kumuao-mange an isera si Pangerapan, ĕng kuana: „En aku n sumengkote', ja mĕlur-ange im bale kamu wo ĕm bale e mĕro'ong, e la'usangku-mai im pamajăku." Siituoka sumengkoto-mange an do'ong(ĕ)na si Pangerapan. Awoja itjatĕka'-mange sia, ja sia kumua a si pĕnana'ana: „Mĕlur-ange im bale, e la'usan-ai i tjarapimu."

133. Sisil an doro' e tow rior, si Angkol wo si Wala.

Sapaka in dior, ja awean dua Sondĕr mĕkarĕtuk. Jawoja n tawoiĕnera in dua mĕngere-ngerekĕ' sĕra', mĕngĕkiwio'o wo mĕngĕkiperet. Kaindo-indono-mai a si ĕndo makasa sera in dua meko ang Kasuruan wo sera mio' an so'so'an i Nimanga, wo sera mailĕk si ĕsa pĕngĕtĕtĕn ang kĕpal pauntĕpan e peret.

Pailĕkĕnera-mako ja im pauntĕpan e peret kĕkĕlian, ĕng kuanerao: „Si sei si muntĕp si pĕngĕtĕtĕn anio', mange indon-ai se peret?" Kuano i ĕsa, tanuo-mai si Angkol: „Ja iaku." Kuano i Wala: „Ja sama'." Ta'an dirior wo si Angkol muntĕp si pĕngĕtĕtĕn iitu, ja sera tuma'tak pondos, am pa'pa'an kanaramĕn e mauntĕp im pĕngĕtĕtĕn, ja pawa'kĕsan im pondos ĕn dere'-enan, en tia' sia ra'io makailĕk im barengana-mai.

Jawoja muntĕpo tu'u-mange si Angkol, ja piniaitjĕ' re'en i ang kĕsot, tanuo-mai si Wala, ra'itja re'en pinaenetana m pondos. Ra'itja kailĕkan-ai i nimuntĕp, in da'itja weta' re'en pinaenetana. Aiwĕta'nakĕ' re'e-mange. Pĕreke-rekenĕn i Angkol ra'itja aiwĕta'-mange i Wala, anae sia mĕngange-ngangekĕ', wo tu'u sia itjatĕka'-mange a si rangow wangkĕr kaapa a si limbo'mbo' niĕnto'ano e peret. Wo sepanao tu'u se peret. Pakasepanao-mako se peret ambitu, ja iero'nao wo'on ĕm pondos. Sia mapakĕntolo wo'o, kaapa mapaweso'o wo'on si pondos aiwa'kĕs an dere'enan, ja ra'io weso'on. Wo, kine, sia maere-ere kĕsotan da'io pailĕkĕna si niuntĕpana-mai. Jawoja mapĕnda-pĕndamoka waja'an sia, ja makapĕndam si ĕsa a'mut in tjaju, ĕng kuanao: „Ja en aku re'e in da'io makaere im binaja'angku-mai, ja aku kumi'ito tare si a'muta anio'. Se wela re'en ĕn tu'ura in iana wo ra'itja am bawo in tana' wo mai." Tani'tu sia kumi'ito tu'u si a'mut iitu. Wo sia kumalio, se peret ja sinĕwĕnao, wo sia mĕngi'i-ngi'it si a'mut itu, pĕngali-ngalina in sondang, iaka-akar maka-wangkĕr ĕn a'muta in tjaju. Sia makarĕ'ndĕm ĕ makali, pa'pa'an sia mata'nei: „Wona' re'en tow(ĕ)pe' aku." Anae sia makarĕ'ndĕm ĕ makali, wo makawangkĕr tu'u ĕn a'muta, iaka-akar tu'u sia mangem an tu'ur in tjaju, wo sia tu'u tumi'mboko-mange am bawo in tana'.

Sia ja nitjumĕsotoka-mange an Talaita'd, a lesar ambitu wo, iaka-akar se mawinson a lesar sera nimaĕga, kaapa nimaintjar, pa'pa'an sera mainde' wo malintĕr ĕ mailĕk si ĕsa tow mio' nitjumĕsot-ai an darĕm in tana'. Itjuaera, sia ja ĕsa kasuruan, pa'pa'an si tow iitu nitjumulo'o tare. Pailĕkĕnera-mako sia in

da'itja rumeso ambitu a mio'na kinĕsotan-ai, ja ĕtĕtĕnerao-mange i muei, wueiĕnerao: „Tow ambisa ko wo mai?" Sumowato si Angkol, ĕng kuanao: „Sapaka aku, ja Sondĕr, ta'an aku piniai i tjarapitju i mĕkiperet. Sapaka aku ja nimuntĕp im pĕngĕtĕtĕn, aiwĕta'kĕ' re'en i tjarapitju ĕm pondos aiwa'kĕs an dere'enangku, iaka-akar aku ja ra'io nimakaere im binaja'-angku-mio', wo aku nimio'oka nitjumi'it-ai si a'muta in tjaju anio'." Wueiĕno e Talaita'd: „Ĕnto'o ko nimumpun am pĕngĕ-tĕtĕn?" Ĕng kuanao: „Mausĕw in tande, aisawĕl in da'ami-wo." Mueio ka'itje' si Angkol: „Ja in tarepe'?" Ĕng kuano e Talaita'd: „Maupu'o. Ja sangata'un de'e ko ĕn an darĕm in tana'." Kuano i Angkol: „E, wutulo tani'tu."

Anae sia n an darĕm in tana' ja wutul sangata'un wo sia kumĕsot an Talaita'd. Ja iwalio-mange a si tjapala sia, ja irajako i tjapala rajak lana nirano-ranooka. Jawoja rumunduko sia makatĕlukĕ' lumĕngku' wo sia tumĕkĕl. Maja' rua ngando, ja sia maro'nao-mai ĕm pakanĕn. Pira-piraoka ngando ĕn akar-ai iitu, sia makapĕndamo in ĕnte'o n owak, ja sia mangilĕko a si tjapala i marengo-mai an do'ong, an Sondĕr. Tani'tu nienan i tjapala ja in sia marengo-mai. Wo sia tu'u mangeo, mareng-ai, maina pailĕkĕn ja tinaneano i nimiai isia am pĕngĕtĕtĕn si pĕnana'ana.

Pailĕkĕn-ako i Angkol in sinosorano i Wala si pĕnana'ana, ja ng kuanao: „Itjamuo in dua, sa re'em baweano toja'ang. Siitu re'e ng kawalianu nimiai iaku am pĕngĕtĕtĕn, am pa'-pa'an im paawo-awonu re'en i mandet si pĕnana'angku. Ta'an itjamuo in dua. Ta'an kita mĕngĕnto-ngĕnto'kĕ' mĕkarĕtuk tanu in dior in aku in da'ipe' piniaimu, ra'itja kua'a maĕmbow aku." Kuano i Wala: „Sama', e kalo!" Tani'tu sera mĕkarĕ-tuk(ĕ)kĕ'.

Maio a si ĕndo makasa, kuano i Angkol: „Maio, e kalo, wo pĕkake'etĕnta." Kuano i Wala: „Sama'." Jawoja ĕm pake'-etanera rua ngatu'ur ĕn a'kel. Ja ambituoka ka'itje' ja akalĕno i Angkol si Wala. Tumileng-ako si ĕndo a si ĕndo makasa an tutuwerao in dua i mĕkake'et, ja mangem si Angkol ma-

ngenao su'upĕn ĕm baja im ba'kĕs in salonsai im pe' i Wala. Ja tani'tu marengo-mai a lawi si Angkol wo mainao towan si Wala: „Mangeo kume'et kita, e kalo." Kuano i Wala: „Ja mangem kita, e kalo." Itjatĕka' tu'u-mange am pake'etan, ja ng kuano i Angkol: „Ja si tjalo ĕ mange a si pake'etan anu mange, iaku sia'i." Ra'itja ka'itje' kailĕkan i Wala in tina'taso i Angkol ĕm ba'kĕs in salonsai im pe', ke'etan i Wala. Jawoja tani'tu makasosor-ange si Wala, wo sia tumeako-mio' an salonsai, ta'an da'ipe' nirumĕmbus ĕm ba'kĕs, pa'pa'an ĕng kĕta'tas i Angkol im ba'kĕs, ja pinatĕla'uana tĕkek, en tia' ra'ipe' nitumuas im pe' wo itjalĕpok. Jawoja ĕngkasĕno tu'u i Wala ĕm papa'ar, wo wuka'anao ĕn sampĕrut, ja mio'nao angkaiĕn-ai ĕn sintjom, ja sia itjarĕmbuso-mio' lumĕpok-io' an tana', nimĕla'u-la'us nimate. Kuano i Angkol: „Awo! iitjoka tu'u ĕ nimakaindo? Awo! iakuka ĕ nimate am pĕngĕtĕtĕn? Siitu ĕm bawaer i Tjasuruan an iitjo i nimiai iaku am pĕngĕtĕtĕn, wo nimandet si pĕnana'angku."

GROEP XII.

134. Paiapĕn a si Nimate, sinisil i Johanis Regar, Kapoja.

1. O Ina', e Ina', e Ina'! sa wo'o tanupe' in dior, e Ina', e Ina'!.
2. I. nuwu'am bo'o-mai si ana'mu, I.
3. I. ra'io ure aku ĕ makainang, I.
4. I. ra'ipe' iasa aku ĕm bĕndu, I.
5. I. sa aku mailĕk se makainange', I.
6. I. siitu weta' aku ja wĕndu.
O, Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

7. I. ĕn ipakalili i Nina' ,iaku, I.
8. I. si Inangku nimĕwangko' iaku, I.
9. I. wajao in tjawĕnduan i ana'mu, I.
10. I. ra'itja kinawaerangku, I.
11. I. ra'itja kinawaerangku ĕn ipakawangko-wangko' i Ina' iaku, I.
12. I. ma'am bo'o malĕnge-lĕngei, I.
13. I. wo makasere wo'o-mange si Inangku, I.
14. I. endo'o si Tjasuruan i Ina', I.
15. I. ra'itja wo'o kumelong, I.
16. I. ta'an iĕnto' wo'o-mio' pira am bawo in tana', I.
17. I. kaariman tu'u si Inangku, I.
18. I. si Inangku pinopowangkĕ', I.
19. I. sinĕmpo' a se ana'mu, I.
20. I. ambisape' tu'u n ereangku si Ina', I.
21. I. lumi'tjir in tana' ambisa aku, I.

22. I. wo aku makaerepe' si Ina', I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

23. I. iwali wo'o a si lalam binaja'anu, I.
24. I. ra'ipe' iasa aku ĕm bĕndu, I.
25. I. sa tu'u weta' aku mange mailĕk in uma, I.
26. I. sa tu'u aku mange mailĕk in tinanĕm i Inangku, I.
27. I. si ra'itja wana ĕm pĕkurangĕn, I.
28. I. ĕn uma kinaaruian i Inangku, I.
29. I. sa aku masalu-salu i lalan-sa, I.
30. I. nuwu'an-ai si ana'mu, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

31. I. sa kita puteoka am bale, I.
32. I. itjuao i Ina', I.
33. I. mĕwali-walioka kita ĕng kuman, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

34. I. si seipe' tu'u ĕ mulur iaku tani'tu, I.
35. I. ĕng kĕluat i Tjasuruangku an iaku, I,
36. I. ndo'o si Tjasuruan i Inangku, I.
37. I. sa pailĕkĕnu si pojo'mu, e Ina', I.
e Na'ku!!! o Na'ku!! e Na'ku!
38. I. tio'o pasele-selengan si ana'ku, I.
39. I. iakuo ĕn itjalewo', I.
40. I. iakuo ĕ lewo' e Ina', en aitĕla'umuo, I.
41. I. ĕn tĕrĕindĕm i Inangku, I.
42. I. aku ĕ mailĕk ĕm pinatawo-tawoi i Inangku, I.
43. I. kumanat in tjontoian, I.
44. I. ĕn sinĕmpean in tĕpe i Ina', I.
45. I. ĕn sumere im bantang i Ina'! I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

46. I. si ra'io nitjumaipi am bene' pinawĕndu-wĕnduana.
47. I. kawalian i Ina', I.
48. I. sumakit si Ina', I.

49. I. mĕnawo-nawoitjĕ' si Inangku, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

50. I. itĕkĕlo i sakit iana ko, I.
51. I. siituo si Ina' ĕn da'itja nitumawoi, I.
52. I. mĕranga-rangat si Ina', I.
53. I. ra'io sumowat si Ina', I.
54. I. pangusuiéngkupe' si Ina', I.
55. I. wona' ka'i a meko mbia'i si Ina', I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

56. I. wona' ka'i nimeko a se ra'a si Ina', I.
57. I. ambana kua'a si Ina', I.
58. I. ra'io re'e tanu i mĕndondo, I.
59. I. mangem kua'a karu' aku, I.
60. I. aiĕnĕpo tu'u a se ana'mu ko, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

61. I. mangere-ngere si Inangku aku, I.
62. I. ambisape' ĕm pangereangku si Inangku, I.
63. I. lumi'tjir in tana' ambisa aku, I.
64. I. wo aku makaere si Inangku, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

65. I. ĕng kinaerean i Inangku, I.
66. I. tumambisa aku ĕ lumupa si Inangku! I.
67. I. ĕ mĕnere-nere in tjinaerean i Inangku, I.
68. I. iwalitjĕ'-mange aku, I.
69. I. wo aku mange wo'o mailĕk si ana'ku pinalilitju, I.
70. I. ro'naoka kaupusĕn si ana'ku, e Ina', e Na'ku!
71. O Na'ku! si ana'ku niétĕto-mange i apo'mu, kaloinang!....
O Na'ku! e Na'ku, e Na'ku!
72. Tio'o mawera-wera' a si apo'mu, e itow i nina'! kaloinang!
73. O Ina'! e Ina', e Ina'! palilin-ange si ana'ku, e Ina', e Ina'!
O Na'ku!!! e Na'ku!! e Na'ku!
74. O Ina', e Ina'! e Ina'! isia ĕ mange'et paĕlĕpĕn i Ina', e Ina', e Ina'!

75. I. si seipe' tu'u ĕm patĕla'uangku se ana'ku. I.
76. I. tanu rake wo'o i mĕndondo, I.
77. I. mange an uma aku, I.
78. I. ra'itja wana ĕng kawĕnduangku-mai i mata'nei, I.
79. I. katawo-tawoitju-mai, I.
80. I. si Inangkukĕ' ĕm beang kawĕnduan i ana'ku, I.
81. I. si seipe' ĕ mulur tani'tu iaku, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

82. I. ra'ipe' iasa aku ĕm bĕndu, I.
83. I. ta'an sa aku paere-ere'an e makaapo' iitjo, I.
84. I. ambitu weta' aku-sa, I.
85. I. mapoloo ka'i ĕ lĕloku si Inangku, e Ina'!
86. I. siitu weta' aku ja mawĕndu, I.
87. I. sa wo'o tanupe' i mĕndondo, I.
88. I. ja mĕwali tja'i wo'o kita ĕn sumalu i lalan, I.
89. I. ta'an tu'u re'e aku in tarepe', I.
90. I. tumo'tolo tu'u aku, I.
91. I. iakuoka in ĕsa ĕn sumalu i lalan, I.
92. I. pawĕrotĕnoka waja i ana'mu, I.
93. I. ĕm pinaasĕnganta i mĕinang, I.
94. I. tanuoka serengkĕ'-mio' wia'i, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

95. I. sa wo'o tanu in an towan, I.
96. I. masĕngo wo'o ambia'i tjita i mĕinang, I.
97. I. me'e re'e pawĕnduan i ana'mu, I.
98. I. maja'o wo'o kita, I.
99. I. maawoo in uma kita, I.
100. I. an doro'o in uma i ana'mu, I.
101. I. kuangkuo in tjumua a si Inangku, I.
102. I. tumulipe' a lawiami tjita-wo, I.
103. I. tumulipe' mĕlĕp a lawi, I.
104. I. wo kita mange a lawi, I.
105. I. wo ng kuangkuo, I.
106. I. ra'ipe' toro mĕlĕp, I.

107. I. isiwokupe' iĕlĕp kita i mĕinang, I.
108. I. ja mĕlĕpo kita i mĕinang, I.
109. I. makaĕlĕp-ako si Ina', I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

110. I. ja ng kuano i Ina', I.
111. I. mitjom aku, e itjeinang, I.
112. I. kuangkuo in tjumua, I.
113. I. eng ko ĕ maitjom, I.
114. I. ja wawa'ando-sa, I.
115. I. rangka'pe' si ĕndo-sa, mitjoo maja'-mai, I.
116. I. tumuli-mai, I.
117. I. maioka mĕlĕp ambia, I.
118. I. wo kita mĕwalioka-mako, I.
119. I. kini'itangkĕ' tu'u i Ina', I.
120. I. makaĕlĕp-ako kita i mĕinang, I.
121. I. makaĕlĕp-ako, I.
122. I. ja kita mĕwalio-mako, I.
123. I. sa tu'u aku mĕrot se itu, I.
124. I. mĕngame-ngame' si ana'mu, I.
125. I. sa tu'u aku ra'itja pinaki'i-tji'itanu, I.
126. I. ra'itja tu'u wo'o tanu iasa, I.
127. I. ĕm pawĕrotĕn in ateku, I.
128. I. sa tu'u aku mĕrot, I.
129. I. an ipakaki'i-tji'it i Nina', I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

130. I. ra'itja tanu iasa ĕm pawĕrotĕn in ate i ana'mu, I.
131. I. kura tu'u aku in tarepe', I.
132. I. nimawĕs ang kawĕnduan i ana'mu, I.
133. I. sa wo'o tanupe' i mĕndondo, I.
134. I. itjatĕka' wo'o-mai tanu iasa, I.
135. I. ja mangereo wo'o si Ina' aku, I.
O Ina'!!! e Ina'!! e Ina'!

136. I. tanu rake wo'o i mĕndondo, I.

137. I. kaaiĕnĕp a si ana'mu ko, I.
138. I pangĕnto-ngĕnto'ongku im pangipin si Ina', I.
139. I. tanuoka wo'o makainang aku, I.
140. I. sa rake wo'o mapaipi, I.
141. I. wo tanupe' wo'o makainang, I.

135. Weweletĕn.

1. Mai tjuman-ange, e wa'ilan Kasuruan, Apo' nimema' in tana'! pakalowirĕn-ai wo sosorane'-mai in doko' i tow ra'itja matete-tĕlĕs.
2. Mai tjuman-ange, e wa'ilan Kasuruan! pakalowirĕn-ai wo pakasama'an-ai n owak wo ransakane'-mai im bene', isupu-supupe'-mai a se kasupu wo se ra'itja kasupu.
3. Mai tjuman-ange, e wa'ilan Kasuruan! pakasama'an-ai n owakami wo se toja'ang, se ko'ko' wo se wawi.
4. Mai tjuman-ange, e wa'ilan! wean-ai owak sama' ĕ mawaja-waja' wo wean-ai tjamang am pawaja-waja'am-bo.
5. Mai tjuman-ange, e wa'ilan Kasuruan! Apo' nimema' in tana'! Wue-wuen-ai ĕm bene', pangĕnto-ngĕnto'ongkĕ' in ate i wawi tjantong am bale.
6. Mai tjuman-ange, e wa'ilan Kasuruan, se Tenteres wo se Lĕngkokan.
7. Sumĕra'-mange, e Kasuruan! nio' si Rorot wo se Kenta'-talun, ene-enetĕn-ai.
8. E wa'ilan! weane'-mai tjamang aku-wo ĕ mawaja-waja' an dowar, kumaapa an do'ong ambisa n angeangku.
9. Sumĕra'-mange, e Rorot, ene-enetĕn-ai.
10. Nio' ko, e Rorot, wue-wuen-ai, wo itangka'pe'-mange se karapina, wo weane'-mai ang kĕmĕl-sa.
11. Nio' m betengiow, wewetengan ĕsa.
12. Sumĕra'-mange kamu, e makatoro ambia, makati'isĕne'-mai im pusu'-wo, wo tanupe' pamulu-mulut ĕ make'et.
13. Mĕlĕp-ange, e Kasuruan! kumĕlipe'-mange si upe' anio'.
14. Mĕlĕp-ange, e wa'ilan Kasuruan! sama-sama'ane'-mai n owak wo pakalowirĕne'-mai-wo.

15. Pakalakowĕne'-mai-wo, e wa'ilan Kasuruan! wo pakatĕlĕwĕne'-mai m pisow.
16. E wa'ilan Kasuruan! wue-wuene'-mai makasakĕ' mupu'-mange wo nimawutao ng kama.
17. E wa'ilan! wue-wuen-ai!
18. E wa'ilan Kasuruan! wue-wuen-ai tanukĕ' i me'e-mio' an tangkupa in tĕnga'.
19. E wa'ilan Kasuruan! wean-ai tjamang, tanukĕ' mange-mai in aiema'.
20. E wa'ilan Kasuruan! si To'ar wo si Ramangasin, maka-ruso-rusope'-mai-wo.
21. Seleng, sa rumĕ'mbao ja paalino-mai am bale, ta'an sa n iitu indom bale, ja a si ĕndo iitu ra'io mareso-reso am bale si nimaali-mai.
22. E sira, kasama' n apĕru e! inaniao re'e-mako ĕng kalowir wo ng kasija', sosorĕne'-mai in doko' i makaroko' ra'itja matete-tĕlĕs.
23. E wa'ilan Kasuruan! pora-porakane'-mai in sumepĕ'd wo ia'mu-a'mute'-mio' si lisi'd anio' wo ra'itja mawo'se-wo'se akar in tjaure-ure.
24. Maali-mange roko' wo mange iwelet a se Kasuruan, wo roro'na kĕli n indon.
25. E wa'ilan Kasuruan! lowi-lowirĕn-ai si pojo'ami.
26. E wa'ilan Kasuruan! kama-kamangĕne'-mai aku, tanupe' pailĕkan-ange e pawaja-waja'an wua'na i lansot ĕn ipa-wangker(ĕ)ku.
27. E na'ku, si ana'ku! lowi-lowirĕne'-mai tjami-wo, mĕamang wo mĕinang, wo ilangko-langkoipe'-mange (ook: itjowa-kowa'pe'-mange-wo) a se rĕnga-rĕngan, wo se ra'itja rĕnga-rĕngam-bo, e wa'ilan Kasuruan.
28. E Wa'ilan! irojonge'-mako an sĕndi in tana' ra'itja kailĕkan ĕn sakit-wo.
29. E Wa'ilan! irojong-ako an sĕndi in tana' n sakit, sawĕlan-ai owak sama'.
30. E Wa'ilan! irojong-ako an sĕndi in tană' se sakit wo n

tambai wo sa sia masomo-somoi nuwu' an iaku, ja isalĕ'sĕk-ange isia.

31. E Wa'ilan! sa iwe'epe' tow, ja porakano-mai ng kasakitan; sa an ukuro, ja indoano tare-mai in asĕng.

32. E Wa'ilan! porakan-ai, ambitu n daragesan sa sia mema'.

33. Tambisanamipe' ko, an ukur(ĕ)muo! Tojo'pe' ng kalĕloan? Ta'an tumambisa, lumangkoi si nimema' itjita?

34. Erow aku! kumaapa: e kaariman!

35. Tangkaran-io' n ia'li', wo ia'li'-mio' sama'.

136. An doro' in tawoiĕn i Walian in Uma wo si Tona'as Wangko'.

Ĕn tawoiĕn i Walian in Uma, katare: rumeindeng an uma i Tona'as Wangko', wo am balena, wo a lesar, wo ka'i an uma wo am bale a se tow. Kumi'it iitu sumero in uma karapi i Tona'as.

Wo matagei se patageiĕn, mĕngawali se pĕsende'en, se toja'ang irojor, se me'e wuat, wo se rumojor in derentek an dano. Matowa i nimu'kur e sumakit, wo makarua mano'or api longi'na; manĕwas im bĕngi i nimĕkitumbalan, melet ka'i i nimĕtalitjuro se nimĕkitumbalan. Mĕngangilĕ-ngilĕk kĕtĕr wo owak sama' e waja se tow, wo kasama'an im baja se kakanĕn e tow am bawo in tana'. Mĕngakua i nuwu' i Wa'ilan sa sia mai a se maengket.

Sapaka n tanu susuli' tjaapa lawu paindona am pa'pa' in tawoiĕna, ja wene' ala'mbak, mangku, kusi wo ng kawitĕn karapi in saroinsong, wo n sĕra' mata' ipaki'it e mapĕli'i.

Si Walian in Uma mareindeng, katare: an darĕm im bale i Tona'as Wangko' a si ĕndo i musĕw. Sa si Tona'as ra'-itja wa'ilan, karĕngana si Walian rumeindengkĕ' ang kĕsot in tuliran.

Kumarua: mareindeng am bale i Tona'as Wangko' a si ĕndo im pakangĕnow.

Kumatĕlu: mange rumeindeng an uma i Tona'as Wangko' i maja'o mange ang kaju.

Kumapat: mange rumeindeng a lesar a si ĕndo i mapawua'. Ĕn iitu ja tana'i: katare se tona'as mapĕli'i a lesar, mando-mai sera ka'i mapĕli'i am baleera. Jawoja mando-mai im pakakandoan i tona'as, se tow mapawua'o. An iitu si Walian in Uma mange ka'i rumeindeng an uma i Tona'as Wangko' wo mera-mange a se tow walina.

Kumi'it siitu a si ĕndo im pakanĕmpo' se tona'as mange mapĕli'i a lesar, ja a si ĕndo iitu ka'i si Walian in Uma n dumeindeng ambitu.

Sapaka ng karai i Walian in Uma sa mareindeng, ja karĕngana raindang, ta'an ĕm bujang sama'kĕ' ĕn sarasa kulo', sama' ĕn aroro' raindang. Ja sa mengket, kumaraitjĕ' in sole, wo mĕ'mbĕr in tjakĕra' wo ng kapas lĕme'; ĕng kama wĕ'mbĕran in sengka wo n tangkul. Ĕm bujang paloeng wo pe'etĕn in tjapas lĕme' wo n sawit. Ĕm biwin, paku' wo ng kelana wo n sinair. Ĕn do'kos wĕ'mbĕran in tjelana, wo tĕndĕkan in aga m bulu'kun, wo kumo'kot in sinĕrap.

Sapaka ng karĕngana pĕngaali-alina tanu tu'us in tawoiĕna, ja tindung, patoka, tulus, wiwin wo n tawa'ang. Ĕm patimboiĕn i Walian in Uma tatawoi i leleongĕn, ja tawa'ang. A si ĕndo in tjĕusĕw, sumintjom im bulinga', wo ka'i sa se mapĕli'i nimindo pĕli'i. Ja sa tumagei, sumintjom im batu, pinangilĕk a si Tjumendong a langit, sapaka m bulinga' ja pinangilĕk a si Moko'ndeng ang Kolongan.

An doro' i Tona'as Wangko', sapaka n ta'as, ja ra'itja pĕngaali-alin i Tona'as kaapa i Sumasainsang, em pa'pa' itu ja karĕnganakĕ' iusĕw an da'ter i lalan im paasun a si ĕndoo i mange kĕindo-mai in iitu, a niloindong-io' im binean si pĕnguma. Wo sapaka si ta'as iitu, ra'itja eema'an sapa-sapa kaapa ra'itja tambisan, wajakĕ' i niusĕw an da'ter i lalan im paasun.

Sapaka m beweletĕn i Tona'as Wangko'a si ĕndo in dumu'ndu' se paru'ndu'an mange-mai wara', ja tana'i:

Towo si tjo'ko' i Mamarimbing, sa ra'itja lumua' in tjalowiran e tow wo se waja-waja papiaran, wo lumua' im bene' wo n doko', wo waja in tjamang e waja Kolongan!

Sawo marengo se paru'ndu'an, nimakaereo si wara' pinangusuiera, ja tana'i n ipakawelet:

Ja wineano ka'i tu'u-mai in tjĕtĕr si ro'ong iasa wo in tjalowiran wo waja in tjamang, karapi im bene' wo n doko'; rondoro ka'i tu'u re'e pali'u-li'usan-ai e tow matĕlĕs kanĕn wo roko'.

Ĕm beweletĕn a si ĕndo i mangĕnow, ja tana'i: Ja am palingan i Tjasuruan Mamarimbing, kami mangilĕk nuwu' sama' e ko'ko'mu am pangilĕkanami in tjalowiran e tow wo m baja se patamun wo m pangilĕ-ngilĕkan am baja-waja, àn tu'tu' wo n sendo'an.

A si Tjasuruam Bangko':

Ja maio kuman-ange (mĕlĕp-ange), e wa'ilan Kasuruan, si Apo' nimema' i langit wo n tana' wo m baja se tow. Iitjo n do'na pangilĕkanami kĕtĕr, wo owak sama' am baja se tow, wo se anak wo se pojo'.

A si Tjumokomba' a langit:

Ja Kumokomba'! itjomba'-mange ang kalowiran wo ng kamam bangko' wo ilalo-lalo-mange a se rĕnga-rĕngan wo se ra'i rĕngarĕngan. Kami ja ra'itja nimindo in tjawasa mange maulu-ulur am pĕli'imiow in Tjasuruan, se aisusui e apo'ami.

A si Tamatular, a si Miojo' wo a si Tantumoitow, tana'i:

Tantumoitow! mangepe' itoitow-ange ang kalowiran wo ang kasijà'an, e Apo' pasawĕlan!

A si Pasiowan:

Pasiowan! tona'as e kokomba'an nisumusui a se tona'as e rĕrĕgĕsan!

A si Lampasejow:

Lampasejow, masainsang i Pasiowan, nitumuru' se masainsang!

A si Tumiwa':

Tumiwa'! maloindong se mĕngĕtiwa'; ja Tumiwa', pira n tanu iitjo sumakei-mai se mĕngĕtiwa' an dĕrĕgĕsan. Wo makalesarange lesar wawangkĕran wo ra'itja kano'oan ĕndo e wĕngi.

A si Muntu-untu:

Muntu-untu! paapo'on e mangaĕmpung wo se rĕrĕgĕsan, ja

mai tjuman-ange am pasil, wo wean-aĭ kĕtĕr wo owak sama' kami in an do'ong anio'!

A si Lumintang, Masinambow, Tumila'ar wo si Talumĕpa': Kamu nimakaindo im pĕpata, kamu anio' mapo' se apo'ami, nitumawoi im pĕli'i wangko'.

A si Makawotur:

Ko nimakaindo im pĕli'i wangko', ko anio' mapo' se apo'ami, nitumawoi im pĕli'i wangko'.

A si Maroaja:

Maroaja, niindo walian e tona'as wo walian im posam bangko'! Ra'itja wana n tow lumawag ang kawa'ilananu, am pa'pa' iitjoo nirumeindeng in tana'.

A si Tjirai ang Keleian:

Ĕmpung Kirai, ko niindo matondong tow! Aku tinu'ul i Nimema' se tow; sa kekelangan, da'itja rarangkangan, da'itja rorompangan, ĕn aitantu an iaku, ja tondong tow!

A si Tjalangi' an Talitjuran:

Ja mai tjuman-ange si Tjalangi'! iitjo ĕ nitumo'tol im pĕli'i im bene' wo isusui-mai a se apo'ami; ra'itja niina'an ĕn aisusui a se inang wo amangami!

A si Makarende a Lu'uk:

Ja kuman-ange si Makarende, makako'ko' se kawok (peret).

Ang Kinaaliran:

Ja mai tjuman-ange kamu, e Kasuruan ang Kinaaliran, se A'lir-La'indong!

A si Manarinsing, an Timu:

Mai tjuman-ange, si Manarinsing, Lumambukow wo Lumaluindung!

A si Maengkong, an Dĕmbokĕn:

Ja mai tjuman-ange, si Maengkong, wo tio'o ipasawu-sawur-ai se ko'ko'mu, en tia' malewo' waja n tatanĕmĕn e tow!

A si Worotitjan:

Ja mai tjuman-ange, si Worotitjan, ko makako'ko' si rondor (si ipĕnguma).

A si Toporundeng an darĕm in tana':

Ja mai tjuman-ange, si Toporundeng an darĕm in tana', wo si Mengke, mai tjuman-ange! sa iengkemu ĕn tana', tio'o papeso-pesolĕn in tombol(ĕ)na, iitjo makawawi si malisu-lisu an tombol in tana'!

A si Makaliwe, am pakĕsotan in awa'at:

O Makaliwe, ko niindo-mai i Tjasuruam bangko' pakĕsotan in dĕgĕs; sa wuka'anu, isua-suat, oreka ng kakanĕn e tow mara'itja kaapa mapira.

A si Tjumaimboto, Ma'inturin:

Kamu aitantu-mai mateir am Pinĕwetengan, jawoja m baja se am bawo in tana' ja pinĕweteng a meko mbana.

A si Tjawatu:

Ja mai tjuman-ange, si Tjawatu, si nisumakei se rombit (se Tondano).

A si Rorinse'pang:

Si Rorinse'pang, ko makataisi taisi pinĕse'er aipasakeimu se lalowa'ilan wo se nimindo pĕli'i, se mawangker, se magirot, wo se tulus, e Wa'ilan!

A si Leleko an Dĕmbokĕn:

Si Leleko Kasuruan e Rĕmbokĕn.

A si Lumangka' an Tondano:

Mai tjuman-ange, si Lumangka' in dondor i lour!

Wo a si ĕndo in tjumawit i ninono:

Ja mai tjuman-ange kamu, e Kasuruan! kami ja winean i Mamarimbing wara' sama', irĕngkei tande wo wene' wo lowir se wawi wo se waja pĕnamun mĕngawĕ-ngawĕs.

Wo a si ĕndo „maja'-mange ang kaju" tanu a si ĕndo i mangĕnow ĕm beweletĕn.

Sapaka n api niange-mai e tow am bale i Tona'as Wangko', ja karĕngana ritjĕtĕn a lawi wĕru an uma wĕru, kaapa sa si sei n dumitjĕt api am bale wĕru, karĕngana mange-mai api a si Tona'as Wangko' ĕ nila'usan-ai im baja im bara'. Anaitu, a si Tona'as ĕm patu'u-tu'uran im baja-waja.

Sapaka n api niange-mai am bale i Tona'as Wangko', ja karĕngana paalin-ange a lawi wĕru, kaapa wale wĕru. Sawo

se tow rumitjĕto api a lawi wĕru, kaapa am bale wĕru, ja an iitu se tow mange-mai api am bale i Tona'as Wangko'.

Jawoja, sapaka n tanu susuli' kaapa lawu am pa'pa' in tawoiĕna, ja sangawantang wo ala'mbak ĕm bene', wo waja se paindon e paru'ndu'ana, sawo sia sumero in uma, wo makatĕlu angean in tow ĕn sangata'un, makasa angean i makĕlor, makasa i maawut, wo makasa i maupu'.

Sapaka n tanu lawu paindon i Sumasainsang, ja ala'mbak ĕm bene' (kakele i Mauwa' wo si Walian in uma), wo waja se paindon e paru'ndu'ana, sa se tona-tona'as sumero in uma e tow. Sapaka se tow, ja karĕngana mange matawoi an uma i Tona'as Wangko'. Ĕn se tow mange tumawoi an uma i Tona'as, ja i makĕlor makasa, i maawut makasa, wo i maupu' makasa; kasusur i mange, ja sumangando m baja se tow karapi i tjapala wo se pamatu'an. Se tow ja ra'itja mai mindo wene' kaapa tĕwi' a si Tona'as Wangko', wajakĕ' sa se paru'ndu'an nimarengo nimangusui wara' wo nimakausuio wara' sama', ja karĕngana sera wurasĕn i Tona'as in tĕwi', wo ka'i sa se nimĕkitumbalan nimarengo-mai, sera wurasĕn.

Sapaka si Tona'as n isĕ'sĕk, ja siow ngando ng kaure.

Sapaka se lumelempar ipakua e tow in ipawĕta', ja se tangkuitj, tuwil wo sonsoliat. Se sonsoliat ja ipĕngawĕkar i nimakaupu'o im bene'; se tangkuitj ipĕngawĕta' in tawio kumĕlor, ja se tuwil ipĕngawĕta' in an tutuw e tow i maawut am bene'. Se kawok ja ra'itja pĕngasitjopĕn.

137. Rereindengĕn e Walian si Apo' Nimema' in tana', tanu in ipĕngareindeng i Rusung, Walian ang Kawangko'an.

Wojo-wojo'pe' ĕn tana', kaja-kaja'pe' ĕ langit, sitjo-sitjo'pe' ĕn ta'sitj.

Se anak i Apo Nimema' in tana' ja makarua siow.

Wo sera wetengĕna, aiwuku in tana', airundeng i langit.

Wo sia meteng im baja-waja kakanĕn: mariwu si pakanĕn, mariwu si ra'itja pakanĕn.

Tani'tu ka'i se sĕsĕra'an: mariwu si pasĕra'an, mariwu si ra'itja pasĕra'an.

Wo tani'tu ka'i se waja-waja ipururuk: mariwu si ipururuk, mariwu si ra'itja ipururuk.

Jawo sia ngumaran a se waja niema'na.

Wo m balena siow karondoron, siow kaengkolan.

Si ra'itja kapalĕnan, si ra'itja kawintjian.

Si sosoran ĕndo e wĕngi se mange mapakomba-komba'.

Pa'pa'an si wale itu kinawu-kawu'an se sangalĕwu' wo n sangalĕwu'.

Se sangalĕwu' makulintang, se sangalĕwu' matamor.

Se sangalĕwu' masurupeta, se sangalĕwu' matamor.

Se sangalĕwu' mareindeng, se sangalĕwu' maorai.

Se sangalĕwu' maema', se sangalĕwu' marano im paser wo m pera.

Se sangalĕwu' maema' in tjelana, se sangalĕwu' matawoi in tjaju.

Se sangalĕwu' mawangker, se sangalĕwu' manani.

Se sangalĕwu' mawasa, se sangalĕwu' marojor in derentek.

Ĕ ngara-ngaran e anak i Nimema' in tana' ja katare si Tjumokomba', karua si Tjopero.

Katĕlu si Matimbang, kaĕpat si Manalinja.

Kalima si Manembo, kaĕnĕm si Magirot.

Kapitu si Mawangker, kauwalu si Talimpongo.

Kasiow si Makawulur, kapulu' si Panambunan.

Kapulu' wo ĕsa si Wawonsinjal, kapulu' wo rua si Tinawĕng.

Kumapulu' wo tĕlu si Tombilim-bene', kumapulu' wo ĕpat si Tontoriei.

Kumapulu' wo lima si Lawajambene', kumapulu' wo ĕnĕm si Tenembulan.

Kumapulu' wo pitu si Laiwene', kumapulu' wo uwalu si Maroaja.

138. Nananin e Tontemboan, aipanani i Martina Rompas, Wuwuk.

1. Si ĕndooka tu'u, pĕngĕsungkulan im bĕĕrĕnta, oo rojor e!

2. Péngĕsungkulan im bĕrĕnta sa marawoioo genang, oo rojor e!
3. Si ĕndo mange wisa, n angkatangku n am bawoo in tana'?
4. Kĕiangkat(ĕ)ku mange-sa, Lalei, iaku ng kinaluupaan.
5. Na'oka kura-mako, si po'ow(ĕ)ku n a niroondoran.
6. Ore' weta' e po'ow, rawoi aku n am panaangkeian.
7. Ra'itja rawoi in sapa, rawoitjĕ' magenang iitjamu.
8. Me'ekĕ' re'e lewo', mĕtuari nimĕntaajangan.
9. Kalewo'an n iitu, wineanu pagenaangangku.
10. Wineanu pagenangangku wo ra'itja kaluupaan.
11. Mĕngaru-ngaruipe'-wo, ing kita n am bawope' in tana'.
12. Mangeoka wurin-ai, n aaruién sa lumangkooio?
13. Tjuamu e Susi ja, rawoi aku n aitjakooro'mu?
14. Tondongan-ai im bĕrĕn, sa aku rawoi n aitjakooro'mu.
15. Tojo'kĕ' tare genang, si tĕrang maparawoo-rawoi.
16. Maparawo-rawoitjĕ', se makoro' i niroondoran.
17. Ra'itja wana ng karawoiangku n aku n aitjakooro'mu.
18. Aruitjĕ' tare sama', genangku n aitjakooro'mu.
19. Si ĕndo mange wisa, si po'ow(ĕ)ku wo maweerenan?
20. Sa wo'o i genangku, ra'io Lalei wo maweerenan.
21. Tjuao i Lalei e, lensonape' m pasiaa-angku.
22. Lensooka i Wĕru Laleio wo pasiaa-angku.
23. Manĕsĕl ĕsa djarum, ta'an aku manĕsĕĕl itjo.
24. Itjuamu aku rawoi, eng ko merao tow waalina.
25. Aruitjĕ' tare sama' aku, eng ko mera waalina.
26. Makaangepe' n arui, aku tare mĕnto' maalojan.
27. Mangeo itjua-mange, tĕrus in da'io maweerenan.
28. Na'oka mawerenan, sa mĕsungkul a lalaam bangko'.
29. Mapaira-irang-sa aku manĕsĕl in dĕtuukiow.
30. Sa ko tanu marawoi, tumemboo in tandaa mata.
31. Tani'tu ka'i-mai aku, tumemboo in tandaa mata.
32. Intao wo, e Susi, lumampang milĕ-ilĕĕk-ange.
33. Lumampang milĕ-ilĕk, a si lalam bo kaleewo'an.
34. Sa (i)tjasale' i Susi, selapan-ai ĕ lampaangangku.
35. Selapan-ai ĕ lampangangku, en tia' lalĕindĕngan.

139. Pira-pira n Iintjo'on, sinisir a se ipĕngaintjo' e Tontemboan (e Sondĕr).

1. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja sapaka si Tontalun ja tumane a si Tonta'mbe.

Tutulapĕn: Sapaka n iitu, ja pondos wo atĕp, papa'an ĕm pondos ja iparaum in atĕp.

2. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja sapaka sia, litjur(ĕ)kĕ' ipawaja'.

Tut. Sapaka itu, ja londei, pa'pa'an ĕ londei ĕm ba'mba'na am bawo, wo si lolojona an dano.

3. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja mande sia makĕwit(ĕ)kĕ' an Uwuran, ĕn ipanuwu'na ja palinan e ang Kema.

T. Sapaka itu, ja surat, pa'pa'an ĕn surat patitjĕn an Uwuran ipĕmĕnĕ-mĕnĕs, ipapaali ang Kema wo pawasan e Kema.

4. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sapaka ĕn atena ang kĕsot(ĕ)kĕ'.

T. Sapaka itu, ja wuajaki, pa'pa'an ĕm batuna ang kĕsot(ĕ)kĕ'.

5. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sapaka ĕn owa'na ja kusi, sama'nana ja pera, sinaput in tjarĕtas sina, tina'ina ja paser(ĕ)kĕ'.

T. Sapaka itu, ja wulinga', pa'pa'an ĕm bulinga' ĕng kuli'na tanu kusi, ĕng kulo'na sinaput(ĕ)kĕ' i lu'luwa, wo ĕn an darĕm(ĕ)na kuni'na.

6. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sapaka ĕn tina'ina, ja a litjur(ĕ)kĕ'.

T. Sapaka itu, ja tetelewan, pa'pa'an ĕn tina'ina ja an darĕm(ĕ)kĕ'-mio' in tjĕkĕlĕw in tetelew.

7. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sa sia tumenge, ja an tina'itjĕ'.

T. Sapaka itu, ja rie-rie, am pa'pa'an se rie-rie an tina'itjĕ' ĕm patengean.

8. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sapaka ĕm bĕrĕna ja tĕlu.

T. Sapaka itu, ja po'po', pa'pa'an itu ja tĕlu ĕn tu'us pawu'mbu'an kumaapa: tĕlu ĕm bĕrĕna.

9. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sa sia paten, ja ane'an.

T. Sapaka itu, ja peret, pa'pa'an sa tumangka' peret, karetĕngkĕ' an do'kos sa paten.

10. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sa kauranĕn kumĕmĕl, sa kasĕndangĕn, lumĕntut ĕn du'i.

T. Sapaka itu, ja rojongan in dano, pa'pa'an ĕn dojongan in dano sa muran, mĕlĕwu, sa sumĕndang, pailĕkĕnoka ĕm batu.

11. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sa sia wean kanĕn, mĕngangko-ngangko'kĕ'.

T. Sapaka itu, ja kukurisan, pa'pa'an sa sia wo kurisan po'po', ja sia mĕrangko-rangko'kot (of: mĕrangkĕ-rangkĕ'kĕt).

12. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera, ja pitu ĕ mĕtuari, si ĕsa talos itjau-kaupusera, am pa'pa'an sa sia ane'an, ja ipĕngangko-ngangko'kĕ' e ĕnĕm.

T. Sapaka itu, ja susulingĕn, pa'pa'an ĕn susulingĕn pitu ĕm bu'mbu'na, sĕngon a si ĕsa, se ĕnĕm matenge.

13. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, nga'nga'an ra'itja toro, lo'motĕn ro'na.

T. Sapaka itu, ja rano, pa'pa'an ĕn dano nga'nga'an ra'itja toro, lo'motĕn roro'na.

14. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, sapaka ĕn tina'ina an do'kos(ĕ)kĕ'.

T. Sapaka itu, ja ulang, pa'pa'an se ulang ĕn tina'iera an do'kos(ĕ)kĕ'.

15. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, ja maja'-mange, malĕn, maja'-mange, malĕn.

T. Sapaka itu, ja tambĕlang, am pa'pa'an sa sia matow, mawe'e wuku.

16. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja so'kelĕn a mio'na, lumĕpok an tĕmpok.

T. Sapaka itu, ja tima'as, pa'pa'an ra'itja toro indon sia, sa ra'itja io'on-ai an tu'ura im bu'uk, pirotĕn-ai akar in tĕmpoka.

17. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja maja'-mange mĕngkal, maja'-mange mĕngkal.

T. Sapaka itu, ja tambĕlang, pa'pa'an ĕn tambĕlang susur in sangalowas me'e tata'apa.

18. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja ane'an i apo'na, mapatawang.

T. Sapaka itu, ja sĕsĕmbungĕn, am pa'pa'an sa itu pĕngasĕmbungan, ja matowa se tow.

19. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja maweso-weso'kĕ' in tina'i.

T. Sapaka itu, ja wiwilit, en sa sia iwilit, maweso-weso'kĕ' in titjoina.

20. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, sa si inang(ĕ)na tĕpian i anak(ĕ)na, tarepe' sia mapatawang.

T. Sapaka itu, ja patintingan, pa'pa'an ĕn titintingan, sa patengkorĕn in titinting, ja mĕnenge-nenge.

21. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja ailowĕng a si lowĕng mĕno-now, ta'an ang katĕluan ngando ja sia ilua'na.

T. Sapaka sia, ja si Junus, en sia linomo i pongkor, ta'an ang katĕluan ngando sia ilua'na sumawĕl.

22. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, ja kalewo', ta'an paawo-awongkĕ';

kaapa:

sapaka sia, ja ĕsa tow taĕmbow, ta'an palĕlon.

T. Sapaka itu, ja marisa, rara, ta'an ipanumanam in tjakanĕn, kaapa in titjo'on.

23. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, si ĕsa londei, ja an dior(ĕ)kĕ' si wowuling.

T. Sapaka itu, ja kawajo, pa'pa'an an dior(ĕ)kĕ' ĕm paatoran si tjawajo mawaja', tanu in tom, aiwe'e am ba'mba', kĕntolĕn a mekona, ja sia meko.

24. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, si ĕsa wale wangkĕr, ja si wale itu kĕkĕlian ĕm buni, ĕsa a se wuni itu, ja awean mariwu ĕn Tompapua.

T. Sapaka itu, ja temo', en itu kĕkĕlian ĕm bulura, sangawulur mawuta-wuta im batuna in temo'.

25. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera, sangapulu' se mĕtuari, ja a se sangapulu' anio', ja rua tampĕmu'is.

T. Sapaka itu, ja wua'na in tjama, am pa'pa'an se wawangko' rua (of: se rua wawangko') aitjua in tampĕmu'is, se itukĕ' ĕn do'na ipĕse' se kutu.

26. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ĕsa anu, iera ro'na, ta'an sa angkaiĕn, ra'itja toro.

T. Sapaka itu, ja lalan; lalan ja ra'itja toro angkaiĕn, ta'an itu ro'nakĕ' iera.

27. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, si ĕsa talun, pangumaan e sangapulu' ĕn tow.

T. Sapaka itu, ja ro'kos, pa'pa'an ĕm bua'na in tjama sangapulu' mawungkas se kutu an do'kos.

28. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera, rua mĕtuari nimĕwalitjĕ' nitumow, ta'an sera ra'itja mĕmĕnserean, am pa'pa'an kinawu'an i ĕsa kuntung.

T. Sapaka itu, ja wĕrĕn, pa'pa'an ĕm bĕrĕn i tow ĕsa ra'itja toro mĕnserean, kinawu'angkĕ' i ngirung.

29. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sa sia pangkurĕn in tjĕte, sia ra'itja maangko', sa sia pasutĕn i lĕme', sia mapatawa-tawang.

T. Sapaka itu, ja momongan, pa'pa'an ĕ momongan sa pangkurĕn in tjaju in ĕsa (in tjĕte) ra'itja tumenge, ta'an sa ĕn iitu pangkurĕn in tjaju sinaput in aroro' (i lĕme') ja ĕn iitu tumenge.

30. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera, sapaka sera ĕpat mĕtuari muntép-ange sera ang kota, kumĕsot-ai, ĕsaoka.

T. Sapaka itu, ja tinĕnga', pa'pa'an tinĕnga' ĕpat pĕwaliwalin, se ĕpat itu: tĕnga', lalai, apu wo towaku'. Sa itu tĕnga'an, ilua'-mai, ĕsaoka.

31. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, maĕmbowo re'e, ta'an mĕnge'ke-nge'ke'kĕ'.

T. Sapaka ítu, ja asu, pa'pa'an si asu, sa sia mĕtokol, makangingitjĕ'.

32. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera, ja sangaro'ong, mĕsapeokĕ' waja, toja'ang wo matu'a; sa mai si tjolano, ja muka' waja in sapeo sera.

T. Sapaka itu, ja tarate, pa'pa'an itu, sa rĕgĕsan-ai, mawuka' waja lalaina, nitjumĕpĕl an dano.

33. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia, tumarepe'kĕ'-mai malambot ĕng katowana, wo tumarepe'kĕ'-mai ro'na makolĕk.

T. Sapaka itu, ja se makendong im buna'kĕl, ra'itja ure ĕng kĕrerot-ange im buna'kĕl, ra'itja ka'i ure isintju.

34. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ĕsa tu'ura in tjaju wangkĕr, sa itu me'e a'muta, ja ra'itja me'e lalaina; sa itu me'e lalaina, ja ra'itja me'e a'muta.

T. Sapaka itu, ja kapal, pa'pa'an ĕng kapal, sa sia lumĕpok ĕn sau, ja ĕn sengkot lĕpĕtĕn, sawo angkaiĕn ĕn sau, owarĕn ĕn sesengkot.

35. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja ĕsa tow, mande im pakariwu-riwuan i marak, ja ra'itja kapela'an.

T. Sapaka itu, ja rano, pa'pa'an ĕn dano parakĕn, ra'itja katu'usan.

36. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja solo, mande mariwu ngata'un, ra'itja kakaapuan.

T. Sapaka itu, si sĕrap, pa'pa'an si sĕrap akar in tjaure-ure mĕngasa-ngasar(ĕ)kĕ' tani'tu ĕng kasĕndot, kaapa ĕng kasulu'.

37. Kaintjo-intjo'ongku-mange se tow isera ĕm Balandakĕ' waja mĕtuari, ra'itja wana ĕsa wo wuring, waja se tow sinongkom i langit ja isera ĕng kĕli.

T. Sapaka itu, ja se sumĕndot, pa'pa'an se sumĕndot, sĕndot(ĕ)kĕ' waja, ra'itja wana ĕ makaindo in tjakĕliera.

38. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, ja sia nitumĕkĕl an Uwuran; mapolooka ang Kema.

T. Sapaka itu, si ĕndo, pa'pa'an si ĕndo muntĕp a mako wo kumĕsotoka a mitjo.

39. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia wuaja nimangakar, ra'itja kasusutan, ta'an mailĕk-ange si tjarender-(ĕ)na, sia ja maame' akar(ĕ)na i nimate.

T. Sapaka itu, ja api, pa'pa'an ĕn api ja ra'itja toro timboian, ta'an sa ĕn iitu lĕsĕnan, lumalisitjĕ'-mai akar i nimate.

40. K. Sapaka sia, ju rua ĕng kaka'is wo ĕsa ĕn dara'as.

T. Sapaka itu, ja si tjo'ko', am pa'pa'an se ko'ko', rua ĕng kaka'kas, wo ĕsa ĕn totongko', kaapa: keitjei rua ĕn ipaka'kas, wo pakulatĕn in totongko'.

41. K. Sapaka sia mange mawaja'-mai pailĕkĕn wewene, marengoka-mange in somoi sia tuama re'e.

T. Sapaka itu, ĕng ko'ko' kinawiri, pa'pa'an se kinawiri tĕkekoka ĕm poporong, tanu se ko'ko' siwei, ta'an ĕn ipusera tanu laka'.

42. K. Sapaka sia, ja mailĕk-ange si apo'na, mĕniri-niri'tjĕ' im barena sia.

T. Sapaka sia, ja asu, pa'pa'an se asu mailĕk-ange se apo'era, mĕmendo-mendo'kĕ' ĕn ipus.

43. K. ja susur im boondo wo m bawa'ando morong in tjulo'.

T. Sapaka itu, ja upe', pa'pa'an susur im boondo wo ĕm bawa'ando malĕwa', kaapa: ĕn sintjom malĕwa' ĕn am ba'mba'na.

44. K. Sapaka sia, ja rua ĕn do'kos.

T. Sapaka itu, ja si wĕwĕngkalĕn, pa'pa'an sia sumpal(é)kĕ' waja, ra'itja wana ipus; sa sia pangkurĕn an do'kos, si an somoi siituoka an dior ipawaja'.

45. K. Sapaka sia, tĕlu mĕruru ĕ gogorit a litjur.

T. Sapaka itu, ja ṣawurang, pa'pa'an se sawurang tĕlu mĕruru ĕn dundengan, nitjumi'itoka a litjur.

46. K. Sumangalĕwu' sia mapailĕk im baja in owa'na, sumangalĕwu' sangapéruakĕ' ĕn ipapailĕk(ĕ)na.

T. Sapaka itu, si sĕrap, pa'pa'an si sĕrap, sa tumuke pakailĕ-ilĕkĕn, ta'an sa iantang, ja nitjumoko'kot(ĕ)kĕ' pailĕkĕn.

47. K. Sapaka sia, sa sia tumo'oro, sumĕrar se tow.

T. Sapaka itu, si ĕndo, pa'pa'an sa sia nimantango, suméraro se tow, tumawoio in tawoiĕnera in ĕsa;

47*a*. kaapa:

K. Sawo sia makawĕrĕn, ja se tow masĕra-sĕrar, sawo sia kumili', ja se tow mali'u-li'us.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, em pa'pa' sawo ĕndo, ja se tow masĕra-sĕrar, ta'an sawo wéngi, ja se tow mali'u-li'us.

48. K. Sa sia su'upan, en tumow, sa ra'io su'upan, e mateo.

T. Sapaka itu, ja pusu' in a'kĕl, am pa'pa' sa ĕm pusu' su'upan, ja sumĕring, ta'an sa ra'io su'upan, ja mapĕra.

49. K. Sa ipĕkitowa, isia an dior itjatĕka'-mange e si nimange-mai.

T. Sapaka itu, ja po'po', am pa'pa' sa mindo im po'po', laputĕn; an dangka'pe' si tow, aira'mbas(ĕ)na-mio' ĕm po'po'.

50. K. Sapaka sia, sangalĕwu' sia ipalea-leak, wo sangalĕwu' sia ipaupu-upus i apo'na.

T. Sapaka itu, ja wene', pa'pa'an ĕm bene' sa pisin ipalealeak, sa pinakapisio, samo'on wo ipumpun am bantang, wo iema' sumama-sama'.

51. K. Sapaka sia, ja ra'itja wana ipakela.

T. Sapaka itu, ja a'kĕl, pa'pa'an ĕn a'muta akar i lalaina, waweam baja torona.

Torona in a'muta, ja paindon tolu; ĕm bai'na paindon totongka' wo wai', wo pa'sitj wo pilatu, wo pinupus wo ĕm bĕka'; ja ĕm pusĕra paindon towang, wo ĕn tĕmpo'na, sa roware', patale'en; ja ĕ luluna paindon atĕp wo palintjunan wo paparundakan wo sarajar; ĕ lalaina paema'an tĕrung wo ĕpal, wo ĕn derena kulo' paindon kaka'is, wo ĕn derena wuring paindon korĕng, wo ipĕngala'b, wo pĕngaindon ĕla'd, wo lĕntu'; wo ĕm pala'pana paindon karap, wo ĕn du'ina im pala'pa paema'an sori wo paema'an oli-oli'; wo ĕm pusu' pawe'mbelĕn wo paindoan pe'; wo ĕm pulintja', sa roware', pakanĕn, sa itu matu'ao, pakanĕn e wio'o wo se wawi; wo ĕng kilaput paindoan api wo ipawusĕng im bo'so a londei; wo ĕm bawangala paindoan irup wo wuna'kĕl. Sapaka ĕm buna'kĕl ja pakendongĕm ba'kĕs, paema'an pukĕt, paema'am balangow wo sĕsĕmpean wo ipĕngatutuw am buwungan im bale wo lawi wo ipĕngasaput in tinanĕm paalirĕn, wo ipĕngaatĕp wo ipĕngaraum, wo paema'an kaka'is im bale, wo paema'an papisian an to'tolan in daran wo ipaĕmpar am pawean im bene'.

52. Intjo-intjo'onu-mange: ĕsa lour ra'itja parĕgĕsĕn.

T. Sapaka itu, ja ĕm po'po', am pa'pa' ranona im po'po' tanu ĕsa lour ra'itja parĕgĕsĕn, pa'pa'an sinaput(ĕ)kĕ' im bono'ot wo ĕn takoina.

53. Intjo-intjo'onu-mange: ra'itja wana keitjei, ra'itja wana tetelew, ta'an sia lumi'tjir in tana'.

T. Sapaka itu, ja ĕng kambung am pa'pa' ra'itja wana keitjei, wo ra'itja wana tetelew, ta'an sa itu wo itelewo in dĕgĕs, ja ro'na lumi'tjir in tana'.

54. I. Ĕsa tow mamuali am bawo in tana'; kĕtow(ĕ)nape'-mai, ja sia mangilĕk a si inanga, kuana: „A ina', ilowĕng-(ĕ)kĕ' aku!" Sowatĕno i inanga: „Sapaka kua'a re'e ko, ra'itja ilowĕng(ĕ)kĕ'?"

T. Sapaka itu, ja watata', am pa'pa'an ĕm batata' muwio

sia, ja mio'kĕ' an darĕm in tana', kaapa: ma'muto sia, ja rumarĕm(ĕ)kĕ' an darĕm in tana' ĕn uwina.

55. K. si tow isia, maja'-mange, mailong, maja'-mange, mailong.

T. Sapaka itu, ja uwi in tjan im bawi, pa'pa'an sa itu wo aiusĕw, lumojon-ange ja itu me'e uwi.

56. I. Si nimatepe' tare ĕn do'na ta'an si mĕnoinow.

T. Sapaka itu, ja pĕsi pina'anan si pilĕk nimate, ta'an ro'kĕtĕno i pilĕk mĕnoinow sia, indono im pĕsi si nirumo'kĕt.

57. Tĕlangĕngku-moko si tow iana: kasusud i lumangkoi ĕsa kuntung, kumeret. Tulapĕniow ĕn iitu sa sapa.

T. Rano an aasu, am pa'pa'an sawo ituas kaapa iwareng ĕn dano, kasusud i lumangkoi im buku, kumalo'ko' ĕn dano.

58. Sumere waja-mai ambia'i, e kakele toja'ang, aku mintjo'pe' an itjamu: awean dua tow masule-sule si ĕsa tow lĕme', maio se karender(ĕ)na, tokokĕ' i tow lĕme'. Sapa n iitu?

Tetempang.

Si sei si nitjumua in tetempang, sia in tumĕna (ĕ nitumĕna).

59. S. awean ĕsa kuntung, tinowan im berot. Sapa n iitu?

Ro'kos tinowan im bu'uk.

Sei si nitjumua in do'kos, enz.

60. S. sa sia pokolan an do'kos tarepe', woondo sia tumowoka. Sapa n iitu?

Nanamur.

Sei si nitjumua, enz.

61. S. awean ĕsa tow, in tĕkek(ĕ)pe' sia tampĕngi'tji', makamatu'ao, ra'io maki'tji'. Sapa n iitu?

Lana.

Sei si nitjumua i lana, enz.

62. S. sa sia toja'ange', kĕlian ĕnda', makamatu'ao, piraoka ĕn ĕnda'. Sapa n iitu?

Po'po' kĕmbal.

Sei si nitjumua, enz.

63. S. awean ĕsa tow, in toja'ange' sia ra'ipe' towan pela' i molo, maio sia mamatu'ao, towan ĕm pela' i molo. Sapa n iitu.

Kaju wĕlĕsi'.

Sei si nitjumua in tjaju, enz.

64. Kaintjo-intjo'ongku-mange si tow isia, sapaka sia tumow im boondo, ilowĕng im bawa'ando.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, ĕm pa'pa' sawo sia mantango-mai im boondo, ja tanu tumowe'-mai, sawo sia muntĕpo im bawa'ando, ja tanu ilowĕngo.

65. K. Sapaka sia, ja ra'itja toro seren in tow ĕn amona; sawo sumere isia, ja pangarimbĕimbĕngĕn.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, em pa'pa' sawo se tow tumarĕi-ntĕng isia, ja pangarimbĕimbĕngĕn.

66. K. Sawo sia ra'ipe' nisumere im baja se am bawo in tana', ja ra'ipe' ki'im(ĕ)na kumili'.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, em pa'pa' sawo ĕn am pakasa in am bawo in tana' ra'ipe' nilangkoina, wo sinĕndot(ĕ)na, wo pinaso'na, ja sia ra'ipe' muntĕp.

66*a*. Sangali sia nisumereo im baja se am bawo in tana', ja tare ki'im(ĕ)na kumili'.

Sapaka sia, ja si ĕndo, em pa'pa' sangali ĕn am pakasa in am bawo in tana' pinailĕk(ĕ)nao, ja tare sia muntĕp.

67. K. Sawo sia ilowĕng, ja waja se tow eng kumili', ta'an sawo sia tumow, ja waja se tow e mapolo.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, em pa'pa' sawo sia muntĕp, ja se tow tumĕkĕl wo kumili', sawo sia mantang, ja waja se tow e mapolo.

68. K. Si ĕsa tu'ur, kembutĕn ang Kema wo iusĕw an Uwuran.

T. Sapaka sia, ja si ĕndo, pa'pa'an sia ja mĕngaantang a mitjo ng Kema, wo mĕngauntĕp a mako n Uwuran.

69. K. Si tow isia, sapaka sia ja nitumow ang Kema, wo ailowĕng an Uwuran.

70. K. Sapaka sia, ja po'po' sangapĕrua makasĕlĕt an atĕp.
T. Sapaka itu, ja si sĕrap, am pa'pa'an si sĕrap ja tanuoka po'po' sangapĕrua ĕm pakaseren a langit.

71. K. Sapaka sia, ja kolano, sawo sia kumĕsot, karĕngana se surarona eng kumĕsot a makali'tjir isia.
T. Sapaka sia, ja si sĕrap, em pa'pa' sawo sia pailĕkĕn, ja pakali'tjirĕn e sumĕndot.

72. K. Sapaka sia, e mapengkor-ako, e mapurengkei.
T. Sapaka sia, ja si sĕrap, em pa'pa' sawo sia makaantange'-mai, kaapa sawo tawio makaapu, ja sia pengkor nitjumoko'kot, ja sawo tumukeo, ja sia mapurengkeioka.

73. K. Sapaka sera, ja sawo ĕndo ja sera mĕnĕp, ta'an sa wĕngi, ja sera mapaturu'.
T. Sapaka sera, ja se sumĕndot, am pa'pa' se sumĕndot ja wĕngitjĕ' ĕm pĕngailĕkĕn, am pa'pa' sa ĕndo, ja n sĕndotera patutuwangkĕ' in selap i ĕndo.

74. K. Sapaka sia, ja tateron ulit, ra'itja kinapi'pitan ja ra'io wia.
T. Sapaka sia, ja wiru', pa'pa'an se wiru' ja tatintjas muli-ulit.

75. K. Sapaka sera, ja tĕlu mĕtuari, ra'itja nimĕpute ĕ gio wo ra'itja mĕndesoan. Sawo mauran dĕpĕt, kaapa katĕ'tĕl i ĕndo, ra'itja ki'imera mapailĕk; sangalitjĕ' mangimbala', siitu sera makakĕli-tjĕli mapailĕk.
T. Sapaka itu, ja limbawa, am pa'pa' ĕ limbawa ja tĕlu gio, ĕn iitu ja kulo', o'lei wo laka mĕngĕwali-wali, wo itu pĕngailĕkĕngkĕ' sawo mangimbala'.

76. K. Sapaka sia, ja kasusur(ĕ)na i maja' poririoran in solo.
T. Sapaka ĕn iitu, ja ĕrut, em pa'pa' kasusur i mĕrut ja poririoran in tjilat.

77. K. Si tow isia, sapaka ĕng kasusur(é)na i mapatawang, ja soloano-wo.

T. Sapaka ĕn iitu, ja ĕrut, em pa'pa' kasusur i mĕrut, jà kumilato-wo.

78. K. Si tow isia, sapaka ĕng kasusur(ĕ)na i lumutaw, ja ipakata'u-wo i tuarina walanda.

T. Sapaka ĕn iitu, ja ĕrut, em pa'pa' kasusur i mĕrut, ja nimaja'o ng kilat-wo.

79. K. Sapaka sera, ja rua mĕtuari, ra'itja mĕngĕndesoan; sà sera maja', ja si ĕsa ĕ makepe an dior, wo si ĕsa ĕ maki'it in somoi mĕluta-lutaw.

T. Sapaka sera, ja kilat wo n ĕrut, em pa'pa' kasusur in tjumilat ja mĕrut; ĕng kilat marior tanu makepe, em pa'pa' nisumelap; ang kasomoian iitu ki'itĕn in ĕrut, siitu n tanu mĕluta-lutaw.

80. K. Sawo sia maja', ja waja se tow ĕng kumili'tjĕ', en sia ja ra'itja toro seren.

T. Sapaka itu, ja kilat, em pa'pa' kasusur in tjumilat, ja waja se tow ĕng kumili' ĕm bĕrĕn.

81. K. Sapaka sia, ja kasusur(é)na i maja', ja lutawan ĕn an somoina.

T. Sapaka n iitu, ja kilat, em pa'pa' kasusur in tjumilat ja somoian in ĕrut.

82. K. Sapaka sia, ja ĕsa Walanda kulo' nimangakàr, ra'itja toro seren, ja marae katateron, iaka-akar makasakĕ' mi'pit, ja sia nilumangkoio.

T. Sapaka ĕn iitu, ja kilat, am pa'pa' ĕng kilat ja kulo' wo ra'itja toro seren, wo ka'i ra'itja kinapi'pitan im bĕrĕn, nilumangkoio.

83. K. Sapaka sia, ja pisow, ra'itja pisow; api, ra'itja api; janta'an sawo waja'ana, ja mangaposok ĕn a'kĕl wo mangaĕmbung ĕm buna'kĕl.

T. Sapaka ĕn iitu, ja kilat, am pa'pa' sawo ng kilat tumĕna in a'kĕl, ja n a'kĕl itu maposok wo mĕmbung ĕm buna'kĕl.

84. K. Sapaka sia, ja ĕsa sosoloan, sawo sia engketan, ja waja se tow ĕng kumili'tjĕ'.
T. Sapaka n iitu, ja kilat, am pa'pa' sawo kumilat, ja masĕndot, ta'an waja se tow ĕng kumili'tjĕ'.

85. K. Sapaka sia, sawo sia mero', ja mero' waja se am bawo in tana'.
T. Sapaka ĕn iitu, ja mangero', em pa'pa' sawo n tana' mangero', ja mangaero' ka'i waja se am bawo in tana'.

86. K. Sapaka sia, sawo sia mai, ja waja se tow karĕngana mĕnto'.
T. Sapaka ĕn iitu, ja wĕngi, am pa'pa' sa wĕngio, ja waja se tow ĕ mĕnto'.

87. K. Ja wawean dua ko'ko', wuring wo ng kulo'; si wuring mĕngali'us se ana'na, janta'an si tjulo' mĕngasĕrar se ana'na.
T. Sapaka ĕn iitu, ja wĕngi wo n ĕndo; am pa'pa' ĕm bĕngi ja mĕngali'us se tow, wo n ĕndo ja mĕngasĕrar se tow.

88. K. Awean ĕsa wale, ĕn an untĕp(ĕ)na ja pĕngaĕnto'an e sakei, ja n ang kĕsot(ĕ)na si makawale.
T. Sapaka n iitu, ja sĕrĕmin, pa'pa'an sawo si tow tumĕngo ambitu, ja ĕ giona pailĕkĕn an untĕp, janta'an si makatĕngo ja ang kĕsot.

89. K. Sapaka sera, ja Walanda, janta'an sa sera ja rumojoro, ja nimĕkĕmuo ĕ gioera: ambitu se Papua, ambitu se Sina wo ambituka ka'i se Walanda.
T. Sapaka n iitu, ja wulinga', am pa'pa'an ĕm bulinga' ja kulo', janta'an sawo itu pinĕte'o, ja kumĕsoto-mai se sisi: awean ĕm buring, wo waweang kuni' wo waweang ka'i ĕng kulo'.

90. K. Sapaka sia, sawo wuka'an, ja ra'itja ki'im(ĕ)na kumĕsot, janta'an sawo kĕtĕpĕn, ja tare ro'na sia kumĕsot.

T. Sapaka n iitu, ja rura', am pa'pa'an ra'itja toro rumura' sa makawuka'kĕ' ĕm ba'mba', janta'an sawo rumura', ja kĕtĕpĕn ĕm ba'mba'.

91. K. Sapaka sera, ja tĕlu mĕtuari, kulo' si ĕsa, o'lei se walina, wo ang kasomoian iitu ja sera ĕsaoka wo raindangoka ka'i.

T. Sapaka ĕn iitu, ja apu, wo n tĕnga' wo ĕ lalai, pa'pa'an sa n iitu wo tinĕnga'o, ja ĕsakĕ' wo raindangoka ka'i.

92. K. Si tow isia pailĕkĕn, janta'an da'itja toro timboian.

T. Sapaka ĕn iitu, ja tĕmbur, pa'pa'an ĕn tĕmbur ja pailĕkĕn, janta'an da'itja toro timboian.

93. K. Si tow isia sawo nitjumano, ja ra'io itjawaja'.

T. Sapaka sia, ja si tumotongko', pa'pa'an ĕn ipĕngakakan era ja palomongkĕ', mande wawangkĕran, anaitu sawo ra'ipe' nimawuruk si nilomonera, ja sera ra'ipe' toro itjawaja'.

94. K. Sapaka sia, ja makasa ili'tjir, wo makasa ipopo.

T. Sapaka ĕn iitu, ja lawĕn, pa'pa'an se lumawĕn, ja katare-tare si tĕmpok sangawiwi i lawĕn itu ja itjĕ'kĕr an dere'enan, wo si tĕmpok sangawiwi itu ja mio'o isampuat-ai am pĕ'nar-wo, wo tare si tĕmpok sangawiwi itjĕ'kĕr an dere'enan wo pulĕsĕn an somoi.

95. K. Sapaka sera, ja mawilit se an darĕm, maorai se am bawo.

T. Sapaka ĕn iitu, ja ku'ung, pa'pa'an ĕng ku'ung, ja ĕn a'muta mawaja', ĕ lalaina maorai.

96. K. Sapaka sia, ja ra'itja toro maja', sa ra'itja waweam bĕka' wo ra'itja kumakan ĕ maja'.

T. Sapaka ĕn iitu, ja to'ngaw, pa'pa'an ĕn to'ngaw ja ra'itja toro kumĕ'kĕr, sa ra'itja itjakan wo nienetan.

97. K. Sapaka sia, ja ero'on-ange, maame'.

T. Sapaka ĕn iitu, ja kapaja, pa'pa'an sa ĕn iitu wo ero'on kumaapa wangkilĕn, ja sumĕring.

98. K. Sapaka sia, in toja'ange', ja roa, sawo nimawangkĕro, ja pair.

T. Sapaka ĕn iitu, ja simbĕl, pa'pa'an ĕn iitu sa ra'ipe' nimaowar ja lulun, gio-gio i roa in talume'me' wo nilumambot, ta'an sawo nimaowaro, ja simbĕloka, gio-gio i pair i lĕmpar wo purengkei.

99. K. Sapaka sia, ja wangkĕr wa'mba', wo wĕrĕngkĕ' waja n a makali'tjir.

T. Sapaka n iitu, ja walintjo'ko', am pa'pa'an ĕm ba'mba'na, ĕm pauntĕpan se ko'ko', ja nimĕotop in tjalambotana, wo n ipakasa im balintjo'ko' winĕrĕnangkĕ' waja.

100. K. Sapaka sia, ja ipĕngua-ngua im pitu, ta'am bajakĕ' re'en in ĕsa (of: te'mbena ja ĕsakĕ').

T. Sapaka n iitu, ja kapitu, am pa'pa'an mande in iitu im patu'ulĕn kapitu, ja n iitu ra'itja pitu, ta'am bajakĕ' in ĕsa.

101. Kaintjo-intjo'ku-mange: awean ĕpat mĕtuari mĕneinte-neinteng im bantang. Sapa n iitu?

T. Sapaka itu, ja meja, am pa'pa'an ĕpat ĕng keitjeina, niunsunan im papan.

102. K. Awean ĕsa lour, si lour itu awean ĕsa kosei, sa wĕngi sia mĕlila-lila', mando-mai pailĕkĕno mamari'o kuma-apa mapirao ĕn dano a lour. Sapa n iitu?

T. Sapaka itu, ja sosoloan, am pa'pa'an sa wĕngi, engke-tan ĕn sosoloan wo mĕngĕmbu-ngĕmbung, mando-mai pailĕkĕno piraoka ĕn solo.

103. K. Kembutĕn ĕm bo'so, mĕnto' ĕn ari'i.

T. Sapaka itu, ja sisim, am pa'pa'an ĕn sisim ja wo'so, kembutĕn ĕn sisim, mĕnto'o ĕm bua'na in tjama.

104. K. Se Walanda makakan, se Arab maka'mbiri, papo'-owĕngkĕ' e Sina.

T. Sapaka itu ja aitji'it an ipakapatitj, makakan se Walanda, maka'mbiri se Arab, janta'an se Sina ito'tolerakĕ' an dangka' wo ipapĕros.

105. K. Awean ĕsa wale tĕtĕngoangkĕ' waja.

T. Sapaka n iitu, ja walintjo'ko', am pa'pa'an ĕm balintjo'ko' ja wo'sokĕ' waja.

106. K. Awean ĕsa talun pĕngali'u-li'usan e lumelempar makasa-kasa, se lumelempar walina maali-mai paro'kĕtĕn, se walina maitjĕ' rumo'kĕt-ange wo mareng.

T. Sapaka itu, ja pasar, am pa'pa'an pĕngĕsungku-sungkulan e tow kĕli, se walina maali-mai ipawangker, se walina mai tumĕlĕs wo mareng.

107. K. Wa'kĕs, ra'itja wa'kĕs, ari'i, ra'itja ari'i.

T. Sapaka itu, ja uran, am pa'pa'an pailĕkĕn toka wo'o wa'kĕs, kaapa wo'o ari'i in sapa-sapa, ta'an da'itja.

108. K. Makakĕli-tjĕli sia matamor, karapi in an somoi ja mĕngero-ngero' ĕm barena.

T. Sapaka itu ja asu, am pa'pa'an sa sia mangko' karapi in upus mĕngero-ngero', ja tanuoka sia matamor wo mĕngero-ngero' im barena.

109. K. Sa sia maja', mawarengkĕ' in somoi, litjur iparior, tina'i an somoi.

T. Sapaka itu, ja ti'is, am pa'pa'an ĕn an somoi tanuo tina'i, an dior tanu litjur.

110. K. Sa sia kuman, makakĕtĕp ĕm ba'mba', sa sia ra'itja kuman, makanganga ĕm ba'mba'.

T. Sapaka n iitu, ja kokopit, am pa'pa'an sa sia itjopit, kumĕtĕp, sa sia ra'itja itjopit, makanganga.

111. K. Ĕm balangow mawaja', si tjawajo makaĕnto'kĕ'. Sapa n iitu?

T. Sapaka n iitu, ja kapitu, am pa'pa'an ĕn dondora mĕngĕnte-ngĕnte, ĕm bua'na makaĕnto'kĕ'.

140. Sasaunan.

I. Sasaunan im pĕli'i.

1. An ta'un im bĕre'.
   Woondo.
2. Mangere pusu'.
   Mangere si wurin.
3. Kinakawokano.
   Nimakaereo si wurin.
4. Si tjĕli wu'uk.
   Si tjawok.
5. Si tjo'ko' e katana'.
   Si wawiami.
6. Utĕr ĕm pĕreke-rekenĕn.
   Mapĕli'i am bawi.
7. Indoo-mio' si tjo'ko' kelang.
   Indoo-mio' wulinga'.
8. Sumĕra'pe' wĕris rumerei-ndeng.
   Pareindengan, mareindeng,
9. Tumĕwase' kami.
   Manĕwase' kami.
10. Tawa'.
    Asin.

II. Sasaunan e mamukĕt.

1. Mangusui mata'na.
   Mĕngat im bĕru.
2. Se pira.
   Se kĕli.
3. Iindo-mai paĕlĕpĕn.
   Ĕpal.
4. Litjurĕno.
   Wiono.
5. Indono ng kinan(ĕ)na.
   Indono n tina'i.
6. Indono m pĕsitjan.
   Indono n ate.
7. Indono ĕ lumĕle'na.
   Indono n tali'si'na.
8. Indono m pake'etan.
   Indono m pusu'.
9. Tomakĕno.
   Tatarĕno.
10. Indono-mai rĕtekan.
    Iindo-mai laseran.
11. Wa'mbakĕno.
    Wetengĕno.
12. Indono n tengkor.
    Indono n sala'sak.
13. Ĕm ba'bak e kapate.
    Ĕm beteng e asu.
14. Sa'ona.
    Ĕnda'.
15. Roroma'na.
    Lila'na.
16. Kaka'kas(ĕ)na.
    Keitjei.
17. Kĕtena.
    Ro'kos.
18. Kekela in tana'.
    Sĕmur.
19. Mindoo im buruk.
    Mindoo im pukĕt.

20. Ĕm paĕnte-ĕnte'an.
Ĕm bĕngkow.

21. Se kapate.
Se asu.

III. Sasaunan e mamorapat.

1. Mangeo wĕtitjĕn-ai.
Mangeo pa'anĕn-ai.
2. Kili'angke'-mio'.
Molo-polo.
3. Musĕng i luntĕng.
Ma'a-pa'an.
4. Matĕpĕso.
Makano.
5. Salak in owak.
Wena.

IV. Sasaunan e mangasin.

1. Mako mĕlĕp-ai ta'asitj.
Mako mangasin.
2. Wawean tow ĕn ambia.
Waweam bara' n ambia.
3. Se toja'ang mĕwĕra-wĕra'.
Ke'ke'.
4. Tĕnga' wowos.
Kĕte.
5. Mangeo-mai lintjunan.
Mangeo-mai lulun.
6. Ore walulangĕn.
Ore kese'en.
7. Mema'o im pawulinga'an e ko'ko'.
Mema'o in sori.
8. Kumure'o.
Kumosongo.
9. Sumuwa'o-mai.
Mapĕrao-mai.
10. Sumaruo.
Marengo.

V. Sasaunan e manurat.

1. Mindo kĕkĕmĕs.
Mindo surat.
2. Mĕ'mbĕro in tjĕkĕmĕs.
Mĕ'mbĕro in surat.
3. Rumĕ'ndĕ-rĕ'ndĕm, eng kĕlian dukut.
Rumĕ'ndĕ-rĕ'ndĕm, eng kĕlian pongkor.
4. Wawean lalaina in tale'.
Waweam pair.
5. Sumere-sere, wawean de'e kumin.
Sumere-sere, wawean de'e kundea.

IV. Sasaunan e maupu'.

1. Si Tompaso'.
Si tona'as.
2. Nume'e papi'asĕn.
Nume'e paalin am bale.

3. Nio' ĕm papi'asĕnu.
Nio' ĕm paalinu.
4. Meroro kita.
Maja'o kita.
5. Tio'o iparo'ang.
Tio'o ipatia'.
6. Pera'.
Wene' kaapa tu'tu'.
7. Mera'o kita.
Kumano kita.
8. Ro'ang.
Rano.
9. Mangeo iakir-ai.
Mangeo itje'et-ai.
10. Mange ipĕse'-mai tjanĕn kita.
Mange ira'as-ai tjanĕn kita.
11. Nume'e-ne'e.
Mora-porak.

VII. Sasaunan.

1. Kinokopitan.
Tu'a.
2. Mio' irojong-ai ng kolombuang.
Mio' ita'an-ai ng kolombuang.
3. Mange sumĕlĕt-ai in tjolombuang.
Mange tuma'an-ai in tjolombuang.
4. Ra'itja itjakĕlĕw ĕng kure'.
Ra'itja kapo'owan in sakei.
5. Lambot kama.
Rombit.
6. Lambot lila'.
Pĕrakĕn.
7. Lino'oroka im balakana.
Lino'oroka i gio.
8. Toka nilumeak am bale e sĕrĕm.
Ra'itja itjaĕna'.
9. Rumeso, en sĕrĕm én ambia.
Rumeso, em bara' lewo' n ambia.
10. Pangusuiĕno wawa'ando.
Sintjomĕno wawa'ando.
11. Maupu' in sumĕndot ko.
Ra'io kua'a kaindoanu itu.
12. Sa aitjatĕndĕko n do'kos, aitjato'oro ng keitjei, ra'io itjato'or wo ra'itja makaambo i langit wo ra'itja makaambo in sitju.
Ja ra'io ki'intju, arana aira'io, ja ro'nao aku.
13. Maloe re'e ko.
Masorowak(é)kĕ'-mai ng kĕtĕr.
14. Wuaja mindo kosong kaapa kowĕr, taka mangindo pusu'.
Te'es mindo im paĕlĕpan, taka mawe'mbel.
15. Mesek-itjo in tuintung, mesek-io' in tina'i.

Wanu kita sa ja tanuoka mesek-itjo in tuintung ĕn tina'i.
16. Tete pilas.
Pinaongan.
17. Mange itjela si wawiami.
Mange kawirin si wawiami.
18. Iange-mai tjuku lambot.
Iange-mai tjuei.
19. Iange-mai tjarowa rangka'.
Iange-mai tjapaja.
20. Sĕndang tua'na.
Uran.
21. Toka re'e tanu i marisa en dumarakĕ'-mai in tarepe'?
Susuli' am baja kamĕsea'an i tow ra'itja tumarepe'kĕ'-mai.
22. Mongondow ka'itje' ja.
Po'ow(ĕ)kĕ' ja.
23. Lumewo' in tawa'ang.
24. Indon-ai n tu'tu' kulo'.
Indon-ai n towang.
25. Kaju pĕra.
Ata.
26. Linoindong im pĕra.
Suru e ata.
27. Linoindong im bĕ'tĕs.
Po'ow e mapĕrenta.
28. Mindoo kaju rondor.
Mindoo kaju pĕra.
29. Masĕpun.
Mati'is.
30. Sa mailĕk-ako i londei, tio'o kanuwu-nuwu'.
Sa mailĕko si sĕrap, tio'o tumu'u-tu'ul.
31. Iindo-mai ro'ang.
Iindo-mai api.
32. Sa malinja se kalendean i makitj, ja siitu n do'na mangko'.
Sa malinja se asu i maintuk, ja siitu n do'na mangko'.
33. Rĕpĕt ĕn tawang.
Rĕpĕt ĕn dĕgĕs.
34. Makatĕmbur in tjĕmĕl.
35. Makasompoi im bo'so.
36. Makaporong in daindang.
37. Teteanoka in sĕrĕm, ra'io tumumpa ĕn sĕrĕm.
38. Ambisa n awean kawok, awean ka'i ula' n ambitu.
39. Maworokek re'e ko.
40. Talo mangindo sintjom, wuaja mangindo kosong.
41. Kulitan ĕm pawe'mbelĕn.
Te'tekĕn.
42. Kinulitano ĕm pawe'mbelĕn.
Tine'teko.
43. Kama im bolai.
44. Winaja'ano i laku.
Pineras.
45. Nitumondong a li'us.
46. Awĕse' ng kume'et ra'itja wana pagi', en tumia' in tjorĕng ra'itja wana pa'an.
47. Si lalangun ra'itja kawisa

wo mate in de'om, sawo sia makateir im pe' am binalu'.
48. Sa n a'kĕl kinatitisano, ja rumongkoro m pulintja'.
49. Itjare'e im pe', itjasale' in sende'en.
50. Ra'itja wana n sĕngit wo ra'itja mawow.
51. Si nimusĕw in tjamĕsi makakĕli-tjĕli ra'itja mupu' im bua'na.
52. Kawok wo meong ra'itja kawisa wo mĕkatĕkĕl.
53. Sa ra'itja marĕgĕs, ra'itja mero'-mai ĕ lalaina in tjaju.
54. Mantango si lolourĕn, mainde'o se rombit.
55. Tata'nei si tolalan, tamburi si tji'tjir.
56. Itjasale' e ulang sa awean ta'i n an do'kos.
57. Sumende' im pinĕla'ar awĕse' n am bawo i lalaina in sa'ut en am bawo i loto.
58. Sawo makalĕlon, angeno se wio'o maindo in tande.

141. An doro' in te'tek, sinisil i Lumĕmpow Lumanaw, Kiawa, wo si Mokalu' Piring, Kuntung.

In dior waja se tuama ja pĕngate'tekĕn. Ĕn iitu ra'itja am pa'pa'an in tjaenet im paapo'an, ta'an itu nimamualitjĕ' an doro' in seke', am pa'pa'an ĕn te'tekĕn makawuajan in tow am pĕseke'an, wo itu pĕngatimboiĕn ka'i e rior tanu polĕ'nas se tuama. Awoja se te'tekĕn ra'itja toja'ange', ta'an se mĕngake'eto, se ro'nao mange am pĕseke'an, se ro'nao tumane.

Anae sa si mangalitow ĕsa ipĕta'up e matu-matu'a, ja wueian in tana'i sia: „Tine'teko ko?" Ja sa itu sowatĕna in da'ipe', ja ng kuano i matu'a: „Ja wawean seke' angenta, anaitu woondo i mamoondo ko mange am pĕngĕlĕpangku, wo ko mangeku te'tekĕn ambitu." Sumowat sia: „Itji'it a siitu", ja ta'arano i matu'a sia, ĕng kuana: „Ta'an sa ko mange wo malinja wara' wĕwĕra'an e toja'ang, tia'pe' lumo'o-lo'ok-ange-wo, ang kandoanoka. Ta'an sa ko wo mange, ja tumuli an dano wo lumĕle'-mange sama'."

Sapaka si mangalitow peron in tia'pe' lumo'o-lo'ok-ange-wo,

pa'pa'an sa sia kinawara'an im bĕwĕra'an e toja'ang wo lumo'ok(ĕ)kĕ'-mange wo te'tekĕn, si pela' iitu ja kumawar(ĕ)kĕ'.

Ja itjalalitjo-mange am pĕngĕlĕpan si mangalitow, ja si matu'a mindoo-mai tjaju wo itu ĕpatĕna sama', ka'i maler tĕtĕwa'. Makaaler-ako tĕtĕwa' sia, kumaapa makasangir-ako im pagi', ja masuo rano sia wo maja' kĕkĕmĕs. Kumawus itu ja isondolo an tĕmpok im pate' ĕng kaju niĕpat, wo ng kuli'na rĕ'tĕngĕna wo pĕle'lo-le'lotĕna ang karapi im pĕni'i-ni'isan dano, aka-akaran itu i nimanimpiso ulit wo tina'oka, ra'io wana ĕnda'. Siituoka ririsĕnao-mio' ĕng kuli'na ilaser a si tjaju aisondol. Makate'tek-ako si matu'a numuwu'o a si tine'tek(ĕ)na, ĕng kuana: „E Tuama! mande ko muntĕp am pĕseke'an, ra'io wana kainde'en sapa-sapa, am pa'pa' ko tĕla'uoka im pisow."

Ja si nitume'tek(ĕ)ka wo kumĕmĕs am pela' akar itu i mapali' wo tani'tu ĕng kuli'na itu mĕngĕlĕ-ngĕlĕs iaka-akar ĕ lusit im pailĕkĕnoka. Awoja si tine'tek ja sepĕ'dĕn ra'ipe' maĕlĕp upe', pa'pa'an sa sia wo mĕlĕp upe', ja ngumĕ'ngĕt ĕn sakit im pela'; wo ka'i an doro' in tjakanĕn si tine'tek ra'itja ro'na sumĕra' im binean in tjomantes, pa'pa'an sa sia sumĕra' im binean in tjomantes ja lumĕnta' ĕm pela'.

An somoi-ai in tjinĕmĕsano ĕm pela', ja lawĕnano i nitume'tek si tare-tumow, ja an dior-ange in sia in da'ipe' tine'tek ra'itja tanu makasa wo sia lawĕnan. En sa sia wo pailĕkĕn i linawĕnano, kailĕkano e mĕro'ong in si tare-tumow isia ja tine'teko.

Awoja an tutuw in seke' e Tondano ja pinatawoie' ĕn iitu. An somoi-ai itu ra'io wana ĕm pĕngate'tekĕn, am pa'pa'an nimĕnto'o n seke' tumbal-ai in tarepe'.

Awoja itji'it in aitjua ka'i e matu-matu'a in dior sapaka si tjanaramĕn iitu ja patimboiĕn e rior ka'i tanu polĕ'nas se tuama, en itjaritja-ritjakĕ' e wewene se tuama ra'itja tine'tek. Anaitu an tutuw i mangalitow in do'nao tumane, ja sia te'tekĕno-wo; kaurena in da'ipe' tine'tek ra'ipe' toro tumane sia.

Jambo n ĕsa, sa si tine'teko wo tumane wo makaere toja'ang ja waja se toja'ang itu lowir waja.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

bl. 4, r. 2 v. o. staat: Woloi, lees: Wolai.
bl. 27, r. 5 v. o. „ : ro'kos wo keitjei, lees: ro'kos, kama wo keitjei.
bl. 30, r. 13 staat: sapa m pangilĕk(ĕ)mu, lees: sapa im pangilĕk(ĕ)mu.
„ „ r. 15 v. o. staat: aitaan, lees: aita'an.
bl. 32, r. 1 v. o. „ : alĕro, „ : alero.
bl. 40, r. 16 staat: Penana'an, „ : Pĕnana'an.
bl. 41, r. 12, als boven.
bl. 43, r. 15 v. o. staat: Pĕ'tare, lees: Pe'tare.
bl. 44, r. 3 staat: maja, lees: maja'.
„ „ r. 4, als boven.
„ „ r. 15 v. o. staat: Pokal, lees: Pokol.
bl. 46, r. 11 v. o. „ : wengitjĕ', lees: wĕngitjĕ'.
bl. 48, r. 7 v. o. „ : penana'ana, lees: pĕnana'ana.
bl. 49, r. 2 v. o. „ : eng, lees: ĕng.
bl. 50, r. 18 staat: kaerangkupe', lees: kaereangkupe'.
bl. 52, r. 4 „ : lengei, lees: lĕngei.
bl. 61, r. 6 „ : menoi-, „ : mĕnoi-.
bl. 63, r. 5 „ : peputembo, lees: pĕputem bo.
bl. 64, r. 6 v. o. staat: Menga-, „ : Mĕnga-.
bl. 80, r. 1 staat: airu'ndu'ke', „ : airu'ndu'kĕ'.
bl. 93, r. 1 v. o. staat: Mengkat, lees: i Mengkat.
bl. 113, r. 8 staat: aitja-, lees: itja-.
bl. 133, r. 5 v. o. staat: kĕ'kĕpen, lees: kĕ'kĕpĕn.
bl. 139, r. 10 staat: Mawĕngio-mai', „ : Mawĕngio-mai.
bl. 143, r. 10 en 14 staat: patu'ulen, lees: patu'ulĕn.
bl. 145, r. 11 v. o. „ : Tjoitob, „ : Tjoitjob.
bl. 154, r. 11 v. o. „ : paki'it-tji'itĕn, lees: paki'i-tji'itĕn.
bl. 158, r. 11 staat: mĕngali-mĕngali, lees: mĕngali-ngali.
bl. 161, r. 14 v. o. staat: Ramapoli'i, „ : Ramopoli'i.
bl. 189, r. 3 v. o. „ : meta'upo-, „ : mĕta'upo-.
bl. 198, r. 12 staat: patu'ulen, lees: patu'ulĕn.
„ „ r. 15 „ : van Kawangko'an, lees: Kawangko'an.
bl. 217, r. 13 „ : Kumokombo', lees: Kumokomba'.

bl. 224, r. 7 v. o. staat: pinailek, lees: pinailĕk.
bl. 230, r. 17 staat: mawangkar, „ : mawangker.
bl. 233, r. 17 „ : paawunta „ : paawu'unta.
bl. 237, r. 8 v. o. staat: Numuwuo'o, lees: Numuwu'o.
bl. 255, r. 4 staat: am tĕmbir, lees: an tĕmbir.
„ „ r. 13 v. o. staat: paĕntoan, lees: paĕnto'an.
bl. 268, r. 9 staat: mekarĕtuk, lees: mĕkarĕtuk.
bl. 272, r. 13, 8, 5 v. o. staat: kaitare, lees: ka'itare.
bl. 302, r. 3 v. o. staat: a'kel, lees: a'kĕl.
bl. 305, r. 8 v. o. „ : ĕm, „ : im.
bl. 319, r. 5 staat: papa'an, „ : pa'pa'an.
bl. 324, r. 17 „ : ju, lees: ja.
bl. 328, r. 1 „ : towan pela', lees: towan im pela'.
„ „ r. 2 „ : towan ĕm pela', lees: towan im pela'.

